

ชื่อภาพปก: ขนมหี้นตากวาง ขนมหี้นจังหวัดชลบุรี

ความหมาย: ขนมหี้นตากวางหรือขนมหี้นแก้ว เป็นขนมหี้นพื้นถิ่นของจังหวัดชลบุรี สูตรดั้งเดิมจะใช้ แป้งเท้ายายม่อมเป็นวัตถุดิบสำคัญ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้แป้งชนิดอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงแทน เนื่องจากแป้งเท้ายายม่อม (แท้) เป็นวัตถุดิบที่หายากและมีราคาสูง ที่มาของคำว่า “ตากวาง” นั้น คนเก่าแก่ในชุมชนมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เล่าให้ฟังว่า จากลักษณะของขนมหี้นที่มีไส้ที่ทำมาจากถั่วเขียวซีกที่มีรสหวานนำ และห่อหุ้มด้วยเนื้อแป้งใส ๆ นั้น แลคล้ายกับตาของกวางที่กลมโตที่มีประกายวาววับ เนื้อตาขาวขาวใส ในยุคต่อมาชื่อเรียกของขนมหี้นชนิดนี้ได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นขนมหี้นแก้วแทน และทำให้ชื่อดั้งเดิม “ขนมหี้นตากวาง” ได้เลือนหายไป

เจ้าของผลงาน: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรียุทธ เวลล์ส หัวหน้าโครงการวิจัย
สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
โครงการวิจัยเรื่อง “จากขนมหี้นล้านงานวัด สู่เมนูอาหารพื้นถิ่นชลบุรี”
การพัฒนาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แป้งเท้ายายม่อมของชุมชนบ้านปึก
ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้รับการจัดสรรทุนวิจัยจาก
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประเภท F10 (S2P11) เพิ่มความเข้มแข็ง
ของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ให้พึ่งพาตนเองได้ และมีการกระจายรายได้
สู่ชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ออกแบบปก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณพิลาศ กุลติลิก

ผู้สร้างสรรค์ผลงาน: เจ้าของเพจ “วาดกับเป้”

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีที่ 32 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2567

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานที่แสดงทัศนะทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งในการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการเกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียง

ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตของบทความวิจัยและบทความวิชาการครอบคลุมเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภาษา ภาษาศาสตร์และวรรณคดี ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา นิเทศศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา สารสนเทศศาสตร์ และจิตวิทยา

กำหนดออกเผยแพร่

วารสารตีพิมพ์เผยแพร่ราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) คือ

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม

ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviewed) ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ซึ่งทั้งผู้เขียนและผู้ประเมินจะไม่ทราบชื่อของกันและกัน (double-blind peer review)

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถือเป็นความเห็นและความรับผิดชอบโดยตรงของผู้เขียน

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

โทรศัพท์: 0-3810-2344 โทรสาร: 0-3839-0355

อ่านและดาวน์โหลดบทความได้ที่

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/index>

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีที่ 32 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2567)

ศาสตราจารย์สุวิทย์ ธีรศาศวัต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ประณต เค้าฉิม	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์พิพัทธ์ พิษณะเดชะอนันต์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติมา ไชยะกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิมสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณพิลาศ กุลติลก	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พรรณ สุจารินพงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัรักษ์ เพชรเชิดชู	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ต๊ะวิชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาสวรรค์ งามมงคลวงศ์	มหาวิทยาลัยเซาท์อีสต์บางกอก
ดร.ชินภัทร คันธพนิต	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร.นิสิต มโนตั้งวรพันธุ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ดร.ศักดินา บุญเปี่ยม	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นวารสารอยู่ในศูนย์กลางวิชาการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 2 ระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานที่แสดงทัศนะทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 32 ฉบับที่ 3 มีบทความทั้งหมด 8 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 7 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง ล้วนเป็นผลงานที่มีคุณภาพหลากหลายประเด็น ทั้งภาษา ประวัติศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา สังคมวิทยา นิเทศศาสตร์ และจิตวิทยา บทความวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชนเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร” เป็นงานวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) เพื่อสร้างความเข้มแข็งในเศรษฐกิจฐานรากผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ช่วยทำให้เข้าใจถึงพลวัตภายในที่มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ ผ่านบทความวิจัยเรื่อง “ทางรถไฟสายตะวันออกกับการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวในมณฑลปราจีนบุรีสมัยรัชกาลที่ 5-6”

จากปัญหาสังคมสะท้อนผ่านการวิจัย ในวารสารฉบับนี้มีผลการวิจัยในหลากหลายประเด็น บทความวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร” แสดงให้เห็นความเป็นจริงในปัจจุบันว่า ผู้คนต่างหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้คนส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าวัดด้วยความเชื่อและความศรัทธาเพื่อหวังเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังคงเป็นปัญหาที่ลากยาวจนถึงปัจจุบันมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษาที่ต้องปรับตัวและเรียนรู้ ดังบทความวิจัยเรื่อง “ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนกับคุณภาพชีวิตนิสิตระดับปริญญาตรี ภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019” และบทความวิจัยเรื่อง “การปรับตัวและความได้เปรียบในการแข่งขันของแพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์กับการก้าวสู่วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่” ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิถีทางภาษาในมิติด้านตัวบท มิติปฏิบัติทางวาทกรรม และมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมในบทความวิจัยเรื่อง “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปี พ.ศ. 2564” บทความวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป” เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธของนิสิตสาขาไทยศึกษา ทำให้เข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยของประเทศจีนในประเทศไทยดียิ่งขึ้น ท้ายเล่มเป็นบทความวิชาการเรื่อง “การตีความปรัชญาของท่านบูรณกัลสปะโดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์” ที่แสดงทัศนะการตีความปรัชญา การตีความเชิงไวยากรณ์ และการตีความเชิงจิตวิทยา

ทุกบทความได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องในศาสตร์ดังกล่าว ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบัน เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน กองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา และผู้ที่สนใจ ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจติดตามวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มาอย่างต่อเนื่อง หากท่านมีข้อเสนอแนะใด ๆ เพื่อให้วารสารมีการพัฒนาดีขึ้น ทางกองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

บทความวิจัย

พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ในเขตกรุงเทพมหานคร 1

เจษฎาภรณ์ ยานุพรหม ปริมนทร์ โฆษิตกุลพร อธิพันธ์ วรรณสุริยะ และภัทริยา ศรีสุข
กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชนเขตดอนเมือง
กรุงเทพมหานคร 15

ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น ญัฐละปราน คล้ายประสิทธิ์ จินดา จอกแก้ว และวัชรภรณ์ พิมพาพร
ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนกับคุณภาพชีวิต
นิติตระดับปริญญาตรี ภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 31

บงกช นักเสียง
การปรับตัวและความได้เปรียบในการแข่งขันของแพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์
กับการก้าวสู่วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่ 46

สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์ และนภัสสร แสงนิล
ทางรถไฟสายตะวันออกกับการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวในมณฑลปราจีนบุรีสมัยรัชกาลที่ 5-6
เรื่องวิทย์ ลืมปนาท 64

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปี พ.ศ. 2564 79

อรรคกานต์ สนธิช่วย
ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป 95

Yan'e Yin เทพพร มั่งธานี และธนิต โตอดิเทพย์

บทความวิชาการ

การตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะโดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของพริตริช ซีไลเออร์มาเคอร์
พระมหาวรญาณุรักษ์ ศรีชัย 110

พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร
Behavior and Motivations of Thai Tourists
towards Buddhist Tourism in Bangkok

เจษฎาภรณ์ ยานุพรหม (Jessadaporn Yanuphrom)¹

ปรมินทร์ โฆษิตกุลพร (Paramin Kositkulporn)²

อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (Atipan Vansuriya)³

ภัทริยา ศรีสุข (Patriya Srisuk)⁴

Received: May 13, 2024

Revised: October 8, 2024

Accepted: October 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร และเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มด้วยการทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ

ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพและด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์ และความรู้สึก ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานำไปใช้ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: พฤติกรรม, แรงจูงใจ, นักท่องเที่ยวชาวไทย, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ, กรุงเทพมหานคร

Abstract

This study aims to understand Thai tourists' behaviors and motivations regarding Buddhist tourism in Bangkok and compare their motivation levels based on personal factors and Buddhist tourism behaviors. This study involved a sample of four hundred Thai tourists

¹⁻³ สาขาวิชาการเงินและนวัตกรรมทางการเงิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

Major of Finance and Financial Innovation, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Krungthep

⁴ สาขาวิชาการสื่อสารธุรกิจระหว่างประเทศ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

Major of International Business Communication, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Krungthep

who had traveled to Buddhist tourist locations. Data was collected through questionnaires. Descriptive and inferential statistics were employed, utilizing independent sample t-tests, one-way ANOVAs, and analysis of pairwise differences using the Scheffé method.

The study found that Thai tourists are highly motivated toward Buddhist tourism in Bangkok. Additionally, demographic factors influence the overall motivation in physical and cultural/belief aspects differently, with statistical significance. The behavior of Buddhist tourism influences motivation levels in various aspects, including physical, cultural/belief, emotional, and psychological dimensions, with significant statistical implications. This study's findings will be valuable for designing tourism promotion activities and developing tourist attractions that are convenient, engaging, and aligned with tourists' needs.

Keywords: Behavior, Motivation, Thai Tourists, Buddhist Tourism, Bangkok

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ในช่วงก่อนเกิดสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เคยสร้างรายได้สูงถึง 3 ล้านล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) แต่จากผลกระทบของไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ต้องปิดประเทศและ “มาตรการปิดเมือง” (Lockdown) ที่ห้ามไม่ให้บุคคลในพื้นที่เดินทางออกนอกพื้นที่ และห้ามไม่ให้บุคคลนอกพื้นที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ประเทศไทยสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยวมหาศาล โดยในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมกันประมาณ 8 แสนล้านบาท เท่านั้น ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2565 หลังการฟื้นตัวจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 ถึงร้อยละ 450 แต่ก็ยังไม่ถึงครึ่งในช่วงก่อนสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจและข้อมูล, 2566)

การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่น่าสนใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว เพื่อต้องการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไหว้เทพเจ้า ทำบุญขอพร ปฏิบัติศาสนกิจตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา รวมทั้งท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่สังคมมีความวุ่นวาย มีปัญหาเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นมากมาย ทำให้คนส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าวัดด้วยความเชื่อและความศรัทธาเพื่อหวังเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำให้เกิดธุรกิจมูเตลูหรือสายมู โดยใช้ความเชื่อของผู้ชื่นชอบศาสตร์เร้นลับ การไหว้พระขอพรบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลังต่าง ๆ ผลการศึกษาของวิทยาลัยการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า 5 อันดับ ความเชื่อโศลกกลางของคนไทย ได้แก่ 1) พยากรณ์ โหราศาสตร์ ดูลายมือ ไพ่ยิปซี 2) พระเครื่องวัตถุมงคล 3) สีมงคล 4) เลขมงคล และ 5) เรื่องเหนือธรรมชาติ (ศิริวรรณ สิทธิกา, 2566)

จากรายงานของ Future Markets Insight พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกถึง 13,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2565 หรือ คิดเป็น 465,800 ล้านบาท และจะเพิ่มเป็น 40,920 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2576 หรือ 1.4 ล้านล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่า ภายใน 10 ปี สำหรับประเทศไทย จากการคาดการณ์ของกระทรวงพาณิชย์ พบว่าเฉพาะการแสวงบุญสามารถสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบมากถึง 10,800 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.36 ต่อมูลค่าการท่องเที่ยวโดยรวมของประเทศในปี พ.ศ. 2562 (“ท่องเที่ยวสาย “มูเตลู” โตต่อเนื่องคาด 10 ปี พุ่งแตะ 1.4 ล้านล้านบาท”, 2566)

ข้อมูลจากกองพุทธศาสนาสถานในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนวัดในประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 43,005 วัด พื้นที่ซึ่งมีวัดตั้งอยู่มากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 21,546 วัด ภาคกลาง 8,887 วัด ภาคเหนือ 5,631 วัด ภาคใต้ 2,647 วัด ภาคตะวันออก 2,430 วัด ภาคตะวันตก 1,860 วัด แต่ไม่ระบุจังหวัด 4 วัด (เวทย์ นุชเจริญ, 2565) ในกรุงเทพมหานคร มีวัดจำนวนทั้งสิ้น 450 วัด แบ่งออกเป็นพระอารามหลวงหรือวัดหลวง เป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้าง หรือทรงบูรณปฏิสังขรณ์ หรือมีผู้สร้างน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นวัดหลวง จำนวน 95 วัด และวัดราษฎร์ เป็นวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งวัดราษฎร์สามารถที่จะยกฐานะขึ้นเป็นวัดหลวงได้ มีจำนวน 355 วัด (ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ, 2564)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัดอยู่เคียงคู่สังคมไทยมานาน คนไทยมีความผูกพันกับวัดอย่างแนบแน่น ตั้งแต่เกิดจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต เป็นองค์กรที่คู่กับชุมชนทั่วประเทศ เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจต่าง ๆ เช่น งานวันเกิด งานบวช งานศพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นแหล่งสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความโดดเด่นด้านทรัพยากร soft power ที่มีศักยภาพเป็นที่รู้จักและชื่นชมของต่างประเทศ ติดอันดับ 5 ประเทศที่มีอิทธิพลด้านมรดกวัฒนธรรมของโลก (World's Best Countries for Cultural Heritage Influence 2021) จากการจัดอันดับ โดย CEOWORLD Magazine ในปี พ.ศ. 2564 แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของไทย ทั้งการมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นมรดกโลก (กรมประชาสัมพันธ์, 2564) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึก และเพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งผลการศึกษจะทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้สร้างแรงจูงใจและกำหนดกลยุทธ์การตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

จุฑารัตน์ เพ็ชรประคอง และคณะ (2561) กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงจูงใจ แรงจูงใจจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจ (motivation) หมายถึง แรงขับในตัวบุคคลที่มีพลังกระตุ้นพฤติกรรม และกำหนดเป้าหมายของบุคคล อาจกล่าวได้ว่าแรงจูงใจเป็นการสร้างแรงขับหรือแรงผลักดันเป็นเสมือนแรงขับภายใน (internal drive) ที่จะทำให้นักบุคคลเกิดพฤติกรรมการเดินทางที่ถูกต้องและเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ดังนั้น พื้นฐานที่สำคัญของการจูงใจก็คือการสร้างให้เกิดความต้องการ (needs) ขึ้นก่อน เมื่อคนเราเกิดความต้องการแล้วก็จะเกิดแรงขับ (drives) หรือความอยากที่จะกระทำขึ้น จนผลสุดท้ายก็จะเกิดการกระทำหรือพฤติกรรม (behavior) ตามเป้าหมาย (goals) ที่ต้องการ

Morrison (2013) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (travel motivation) มีรากฐานมาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Need) ซึ่งอธิบายว่า บุคคลมีแรงจูงใจเพื่อตอบสนองความต้องการ และความต้องการของมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เมื่อประยุกต์กับบริบทแรงจูงใจในการท่องเที่ยวสามารถแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ความอยู่รอด (survival) เกี่ยวข้องกับความหิวกระหาย ต้องการพักและกิจกรรมต่าง ๆ 2) ความปลอดภัย (safety) เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัย

อิสระจากความกังวลหรือความตื่นตระหนก 3) ความรัก (belonging and love) เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางอารมณ์ การให้หรือรับความรัก 4) ความภูมิใจ (esteem) เกี่ยวข้องกับการนับถือและมั่นใจในตนเอง การให้เกียรติจากบุคคลอื่น ๆ และ 5) การบรรลุในสิ่งที่ตนปรารถนา (self-actualization) เกี่ยวข้องกับการได้ทำหรือได้เป็นในสิ่งที่เป้าหมายของชีวิต

2. แนวคิดด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

Kotler, Brady, Goodman, & Hansen (2019) กล่าวถึง แนวคิดลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง คุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมและกระบวนการตัดสินใจของบุคคล โดยแบ่งเกณฑ์ตามตัวแปรที่สำคัญทางประชากรศาสตร์ประกอบด้วย เพศ อายุ ขนาดของครอบครัวหรือจำนวนสมาชิกภายในครอบครัว รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา ศาสนา และเชื้อชาติ เป็นต้น Ghosh (2022) พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของนักลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ และ Pasaco-González, Campón-Cerro, Moreno-Lobato & Sánchez-Vargas (2023) พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อการรับรู้ประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความตั้งใจที่มีต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ในกระบวนการตัดสินใจด้านการท่องเที่ยว

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว พบว่า ความเชื่อของบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เช่น การศึกษาของพรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์ (2566) ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเชื่อมโยงโดยตรงกับการตัดสินใจเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระธาตุพนม สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิษฐา ใจเป็ง (2565) ที่พบว่า ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นแรงจูงใจหลักที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาขอพรและสักการะที่วัดเวสสุวัณ วัดจุฬามณี

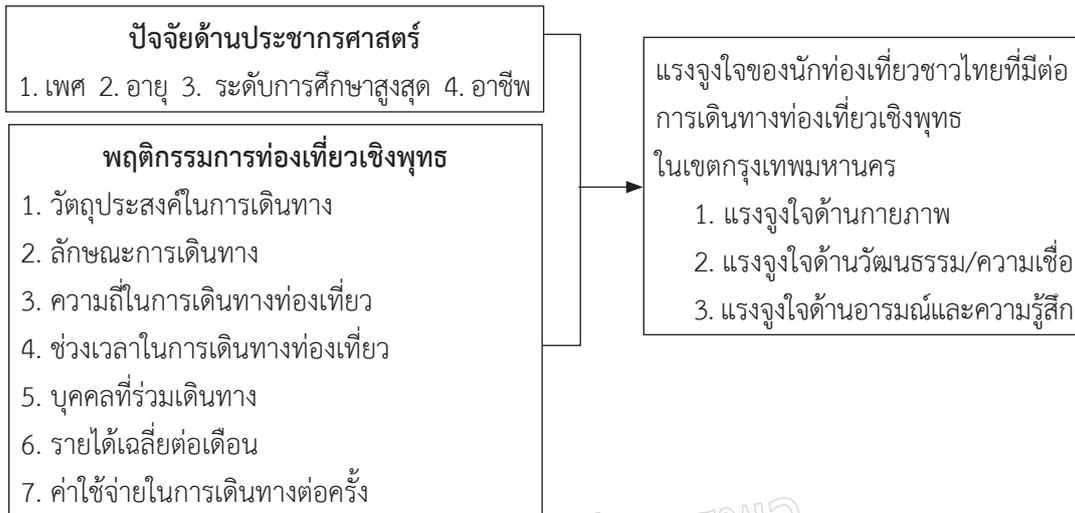
แรงจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากแรงจูงใจถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีการศึกษาด้านแรงจูงใจในประเด็นแตกต่างกัน เช่น การศึกษาของวิภาดา เถาธรรมพิทักษ์, สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ และศิริกัญญา ทองแสง (2565) พบว่า แรงจูงใจด้านปัจจัยดึงดูดส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาเช่นเดียวกับอนุندا มนตรีธิตี (2563) ศึกษาแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลัก ผลการศึกษาด้านปัจจัยผลักพบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเพราะต้องการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียด ความเหนื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจมากที่สุด ด้านปัจจัยดึงดูดพบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเพราะความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด ในขณะที่ชนิษฐา ใจเป็ง (2565) ศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวกับความเชื่อ โดยแบ่งแรงจูงใจเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึก ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในภาพรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับดวงทิพย์ นากระโทก (2563) ศึกษาแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ แรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ ด้านระหว่างบุคคล ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านอารมณ์และความรู้สึก ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในศาสนสถานที่มีความเชื่อในการอธิษฐานขอพรเรื่องความรักอยู่ในระดับมาก ได้แก่ แรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ ด้านวัฒนธรรม ด้านกายภาพ และด้านระหว่างบุคคล ตามลำดับ

การศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยว เช่น การศึกษาของวัชรโรบล โทศลวิทยานันต์, ขนิษฐา ทองเชื้อ และดาริกาญจน์ วิชาเดช (2565) พบว่า เพศส่งผลต่อแรงจูงใจและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการมาท่องเที่ยววัดถ้ำผาแก้ง จังหวัดขอนแก่น กิตติยา มโนธรรมรักษา (2559) วัชรโรบล โทศลวิทยานันต์, ขนิษฐา ทองเชื้อ และดาริกาญจน์ วิชาเดช (2565) พบว่า อายุส่งผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยว กิตติยา มโนธรรมรักษา (2559) พบว่า ระดับการศึกษาส่งผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ปฐมา หาเรือนทรง (2560) พบว่า อาชีพส่งผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยวและวัตถุประสงค์ในการเดินทางส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาไหว้พระ 9 วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขนิษฐา ใจเป็ง (2565) พบว่า ลักษณะการเดินทาง ความถี่ในการเดินทางและบุคคลที่ร่วมเดินทางมีความสัมพันธ์กับอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อในเรื่องท้าวเวสสุวรรณ ณ วัดจุฬามณี รุ่งฟ้า สะแกกลาง (2561) พบว่า ช่วงเวลาในการเดินทางส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว กิตติยา มโนธรรมรักษา (2559) ปฐมา หาเรือนทรง (2560) พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ฐิติมา ไทยวงษ์ (2556) พบว่า ค่าใช้จ่ายในการเดินทางส่งผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยว และขนิษฐา ใจเป็ง (2565) พบว่า ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมีความสัมพันธ์กับอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีความเชื่อในเรื่องท้าวเวสสุวรรณ ณ วัดจุฬามณี ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากการศึกษาที่ผ่านมาต่างให้ความสำคัญกับปัจจัยทางประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง โดยพบว่าปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมที่ทำ และแรงจูงใจในการเดินทาง

จากที่กล่าวมาจึงได้นำปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และ อาชีพ นำมาเป็นตัวแปรในการกำหนดแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อมุมมอง ค่านิยม และพฤติกรรมในการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวและเดินทางท่องเที่ยว มาสร้างเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร และจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยกำหนดให้ตัวแปรอิสระประกอบด้วย ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึก สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ตามภาพ 1

ภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย



สมมติฐานของงานวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยมีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์
2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด (close-ended question) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2566 - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างประชากรมีขนาดใหญ่ และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นจึงใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 คำนวณขนาดตัวอย่างได้ 385 คน เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ส่วนที่ 3 แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้มาตรวัดเรียงอันดับแบบ Likert Scale 5 ระดับ จากระดับ 1 (น้อยที่สุด) จนถึงระดับ 5 (มากที่สุด) ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคำตอบ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายตามแนวทางของกัลยา วานิชย์บัญชา (2550) ดังนี้ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.21–5.00 หมายความว่า มากที่สุด ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.41–4.20

หมายความว่า มาก ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.61–3.40 หมายความว่า ปานกลาง ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.81–2.60 หมายความว่า น้อย และค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00–1.80 หมายความว่า น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณา ค่าความตรงของแบบสอบถามด้วยวิธีตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างรายการกับ วัตถุประสงค์ แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่มีข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ไม่มีข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.7 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ตัวอย่างที่เดินทางท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในกรุงเทพมหานครที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น วัดอรุณราชวรารามมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดมิ่งกรมลาวาส เป็นต้น โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) เพื่อใช้ในการอธิบายถึงลักษณะข้อมูลด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยว เชิงพุทธของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวิเคราะห์ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (inference statistics) ในการทดสอบความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้ค่าสถิติ T-test และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ตัวอย่างที่มีตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้วยค่า One-Way ANOVA และใช้ การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Scheffe โดยทำการทดสอบ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.50 กลุ่มอายุของผู้ตอบ แบบสอบถามมีอายุต่ำกว่า 26 ปี ร้อยละ 44.00 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 55.00 ประกอบ อาชีพนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 33.50 ในส่วนพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 50.50 เดินทางด้วย ยานพาหนะส่วนตัวเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.50 จำนวนครั้งที่มานาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 46.50 ส่วนมากเดินทาง มาท่องเที่ยวช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ร้อยละ 57.25 โดยเดินทางร่วมกับครอบครัว ญาติพี่น้อง ร้อยละ 38.25 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อครั้งในการเดินทาง 500 บาทหรือต่ำกว่า ร้อยละ 37.25

ผลการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขต กรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย ด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึก แสดงค่าเฉลี่ยและระดับของแรงจูงใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจด้านกายภาพในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ที่ตั้งของศาสนสถานสามารถเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจมากที่สุดเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจเท่ากับ 4.15 ในด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการอธิบายของพรช่วยสร้างกำลังใจ และความมั่นใจให้ตนเอง มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจมากที่สุดเท่ากับ 4.20 รองลงมาคือ การเดินทางมาศาสนสถานช่วยขัดเกลากิจใจ และมีทัศนคติที่ดี มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจเท่ากับ 4.11 และในด้านอารมณ์และความรู้สึก กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทำให้รู้สึกมีความสุข มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจมากที่สุดเท่ากับ 4.38 รองลงมาคือ เกิดความซาบซึ้ง และประทับใจจากการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจเท่ากับ 4.06 ผลการศึกษาแสดงได้ว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแรงจูงใจต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึก ทุกด้านให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ข้อมูลแสดงดังตาราง 1

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ และด้านอารมณ์และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร

	แรงจูงใจ	X	S.D.	ระดับแรงจูงใจ
ด้านกายภาพ				
1. สถานที่มีความสำคัญทางศาสนา มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและมีความศักดิ์สิทธิ์		4.07	1.01	มาก
2. ที่ตั้งของศาสนสถานสามารถเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่าย		4.16	0.92	มาก
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ		4.15	0.91	มาก
4. มีป้ายสื่อความหมายภายในศาสนสถาน เช่น ป้ายบอกตำแหน่งที่ตั้งของศาสนสถาน ป้ายบอกประวัติความเป็นมา		4.07	0.91	มาก
5. มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี รู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน		4.05	0.92	มาก
	รวม	4.10	0.72	มาก
ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ				
1. แหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา		4.08	0.90	มาก
2. ได้เรียนรู้วัฒนธรรม/ความเชื่อ ผ่านแหล่งท่องเที่ยว		4.06	0.89	มาก
3. การอธิบายของพรช่วยสร้างกำลังใจ และความมั่นใจให้ตนเอง		4.20	0.89	มาก
4. การเดินทางมาศาสนสถานช่วยขัดเกลากิจใจ และมีทัศนคติที่ดี		4.11	0.89	มาก
	รวม	4.11	0.69	มาก
ด้านอารมณ์และความรู้สึก				
1. ทำให้รู้สึกมีความสุข		4.38	0.79	มากที่สุด
2. รู้สึกสมหวังดังปรารถนา ตามคำอธิบายของพรของตนเอง		4.04	0.91	มาก
3. เกิดความซาบซึ้ง และประทับใจจากการท่องเที่ยว		4.06	0.83	มาก
4. แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพใหม่ในการเดินทางท่องเที่ยว		3.93	1.04	มาก
	รวม	4.10	0.69	มาก

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ พบว่า อายุและอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยส่วนบุคคลทุกปัจจัยที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกในภาพรวม ดังตาราง 2

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุมากกว่า 58 ปี มีระดับแรงจูงใจด้านกายภาพในภาพรวมมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุต่ำกว่า 26 ปี และมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุ 44-58 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นเพศทางเลื่อมมีระดับแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อในภาพรวมมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นเพศชายและเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 2

เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์	ค่าสถิติ	แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร		
		ด้านกายภาพ	ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ	ด้านอารมณ์และความรู้สึก
เพศ	F-test	1.03	6.19	1.53
	P-value	0.36	0.00*	0.21
อายุ	F-test	5.29	1.77	0.47
	P-value	0.00*	0.15	0.70
ระดับการศึกษาสูงสุด	F-test	2.09	0.23	0.21
	P-value	0.12	0.79	0.81
อาชีพ	F-test	4.40	1.83	2.36
	P-value	0.00*	0.12	0.05

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเดินทาง ลักษณะการเดินทางความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว บุคคลที่ร่วมเดินทาง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่อครั้ง พบว่า บุคคลที่ร่วมเดินทางที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ลักษณะการเดินทางและบุคคลที่ร่วมเดินทางที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตาราง 3

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ของพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจด้านกายภาพ พบว่า บุคคลที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นเพื่อน ครอบครัว/ญาติพี่น้อง และคู่รัก/สามีภรรยา มีระดับแรงจูงใจด้านกายภาพในภาพรวมมากกว่าบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บุคคลที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นครอบครัว/ญาติพี่น้อง และคู่รัก/สามีภรรยา มีระดับแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อในภาพรวมมากกว่าบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์มีระดับแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกในภาพรวมมากกว่าบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 3

เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

พฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงพุทธ	ค่าสถิติ	แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อ การเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร		
		ด้านกายภาพ	ด้านวัฒนธรรม/ ความเชื่อ	ด้านอารมณ์ และความรู้สึก
วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	F-test	0.84	1.55	1.85
	P-value	0.49	0.18	0.11
ลักษณะการเดินทาง	T-test	-1.22	-2.07	-1.19
	P-value	0.22	0.03*	0.23
ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว	F-test	1.03	0.42	0.59
	P-value	0.38	0.74	0.62
ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว	F-test	1.54	1.63	4.30
	P-value	0.21	0.19	0.01*
บุคคลที่ร่วมเดินทาง	F-test	6.04	3.81	1.38
	P-value	0.00*	0.00*	0.23
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	F-test	0.76	0.42	0.48
	P-value	0.57	0.83	0.79
ค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่อครั้ง	F-test	0.68	0.62	1.04
	P-value	0.60	0.65	0.38

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อและด้านอารมณ์และความรู้สึก ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลจากการทดสอบสมมติฐาน 1) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ซึ่งพบว่า เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อของ

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน อายุที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อแรงจูงใจ ด้านกายภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันและอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อแรงจูงใจด้านกายภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานในขณะที่ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน และ 2) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ลักษณะการเดินทางที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน บุคคลที่ร่วมเดินทางที่แตกต่างกันส่งผลต่อแรงจูงใจด้านกายภาพ และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานจากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องให้ความสำคัญกับด้านกายภาพไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ที่จอดรถ ป้ายบอกทางหรือข้อมูลต่าง ๆ ความปลอดภัยของสถานที่ สอดคล้องกับทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน (เกษวงค์รอด) และกรกต ชาบัณฑิต (2564) ที่นำเสนอมุมมองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธว่าควรส่งเสริมอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวด้วยการสร้างจุดเด่นในการท่องเที่ยวตามแนวพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง พัฒนาภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พัฒนาด้านสถาปัตยกรรมเพื่อรองรับสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และสถานที่ปฏิบัติธรรมที่สะอาด สงบ และเดินทางสะดวก ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สร้างและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธครบวงจร พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวสากลของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด รวมถึงต้องให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม/ความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา เพื่อให้เป็นที่ชัดเจนใจและช่วยสร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความประทับใจจากนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ มานพ นักการเรียน, บานชื่น นักการเรียน และฉัฐสุภางค์ สารมาศ (2565) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน/สิ่งอำนวยความสะดวก/สิ่งแวดล้อม/การรักษาความสะอาดและความปลอดภัย 2) การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น 3) การสร้างเครือข่าย โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง 4) การพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว 5) การส่งเสริมให้วัดมีกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตลอดปี และ 6) การจัดหาสิ่งของพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจัดแสดงพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและศาสนา นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีความสัมพันธ์กับปัจจัย 7 ประการ คือ 1) กิจกรรมการกราบสักการะพระพุทธรูป 2) กิจกรรมการปฏิบัติธรรม 3) กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ 4) กิจกรรมการบูชาวัตถุมงคล 5) กิจกรรมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม 6) ประวัติศาสตร์และประเพณี และ 7) กิจกรรมการเป็นที่พึ่งทางใจและกิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธยังสอดคล้องกับแรงจูงใจในการให้เพื่อหวังให้ตนเองรู้สึกสบายใจ ตามหลักวิถีพุทธของชาวไทยที่ว่ายิ่งให้ยิ่งได้รับบุญกุศล เป็นความดีที่จะส่งผลกลับมาสู่ตนเองในภายภาคหน้า เป็นไปในแนวทางเดียวกับผลการสำรวจของสถาบันวิจัยความเป็นอยู่ฮาคูโฮโต อาเซียน (ประเทศไทย) เกี่ยวกับพฤติกรรมมารมูเตลูของคนไทย พบว่า

คนไทยกว่า ร้อยละ 88 เชื่อเรื่องมูเตลู โดยร้อยละ 52 มูเตลูเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ รองลงมาคือเพื่อเสริมความมั่นใจ ร้อยละ 21 และอธิษฐานเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ร้อยละ 13 (“มูเตลู” สู่ Muketing เจาะลึกพฤติกรรมกลุ่ม Gen X-Y-Z, 2567) ดังนั้น หากใช้กระแสมูเตลูผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็น soft power ของประเทศ น่าจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้และช่วยขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน และผู้ประกอบการโดยรอบ แหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกมากที่สุด โดยเฉพาะด้านทำให้รู้สึกมีความสุข ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย และเชื่อมโยงกับอารมณ์ เช่น การจัดกิจกรรมการทำสมาธิ การสวดมนต์ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความสงบ และการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและศาสนา

2. จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุมากมีแรงจูงใจในด้านกายภาพมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ เช่น สถานที่จอดรถที่เพียงพอ ความสะอาดของบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บริการห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ รวมถึงพัฒนาทางเดินและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับความสะอาดสบายและความสุขในขณะท่องเที่ยว

3. จากผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์มีระดับแรงจูงใจด้านอารมณ์และความรู้สึกมากกว่าบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันธรรมดา และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปกับเพื่อน ครอบครัวและญาติพี่น้อง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้หลากหลายสอดคล้องกับแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

4. ในอนาคตสามารถนำแนวคิดการสร้างแรงจูงใจไปประยุกต์ใช้ได้หากต้องการกระตุ้นให้มีการท่องเที่ยวเชิงพุทธมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยผู้ที่มาท่องเที่ยวได้ศึกษาวัฒนธรรม เกิดการขัดเกลาจิตใจ มีความสบายใจแล้ว ยังช่วยให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว ทำบุญ บริจาค

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

รายการอ้างอิง

- กิตติยา มโนธรรมรักษา. (2559). การศึกษาแรงจูงใจและความพึงพอใจมีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ตลาดน้ำอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. [การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].
- กรมประชาสัมพันธ์. (2564). วช. ต่อยอด CEOWORLD จัดอันดับไทยติดอันดับ 5 ประเทศยอดเยี่ยมในโลกที่มีอิทธิพลด้านมรดกวัฒนธรรม. <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/9829>.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมสาร.
- ชนิษฐา ใจเป็ง. (2565). การท่องเที่ยวกับความเชื่อในเรื่องท้าวเวสสุวรรณของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *MCU Haripunchai Review*, 6(2), 111-126.
- จุฑารัตน์ เพ็ชรประคอง และคณะ. (2561). แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารปาริชาติ*, 31(3), 178-184.
- ฐิติมา ไทยวงศ์. (2556). แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในเอเชียทีค เดอะ ริเวอร์ฟรอนท์. [สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- ดวงทิพย์ นากระโทก. (2563). แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในศาสนสถานที่มีชื่อเสียงในการอธิษฐานขอพรเรื่องความรักในกรุงเทพมหานคร. [สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- ท่องเที่ยวสวย “มูเตลู” โตต่อเนื่องคาด 10 ปี พุ่งแตะ 1.4 ล้านล้าน. (2566, 23 พฤษภาคม). <https://www.thansettakij.com/business/economy/566036>.
- ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน (เกษวงค์รอด) และกรกต ชำบัณฑิต. (2564). มุมมองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2), 264-273.
- ปฐมา หาเรือนทรง. (2560). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาไหว้พระ 9 วัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. [การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].
- พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์. (2566). การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณและการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวถ้านาคา จังหวัดบึงกาฬ ในประเทศไทย: บทบาทของสื่อสังคม ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ความเชื่อทางศาสนา และการบอกเล่าต่อ. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 7(3), 9-30.
- มานพ นักการเรียน, บานชื่น นักการเรียน และฉัฐศุภางค์ สารมาศ. (2565). การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ระหว่างปี พ.ศ. 2557-2563. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*. 23(1), 84-93.
- “มูเตลู” สู่ Muketing เจาะลึกพฤติกรรมกลุ่ม Gen X-Y-Z. (2567, 19 มีนาคม). <https://www.thansettakij.com/business/marketing/591235>.
- รุ่งฟ้า สะแกกลาง. (2561). พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. [การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

- วัชรโรบล โกลศวิทยานันต์, ขนิษฐา ทองเชื้อ และดาริกายุจน์ วิชาเดช (2565). แรงจูงใจและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการมาท่องเที่ยว วัดถ้ำผาเง็ก ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 7* (หน้า 1021-1028). คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์, สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ และศิริกัญญา ทองแสง. (2565). แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลา จังหวัดสงขลา. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 17(2), 56-68.
- สถาบันนวัตกรรมและธรรมาภิบาลข้อมูล. (2566). *เปิดสถิติสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย*. https://public.tableau.com/app/profile/digi.thailand/viz/_16915685068320/Dashboard1
- เวทย์ นุชเจริญ. (2565, 28 พฤษภาคม). *การบริหารจัดการวัดในประเทศไทยในยุค Digital Disruption... (1)*. <https://www.bangkokbiznews.com/business/1006872>.
- ศิริวรรณ สิทธิกา. (2566, 16 สิงหาคม). *จักรวาลสายมู การตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อกับวัตถุที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์*. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103603>.
- ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ. (2564). *ที่ตั้งวัดที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. <https://data.go.th/dataset/wat>.
- อุณดา มนตรีธิตี. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี*. [การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].
- Ghosh, S. K. (2022). Demographic Aspects and Investors' Decision Making Process: A Study. *Journal of Asian Business Strategy*, 12(2), 150-162.
- Kotler, P. T., Keller, K. L., Goodman, M., Brady, M., & Hansen, T. (2019). *Marketing management* (4th ed.). Pearson Higher Ed.
- Morrison, A. M. (2013). *Marketing and managing tourism destinations*. Routledge.
- Pasaco-González, B. S., Campón-Cerro, A. M., Moreno-Lobato, A., & Sánchez-Vargas, E. (2023). The role of demographics and previous experience in tourists' experiential perceptions. *Sustainability*, 15(4), 1-17.

กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐาน สำหรับชุมชนเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

The Learning Process of Making Curriculum of Accounting Standard for Community in Don Muang District of Bangkok

ดาวพระศุกร์ ทองกลืน (Dawprasug Thongglin)¹
ณัฐธนะพราน คล้ายประสิทธิ์ (Nutthapran Klaiprasith)²
จินดา จอกแก้ว (Jinda Joakkaew)³
วัชรารณณ์ พิมพาพร (Watcharaporn Pimpaporn)⁴

Received: July 20, 2024

Revised: October 10, 2024

Accepted: October 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชน เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) โดยเน้นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยชาวบ้าน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนและสมาชิกชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก จำนวน 15 คน จาก 9 ชุมชน ร่วมกับนักวิจัย อาจารย์ และนักวิชาการจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานและเหมาะสมกับชุมชน ควรเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการออกแบบโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ เรียนรู้ และทำความเข้าใจ ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่สามารถสะท้อนความรู้ความเข้าใจของชุมชน โดยกระบวนการที่สำคัญคือ การอบรมความรู้ที่ใช้ภาษาที่ชุมชนคุ้นเคย การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทบทวนและลงมือปฏิบัติจริง การนำความรู้มาทดลองกับกรณีศึกษาที่ชุมชนสามารถเข้าใจได้ง่าย การทดสอบความรู้ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในพื้นที่อื่นเพื่อฝึกทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้การประสมสรุปความรู้ ตลอดจนการทบทวนปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและองค์ความรู้ จนสามารถออกแบบหลักสูตรที่เป็นของชุมชนแต่ยังคงอยู่บนหลักการตามมาตรฐานทางบัญชีอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างการเรียนรู้, หลักสูตรบัญชีชุมชน, มาตรฐานทางบัญชี

Abstract

This study aims to investigate the learning process of making curriculum of accounting standard for community in Don Muang District, Bangkok. Community-Based Research (CBR) was the research methodology employed. The main focus was on the participatory actions by the community residents, academic researchers from educational institution and the technical officer from Department of Business Development. 15 people from 9 communities who were the primary target population comprised of the community researchers, members of the community, its leaders, and its committees.

¹ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

School of Accountancy, University of the Thai Chamber of Commerce

^{2,4} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

Faculty of Business Administration, Krirk University

According to the findings, the learning process of making curriculum of accounting standard for community in Don Muang District, Bangkok, should emphasize the process of sharing ideas, analyzing, learning, and understanding, as well as creating learning assessments and evaluations that take into account community recognition. However, the learning process should emphasize the value of using language that members of the community can understand, giving them the chance to review the lessons and gain practical experience with case-based learning, structuring the testing process with members of other communities to practice applying knowledge, setting up a summary meeting, and revising, adjusting, and correcting the body of knowledge and content. The end product was a community accounting program that was relevant and compliant with accounting standards.

Keywords: Learning Process, Curriculum of Accounting for Community, Accounting Standard

บทนำ

การพัฒนาความรู้ด้านบัญชีเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาระบบ พัฒนางานในองค์กรทุกองค์กร สำหรับหน่วยงานที่เป็นนิติบุคคลนั้น มีข้อกำหนดให้พนักงานบัญชีเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้โดยการเก็บชั่วโมงการอบรมเพื่อรักษาคูณสมบัติของผู้ทำบัญชีที่ต้องมีความรู้ที่มีการพัฒนาตามทันการเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานบัญชี มาตรฐานการรายงานทางการเงินและประเด็นอื่นๆ ในด้านบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามกรอบแนวคิดของการรายงานทางการเงิน ในขณะที่ชุมชนซึ่งมีการบริหารจัดการโดยมีงบประมาณสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน หรือมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ ก็มีการจัดทำบัญชีเพื่อรายงานผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการเช่นกัน โดยจะมีหน่วยงานที่จัดอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ให้กับผู้นำ กรรมการและสมาชิกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลบัญชีและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับกับชุมชนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนที่ต่อสู้ด้านที่อยู่อาศัยจนสามารถยกระดับจากชุมชนที่สร้างบ้านลูก้าไปในแม่น้ำชั้นมาบนฝั่ง มีความสวยงาม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และต้องการพัฒนาตนเองเพื่อความเข้มแข็งในหลากหลายด้านรวมถึงด้านการบริหารจัดการโดยมีการจัดทำบัญชีเพื่อบริหารจัดการงบประมาณสนับสนุนจากทุกหน่วยงานได้อย่างถูกต้อง โปร่งใส ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกชุมชนและคนภายนอก

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาในด้านการจัดทำบัญชีของชุมชนยังคงมีอยู่ และเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยมีงานวิจัยสนับสนุนประเด็นปัญหาหลัก ๆ ในการจัดทำบัญชีของชุมชน คือ ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชี ด้านเอกสารและวิธีการทางบัญชี และด้านเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ควรให้การสนับสนุนที่ต่อเนื่องหรือตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่มีโอกาสในการอบรมพัฒนาความรู้ที่จะสามารถนำมาใช้ได้จริง ไม่มีการจัดทำเอกสารประกอบการจัดทำบัญชีที่น่าเชื่อถือ จึงนำมาซึ่งความไม่โปร่งใสและทำให้สมาชิกในชุมชนขาดความเชื่อมั่น (ชลกนก โฆษิตถณิน, ชนิดาภา ดิสุขอนันต์ และวรเทพ ตรีวิจิตร, 2560) นอกจากนี้งานวิจัยของวิจิต เอียงอ่อน และคณะ (2565) ยังพบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอแหลมฉบัง เป็นเพียงการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ไม่มีการจัดทำงบฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน และเป็นการจัดทำบัญชีแบบง่าย ๆ มีการจัดอบรมการทำบัญชีเป็นครั้งคราว โดยสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีของผู้ทำ

บัญชี ด้านวิธีการจัดการเอกสารทางบัญชี ด้านเครื่องมือและสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานด้านบัญชี และด้านการประสานงานและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก จากความพยายามในการสนับสนุนที่ผ่านมา แต่ไม่สามารถทำให้ชุมชนมีพัฒนาการในด้านการจัดทำบัญชีได้อย่างแท้จริง ส่วนหนึ่งมาจากการขาดความต่อเนื่อง เนื้อหายากเกินไป และไม่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน รวมถึงกระบวนการส่งเสริมไม่สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ด้านบัญชีเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาทางวิชาการที่มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากการเรียนรู้ด้านบัญชีไม่เพียงแต่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการทางธุรกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์และตัดสินใจทางการเงินขององค์กรในภาพรวม โดยการศึกษาในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ตั้งแต่การรับฟัง ทบทวน ถอดความรู้และทุนเดิมด้านบัญชีของชุมชน มาเป็นประเด็นหลักในการออกแบบและหาแนวทางในการพัฒนาแก้ไขตามปัญหาและความต้องการของชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นผู้คิด ออกแบบ ร่วมเรียนรู้แบ่งปัน เพื่อพัฒนาความรู้ โดยอยู่บนหลักการของบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป ซึ่งถือเป็นการศึกษาที่นำความรู้เดิมของชุมชนมาบูรณาการกับความรู้ทางวิชาการด้านบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในการจัดทำบัญชีที่เหมาะสมกับผู้เรียนและชุมชน นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนอกจากจะส่งผลต่อการจัดกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมอันจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ของชุมชนได้อย่างแท้จริงแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการสอนในสถาบันการศึกษาและการอบรมในองค์กรต่าง ๆ ที่มุ่งหวังให้บุคลากรด้านบัญชี ด้านการเงิน มีความสามารถในการจัดทำบัญชีตามหลักการบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

การทบทวนวรรณกรรม

บทความนี้นำเสนอโดยเน้นกระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชน โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชี

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีชุมชนหลายท่านด้วยกัน เช่น ทิพย์สุดา ทาสีดำ และผกาภาศ บุตสาลี (2564) ศึกษาการพัฒนาการจัดทำบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพของสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยศาลาใต้ ตำบลหนองบัวโคก อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ และพบว่า การจัดทำบัญชีมีปัญหาเกี่ยวกับระบบบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเอกสารทางการบัญชี ด้านวิธีปฏิบัติงาน ด้านผู้ปฏิบัติงาน และด้านเครื่องจักรและเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ โดยการศึกษาครั้งนี้มีการพัฒนาระบบบัญชีที่เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชี ด้านการใช้โปรแกรม และด้านรายงานทางการเงิน แก่คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน ในขณะที่ พุทธรณ สุวรรณอาสน์ (2562) ศึกษาการพัฒนา ระบบบัญชี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มต้นจากการประชุมวิเคราะห์ปัญหาเดิม แนะนำรูปแบบบัญชีใหม่ที่ดีขึ้น การอบรมการทดลองปฏิบัติจริง และการศึกษาดูงานตลอดจนการประเมิน และสรุปผลจากกระบวนการดังกล่าว พบว่า ระบบบัญชีกลุ่มฯ ได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสมและใช้ประโยชน์มากขึ้น กล่าวคือ สามารถสรุปผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้ในรูปของงบกำไรขาดทุน และควบคุมวัตถุดิบและสินค้าให้อยู่ในระบบสินค้า นอกจากนี้ ผู้จัดทำบัญชีกลุ่มยังสามารถคำนวณต้นทุนสินค้าได้อย่างถูกต้อง เช่นเดียวกันกับ ชมภูณูช ทุ่งนาค, สมพร เพ็ญจันทร์ และปภาวดี มนต์วีรัต (2562) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชี

ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และพบว่าสภาพปัจจุบันในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนฯ เป็นการจดบันทึกจัดทำบัญชีแบบง่าย มีตัวแทนสมาชิกที่ได้รับควมไว้วางใจกันภายในกลุ่มเป็นผู้ดูแลเงินสดรับและเงินสดจ่าย ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีคือ การไม่มีการจัดทำบัญชีสินค้าคงเหลือ การสูญหายของเอกสาร และขาดผู้ที่มีความรู้ในการจัดทำบัญชี โดยแนวทางในการจัดทำบัญชี ประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การให้ความรู้และช่วยเหลือในการวางระบบการจดทะเบียนเอกสาร และ 2) การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางบัญชีเพื่อเก็บข้อมูลและจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การทำบัญชีมีความถูกต้องเชื่อถือได้ ส่งผลต่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ในขณะที่การจัดทำและนำเสนอข้อมูลทางบัญชีตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (สภาวิชาชีพบัญชี, 2563) ได้กำหนดลักษณะเชิงคุณภาพในการจัดทำและนำเสนอข้อมูลทางการเงินที่ต้องนำเสนอข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ข้อมูลสามารถเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมเปรียบเทียบ และพิสูจน์ยืนยันได้ต้องมีการจัดทำโดยใช้หลักความสม่ำเสมอต้องลงบัญชีให้เป็นปัจจุบัน รวมถึงต้องเป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเข้าใจได้ อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป โดยหลักปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชี ซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไป ยึดถือตามมาตรฐานการบัญชีเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานองค์กรธุรกิจ ร้านค้า หรือแม้แต่บัญชีครัวเรือน โดยมีหลักในการปฏิบัติ ได้แก่ 1) การรวบรวม ได้แก่ การรวบรวมหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องทางการเงิน เช่น เอกสารการรับจ่าย ใบเสร็จรับเงิน ไปส่งสินค้า หรือบัญชีเกี่ยวกับการเงิน 2) การจดบันทึก ได้แก่ การนำหลักฐานทางการเงินมาจดบันทึกในสมุด หรือบันทึกลงในเอกสารอื่น ๆ เช่น การลงทะเบียนซื้อสินค้า หรือลงทะเบียนขายสินค้า โดยตรวจสอบรายการจากใบส่งของหรือใบเสร็จรับเงิน 3) การจำแนก ได้แก่ การจำแนกประเภทหรือแยกบัญชีให้เป็นหมวดหมู่ เช่น บัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีหรือทะเบียนสินค้า บัญชีเงินสด 4) สรุปผล หมายถึงเมื่อสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจะมีการสรุปรวมข้อมูล ปรับปรุงรายการเพื่อจัดทำงบการเงิน เช่น สรุปยอด ทุกสิ้นเดือน 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี และ 5) การจัดทำงบการเงิน ได้แก่ การนำรายละเอียดจากการสรุปผลมาจัดทำงบการเงิน เพื่อให้รู้สถานะขององค์กร เช่น มีรายรับรายจ่าย มีค่าใช้จ่าย หรือมีกำไรขาดทุนอย่างไรใน 1 รอบบัญชี

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงนำมาสู่การวางแผนในการดำเนินงานวิจัยโดยเน้นกระบวนการจัดทำบัญชีที่มีมาตรฐานผ่านการระดมความคิดเห็น ศึกษาทุนเดิมด้านการจัดทำบัญชีของชุมชน เพิ่มพูนความรู้ที่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถในการจัดทำบัญชีจากที่เคยจดบันทึกในสมุดรายวันรับ สมุดรายวันจ่าย ให้เข้าสู่กระบวนการจัดทำบัญชีตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน แต่เป็นรูปแบบและวิธีการ ขั้นตอนที่ชุมชนสามารถดำเนินงานตามได้อย่างง่าย ไม่ซับซ้อนและสามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง อันจะนำมาซึ่งการจัดทำบัญชีที่ครบถ้วน ถูกต้อง โปร่งใส น่าเชื่อถือ และเกิดการยอมรับจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-Operative Learning)

เรวดี ศรีสุข (2562) กล่าวว่า การออกแบบการจัดการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงถึง และให้ความสำคัญโดยผู้สอนควรพิจารณาเนื้อหา รายวิชา และหัวข้อที่ตนเองจะสอนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนว่าต้องมีพัฒนาการอย่างไร ด้วยเทคนิคอะไร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยพบว่าในปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้สอนจะมีการออกแบบการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งวิธีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้มีหลายวิธีให้เลือก เช่น การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) การเรียนแบบโครงงาน (project-based learning) การเรียนแบบร่วมมือ (cooperative/collaborative learning) การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) หรือสื่อเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเทคนิคการใช้ concept mapping และเทคนิคบทบาทสมมติ (role playing model) เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นสอนและถ่ายทอดความรู้ ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ขั้นตรวจสอบผลงานและการทดสอบ และขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลงาน

นอกจากการสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ถือเป็นหลักการสำคัญในการออกแบบการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ยังถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญด้วยเช่นกัน โดย เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย (2559) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการฝึกอบรมพนักงานในองค์กร และพบว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการฝึกอบรม ควรจะให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมโดยตรงในการแลกเปลี่ยนระหว่างร่วมกิจกรรม ซึ่งความหลากหลายของทักษะและประสบการณ์ของสมาชิกในเครือข่ายนั้นเป็นจุดเด่นที่สำคัญของเครือข่าย การมีบุคคลที่มีทักษะแตกต่างกันหลายระดับตั้งแต่น้อยจนถึงรู้มาก จะช่วยให้คนที่มีความรู้หรือประสบการณ์น้อยได้เรียนรู้จากคนที่มีความรู้หรือประสบการณ์มากกว่าตน ส่วนคนที่มีความรู้หรือประสบการณ์มากกว่าคนอื่นจะเกิดทักษะและความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการได้ช่วยเหลือและอธิบายให้กับผู้อื่น การเรียนรู้ในเครือข่ายนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุดเมื่อมีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (learning of transfer) และการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานซึ่งถือเป็นผลลัพธ์จากการเรียนรู้

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research)

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (community-based research: CBR) หมายถึง กระบวนการปฏิบัติร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น เน้นการร่วมทำวิจัยของชุมชนโดยชุมชน นำปัญหาลงมือปฏิบัติการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบและทางออกให้ชุมชน อาศัยการทำงานเป็นทีมระหว่างพี่เลี้ยงและชุมชน โดยลักษณะสำคัญ ๆ ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะพบว่ามี “คำหลัก” ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการของการวิจัยหลายประการดังนี้ 1) เป็นโจทย์ของชุมชน 2) ชุมชนทำวิจัยเอง 3) การมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย 4) พัฒนาและยกระดับการใช้ความรู้ท้องถิ่น 5) เน้นสร้างคนมากกว่าสร้างความรู้ และ 6) การเสริมพลังอำนาจของชุมชน (ศูนย์วิจัยและพัฒนา, 2563) โดยสรุปคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาผ่านกระบวนการวิจัยโดยมีการนำความรู้ทางวิชาการมาผสมผสานกับความรู้ที่เป็นทุนเดิมของคนในชุมชน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาหรือสร้างความรู้ใหม่ที่เหมาะสม เป็นการยกระดับการแก้ปัญหาในชุมชนโดยมีการแสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

นางลักษณ์ วิรัชชัย และทศนา แชมมณี (2546) กล่าวว่า วิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) คือการออกแบบกระบวนการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในทีมที่จะต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอนการดำเนินการ 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เตรียมการวิจัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย เพื่อลงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชน และดำเนินการตามแผนที่กำหนด ระยะที่ 3 การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระยะที่ 4 การนำแผนไปปฏิบัติ และระยะที่ 5 ระยะติดตามและประเมินผล เพื่อนำไปขยายผล นอกจากการสร้างการมีส่วนร่วมที่เน้นให้สมาชิกในทีมได้มีโอกาสในการทำงานในทุกขั้นตอนแล้ว การสร้างสภาวะแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง รวมถึงการเรียนรู้จากกรณีศึกษาจริงของชุมชน ถือเป็นอีกเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้และทำความเข้าใจได้อย่างแท้จริง โดย อลงกต ยะไวทย์ และณัฐวัฒน์ วงษ์ชวลิตกุล (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการสร้างสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริง ผลจากการสร้างสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริงของนักศึกษาซึ่งบูรณาการเรียนกับการทำงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมการ ขั้นที่ 2 การจัดกระบวนการเรียนการสอนบูรณาการเข้ากับสถานการณ์จริง ขั้นที่ 3 การให้คำปรึกษาจากสถานการณ์จริง ขั้นที่ 4 พัฒนาการของผู้เรียนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ ขั้นที่ 5 ประเมินผลการดำเนินงานและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และขั้นที่ 6 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากการทำงานทั้งคุณลักษณะและสมรรถนะตามหลักสูตร โดยผลการประเมินระบบการจัดสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริงพบว่านักศึกษามีความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ดี โดยผลลัพธ์การเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

วิธีการวิจัย

1. วิธีการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ผนวกกับกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยแบ่งรายละเอียดของการดำเนินงานที่ให้บทบาทหน้าที่หลักเป็นของนักวิจัยชาวบ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาได้เข้ามาดำเนินการกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาและเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำไปใช้ประโยชน์สำหรับชุมชน ครอบครัวตนเองและขยายผลสู่ชุมชนหรือครอบครัวอื่นด้วย โดยแบ่งกระบวนการและขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรม การดำเนินโครงการในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ผ่านกิจกรรมและกระบวนการวิจัยโดยการเปิดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการทดสอบความรู้ก่อนและหลังอบรม ด้านบัญชีการเงิน บัญชีต้นทุน บัญชีภาษีอากร และการตรวจสอบควบคุมภายใน การทดลองปฏิบัติจริงจากกรณีศึกษาของชุมชน การทดลองเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนอื่น การสรุปและถอดความรู้นำมาสู่การออกแบบหลักสูตร และการกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรร่วมกันตลอดจนการจัดทำรายงาน เพื่อนำเสนอข้อค้นพบและการคืนข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยพิจารณาจากนักวิจัยชาวบ้าน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนและสมาชิกชุมชน ที่เคยผ่านการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และได้มีการพัฒนาความรู้ด้านบัญชีชุมชนในโครงการที่ผ่านมา จำนวน 10 คน และนักวิจัยชาวบ้านที่มีความต้องการจะพัฒนาความรู้เพื่อใช้ในการจัดทำบัญชีของชุมชนและธุรกิจของตนเอง จำนวน 5 คน ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลและร่วมดำเนินการวิจัยหลักรวมจำนวนเป้าหมายหลัก 15 คน จาก 9 ชุมชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา

สำหรับขอบเขตด้านพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกพื้นที่ที่เคยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ด้านบัญชีในโครงการที่ผ่านมา ในเขตพื้นที่เขตตอนเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้สามารถนำความรู้ประสบการณ์ดังกล่าวมาต่อยอด เพื่อยกระดับความรู้และพัฒนาเป็นหลักสูตรบัญชีของชุมชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่นที่มีความต้องการในการพัฒนาความรู้ร่วมกัน ซึ่งมาจากเครือข่ายชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และดำเนินโครงการร่วมกัน จำนวน 9 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนหน้าท่าอากาศยานด้านใต้ ชุมชนตาลคู่ ชุมชนร่วมพัฒนา ชุมชนศิริสุข ชุมชนโกสุมรวมใจ 3 ชุมชนเจริญสุข ชุมชนแม่ทองก้อ ชุมชนแอร์พอร์ตวิลเลจ และชุมชนร่วมพัฒนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการพัฒนาโจทย์วิจัย การจัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ ได้มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ขอบเขตของคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผ่านกระบวนการพูดคุยและแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างนักวิจัยอาจารย์และนักวิจัยชาวบ้าน การอัดเสียง การจดบันทึก และการสรุปผล

3.2 ในการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านบัญชีการประชุมสรุปผลการเรียนรู้ จะใช้เอกสารประกอบการเรียนที่จัดทำโดยล้อตามความต้องการของชุมชนร่วมกับหลักการบัญชี มีการกำหนดขั้นตอนการอบรม การออกแบบวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (pretest-posttest) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปความรู้จากนักวิจัยชาวบ้านและใช้กระดาษฟิลิปชาร์ตเป็นเครื่องมือช่วยในการแลกเปลี่ยนร่วมกันตลอดจนใช้ในการนำเสนอจากกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติเป็นกลุ่ม

3.3 เครื่องมือที่ใช้สำหรับการติดตามและประเมินผลกระบวนการเรียนรู้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยการรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูล (key informant) โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คือ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชนที่อยู่ในกระบวนการพัฒนาร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการสนทนา คำถามซึ่งมีการกำหนดกรอบไว้ล่วงหน้า มีการกำหนดผู้ตั้งคำถาม ผู้บันทึกการสนทนา และมีเครื่องบันทึกเสียง และมีภาพถ่ายประกอบ

ผลการวิจัย

กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชนเขตตอนเมืองกรุงเทพมหานคร ควรเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับบทบาทและหน้าที่ของชุมชนเป็นหลัก โดยนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา และจากกรมพัฒนาธุรกิจทำหน้าที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา คิดค้นประเด็นชวนชาวบ้านคิดวิเคราะห์ ทดลองปฏิบัติ ปรับแก้ไขจนชาวบ้านเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการทางวิชาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงจะสามารถทำให้ชาวบ้านสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านบัญชีตามหลักการมาตรฐานสู่การใช้งานในการทำบัญชีของชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมจากการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ในแต่ละระยะมีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงานที่ทำให้ได้ข้อค้นพบซึ่งเป็นผลการวิจัยที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ในระยะต้นน้ำ

กระบวนการวิจัยช่วงต้นน้ำคือกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยโดยร่วมกันประชุมหารือกับชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการที่จะทำการแก้ไขโดยใช้กระบวนการวิจัย การกำหนดพื้นที่ในการศึกษา การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย หรือทีมงานในการร่วมกันดำเนินงานที่เหมาะสม การติดต่อประสานงาน

ภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น ตลอดจนการวางแผนและกำหนดการทำงานร่วมกัน สำหรับระยะต้นน้ำมีกระบวนการที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นดังตาราง 1

ตาราง 1

กระบวนการเรียนรู้ในระยะต้นน้ำ

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	กระบวนการ	กลุ่มเป้าหมาย	ผลลัพธ์
7 มกราคม พ.ศ. 2566 (Online)	ประชุมร่วมกับ ชุมชนในเขต ดอนเมือง และหลักสี่ เพื่อพัฒนา โจทย์วิจัย	จัดเวทีประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยน	ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน สมาชิกชุมชน เขตดอนเมือง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร	- การทำบัญชีไม่เป็นระบบ มีรูปแบบแตกต่างกัน ไม่มีขั้นตอน และเอกสารประกอบที่น่าเชื่อถือ - ชุมชนพัฒนาความรู้และมีรูปแบบ การทำบัญชีที่มีมาตรฐานเหมือนกัน ทุกชุมชนและได้รับการยอมรับ
9 มกราคม พ.ศ. 2565 ณ กรมพัฒนา ธุรกิจการค้า กทม.	ประสานงาน ภาคีเครือข่าย เพื่อร่วมพัฒนา ธุรกิจการค้า ชุมชน	เข้าพบและ นำเสนอร่าง โครงการวิจัย กับกลุ่มภาคี เครือข่าย	กองบัญชีกลาง กรมพัฒนาธุรกิจการค้า - ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตดอนเมือง และ เขตหลักสี่	ภาคีเครือข่ายได้ทำความเข้าใจ ลักษณะของโครงการวิจัยและ ร่วมกันกำหนดขอบเขตและ บทบาทในการสนับสนุนที่ชัดเจน
12 มกราคม พ.ศ. 2566 (Online)	นำเสนอ โครงร่างวิจัย	นำเสนอโครง ร่างวิจัยในเวที นักวิชาการ	- นักวิจัยอาจารย์ - นักวิจัยชาวบ้าน - ผู้ทรงคุณวุฒิ	ได้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง โครงร่างงานวิจัยที่สมบูรณ์
29 มกราคม พ.ศ. 2566 (Online)	ประชุมร่วมกับ ชุมชนเพื่อปรับ แก้โครงร่าง งานวิจัย	จัดเวทีประชุม ระดมสมอง ร่วมกัน	- นักวิจัยอาจารย์ - นักวิจัยชาวบ้าน - ผู้เชี่ยวชาญ ด้านงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น	เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะแนวคิดเพื่อปรับโครงร่าง วิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชนและเป็นไปตาม หลักวิชาการ
16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 (Online)	นำเสนอ ข้อเสนอ เพื่อรับทุน สนับสนุน	จัดเวที นำเสนอต่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ	- นักวิจัยอาจารย์ - นักวิจัยชาวบ้าน - ผู้ทรงคุณวุฒิทาง การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และจากสำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ	ได้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับ ข้อเสนอที่สมบูรณ์เพื่อยื่นขอรับทุน สนับสนุนจากสำนักงานการวิจัย แห่งชาติ

2. กระบวนการเรียนรู้ในระยะกลางน้ำ

ในระยะกลางน้ำเป็นการดำเนินกิจกรรมภายหลังจากโครงการผ่านการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ โดยจะเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีกระบวนการที่สำคัญดังสรุปในตาราง 2

ตาราง 2

กระบวนการเรียนรู้ในระยะกลางน้ำ

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	กระบวนการ	กลุ่มเป้าหมาย	ผลลัพธ์
25 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ณ วัดดอนเมือง เขตดอนเมือง กทม.	เปิดเวทีชี้แจง โครงการ นวัตกรรมเมือง เขตดอนเมือง	จัดเวทีประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยน รับฟัง ข้อเสนอแนะ	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - สำนักงาน เขตดอนเมือง และหลักสี่ - นักวิชาการ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า	ผู้เข้าร่วมเวทีเข้าใจโครงการวิจัย แผนการดำเนินงาน บทบาท หน้าที่ในการดำเนินงานของ ตนเอง
22 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ณ วัดดอนเมือง เขตดอนเมือง กทม.	ประชุม ถอดบทเรียน ความรู้เดิม ด้านบัญชี ของแต่ละชุมชน และรับฟัง ความต้องการ ในการพัฒนา ความรู้ด้านบัญชี	จัดเวทีประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยน รับฟัง ข้อเสนอแนะ	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - นักวิชาการ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า	- แต่ละชุมชนเข้าใจการทำบัญชี ที่เหมือนและแตกต่างกัน - ได้ข้อสรุปในการออกแบบความรู้ เพื่อใช้ในการพัฒนา 4 ด้าน คือ บัญชีการเงิน บัญชีต้นทุน บัญชีภาษีอากรและ การตรวจสอบควบคุมภายใน
6-7 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุม สำนักงานเขต ดอนเมือง กทม.	อบรม แลกเปลี่ยน เรียนรู้เนื้อหา ด้านบัญชีการเงิน	- จัดเวทีอบรม เชิงปฏิบัติการ - แบบทดสอบ ก่อนเรียนและ หลังเรียน	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - เจ้าหน้าที่สำนักงาน เขตดอนเมือง	- ชาวบ้านได้ความรู้ เข้าใจและ สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ - นักวิจัยอาจารย์ได้ผลจาก การอบรมที่จะนำไปสู่การออกแบบ หลักสูตร - ได้เรียนรู้ เทคนิควิธีการถ่ายทอด ความรู้สำหรับชุมชน - ได้ความรู้จากการทำงานจริง ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การปรับ เนื้อหาที่เหมาะสมกับชุมชน
3-4 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุม โรงเรียนบริบูรณ์ ศิลป์ศึกษา เขตดอนเมือง กทม.	อบรม แลกเปลี่ยน เรียนรู้เนื้อหา ด้านภาษีอากร	- จัดเวทีอบรม เชิงปฏิบัติการ - แบบทดสอบ ก่อนเรียนและ หลังเรียน	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - ครูโรงเรียนบริบูรณ์ ศิลป์ศึกษา	

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	กระบวนการ	กลุ่มเป้าหมาย	ผลลัพธ์
17-18 สิงหาคม พ.ศ. 2566	อบรม แลกเปลี่ยน เรียนรู้เนื้อหา	- จัดเวทีอบรม เชิงปฏิบัติการ	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์	
ณ โรงเรียน บริบูรณ์ ศิลปศึกษา เขตดอนเมือง กทม.	เรียนรู้เนื้อหา ด้านบัญชี ต้นทุน	- แบบทดสอบ ก่อนเรียน-หลังเรียน		
26 ตุลาคม พ.ศ. 2566	อบรมด้าน การตรวจสอบ	- จัดเวทีอบรม เชิงปฏิบัติการ	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์	
ณ โรงเรียน บริบูรณ์ ศิลปศึกษา เขตดอนเมือง กทม.	ควบคุม ภายใน	- แบบทดสอบ ก่อนเรียน-หลังเรียน	- นักวิชาการ กรมพัฒนาธุรกิจ การค้า (วิทยากร)	
8 ธันวาคม พ.ศ. 2566	ประชุม สรุปเนื้อหา เพื่อพัฒนา เป็นหลักสูตร บัญชีชุมชน	- จัดเวทีสรุปเนื้อหา หลังจากอบรม ในแต่ละด้าน - ให้นักวิจัยชาวบ้านให้ ระดับความสำคัญของ เนื้อหาแต่ละหัวข้อ - สรุปเนื้อหาที่จำเป็น และเหมาะสมสำหรับ ชุมชน	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์	- ได้รับความสำคัญของเนื้อหา ที่ชุมชนต้องการ โดยเนื้อหาด้านบัญชี การเงินเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านต้นทุน ด้านภาษีอากรและ การตรวจสอบควบคุมภายในตามลำดับ - ได้ขอบเขตของเนื้อหาที่สำคัญจาก การให้คำแนะนำของชุมชน โดยแบ่งเป็น สำคัญมาก สำคัญปานกลาง และสำคัญน้อย
20 ธันวาคม พ.ศ. 2566	ทดลอง ปฏิบัติการ ทางด้านบัญชี กับกรณีศึกษา ของชุมชน	- จัดเวทีถ่ายทอดและ แบ่งปันความรู้จาก กรณีศึกษาของชุมชน - ออกแบบขั้นตอน ในการจัดทำบัญชี การเงินและต้นทุน - ลงมือปฏิบัติจริง โดยประยุกต์จาก กรณีศึกษาของชุมชน	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์	ได้รูปแบบการจัดทำบัญชีของชุมชน เรียกว่า 3 ขั้นตอนแห่งความสำเร็จ ในการวิเคราะห์ต้นทุนและงบการเงิน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล งบลงทุน งบต้นทุนผลิต และค่าแรง ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์รายการค้า 5 หมวดบัญชี ขั้นตอนที่ 3 การสรุป และจัดทำงบการเงิน

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	กระบวนการ	กลุ่มเป้าหมาย	ผลลัพธ์
6 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ ชุมชน สวนทองร้อง บ้านคลอง จุกกระเมอ จังหวัด ฉะเชิงเทรา	เป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ ในพื้นที่อื่น	- ประชุม มอบหมาย ชาวบ้านเป็น วิทยากรอบรม - ลงพื้นที่ ดำเนินการอบรม ตามแผนโดยเป็น การอบรมเชิง ปฏิบัติการ โดยนำความรู้ที่ได้ ไปทำการเผยแพร่ และประยุกต์ใช้ กับพื้นที่อื่น	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - นักวิจัยชาวบ้าน ของโครงการ การยกระดับ ผู้ประกอบการทาง นิเวศวัฒนธรรม สวนทองร้อง ชุมชนสวนทองร้อง บ้านคลอง จุกกระเมอ จังหวัดฉะเชิงเทรา	- นักวิจัยชาวบ้านได้ฝึกเป็น วิทยากร/พี่เลี้ยงในการถ่ายทอด ความรู้ด้านบัญชีสู่พื้นที่วิจัยอื่น - เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และ ทำความเข้าใจกันเพื่อเป็นเครือข่าย - ได้ยืนยันรูปแบบบัญชีที่พัฒนา โดยการทดลองใช้กับพื้นที่อื่น

3. กระบวนการเรียนรู้ในระยะปลายน้ำ

สำหรับกิจกรรมในระยะปลายน้ำเป็นการสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดที่ผ่านมา โดยการประชุมสรุปถอดบทเรียนในโครงการวิจัยตนเอง การประชุมสรุปถอดบทเรียนร่วมกับโครงการวิจัยพื้นที่อื่น ตลอดจนการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้สำหรับการจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่สะท้อนข้อค้นพบ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีกระบวนการดังตาราง 3

ตาราง 3

กระบวนการเรียนรู้ในระยะปลายน้ำ

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	กระบวนการ	กลุ่มเป้าหมาย	ผลลัพธ์
27-28 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ณ มหาวิทยาลัย ราชภัฏวไล อลงกรณ์ ปทุมธานี	อบรมความรู้ เกี่ยวกับ การเขียน impact pathway	เวทีอบรม เชิงปฏิบัติการ	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์ - นักวิจัยพื้นที่อื่น	ได้ความรู้สู่การนำไปปรับการเขียน ผลที่เป็นไปตามแผนในรายงาน วิจัย
17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ณ โรงเรียน บริบูรณ์ ศิลป์ศึกษา เขตดอนเมือง กทม.	ประชุมสรุปผล การออกแบบ หลักสูตร ยืนยันข้อมูล และคืนข้อมูล	เวทีประชุม แลกเปลี่ยนและ สรุปผล ภาพรวมทั้งหมด ของหลักสูตร	- นักวิจัยชาวบ้าน - นักวิจัยอาจารย์	ได้หลักสูตรบัญชีชุมชนที่เหมาะสม ทั้งเนื้อหาความรู้ วิธีการระยะเวลา และกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งออก เป็น 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร ระยะสั้น หลักสูตรระยะปานกลาง และหลักสูตรระยะยาว

สามารถนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความต้องการในการแก้ไขปัญหา และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นทีมทำงาน สอดคล้องกับ เรวดี ศรีสุข (2562) ซึ่งกล่าวว่า การออกแบบการจัดการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญโดยผู้สอนควรพิจารณาเนื้อหา รายวิชาและหัวข้อที่ตนเองจะสอนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนว่าต้องมีพัฒนาการอย่างไร ด้วยเทคนิคอะไร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยพบว่า ในปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้สอนจะมีการออกแบบการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้เนื้อหากระบวนการ หรือขั้นตอนต้องเป็นการดำเนินงานที่ให้บทบาทสำคัญกับชุมชนในการเสนอแนะความคิดเห็น โดยนักวิชาการเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่ชวนคิดชวนวิเคราะห์ ถอดและสรุปประเด็นโยงมายังหลักทางวิชาการ เพื่อให้ทั้งทุนเดิมของชาวบ้านและนักวิชาการสอดคล้องและปรับเข้าหากันได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ สินธุ์ สโรบล และศรีศักดิ์ วิลลิโกดม (2552) และกาญจนา แก้วเทพ (2565) ซึ่งได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไว้ว่า โจทย์วิจัยต้องมาจากความต้องการของชุมชน และต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการทำกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม

2. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างกรออกแบบและพัฒนาความรู้ด้านบัญชีชุมชนที่มีมาตรฐานตามหลักการบัญชี

หลังจากผ่านกระบวนการแรกที่สำคัญกับการแสดงความคิดเห็นของชุมชนจนทำให้ได้โจทย์วิจัย และแผนการดำเนินงานร่วมกันเพื่อต่อบริการสังคมในการดำเนินโครงการวิจัยที่ชัดเจนแล้ว ในขั้นตอนของการออกแบบและพัฒนาความรู้ยังคงให้ความสำคัญกับชุมชนหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตั้งแต่การตั้งต้นด้วยการพัฒนาจากทุนความรู้เดิมที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละชุมชนที่มีอยู่ เพื่อนำมาสู่การชวนคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปประเด็นให้เกิดเป็นความเข้าใจร่วมกัน โดยขั้นตอนนีถือเป็นขั้นตอนการแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างนักวิชาการเรียนรู้ชุมชน ชุมชนเรียนรู้รูปแบบตามหลักวิชาการในเบื้องต้นเพื่อค่อย ๆ หากจุดร่วมในการปรับความรู้ทั้งสองฝั่งให้เข้าหากันได้อย่างเหมาะสม โดยกระบวนการนี้อาจเป็นขั้นตอนในการดำเนินงานแบบซ้ำไปซ้ำมาเพื่อค่อย ๆ ปรับความเข้าใจอย่างช้า ๆ ด้วยการรับฟังชุมชน นำข้อมูลไปสรุปเพื่อออกแบบโดยประยุกต์เข้ากับหลักทางวิชาการด้านบัญชีที่กำหนดไว้ จากกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (2563) กล่าวว่า ต้องเป็นหลักการจัดทำและนำเสนอข้อมูลทางบัญชีที่ครบถ้วนถูกต้อง ทันต่อเวลา มีหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้อย่างน่าเชื่อถือ โปร่งใสตรวจสอบได้ และเกี่ยวข้องกับภาคตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกชุมชน หน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนงบประมาณรวมถึงภาคีเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน ได้นำกรอบของเนื้อหาตามหลักการดังกล่าวมาประยุกต์เข้ากับความต้องการและความสามารถของชุมชนผ่านการอบรมให้ความรู้เชิงปฏิบัติการ โดยกรณีศึกษาที่ใช้ต้องเป็นกรณีของชุมชนหรือใกล้เคียงมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนคิดตามเข้าใจในเนื้อหาที่มีบริบทของการศึกษาที่ตนคุ้นเคย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอลงกต ยะไวยักษ์ และณัฐวัฒน์ วงษ์ชวลิตกุล (2562) ซึ่งได้ทำการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการสร้างสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริง ผลการประเมินระบบการจัดสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริงสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจตลอดจนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2565) ยังเสริมอีกว่าหลักในการสร้างกิจกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนคือการออกแบบกิจกรรมที่ต้องดึงเจ้าของปัญหามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการมาร่วมกันแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กันจึงจะเกิดการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาได้รับการแก้ไขหลังจากที่นักวิชาการออกมาจากพื้นที่แล้ว หากเป็นเช่นนี้ได้จะส่งผลต่อการนำข้อค้นพบจากการศึกษาไปใช้ประโยชน์จนสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. กระบวนการสรุปและประเมินผลภายหลังการพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชน

หลังจากผ่านกระบวนการในการออกแบบและพัฒนาความรู้ด้านบัญชีที่ยังคงให้เจ้าของปัญหาหรือชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักแล้ว ชุมชนและนักวิชาการมีบทบาทหน้าที่ในการนำข้อค้นพบจากการฝึกปฏิบัติจริงของชุมชนที่ใช้กรณีศึกษาเป็นตัวเรียนรู้ร่วมกัน มาออกแบบความรู้ เอกสารประกอบการจัดทำบัญชี เครื่องมือช่วยในการจัดทำบัญชีโดยบูรณาการเข้ากับหลักการบัญชีที่มีมาตรฐานที่มีความง่าย ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ต้องมีการทดลองนำรูปแบบและความรู้ที่ได้ไปทดลองใช้เพื่อยืนยันข้อค้นพบอีกครั้ง โดยให้บทบาทชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และใช้เครื่องมือที่ออกแบบร่วมกันด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการสรุปและประเมินผลความรู้ที่ได้ออกแบบและพัฒนาว่าชุมชนสามารถเข้าใจ มีความรู้และประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นได้หรือไม่ โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้มีการพาทิมนักวิจัยไปทดลองใช้เครื่องมือและชุดความรู้ให้กับโครงการการยกระดับผู้ประกอบการทางนิเวศวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมชุมชนสวนท้องร่องคลองจุกกระเฉง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพบว่า นักวิจัยชาวบ้านมีความมั่นใจในความรู้ สามารถอธิบายในแบบของตนเอง เป็นที่เล็งในการชวนชุมชนที่เข้าอบรมลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้จากการเรียนรู้ตั้งแต่ช่วยกันคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลการทำผลิตภัณฑ์ จนถึงการจัดทำงบการเงิน ประกอบด้วย งบกำไรขาดทุน และงบฐานะทางการเงิน และทำให้เห็นรูปแบบและชุดความรู้ทางบัญชีที่ร่วมกันออกแบบและพัฒนานั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกชุมชนและกลุ่มอาชีพเพียงแต่ต้องเข้าใจหลักการ ฝึกฝน และประยุกต์ใช้ซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญ

นอกจากนี้หลังจากโครงการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ผลลัพธ์และข้อค้นพบที่เกิดขึ้นได้ถูกคัดเลือกโดยคณะกรรมการและกลไกภาคกลางซึ่งเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนและส่งเสริมการเรียนรู้ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เป็นประเด็นความรู้ที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดต่อ โดยบูรณาการผ่านกระบวนการแบ่งปันให้กับโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2567 ในพื้นที่วิจัยทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน เพื่อให้โครงการวิจัยที่อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม แผนงานย่อย: F10 (S2P11) เพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ให้พึ่งพาตนเองได้และมีการกระจายรายได้สู่ชุมชน/ท้องถิ่นมากขึ้น ได้มีการนำความรู้ รูปแบบและขั้นตอนของการจัดทำบัญชีที่มีมาตรฐานที่เกิดขึ้นไปใช้ในการดำเนินโครงการของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการบริหารจัดการอาชีพ กลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการพัฒนาให้มีความน่าเชื่อถือมีเอกสารประกอบการจัดทำบัญชี มีการบันทึกรายการบัญชี การจัดทำและนำเสนองบการเงินที่น่าเชื่อถือ อันจะส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการและชุมชนอื่นสามารถนำข้อค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการจัดโครงการ งบประมาณหรือกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาชุมชน โดยเน้นกิจกรรมตามปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยการให้ชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมของตนเองตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
2. สถาบันการศึกษาสามารถนำข้อค้นพบจากกระบวนการหรือกิจกรรมไปสู่การวางแผนการบริการวิชาการชุมชนอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนที่เหมาะสม ซึ่งจะสามารถต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ

กับองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสามารถบูรณาการความรู้ด้านบัญชีชุมชนเข้ากับการเรียนการสอนของหลักสูตรของสถาบันการศึกษาได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยครั้งนี้เน้นการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก จึงทำให้ขอบเขตของประชากรกลุ่มเป้าหมายจำกัด ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้สามารถเข้าถึงประชากรกลุ่มเป้าหมายที่กว้างมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อค้นพบของการศึกษาที่ครอบคลุมไม่เพียงแต่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง
2. การศึกษาครั้งนี้ใช้ตัวแปรที่สะท้อนจากความต้องการของชุมชนในการศึกษา ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป อาจประยุกต์ใช้ตัวแปรทางวิชาการในศาสตร์ด้านบัญชี หรือด้านการเงิน มาบูรณาการต่อยอดกับการตลาดหรือสาขาอื่น ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้น
3. การศึกษาในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับชุมชนเมือง เฉพาะในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ดังนั้นในการศึกษาครั้งถัดไปอาจมีการเพิ่มพื้นที่โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนต่างจังหวัด เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดทำบัญชีชุมชนที่มีมาตรฐานเหมือนกันทุกพื้นที่
4. เพื่อให้ผลลัพธ์ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีชุมชนที่ได้มีความน่าเชื่อถือในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและการจัดทำบัญชีของชุมชนกับหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วย การสนับสนุนทุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และการดูแลส่งเสริมสนับสนุนจากกลไกบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภาคกลาง ปี พ.ศ. 2566 การให้ข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าจากผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงการเสียสละเวลาถ่ายทอดความรู้และเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทางทีมวิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2565). *การมีส่วนร่วมคาถาข้อที่ 2 ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถาบันคลังสมองของชาติ.
- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2559). กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการฝึกอบรมพนักงานในองค์กร. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(2), 82-91.
- ชมภูษุ หุ่นาค, สมพร เพ็ญจันทร์ และปภาวดี มนต์รีวัต. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 9(1), 85-97.
- ชลกนก ไชยิตตฉิน, ชนิดาภา ตีสุขอนันต์ และวรเทพ ตรีวิจิตร. (2560). ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 10(3), 2138-2151.
- ทิพย์สุตา ทาสีดำ และผกามาศ บุตสาลี. (2564). การพัฒนาการจัดทำบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพของสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยศาลาใต้ ตำบลหนองบัวโคก อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 3(3), 1-9.

- นงลักษณ์ วิรัชชัย และทีศนา แคมมณี. (2546). *แก้วก้าวสู่ความสำเร็จในการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนและการสังเคราะห์งานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- พุทธมน สุวรรณอาสน์. (2562). การพัฒนาระบบบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 8(1), 84-96.
- เรวดี ศรีสุข. (2562). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative learning) ในการออกแบบจัดการเรียนการสอน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี*, 2(1), 5-16.
- วิจิต เอียงอ่อน, อลิษา ประสมผล, กัลยรัตน์ เจียมโฆสิต, ฉวี สิงหาต, วราภรณ์ ศรีบัณฑิต, วัชรินทร์ อรรถศรีวร, และยุทนา พรคอนันต์. (2565). แนวทางการพัฒนาความรู้การจัดการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอแหลมฉบัง จังหวัดตราด. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*, 6(1), 84-93.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนา. (2563). *คู่มือเทคนิคการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนเมือง*. มหาวิทยาลัยเกริก. <https://research.kirk.ac.th/download/>.
- สภาวิชาชีพบัญชี. (2563). *กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน*. <https://www.tfac.or.th/upload/9414/tVnkbtuw0V.pdf>.
- สินธุ์ สโรบล และศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. (2552). *คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อลงกต ยะไวทย์ และณัฐวัฒน์ วงษ์ชวลิตกุล. (2562). การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการสร้างสถานะแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47 (เพิ่มเติม 2), 407-427.

ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนกับ
คุณภาพชีวิตนิสิตระดับปริญญาตรี ภายหลังจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
Resilience, Perception of the Teaching and Learning Management of the
Next Normal and Quality of Life of Undergraduate
Students after the Situation of COVID-19

บงกช นักเสียง (Bongkoch Naksiang)¹

Received: May 6, 2024

Revised: October 10, 2024

Accepted: November 5, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแข็งแกร่งในชีวิตและการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนิสิตระดับปริญญาตรีเมื่อกลับมาเรียนในสถานศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาจำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือเป็นชุดแบบสอบถามมาตรฐานค่า ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตชั้นปีต่างกันมีความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพชีวิต นิสิตแตกต่างกัน โดยปี 1 มีคะแนนมากกว่าปี 2 และปี 4 และการเรียนกลุ่มวิชาต่างกันมีความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพชีวิตนิสิตไม่แตกต่างกัน 2) ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพชีวิตนิสิตมีความสัมพันธ์กัน และ 3) ความแข็งแกร่งในชีวิตการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนสามารถทำนายคุณภาพชีวิตนิสิตได้ จากผลการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตนิสิตภายหลังจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ควรพัฒนาความแข็งแกร่งในชีวิต และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้นการร่วมออกแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของผู้เรียน การประเมินผลความก้าวหน้าการเรียนรู้ และการผสมผสานรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน

คำสำคัญ: ความแข็งแกร่งในชีวิต, การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน, คุณภาพชีวิตนิสิต

Abstract

This research aimed to study resilience and perceptions of teaching and learning management of the next normal in the post-COVID-19 era and its impact on students' quality of life. Four hundred students from Burapha University were chosen using the stratified random sampling method to participate in the study. They completed a rating scale questionnaire, which served as the research instrument. The study's main findings were as follows: first, students' academic level had an impact on their resilience, the next normal teaching and learning management, and their quality of life. Specifically, first-year students scored higher

¹ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

than second-year and fourth-year students. The student's field of study did not have a different effect on their resilience, the next normal teaching and learning management, and quality of life. Secondly, the study found significant correlations among students' resilience, the next normal teaching and learning management, and quality of life. Thirdly, it was discovered that resilience and the next normal teaching and learning management can predict students' quality of life. The study results suggest that, in the post-COVID-19 era, students' resilience and the use of technology in teaching and learning should be emphasized to promote a better quality of student life. Furthermore, students should have more opportunities to design and participate in the classroom. Learning progress evaluation and teaching methods can be developed to assess students' competencies.

Keywords: Resilience, Perception of the Teaching and Learning Management of the Next Normal, Quality of Life of Students

บทนำ

สถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วกระทบกันส่งผลให้ผู้คนต้องพลิกผันการดำเนินชีวิตแบบไม่ทันตั้งตัว สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสถานการณ์ที่เร่งให้ทุกคนปรับเปลี่ยนชีวิตเข้าสู่สังคมความเป็นปกติใหม่ (new normal) เพื่อความอยู่รอดและฝ่าฟันอุปสรรคการดำเนินชีวิตให้กลับมาามีคุณภาพชีวิตที่ดี ทางด้านการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยก็ได้รับผลกระทบนี้เช่นกัน ในระดับมหาวิทยาลัยมีการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงด้วยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสังคมความเป็นปกติใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแม้อยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยเปลี่ยนจากการจัดการเรียนการสอนในที่ตั้งหรือภายในสถานศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์และรูปแบบผสมผสานคือเรียนออนไลน์และเรียนในที่ตั้ง ความปกติใหม่ในการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้สอนพบกับความท้าทายกับการรักษาคุณภาพการจัดการศึกษาและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้ผู้สอนต้องเร่งพัฒนาตนเองให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อออกแบบการเรียนการสอนและสร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนให้มากยิ่งขึ้น ขณะที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางลบที่ต้องปรับตัวกับการเรียนออนไลน์ (García-Morales, Garrido-Moreno, & Martín-Rojas, 2021) เช่น การถูกรบกวนจากสภาพแวดล้อมขณะเรียน ความไม่พร้อมของอุปกรณ์เทคโนโลยี การเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ต การขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพ ซึ่งการช่วยเหลือการเรียนให้มีประสิทธิภาพ ทางสถานศึกษาต้องพร้อมให้การสนับสนุนผู้เรียนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกด้าน อาทิ มีระบบดูแลด้านสุขภาพของผู้เรียน (Krishnamurthy, 2020) การบริการด้านวิชาการ การลดความกังวลใจที่เกิดจากข้อจำกัดความรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัล การขาดการมีส่วนร่วมทางกายภาพในชั้นเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ลดลงจากเดิม (Carolan, Davies, Crookes, McGhee, & Roxburgh, 2020) เมื่อการดำเนินชีวิตได้รับผลกระทบเกิดความเครียด ความกังวลใจ คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผ่านวิกฤตการณ์ปัญหาต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการฟื้นตัวจากผลกระทบทางด้านจิตใจและความทุกข์ใจไปได้คือความแข็งแกร่งในชีวิต และ Eweida, Rashwan, Khonji, Shalhoub, & Ibrahim (2023) ยังพบอีกว่าความแข็งแกร่งในชีวิตยังสามารถ

ช่วยให้ผู้เรียนฟื้นตัวจากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ ความแข็งแกร่งในชีวิตจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

แม้ช่วงเวลาของการแพร่ระบาดที่รุนแรงของ COVID-19 จะลดลง วิถีชีวิตจากสังคมความปกติใหม่ได้เริ่มเปลี่ยนเข้าสู่วิถีความปกติถัดไป (the next normal) ผู้คนเริ่มคุ้นชินกับการดำเนินชีวิตแบบปกติใหม่ และก้าวสู่ความปกติถัดไป สำหรับความปกติถัดไปทางด้านการศึกษาทั้งผู้สอนและผู้เรียนเริ่มคุ้นเคยกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น ความรู้ไม่จำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียน การเรียนรู้เป็นแบบผสมผสาน ผู้สอนปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการผู้เรียนมากขึ้น งานวิจัยนี้จึงมีความสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนระดับปริญญาตรีในช่วงความปกติถัดไปหลังเหตุการณ์การแพร่ระบาดที่รุนแรงซึ่งยังคงพบการติดเชื้อ COVID-19 อย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สอนและผู้เรียนยังคงต้องระมัดระวังเรื่องการแพร่ระบาด และยังมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้เรียนและการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนจะสามารถร่วมทำนายคุณภาพชีวิตนิสิตระดับปริญญาตรีหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อ COVID-19 (คุณภาพชีวิตนิสิต) อย่างไร เนื่องจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี เผชิญกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ข้อที่ 3 ที่มุ่งสร้างการมีสุขภาวะที่ดี ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคน ทุกวัย เนื่องจากอนาคตอาจเกิดสถานการณ์ที่ผันผวน ผกผัน เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตได้ตลอดเวลา การศึกษาคุณภาพชีวิต ความแข็งแกร่งในชีวิต และการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดเรียนการสอน การพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญให้กับผู้เรียนและการดำเนินชีวิตต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

1. คุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึง การรับรู้ของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับจุดยืนในชีวิตภายใต้บริบทต่าง ๆ ทั้งด้านวัฒนธรรม ระบบค่านิยมในสังคมที่บุคคลนั้นอยู่ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวังและมาตรฐานการดำเนินชีวิตของบุคคล (World Health Organization, 2012) ซึ่งคุณภาพชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ (สุวัฒน์ มหัตถินันต์รกุล, วิระวรรณ ตันติพิวัฒนสกุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ และราณี พรมานะรังกุล, 2545) ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย (physical domain) หมายถึง การรับรู้สภาพทางร่างกายในตัวบุคคลที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้ความสมบูรณ์ ความแข็งแรงของร่างกาย ความรู้สึกสบาย ความสามารถจัดการความเจ็บป่วยได้ การรับรู้พลังชีวิต การทำกิจวัตรประจำวัน การมีชีวิตที่อิสระในการทำงาน การรับรู้ที่ไม่ต้องพึ่งพาและการรักษาทางแพทย์ 2) ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความมั่นใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ความคิด มีความสามารถในการจำ การมีสมาธิ การตัดสินใจ การเรียนรู้ประสบการณ์ของตน การจัดการความเครียด ความกังวล มีความเชื่อที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับและการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ รวมถึงการรับรู้เรื่องอารมณ์ทางเพศหรือเพศสัมพันธ์ และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณภาพชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัย

มีความมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี สามารถเข้าถึงข่าวสาร การฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณมีกิจกรรมสันทนาการและมีกิจกรรมในเวลาว่าง การตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตนเองเป็นสิ่งสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ผู้คนต้องปรับเปลี่ยนเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ สำหรับการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนเป็นการเรียนออนไลน์ มีการเว้นระยะทางสังคม การเปลี่ยนแปลงกะทันหันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเครียด แม้เหตุการณ์ต่าง ๆ จะผ่านไปเป็นเบาลงแล้ว การเรียนออนไลน์ก็ยังส่งผลต่อสังคม ความเครียดคุณภาพชีวิตและการปรับตัวของผู้เรียน (Cofini et al., 2022) ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน รวมถึงการคำนึงถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เรียน จากการศึกษาของ Audin, Davy, and Barkham (2003) ได้สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและการเรียนในมหาวิทยาลัย พบว่า สิ่งที่มีมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญคือ ด้านวิชาการ ที่พัก การเงิน และสุขภาพที่ดีของนักศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความพึงพอใจต่อการเรียน จะเห็นได้ว่าบทบาทของมหาวิทยาลัยนอกจากการปรับตัวกับเหตุการณ์วิกฤติฉุกเฉินและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยการจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและการพัฒนาด้านวิชาการที่สร้างความรู้สึที่ดีกับการเรียน

2. ความแข็งแกร่งในชีวิต

ความแข็งแกร่งในชีวิต (resilience) หมายถึง ความสามารถและศักยภาพของบุคคลในการยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายในชีวิตหรือเหตุการณ์ในชีวิตที่ก่อให้เกิดความเครียดและมีความพร้อมที่สามารถฟื้นตัวนำพาชีวิตของตนให้ผ่านพ้นจากการได้รับผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์นั้นในเวลาอันรวดเร็วนำไปสู่ความเจริญงอกงามเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีและเข้าใจชีวิตมากยิ่งขึ้น (พัชรินทร์ นินทจันทร์, 2558) และ Grotberg (1999) ได้อธิบายความหมายความแข็งแกร่งในชีวิตว่าหมายถึง ความสามารถของมนุษย์ในการจัดการการเอาชีวิตรอด การเรียนรู้หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงความทุกข์ยากที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของชีวิต โดยอธิบายปัจจัยสาเหตุของการมีคุณลักษณะมีความแข็งแกร่งในชีวิต มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่หนึ่ง ฉันทคิดว่าฉันมีหรือฉันมี (I HAVE) คือ แหล่งสนับสนุนภายนอก ประกอบด้วย 1) ความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์ (trusting relationship) การยอมรับไว้วางใจจากคนรอบข้าง 2) โครงสร้างและกฎในบ้าน (structure and rules at home) การรับทราบกฎระเบียบ รับรู้บทบาทของตน รู้สิ่งที่ควรทำอย่างชัดเจนเพื่อไม่สร้างความยุ่งยากให้กับตนและคนอื่น 3) บทบาทของตัวแบบ (role model) การแสดงออกของผู้ใหญ่ ญาติ หรือเด็กที่มีอายุมากกว่า 4) การส่งเสริมให้เด็กยืนหยัดด้วยตนเอง (encouragement to be autonomous) เป็นตัวของตัวเอง และ 5) การให้การดูแลเกี่ยวข้องกับสุขภาพ การศึกษา สวัสดิการ และความปลอดภัย (access to health, education, welfare and security service) องค์ประกอบที่สอง ฉันทคิดว่าฉันเป็นหรือฉันเป็น (I AM) เป็นปัจจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจ ความรู้สึก ทักษะคิด ความเชื่อภายในตัวเด็ก ประกอบด้วย 1) การเป็นที่รักและแสดงความรักต่อคนอื่น (loveable and my temperament is appealing) 2) การเป็นคนน่ารัก การเข้าใจผู้อื่น รู้จักรักและเห็นแก่ผู้อื่น (loving, empathic and altruistic) 3) เป็นผู้มีความภูมิใจในตนเอง (proud to myself) 4) การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะรับผิดชอบ (autonomous and responsible) และ 5) การเต็มไปด้วยความหวังความศรัทธาและความเชื่อมั่น (filled with hope, faith and trust) มีความหวัง เชื่อว่าชีวิตจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีและศรัทธาในสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ องค์ประกอบที่สาม ฉันทคิดว่าฉันสามารถหรือฉันสามารถ (I CAN) เป็นทักษะทางสังคมทักษะการติดต่อกับผู้อื่นซึ่งพัฒนาผ่านการอบรมสั่งสอน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ประกอบด้วย 1) การสื่อสาร (communication) สามารถฟัง สื่อสาร ปฏิบัติตามผลที่เกิดจากการสื่อสารนั้น 2) การแก้ไขปัญหา (problem solve) ประเมินการแก้ปัญหา อดทนจนกว่าแก้ไขปัญหาได้ 3) การจัดการกับความรู้สึกและแรงกระตุ้นเร้าต่าง ๆ (manage my feeling and impulses) 4) การประเมินอารมณ์ตนเองและผู้อื่น (gauge the temperament of myself and others) และ 5) การแสวงหาความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจ (seek trusting relationship) แบ่งปันความรู้สึกสุขและทุกข์ใจได้ ร่วมค้นหาแนวทางแก้ปัญหาส่วนตัว ปัญหาความสัมพันธ์กับผู้อื่นและผู้ไว้วางใจได้ ความแข็งแกร่งในชีวิตเป็นลักษณะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลทนต่อความเครียด ความกดดัน โดยยืนหยัดได้อย่างเข้มแข็งสามารถฟื้นตัวกลับได้เร็ว สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสุขภาพจิตดี (Grosso, 2040) และจากการศึกษาของ Bastaminia, Rezaei, Rezaei, and Tazesh (2016) พบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตสามารถทำนายคุณภาพชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้

3. วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน

วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน (the next normal teaching and learning management) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงหลังจากได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นการเรียนออนไลน์หรือการเรียนผสมผสานควบคู่กันทั้งออนไลน์และเรียนในที่ตั้ง โดยลักษณะของการจัดการศึกษาวิถีปกติถัดไปจะต้องนำเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันที่เกิดขึ้นใหม่มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ จัดเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อการค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความคิด เรียนรู้ร่วมกันและส่งเสริมการวิจัยพัฒนานวัตกรรม (Xie, Siau, & Nah, 2020) จากการประชุมเวทีเศรษฐกิจโลกสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อการเรียนการสอนในอนาคต Cowell (2021) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพลิกโฉมการศึกษาจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ว่า การจัดการศึกษาในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีลักษณะ 5 ประการ ดังนี้ 1) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้ คือ นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้ลึกซึ้ง เทคโนโลยีเป็นแหล่งการเรียนรู้และใช้ประโยชน์ไม่เฉพาะเพียงเป็นแหล่งเก็บข้อมูล แต่สามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีออนไลน์ระบบเปิดที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม สร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งยังเป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็น สนทนา อภิปรายทั้งในและนอกชั้นเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาและเลือกเรียนได้ตามความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างการมีปฏิสัมพันธ์ มีการอภิปราย ผู้เรียนได้รับการสร้างการมีส่วนร่วมทางออนไลน์ เกิดความกระตือรือร้น และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนได้มากกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว 3) การวัดและประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ มีการให้ผลป้อนกลับช่วยให้ผู้เรียนปรับการเรียนรู้ของตนเอง การวัดการประเมินมีลักษณะเป็นการประเมินผลแบบติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ แตกต่างจากการสอบตามตารางสอบเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการประเมินผลในช่วงสุดท้ายของการเรียนรู้ 4) การเป็นหุ้นส่วนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนสำหรับการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนจะเข้ามามีบทบาทในการออกแบบกิจกรรม การประเมิน และการสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และ 5) การเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเป็นเรียนผสมผสานกับเรียนออนไลน์การออกภาคสนาม ผู้สอนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรม เนื้อหาที่เหมาะสม ผู้เรียนสามารถมีบทบาทเป็นผู้สอนเพื่อนได้ การจัดการเรียนการสอนในวิถีปกติถัดไปจึงควรพัฒนาเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ควรตระหนักถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การผสมผสานรูปแบบการเรียนและมีการวัดประเมินผลที่สร้างสรรค์ (อานุกาพ เลชะกุล, 2564) ช่วงที่มีการแพร่ระบาดของ COVID-19 การเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและมีข้อจำกัดทางการเรียนส่งผลให้ผู้เรียน

เกิดความเครียด (Marinoni, Van't Land, & Jensen, 2020) จากผลการศึกษาของ Fegter and Kost (2023) เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขณะเผชิญสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในแง่มุมต่าง ๆ สามารถเสริมความรู้สึกที่ดีและสภาวะที่ดีให้กับผู้เรียนได้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในวิถีปกติถัดไปจึงควรคำนึงถึงผลกระทบด้านการเรียนรู้ ความรู้สึกของผู้เรียนและจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้เรียนทั้งร่างกายและจิตใจ

นิยามศัพท์

คุณภาพชีวิตของนิสิต หมายถึง คุณภาพชีวิตของนิสิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อกลับมาเรียนในสถานศึกษาหลังผ่านเหตุการณ์การแพร่ระบาดที่รุนแรงของ COVID-19

ความแข็งแกร่งในชีวิต หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรค ความกดดัน ความเครียด อย่างสร้างสรรค์ สามารถฟื้นตัวกลับมาดำเนินชีวิตให้ผ่านพ้นผลกระทบจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสุขภาพจิตดี

การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การรับรู้ถึงลักษณะวิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนให้กับนิสิตหลังจากผ่านการแพร่ระบาดที่รุนแรงของ COVID-19 โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน สร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผู้เรียนร่วมออกแบบกิจกรรม มีการวัดและการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนเป็นทั้งเรียนออนไลน์ เรียนในที่ตั้งและเรียนรูปแบบผสมผสาน

นิสิต หมายถึง นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566

กลุ่มวิชา หมายถึง กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน จำนวน 3 กลุ่มวิชา ได้แก่

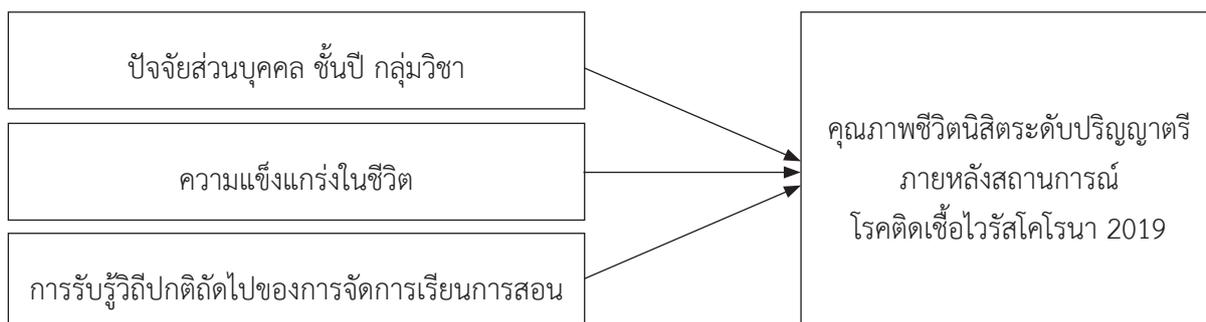
- 1) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ คณะบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะดนตรีและการแสดง
- 2) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะโลจิสติกส์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ และคณะภูมิสารสนเทศศาสตร์
- 3) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา

สมมติฐานการวิจัย

1. นิสิตชั้นปีต่างกัน เรียนกลุ่มวิชาต่างกัน มีความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพชีวิตนิสิตแตกต่างกัน
2. ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตนิสิต
3. ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตนิสิต

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย



หมายเหตุ. โดย บงกช นักเสียง, ออกแบบเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ.2567

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน ระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย นิสิตที่มาจากกลุ่มวิชา 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ รวมจำนวน 23,263 คน จากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2566

กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน ระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวนกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของยามานะ (Yamane) ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ 393 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแยกตามกลุ่มวิชาและคณะ เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตและเข้าไปยังคณะต่าง ๆ เพื่อเข้าเก็บข้อมูล โดยขอให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยตอบแบบสอบถามด้วยการสแกนคิวอาร์โค้ด หรือรับลิงค์ชุดแบบสอบถามเป็น Google form เพื่อลดการสัมผัส ป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ได้รับชุดแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 400 ชุด มีรายละเอียดดังนี้ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 183 ชุด กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 138 ชุด และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 79 ชุด โดยใช้ชุดแบบสอบถามได้รับการรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 รหัสโครงการวิจัย HU 112/2565

3. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยทดลองการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 30 ชุด ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เพื่อทดสอบคุณภาพแบบสอบถามกับกลุ่มที่มีลักษณะและสภาพแวดล้อมที่คล้ายกับประชากร และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกรหัสประจำตัวบางตัวไว้ เพื่อตรวจสอบว่ากลุ่มที่ใช้ในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามไม่ใช่บุคคลเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง

แบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. แบบสอบถาม 3 ชุด ตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ด้วยการหาค่าความสอดคล้องภายใน (internal consistency) วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก (Cronbach's Alpha Coefficient) และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณามีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความแข็งแกร่งในชีวิต เป็นแบบประเมินที่พัฒนาโดยพัชรินทร์ นินทจันทร์ ผู้วิจัยได้รับการอนุญาตใช้แบบประเมินจากผู้พัฒนาเครื่องมือ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) I HAVE (ฉันมี) จำนวน 9 ข้อ 2) I AM (ฉันเป็น) จำนวน 10 ข้อ และ 3) I CAN (ฉันสามารถ) จำนวน 9 ข้อ เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ รวมทั้งหมด 28 ข้อ วิเคราะห์ค่าความสอดคล้องภายในมีค่าระหว่าง 0.326 - 0.659 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบักของแบบสอบถาม มีค่า 0.930

2.2 การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อการเรียนการสอนในอนาคต โดย Cowell (2021) เพื่อแสดงถึงการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนที่ปรับเปลี่ยนภายหลังจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในอนาคต เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ จำนวน 17 ข้อ วิเคราะห์ค่าความสอดคล้องภายในมีค่าระหว่าง 0.278 - 0.785 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบักของแบบสอบถาม มีค่า 0.902

2.3 คุณภาพชีวิตนิสิต ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตคนไทย โดยสุวัฒน์ มัทธนีนันต์กุล, วิระวรรณ ตันติพิวัฒนสกุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ และราณี พรมานะรังกุล (2545) เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ จำนวน 8 ข้อ วิเคราะห์ค่าความสอดคล้องภายในมีค่าระหว่าง 0.223 - 0.662 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบักของแบบสอบถามมีค่า 0.737

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยการแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) 2) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชั้นปี กลุ่มวิชา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ภายหลังการทดสอบที่มีความแตกต่างด้วยวิธีการ LSD เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 3) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คุณภาพชีวิตนิสิต ความแข็งแกร่งในชีวิต ความปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2 และ 4) ทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นด้วยการวิเคราะห์ตัวแปรทำนายคุณภาพชีวิตนิสิต โดยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และใช้เทคนิควิธีการแบบนำเข้า (enter) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 64 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 29 และเพศทางเลือก ร้อยละ 5 สำหรับชั้นปี นิสิตชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 44.8 รองลงมานิสิตชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 21 นิสิตชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 17.8 และนิสิตชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 16.5 และกลุ่มวิชา กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มากที่สุด ร้อยละ 45.8 รองลงมาคือกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร้อยละ 34.5 และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ร้อยละ 19.8

ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพชีวิตนิสิต
มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1

ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน
คุณภาพชีวิตนิสิต จำแนกตามชั้นปี

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ความแข็งแกร่งในชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	1455.768	3	485.256	2.935	0.033*
	ภายในกลุ่ม	65470.542	396	165.330		
	รวม	66926.310	399			
การรับรู้วิถีปกติถัดไปของ การจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	170.547	3	56.849	2.828	0.038*
	ภายในกลุ่ม	7960.613	396	20.103		
	รวม	8131.160	399			
คุณภาพชีวิตนิสิต	ระหว่างกลุ่ม	1383.742	3	461.247	5.434	0.001**
	ภายในกลุ่ม	33613.456	396	84.882		
	รวม	34997.198	399			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายเหตุ. โดย บงกช นักเสียง, ออกแบบเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2567

จากตาราง 1 นิสิตชั้นปีต่างกันมีความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน
และคุณภาพชีวิตนิสิตแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความแข็งแกร่งในชีวิตจำแนกตามชั้นปีเป็นรายคู่ด้วย LSD พบว่า ชั้นปีที่
1 ความแข็งแกร่งในชีวิต มีคะแนนสูงกว่าชั้นปีที่ 2 (SE = 1.701) และชั้นปีที่ 4 (SE = 1.803) อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนจำแนกตามชั้นปี
เป็นรายคู่ด้วย LSD พบว่า ชั้นปีที่ 1 การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าชั้นปีที่ 2
(SE = 1.218) และชั้นปีที่ 4 (SE = 1.292) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างคุณภาพชีวิตนิสิต จำแนกตามชั้นปีเป็นรายคู่ด้วย LSD พบว่า
คุณภาพชีวิตของนิสิตปีที่ 1 มีคะแนนสูงกว่าชั้นปีที่ 2 (SE = 0.593) และชั้นปีที่ 4 (SE = 0.629) อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 2

ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน
คุณภาพชีวิตของนิสิต จำแนกตามกลุ่มวิชา

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ความแข็งแกร่งในชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	701.170	2	350.585	2.102	0.124
	ภายในกลุ่ม	66225.140	397	166.814		
	รวม	66926.310	399			
การรับรู้วิถีปกติถัดไปของ การจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	30.139	2	15.069	0.738	0.478
	ภายในกลุ่ม	8101.021	397	20.406		
	รวม	8131.160	399			
คุณภาพชีวิตนิสิต	ระหว่างกลุ่ม	24.800	2	12.400	0.141	0.869
	ภายในกลุ่ม	34972.397	397	88.092		
	รวม	34997.198	399			

หมายเหตุ. โดย บงกช นักเสียง, ออกแบบเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2567

จากตาราง 2 นิสิตที่เรียนกลุ่มวิชาต่างกัน มีความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 3

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน และ
คุณภาพชีวิตนิสิต

	ความแข็งแกร่งในชีวิต	การรับรู้วิถีปกติถัดไป ของการจัดการเรียนการสอน	คุณภาพชีวิตนิสิต
ความแข็งแกร่งในชีวิต	-	0.488**	0.526**
การรับรู้วิถีปกติถัดไปของ การจัดการเรียนการสอน		-	0.550**
คุณภาพชีวิตนิสิต			-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายเหตุ. โดย บงกช นักเสียง, ออกแบบเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2567

จากตาราง 3 ความแข็งแกร่งในชีวิตและการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน และ
คุณภาพชีวิตนิสิตมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่สูงเกินกว่า ± 0.85 จึงไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ
(Multicollinearity) (Kline, 2005)

ตาราง 4

การวิเคราะห์ตัวแปรทำนายคุณภาพชีวิตนิสิตด้วยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ

ตัวแปรทำนาย	b	SEb	Beta	t	Sig
ค่าคงที่	5.810	1.751			
การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน	0.185	0.022	0.384	8.555	0.000**
ความแข็งแกร่งในชีวิต	0.118	0.016	0.339	7.539	0.000**

R = 0.624 R² = 0.389 R²_{adj} = 0.386 F = 126.636 Sig F = 0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายเหตุ. โดย บงกช นักเสียง, ออกแบบเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2567

จากตาราง 4 พบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตนิสิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตนิสิตได้ร้อยละ 38.90 สมการทำนายเป็นดังนี้

$$Y' = 5.810 + 0.185 (\text{การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน}) + 0.118 (\text{ความแข็งแกร่งในชีวิต})$$

อภิปรายผล

จากสมมติฐานที่ 1 ผลการศึกษาชั้นปีต่างกันคุณภาพชีวิตนิสิต ความแข็งแกร่งในชีวิต และการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน พบว่า นิสิตปี 1 มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าชั้นปีอื่นในทุกด้าน อาจอธิบายได้ว่านิสิตปี 1 อาจมีความคุ้นชินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจากมัธยมศึกษาที่มีการปรับการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงเป็นส่วนให้นิสิตที่เข้ามาใหม่ลดความกังวลกับการเรียนในระดับปริญญาตรีที่มีลักษณะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านสถานการณ์การแพร่ระบาดที่รุนแรงมาเช่นกัน ทั้งนี้ผลการศึกษาอาจจะดูต่างไปจากความเข้าใจที่ผ่านมาที่ชั้นปีที่ 1 ต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงหลายประการเมื่อเข้ามาเรียนในระดับปริญญาตรี แต่ในครั้งนี้นักกลับพบว่าชั้นปีที่ 1 มีคะแนนคุณภาพชีวิตนิสิต ความแข็งแกร่งในชีวิต และการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าชั้นปีอื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Leontopoulou (2023) ที่พบว่าเยาวชนมีความพร้อมกับการรับมือความเครียดและความทุกข์ ความยากลำบากจากสถานการณ์ที่รุนแรงเพราะเยาวชนเหล่านี้มีทักษะและทรัพยากรเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ พวกเขามีอุปกรณ์ และมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ จึงกล่าวได้ว่าเยาวชนรุ่นใหม่จะนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยทำให้มีการปรับตัวกับสถานการณ์ได้ดีมากยิ่งขึ้น

กลุ่มวิชาต่างกัน คุณภาพชีวิตนิสิต ความแข็งแกร่งในชีวิต และการรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกันทางสถิตินั้น ผู้เรียนอาจให้ความสนใจกับจัดการเรียนการสอนที่มีทั้งแบบออนไลน์แบบผสมผสาน ซึ่งมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับกลุ่มวิชามากกว่าธรรมชาติของวิชาที่มีเนื้อหาการเรียนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ Maier and Craciunescu (2020) กล่าวถึงแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้กับนิสิต สามารถช่วยให้นิสิตบรรลุผลการทำงานและสามารถพัฒนางานในที่เรียนได้ระดับหนึ่ง และยังสามารถสร้างความรู้สึกรักสนุกสนานกับการเรียนรู้ได้อีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญกับการเรียนรู้และความรู้สึกทางบวก นอกจากนี้ Lorenza and Carter (2021) ยังพบว่า การที่ผู้เรียนคิดบวกและความตั้งใจของผู้สอนจะช่วยให้การพัฒนาการเรียนรู้ออกมาดี การพัฒนาทักษะความแข็งแกร่งในชีวิต

และก่อเกิดการกลับมาทวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อเรียนออนไลน์ในช่วงวิกฤตการณ์ได้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน จึงควรปรับการเรียนการสอนไปด้วยกัน ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

สมมติฐานที่ 2 ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนิสิต สอดคล้องกับ Pineda et al. (2022) ที่พบว่าปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม และความแข็งแกร่งในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิต จะสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้ดี ปรับตัวกับความเครียดฟื้นตัวกลับเข้าสู่สภาวะปกติได้เร็ว ส่งผลที่ดีต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น ประกอบกับการสนับสนุนทางสังคมเป็นการได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจจากการได้รับการตอบสนองทางอารมณ์ ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขไม่รู้สึกโดดเดี่ยว เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคและการเว้นระยะทางสังคม การจัดการเรียนการสอน วิถีปกติถัดไปมีลักษณะของการสนับสนุนทางสังคมช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวจากการเรียนผสมผสาน ทั้งออนไลน์และในที่ตั้งผู้เรียนได้เข้าชั้นเรียน ได้สื่อสารความต้องการถึงผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ได้รับการช่วยเหลือ การตอบสนองทางอารมณ์ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเสริมสร้างความสัมพันธ์การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความแข็งแกร่งในชีวิต ฟื้นตัวจากภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้เร็วและส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สมมติฐานที่ 3 ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนสามารถทำนาย คุณภาพชีวิตของนิสิต สอดคล้องกับ Kiltz, Bruinsma, and Jansen (2023) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถฟื้นตัวจากวิกฤตการณ์ได้ดียิ่งขึ้น และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อผลลัพธ์เชิงบวกในการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนควรให้ความสำคัญ การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีความยืดหยุ่น จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการปรับตัว สอดคล้องกับ Imhof, Worthington, Burger, and Bellhäuser (2024) ที่ให้ความสำคัญกับความแข็งแกร่งในชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการรับมือกับความท้าทายทางการศึกษาที่ให้อิสระกับผู้เรียนมากขึ้นหรือต้องจัดการสอนทางไกลเมื่ออยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อผู้สอน จัดรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษามหาวิทยาลัยควบคุมตัวเองได้มากยิ่งขึ้น การมีความแข็งแกร่งในชีวิต จะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ Litwic-Kaminska et al. (2003) ที่กล่าวว่าความแข็งแกร่ง เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยลดระดับความตึงเครียดจากการศึกษาของนิสิตระดับมหาวิทยาลัยในช่วงวิกฤตการณ์ได้

จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งในชีวิตและการรับรู้ความปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตนิสิต ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีการปรับตัวร่วมกัน ผู้สอนตระหนักถึงการปรับการจัดการเรียนการสอนตามลักษณะความปกติถัดไป เช่น การใช้เทคโนโลยี การสร้าง การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเรียนการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างสร้างสรรค์และการเน้นการผสมผสาน รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนก็ต้องพัฒนาความแข็งแกร่งในชีวิต รับรู้ตนเองในทางบวกเพื่อที่จะข้ามผ่านวิกฤตการณ์ อุปสรรคหรือความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้สอนให้ความสำคัญกับการจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในลักษณะความปกติถัดไปของการเรียนในระดับอุดมศึกษา
2. ผู้เรียนควรปรับตัวยืดหยุ่นและพัฒนาความแข็งแกร่งในชีวิตเพื่อการมีคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ศึกษาตัวแปรด้านการปรับตัวอื่น ๆ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี เมื่อมีการปรับปรุงแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นความปกติถัดไป
2. ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนปกติถัดไปที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน ในระดับปริญญาตรีให้มีศักยภาพสอดคล้องกับการทำงานหรือการประกอบอาชีพในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุของสุขภาวะทางจิตของนิสิตระดับอุดมศึกษา เมื่อกลับมาเรียนในสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์ COVID-19” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยขอขอบคุณภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่จัดสรรทุนสนับสนุนงานวิจัยนี้

รายการอ้างอิง

- พัชรินทร์ นินทจันทร์. (บรรณาธิการ). (2558). *ความแข็งแกร่งในชีวิต: แนวคิด การประเมินและการประยุกต์ใช้*. จุดทอง.
- สุวัฒน์ มหัตถ์นรินทร์กุล, วิระวรรณ ตันติพิวัฒนสกุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ และราณี พรมานะรังกุล (2545). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย*. โรงพยาบาลสวนปรุง.
- อานุกาพ เลชะกุล. (2564). Next Normal Higher Education: Challenges. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรม การเรียนรู้*, 1(2), 111-125.
- Audin, K., Davy, J., & Barkham, M. (2003). University quality of life and learning (UNIQLL): An approach to student well-being, satisfaction and institutional change. *Journal of Further and Higher Education*, 27(4), 365–382. <https://doi.org/10.1080/0309877032000128073>.
- Bastaminia, A., Rezaei, M. R., Rezaei, M. R., & Tazesh, Y. (2016). Resilience and Quality of Life among Students of Yasouj State University. *International Journal of Research in Humanities and Social Studies*, 3(8), 6-11.
- Carolan, C., Davies, C. L., Crookes, P., McGhee, S., & Roxburgh, M. (2020). COVID 19: Disruptive impacts and transformative opportunities in undergraduate nurse education. *Nurse Education in Practice*, 46, <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102807>.
- Cofini, V., & et al. (2022). E-Learning Satisfaction, Stress, Quality of Life, and Coping: A Cross-Sectional Study in Italian University Students a Year after the COVID-19 Pandemic Began. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(13), 8214. <https://doi.org/10.3390/ijerph19138214>.
- Cowell, P. (2021). *COVID-19 has transformed education-here are the 5 innovations we should keep*. <https://www.weforum.org/agenda/2021/02/covid-19-pandemic-higher-education-online-resources-students-lecturers-learning-teaching>.

- Eweida, R. S., Rashwan, Z. I., Khonji, L. M. Shalhoub, A. A. B., & Ibrahim, N. (2023). Psychological first aid intervention: rescue from psychological distress and improving the pre-licensure nursing students' resilience amidst COVID-19 crisis and beyond. *Scientific African*, *19*, <https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2022.e01472>.
- Fegter, S., & Kost, M. (2023). Visibility and Well-Being in School Environments: Children's Reflections on the "New Normal" of Teaching and Learning during the Covid-19 Pandemic. *International Journal on Child Malt*, *6*, 415–429. <https://doi.org/10.1007/s42448-022-00136-7>.
- García-Morales, V. J., Garrido-Moreno, A., & Martín-Rojas, R. (2021). The Transformation of higher education after the COVID disruption: Emerging challenges in an online learning scenario. *Frontiers in Psychology*, *12*, 1-6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.616059>.
- Grosso, C. A. (2024). *The relationship between creativity and resilience in mental health providers following the COVID-19 public health emergency*. [Doctor dissertation of Philosophy, Saybrook University].
- Grotberg, E. (1999). Countering depression with the five building blocks of resilience. *Reaching Today's Youth*, *4*(1), 66-72.
- Imhof, M., Worthington, D., Burger, J., & Bellhäuser, H. (2024). Resilience and self-regulated learning as predictors of student competence gain in times of the COVID 19 pandemic -evidence from a binational sample. *Frontiers in Education*, *9*, 1-11. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2024.1293736/full>.
- Kiltz, L., Bruinsma, M. F., & Jansen E. P. W. A. (2023) Caught between relief and unease: How university students' well-being relates to their learning environment during the COVID-19 pandemic in the Netherlands. *PLOS ONE*, *18*(11), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292995>.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. (2nd ed.). Guilford Press.
- Krishnamurthy, S. (2020). The future of business education: A commentary in the shadow of the Covid-19 pandemic Sandeep Krishnamurthy. *Journal of Business Research*, *117*, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.034>.
- Leontopoulou, S. (2023). Aftermath of the COVID-19 Pandemic: Resilience and Mental Health of Emerging Adult University Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(20), 6911. <https://doi.org/10.3390/ijerph20206911>.
- Litwic-Kaminska, K. et al. (2023). Positivity and social support as perceived stress predictors among University Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(19), 6892. <https://doi.org/10.3390/ijerph20196892>.

- Lorenza, L., & Carter, D. (2021). Emergency online teaching during COVID-19: A case study of Australian tertiary students in teacher education and creative arts. *International Journal of Educational Research*, 2(2), 2666-3740. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2021.100057>.
- Maier, V., Alexa, L., & Craciunescu, R. (2020). Online Education During the COVID19 Pandemic: Perceptions and Expectations of Romanian students, in *European Conference on e-Learning*, 317-324. Academic Conferences International. <https://doi:10.34190/EEL.20.147>.
- Marinoni, G., Van't Land, H., & Jensen, T. (2020). The Impact of Covid 19 on Higher Education Around the World. *IAU Global Survey Report*. https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_the_survey_report_final_may_2020.pdf.
- Pineda, C. N., et al. (2022). Resilience, Social Support, Loneliness and Quality of Life during COVID-19 Pandemic: A Structural Equation Model. *Nurse Education in Practice*, 64. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103419>.
- World Health Organization (WHO). (2012). *Programme on mental health: WHOQOL user manual, 2012 revision*. <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-HSI-Rev.2012.03>.
- Xie, X., Siau, K., & Nah, F. F-H. (2020). COVID-19 Pandemic—online education in the new normal and the next normal. *Journal of Information Technology Case and Application Research*, 22(3), 175-187. <https://doi:10.1080/15228053.2020.1824884>.

การปรับตัวและความได้เปรียบในการแข่งขันของแพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์ กับการก้าวสู่วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่

Adaptation and Competitive Advantage for Online Fashion Business Platforms to Next Normal Lifestyle

สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์ (Sittiphat Lerdsrichainon)¹

นภัสสร แสงนิล (Napatsorn Saengnil)²

Received: February 14, 2024

Revised: July 16, 2024

Accepted: August 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวและสร้างความสามารถได้เปรียบในการแข่งขันของแพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์ มีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร นักการตลาด และแอดมินดูแลเพจร้านขายเสื้อผ้าผ่านแพลตฟอร์ม E-Marketplace และแพลตฟอร์ม social media จำนวน 8 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2566

ผลการวิจัยพบว่า สังคมที่เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ ผู้บริโภคสามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างสะดวกและรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลถูกกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ทำให้เป็นฐานในการสร้างความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี เทคนิคการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's พบว่า เทคนิคด้านความต้องการของผู้บริโภค ส่วนใหญ่ผู้ทำงานมีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกซื้อที่แตกต่างไปจากเดิมและมีความกังวลในเรื่องความเสี่ยงของการซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ เทคนิคทางด้านต้นทุน มีการกำหนดราคาที่ไม่สูงเกินกว่าต้นทุนมากเกินไป แยกค่าขนส่งกับราคาออกจากกัน เทคนิคด้านความสะดวกซื้อของผู้บริโภค เช่น ระบบการขนส่งควรบริหารให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากที่สุด และเทคนิคด้านการสื่อสาร ควรกระตุ้นให้เกิดการกลับมาและซื้อซ้ำของลูกค้า ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีและประทับใจในแบรนด์สินค้า ซึ่งทัศนคติที่ดีเกิดจากความเชื่อมั่นของคุณภาพสินค้าและมาตรฐานที่คงเส้นคงวา

คำสำคัญ: การปรับตัว, ความได้เปรียบในการแข่งขัน, แพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์, ส่วนประสมทางการตลาด

Abstract

This research aims to investigate the adaptation and competitive advantage of online fashion business platforms to the Next Normal lifestyle. The target audience comprises managers, marketers, and administrators overseeing clothing stores on E-Marketplaces and social media platforms. Eight interviews were conducted with individuals from April to June 2023.

¹ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management

² หลักสูตรสาขาการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Program in Modern Trade Management Major, Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management

The research findings indicate that society is transitioning into a globalized society. Consumers can easily and quickly communicate, and the use of digital technology promotes an increase in online transactions. This serves as a way to become familiar with technology.

In the study of online business operations using the 4C's marketing mix, the research has shown that consumer demand trends toward diverse decision-making in online clothing purchases. There are also concerns about the risks of purchasing clothes online. In terms of cost techniques, prices that are not significantly higher than the cost are set. Separating shipping costs from the price is essential to calculating costs and profits. Techniques for consumer convenience, such as optimizing the transportation system for efficiency and speed and enhancing communication methods to promote repeat purchases, resulting in a positive attitude and impression toward the brand. A positive attitude stems from trust in the consistent quality and standards of the products.

Keywords: Adaptation, Competitive Advantage, Fashion Business Platforms, Marketing Mix

บทนำ

ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำธุรกิจการค้า หรือเรียกว่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) การทำการตลาดในลักษณะนี้ได้เข้ามามีส่วนช่วยในการดำเนินธุรกิจของผู้ให้บริการทั่วไปที่มีความต้องการที่จะขยายกลุ่มตลาดหรือลูกค้าให้เปิดกว้างมากขึ้น ด้วยระบบการให้บริการด้านต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมโยงและมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งาน อีกทั้งผู้ให้บริการยังมีการปรับตัวให้เข้ากับวิถีการใช้ชีวิตของผู้บริโภคที่มีความต้องการที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระบบการให้บริการชำระค่าบริการออนไลน์ (online payment) หรือระบบการจัดการด้านขนส่งสินค้าจนถึงที่นับรับสินค้าปลายทางพร้อมเรียกชำระเงินปลายทาง (warehouse & fulfillment) และเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 รวมถึงมาตรการการทำงานที่บ้าน (work from home) ได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่นิยมซื้อสินค้าและบริการออนไลน์เพิ่มมากขึ้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564)

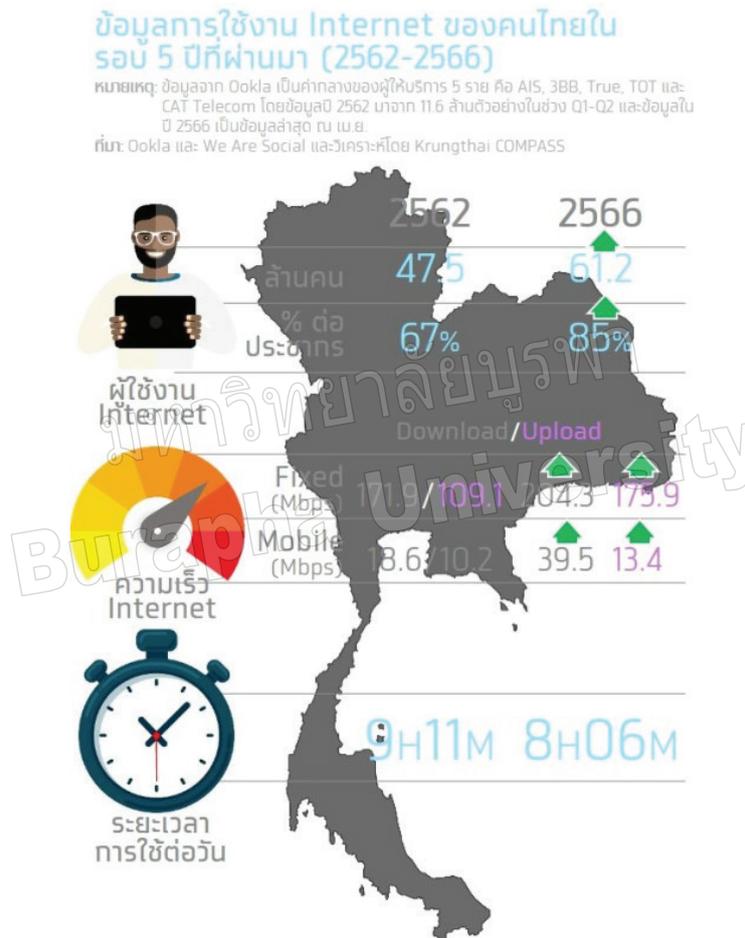
SCB EIC Industry Insight (2023) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคว่าปี พ.ศ. 2566 การประกอบธุรกิจยังคงเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคและตอบสนองความต้องการของคนยุคใหม่เป็นหลัก โดยธุรกิจการค้าปลีกมีแนวโน้มเติบโตดีขึ้นต่อเนื่อง โดยครั้งแรกของปีมีปัจจัยบวกจากนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐและครึ่งปีหลังมีปัจจัยบวกจากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจีน คาดว่ามูลค่าตลาดจะเติบโตร้อยละ 10 โดยกลุ่มที่จะฟื้นตัวได้ต่อเนื่องยังเป็นหมวดร้านค้าสินค้าจำเป็นรวมถึงการเติบโตของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการชะลอตัวลงหลังจากผู้บริโภคกลับมาใช้ชีวิตใกล้เคียงกับก่อนช่วงโรคระบาดโควิด-19 ส่งผลต่อแพลตฟอร์มเพื่อการค้าออนไลน์ที่เติบโตและได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการปรับตัวของผู้ประกอบการที่ต้องการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านทางออนไลน์มากขึ้น การเพิ่มการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้บริโภคหันมาใช้บริการออนไลน์เพิ่มขึ้น

ทางด้านสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2564) ได้วิเคราะห์ภาพรวมของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) ของปี พ.ศ. 2564 พบว่า การใช้งานดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตของประเทศไทยคนไทยใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น จากข้อมูลพบว่า ร้อยละ 74 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตชาวไทยยอมรับว่าใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 8 ชั่วโมงต่อวัน โดย “การซื้อขายออนไลน์” อยู่ในกิจกรรมหลักที่คนไทย

ใช้เวลามากที่สุด และยังพบว่าก่อนการซื้อของผ่านอีคอมเมิร์ซ ผู้บริโภคมักหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจซื้อ มากที่สุดถึงร้อยละ 55 โดยพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคมีตั้งแต่ขั้นตอนการสรรหาสินค้าที่ต้องการซื้อ กระบวนการหาแรงบันดาลใจ การหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจซื้อ การเปรียบเทียบไปจนถึงการตัดสินใจซื้อ

ภาพ 1

ข้อมูลการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทยในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562-2566)



หมายเหตุ. จาก “อัปเดตดิจิทัลไลฟ์สไตล์ของคนไทย ผ่าน 3 คำถาม ด้าน Internet, Social Media และ E-Commerce” โดย Thailandplus, 2566, (<https://www.thailandplus.tv/archives/712538>).

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2566 จากข้อมูล Thailandplus (2566) กล่าวถึงประเทศไทยมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต 61.2 ล้านคน เพิ่มขึ้น 13.7 ล้านคน จาก 47.5 ล้านคนในช่วง 5 ปีก่อนหน้า โดยคนไทยเกือบร้อยละ 70 ใช้โทรศัพท์มือถือถือในการเข้าเว็บไซต์ และใช้ social media ต่อวันสั้นลง จำนวน 2 ชั่วโมง 44 นาที โดยใช้ Facebook ร้อยละ 93 Line ร้อยละ 88 และ Messenger ร้อยละ 78

บูรณเมตต์ วิวัฒนานุกูล (2564, หน้า 2-8) อธิบายลักษณะของธุรกิจแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีบทบาท ในภาคการค้าระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคโดยตรง (business-to-consumer: B2C) สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) แพลตฟอร์ม E-Marketplace เป็นแพลตฟอร์มกลางที่มีระบบการจัดการที่ช่วยให้ผู้ซื้อและผู้ขาย สามารถซื้อขายสินค้าได้สะดวก รวมถึงมีระบบชำระเงินที่มีความปลอดภัยสูง ซึ่งในปัจจุบัน E-Marketplace ที่นิยมในประเทศไทยมี 2 ราย คือ Shopee และ Lazada และ 2) แพลตฟอร์ม social media ซึ่งจุดเด่นของ

การขายผ่าน social media คือสามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากได้ และสะดวกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย แต่มักจะไม่มีระบบการชำระเงิน เนื่องจากไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อการซื้อขายสินค้าเหมือน E-Marketplace ผู้ขายต้องสร้างฐานลูกค้าเอง โดย social media ที่ได้รับความนิยมในไทยคือ Facebook และ Instagram

ภาพ 2

แพลตฟอร์ม e-Commerce ปี 2023



หมายเหตุ. จาก “ชี้เป้า! แพลตฟอร์ม E-Commerce ปี 2023 ที่คนขายของออนไลน์ต้องรู้” โดย True Digital Academy, 2566, (<https://www.truedigitalacademy.com/blog/choosing-the-right-e-commerce-platform-2023>).

ที่ผ่านมาผู้ประกอบการต่างใช้แพลตฟอร์ม E-Marketplace และแพลตฟอร์ม social media ในการแข่งขันสูง เนื่องจากความสะดวกและง่ายในการเข้าถึงจนจะกลายเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในธุรกิจ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันจะต้องสร้างจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางธุรกิจ และพิจารณาจากหลาย ๆ มุมมองทั้งผู้บริหาร นักการตลาด และแอดมินดูแลเพจ

อนึ่งปัจจัยประการหนึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหมวดเสื้อผ้าและแฟชั่นผ่านทางออนไลน์คือ ผู้บริโภคไม่สามารถสัมผัสสินค้าจริงได้ เพียงแต่ได้รับข้อมูลของสินค้าจากที่ทางร้านค้าได้แจ้งไว้เท่านั้น อีกทั้งการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านทางอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันแม้จะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย แต่ยังคงมีความเสี่ยงจากการถูกฉ้อโกง และการถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล รวมถึงการขาดบริการที่ดีในเรื่องการตอบสนองที่รวดเร็ว การขาดความเชื่อมั่นในตราสินค้าแต่ละตราสินค้า ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคยังขาดความเชื่อมั่น (Ying, 2563) งานวิจัยฉบับนี้พิจารณาความต้องการและตัดสินใจซื้อตามหลักของ 4C's โดย 1) ลูกค้า (customer) เป็นการหาความจริงว่าผู้บริโภคกำลังมองหาอะไรหรือต้องการอะไรจากสินค้าและบริการ 2) ต้นทุน (cost) พิจารณาการตั้งราคาสินค้าให้สอดคล้องกับคุณภาพที่ลูกค้าต้องการ ไม่ใช่แค่พิจารณาด้านต้นทุน 3) ความสะดวก (convenience)

นอกจากร้านค้าแล้ว ปัจจุบันเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทำให้การตลาดมองถึงการอำนวยความสะดวกยิ่งขึ้น และ 4) การสื่อสาร (communication) เป็นการเน้นในเชิงการสื่อสารร่วมไปกับผู้บริโภค คือสื่อสารในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เน้นการสร้าง ความเข้าใจและประสบการณ์ร่วม ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าว 4C's จะทำให้ทราบและหาแนวทางการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภค อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce)

นักวิชาการให้ความหมายของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไว้ดังนี้

Simona, Bianca, and Liliana (2017) กล่าวว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วย การผลิต การกระจาย การตลาด การขาย หรือการขนส่งผลิตภัณฑ์และบริการโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Liu (2020) นิยามว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การซื้อขายสินค้า บริการ และสารสนเทศผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอินเทอร์เน็ต เพื่อการแลกเปลี่ยนเก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อีเมล และอื่น ๆ

จิราวุธ วารินทร์ (2560) ได้ให้ความหมายของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การดำเนินธุรกิจโดยการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขาย การชำระเงินและอื่น ๆ โดยผู้ประกอบการที่ขายสินค้าหรือให้บริการ มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเช่นเดียวกับผู้ประกอบการอื่น

ภัทรพงศ์ กัญหสุวรรณ (2564) อธิบายว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่กระทำขึ้นระหว่างหน่วยธุรกิจ บุคคล รัฐ ตลอดจนองค์กรเอกชนหรือองค์กรของรัฐใด ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจและการค้า โดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดหรือแค่บางส่วน เช่น การซื้อ-ขายสินค้าผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การสมัครสมาชิกผ่านระบบออนไลน์ การตกลงทำสัญญาซื้อ-ขาย หรือสัญญาตกลงตามข้อบังคับต่าง ๆ บนเครือข่ายการโอนเงินด้วยระบบอัตโนมัติผ่านระบบเครือข่าย การสื่อสารรับ-ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยเครือข่ายการสื่อสารและการสอบถามข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

1.1 รูปแบบการทำธุรกิจของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

การพัฒนาของเทคโนโลยีในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูลและการสื่อสาร (information and communication technology: ICT) ที่เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ขยายตัวและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับภาคการค้าทั่วโลกเป็นอย่างมาก โดยรูปแบบการทำธุรกิจของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในภาคการค้าระหว่าง ผู้ประกอบการกับผู้บริโภคโดยตรง (business-to-consumer: B2C) มี 5 รูปแบบ (บุรณเมตต์ วิวัฒนานุกูล, 2564) ดังนี้

1.1.1.1 ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ (E-Tailer) เป็นร้านค้าที่ขายสินค้าผ่านออนไลน์ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1.1.1.1.1 ร้านค้าออนไลน์รายย่อย (small and medium enterprises: SMEs) เป็นร้านค้าออนไลน์ที่มีมูลค่าการขายและความหลากหลายของสินค้าไม่มากนัก นิยมขายสินค้าผ่านทางแพลตฟอร์ม E-Marketplace และ social media เป็นหลัก เช่น lookbook และ rompboy เป็นต้น

1.1.1.1.2 ร้านค้าออนไลน์ขนาดใหญ่ (large enterprises) เป็นร้านค้าออนไลน์ขนาดใหญ่ มีมูลค่าการขายสูง และมีการขายสินค้าหลายประเภท ซึ่งร้านค้ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะขายสินค้าผ่านช่องทางของ

ตนเอง (อาทิ เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน) ซึ่งช่วยให้ร้านค้ามีอิสระในการจัดการข้อมูล และไม่ต้องเสียค่าบริการให้กับบริษัทแพลตฟอร์ม โดยร้านค้าออนไลน์ขนาดใหญ่บางรายอาจมีระบบขนส่งเป็นของตนเองด้วย เช่น Uniqlo, IKEA และ Big C เป็นต้น

1.1.2 ธุรกิจแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นธุรกิจบริการรูปแบบใหม่ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าออนไลน์ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1.2.1 แพลตฟอร์ม E-Marketplace เป็นแพลตฟอร์มกลางที่มีระบบการจัดการที่ช่วยให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถซื้อขายสินค้าได้สะดวก รวมถึงมีระบบการชำระเงินที่มีความปลอดภัยสูง ซึ่งรายได้ของบริษัทแพลตฟอร์ม มาจากการเก็บค่าบริการจากผู้ขาย โดยคิดตามมูลค่าสินค้าที่ขายได้ ซึ่งในปัจจุบัน E-Marketplace ในไทย มี 2 ราย คือ Lazada และ Shopee

1.1.2.2 แพลตฟอร์ม social media เกิดจากการเป็นศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลทางออนไลน์ แต่ในระยะหลังแพลตฟอร์มถูกประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยการสร้างร้านค้าในแพลตฟอร์มแทนชื่อบุคคลและสื่อสารกับลูกค้าผ่านการโฆษณาสินค้าของตนในแพลตฟอร์ม ซึ่งจุดเด่นของการขายผ่าน social media คือ สามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากได้และสะดวกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย แต่มักจะไม่มีระบบการชำระเงินที่ได้รับความนิยมในไทย คือ Facebook และ Instagram

1.1.2.3 แอปพลิเคชันส่งข้อความ (messaging application) เป็นแอปพลิเคชันสำหรับสื่อสารกับผู้ซื้อ ที่ร้านค้ามักใช้งานควบคู่กับแพลตฟอร์ม social media โดยผู้ขายจะโฆษณาสินค้าและทำการตกลงซื้อขายกับผู้ซื้อบนแอปพลิเคชันส่งข้อความ ปัจจุบันแอปพลิเคชันเหล่านี้ได้เพิ่มความสามารถในหลายด้านเพื่อรองรับการใช้งานของผู้ขายสินค้าออนไลน์ เช่น การส่งโฆษณาสินค้าและข้อมูลโปรโมชั่นให้กับลูกค้าครั้งละหลายราย (broadcast) และระบบการตอบคำถามลูกค้าแบบอัตโนมัติ (auto reply) คือ Line และ Messenger

1.1.3 ธุรกิจผู้ให้บริการขนส่ง (Logistics Company) ทำหน้าที่ส่งมอบสินค้าจากผู้ขายไปสู่ผู้ซื้อ โดยบริษัทขนส่งบางรายมีการผูกกับระบบของ E-Marketplace เพื่อนัดเข้ารับพัสดุจากผู้ขายโดยตรง ตัวอย่างบริษัทขนส่งที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น Kerry Flash และไปรษณีย์ไทย เป็นต้น

1.1.4 ธุรกิจผู้ให้บริการปัจจัยพื้นฐานสำหรับธุรกิจดิจิทัล แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1.1.4.1 ธุรกิจในอุตสาหกรรม ICT อาทิ ผู้ผลิตฮาร์ดแวร์ ผู้ให้บริการเครือข่าย โทรศัพท์มือถือ หรืออินเทอร์เน็ต

1.1.4.2 ธุรกิจผู้ให้บริการเกี่ยวกับธุรกรรมการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-Payment) ประกอบด้วย ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Banking) ผู้ให้บริการ E-Wallet และผู้ให้บริการรับชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (payment gateway)

1.1.5 ผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บริษัทที่ให้บริการโฆษณาออนไลน์ อาทิ Facebook Ads. และ Google Ads. และบริษัทที่ให้บริการโปรแกรมจัดการร้านค้าออนไลน์ อาทิ Page365 และ Shipnity เป็นต้น

2. แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

กัลยกร วรกุลสถัฐานันย์ และพรทิพย์ สัมปตตะวนิช (2553, หน้า 90) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดและความรู้สึกที่ผู้บริโภคมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมผู้บริโภค

แปรเปลี่ยนได้ (dynamic) เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยี สังคม ฯลฯ ทำให้มีผลกระทบต่อปัจจัยด้านความคิด ความรู้สึกของผู้บริโภค และพฤติกรรมผู้บริโภคได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยภายในและภายนอก จึงทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคไม่หยุดนิ่งอยู่เหมือนเดิม แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา 2) พฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างความคิด ความรู้สึกและการกระทำกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ดังนั้น ความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคจึงต้องศึกษา ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกว่า ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการอะไร อย่างไร และทำไม และ 3) พฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน (exchanges) หมายความว่า ผู้บริโภคมีพฤติกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนคุณค่าบางอย่างกับบางคน ในกรณีนี้คือการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) กับผู้ขาย (เจ้าของสินค้า) เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

สุปัญญา ไชยชาญ (2550, หน้า 51-57) กล่าวถึง พฤติกรรมผู้บริโภค คือ อาการที่แสดงออกในการซื้อของผู้บริโภคแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมซื้อแบบเป็นปกติกิจ (habitual buying behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคทำการซื้อผลิตภัณฑ์ที่จะต้องซื้อเป็นประจำ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะทั่วไป มีราคาต่อหน่วยต่ำ มีวางจำหน่ายทั่วไป ผู้ซื้อจะตัดสินใจซื้อโดยไม่ยุ่งยากแต่อย่างใด
2. พฤติกรรมซื้อแล้วลดความกังวลใจ (dissonance-reducing buying behavior) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภครู้จักดี และรู้ว่ามี ความแตกต่างระหว่างตราหอน้อยมาก แต่ผู้บริโภคก็ยังคงตัดสินใจได้ยากในการซื้อเพราะเป็นประเภทที่มีราคาและความเสี่ยงสูง มีการซื้อเป็นครั้งคราว
3. พฤติกรรมซื้อแบบซับซ้อน (complex buying behavior) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมีความคุ้นเคย มีราคาสูง มีความเสี่ยงสูง แต่มีความถี่ในการซื้อต่ำมาก บางครั้งมีการซื้อเพียงครั้งเดียวตลอดอายุของผู้บริโภค ก่อนการลงมือซื้อผู้บริโภคต้องเสาะแสวงหาสารสนเทศเพิ่มเติมอีกจำนวนมากเกี่ยวกับประเภทและตราผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ
4. พฤติกรรมซื้อแบบแสวงหาความหลากหลาย (variety-seeking buying behavior) ผู้บริโภคบางกลุ่มเมื่อจะซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีความยุ่งยากน้อย ก็ยังถือว่าตราผลิตภัณฑ์มีความสำคัญอยู่ ไม่อยากซื้อตราเดิม พฤติกรรมซื้อจึงมีการเปลี่ยนเป็นตราใหม่เสมอ เพราะอยากหลุดพ้นจากความจำเจ ซ้ำซาก

3. ความสามารถทางการแข่งขัน (Competitiveness)

ความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนเป็นผลมาจากความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรที่เกิดจากการใช้ประสบการณ์ ทักษะความชำนาญ ความสามารถในการบริหารจัดการทั่วไปภายในองค์กรเพิ่มขึ้น (พรสวรรค์ มงคลชัยอรัญญา, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, ชาตรี ปรีดาอนันท์สุข และปกรณ์ ประจัญบาน, 2557) สภาวะการแข่งขันในปัจจุบันพบว่า การปรับตัวให้ทันและสอดคล้องกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อความอยู่รอดขององค์กรถือเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จให้แก่องค์กรได้ (Dubickis & Gaile, 2015) การปรับตัวจึงเสมือนตัวชี้วัดความสามารถทางการแข่งขันขององค์กรให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และสามารถสร้างโอกาสใหม่

ทั้งนี้ความสามารถทางการแข่งขันมีการจำแนกนิยามไว้หลายระดับ โดยความสามารถทางการแข่งขันในระดับธุรกิจ คือ ความสามารถในการเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ขององค์กรที่ส่งผลต่อต้นทุน และคุณภาพของสินค้า หรือบริการมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเหนือกว่าคู่แข่ง (นรา หัตถสิน, 2557) ผลิตภาพไม่ใช่แค่เรื่องของประสิทธิภาพทางการผลิตเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสร้างมูลค่า (value creation) ดังนั้น

การยกระดับความสามารถการแข่งขันคือ การที่เราสามารถผลิตสินค้าหรือให้บริการที่มีคุณภาพมากขึ้น ตรงตามความต้องการลูกค้า ทำให้องค์กรสามารถกำหนดราคาสินค้าหรือบริการให้สูงขึ้นได้อย่างยั่งยืน

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร นักการตลาด และแอดมินดูแลเพจร้านขายเสื้อผ้าผ่านแพลตฟอร์ม E-Marketplace และแพลตฟอร์ม social media

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ส่วนหนึ่งของประชากรที่นำมาศึกษา กำหนดตามแนวคิดของ Baker and Edwards (2012) ได้อธิบายถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์ ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ไม่ต่ำกว่า 8-10 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงคุณสมบัติที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักในธุรกิจแพลตฟอร์ม E-Marketplace คือ Shopee และ Lazada ส่วนแพลตฟอร์ม social media คือ Facebook ทั้งนี้สำหรับเหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เนื่องจากเป็นร้านค้าออนไลน์ที่ได้รับความนิยมพิจารณาจากยอดผู้ติดตามมากที่สุด (follower) ในแต่ละแพลตฟอร์ม โดยผู้ให้ข้อมูลต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้น แบ่งออกเป็นผู้บริหาร นักการตลาด และแอดมินดูแลเพจ จำนวน 8 คน รวม 3 ธุรกิจ แบ่งออกเป็นระดับผู้บริหาร 2 คน นักการตลาด 4 คน และแอดมินดูแลเพจ 2 คน โดยทำการสัมภาษณ์ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2566 ในรูปแบบ online และ onsite

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงคุณภาพมีหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงคือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) การตรวจสอบของข้อมูลสามเส้า (data triangulation) จะต้องทำการตรวจสอบ 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่และบุคคล โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2566 เป็นช่วงเวลาเดียวกันในไตรมาสที่ 2 และผู้ให้ข้อมูลมีสถานะเดียวกัน คือ ผู้บริหาร นักการตลาดและแอดมินดูแลเพจ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยและทีมวิจัยได้ทำการตรวจสอบการให้ข้อมูลและเก็บข้อมูลจากทีมวิจัย 2-3 คน ซึ่งสร้างความแน่ใจของข้อมูล และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด โดยตั้งสมมติฐานชั่วคราวเกี่ยวกับแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคและการซื้อสินค้าออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (typologies) ด้วยวิเคราะห์การกระทำ (acts) และจัดกลุ่มข้อมูล ซึ่งจะสอบถามและวิเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลเป็นรายเหตุการณ์หรือรายสถานการณ์หรือพฤติกรรมของผู้ซื้อในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555, หน้า 18-23) ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่เป็นผู้บริหารร้านขายเสื้อผ้า จำนวน 8 คน ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด มีการกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า ซึ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะการแข่งขันของอุตสาหกรรมออนไลน์ที่ส่งผลต่อธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ (แพลตฟอร์ม E-Marketplace แพลตฟอร์ม social media) และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิค

ในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ (แพลตฟอร์ม E-Marketplace แพลตฟอร์ม social media) ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์ในภาพรวมของอุตสาหกรรมธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านหน้าร้าน (onsite) และช่องทางออนไลน์ (online)

“...เป็นเรื่องผิดปกติในตลาดแฟชั่น ภาพของการขายยกกระสอบคงเป็นสิ่งที่เห็นจนชินตาตามแหล่งขายส่งสินค้าแฟชั่นขนาดใหญ่ เช่น แพลตตินัม ประตูน้ํา หรือแม้แต่แหล่งอื่น ๆ ที่รู้จักกันเฉพาะในหมู่แม่ค้า แต่ผลพวงจากโควิดที่ได้รับทำให้พ่อค้าแม่ค้าหลาย ๆ คน ล้มเลิกกิจการ”

“...หลังโควิดเริ่มมีแนวโน้มรุนแรงมาก การแข่งขันมีหลากหลายทั้งทางด้านราคา รูปแบบของสินค้า รวมทั้งการแข่งขันของการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ขยายตัวเพิ่มขึ้น ทั้งเป็นผู้ประกอบการอย่างเต็มตัวและเป็นอาชีพเสริม” (เมฆเทียน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...พื้มองธุรกิจขายเสื้อผ้าแฟชั่นเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เพราะแน่นอนว่าเสื้อผ้าคือหนึ่งในปัจจัยสี่และจากความเฟื่องฟูของยุคดิจิทัลส่งผลให้เทรนแฟชั่นต่าง แพร่หลายออกไปอย่างรวดเร็ว คนจึงเริ่มสนใจติดตามแฟชั่นมากขึ้น”

“...ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสื่อสังคมออนไลน์นั้นเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้เร็วและตลอดเวลา มีค่าใช้จ่ายน้อย สื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างพื้นฐานที่ก้าวหน้าประกอบกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อออนไลน์มากแทนที่สื่อดั้งเดิม” (ไม้หอม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...รู้สึกว่าการหลังจากสถานการณ์ของโควิด ทำให้ยอดขายของแต่ละร้านค้าไม่เหมือนเดิม ลูกค้าหันมาสั่งสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น เพราะว่ามีความสะดวกสบาย ประหยัดเวลา และเสียค่าใช้จ่ายในการส่งสินค้าน้อยกว่าค่าเดินทางไปซื้อสินค้าเอง”

“...ส่วนตัวมองว่าขายอย่างเดียวไม่พอ เพราะการนำสินค้าไปโพสต์ขายเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถทำให้กิจการเติบโตหรือเดินหน้าได้ เพราะความหลากหลายของสินค้ามีมากขึ้น ทางเลือกของผู้บริโภคก็มีมากขึ้น ถือว่าเป็นกลยุทธ์และเครื่องมือทางการตลาด” (พิมพลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...ปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา จากมาตรการล็อกดาวน์ควบคุมและป้องกันโควิด ไม่มีใครตั้งตัวและคาดการณ์ถึงจุดสิ้นสุดด้วยว่าจะจบลงเมื่อไร แม้บางธุรกิจจะสามารถปรับตัวรับมือได้บ้าง แต่เรียกว่าหืดจับกันทีเดียว”

“...นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมธุรกิจต้องปรับตัวเองให้กับลูกค้าในยุคที่การทำตลาดแบบเดิมไม่สามารถใช้ได้แล้ว เราต้องหาช่องทางใหม่ หรือเพิ่มช่องทางที่เป็นตัวเลือกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้ เพราะในปัจจุบันลูกค้านิยมค้นหาสินค้าทางช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ มากขึ้น” (พลอย (นามสมมติ), 20 เมษายน 2566)

“...ภาพรวมของยอดขายเสื้อผ้าผ่านหน้าร้านชะลอตัวลง ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจอย่างมาก จึงเป็นแรงผลักดันให้ธุรกิจเสื้อผ้าสำเร็จรูปหันมาศึกษาและให้ความสนใจผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเข้าถึงสินค้า”

“...พินิจว่าด้วยลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้เร็วและตลอดเวลา อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายน้อย ทำให้สื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มที่ดี” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...ในช่วงโควิดที่ผ่านมาพบว่ากลุ่มสินค้าแฟชั่นหายไปพอสมควร โดยสินค้าแฟชั่นที่สามารถอยู่ในตลาดได้นั้นจะต้องมาจากการปรับกลยุทธ์การค้าเน้นธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างโอกาสใหม่ในตลาดได้เสมอผู้ประกอบการหลายรายมีการขยายช่องทางจำหน่ายไปในออนไลน์และแพลตฟอร์ม”

“...ผู้บริโภคในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานมีความชื่นชอบในสินค้าแฟชั่นผ่านออนไลน์เพราะมีรูปแบบของเสื้อผ้าที่หลากหลายและทันสมัยให้เลือกซื้อมากกว่าหน้าร้าน ที่สำคัญกระแสนิยมของแฟชั่นเสื้อผ้ามีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วสร้างโอกาสการขายอยู่ตลอด” (แพรว (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...หลังโควิดมาธุรกิจมีร้านบนแพลตฟอร์มที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะลูกค้าไม่ได้มาแค่ช่องทางใดช่องทางเดียว ยิ่งขายสินค้าหลายแพลตฟอร์มยิ่งได้เปรียบ เพราะจะทำให้มีกลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ ที่มากขึ้น มียอดสั่งซื้อจากหลายช่องทาง ถ้ามีเว็บไซต์ของตัวเองจะทำให้ร้านค้ามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น...”

“...คิดว่าในอนาคตธุรกิจขายเสื้อผ้าออนไลน์จะเป็นธุรกิจที่ได้รับความสนใจและเติบโตมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีสถานะการแข่งขันสูง และมีผู้ค้าเพิ่มขึ้นจำนวนมาก แต่ตลาดคงยังมีช่องว่างสำหรับผู้ที่ต้องการประกอบธุรกิจขายเสื้อผ้าออนไลน์รายใหม่ได้” (พรสวรรค์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2566)

“...ส่วนตัวเห็นยอดขายที่ลดลงตั้งแต่โควิดได้รับผลกระทบไปเต็ม ๆ ทางร้านเลยขยายมาขายแบบออนไลน์ผ่านเฟสบุ๊ค แพนเพจของร้าน เนื่องจากความไม่มั่นใจในสถานการณ์ว่าจะลากยาวไปถึงเมื่อไหร่จากจุดนี้เลยมองว่าการสร้างความภักดีต่อสินค้าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยคงปริมาณความต้องการซื้อของผู้บริโภคไม่ให้ลดลง รวมถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายและอัตราการเข้ามาที่หน้าร้านค้าที่ทยอยเพิ่มขึ้น...”

“...ที่ผ่านมาจะพบว่าพ่อค้าแม่ค้าขายเสื้อผ้าหลายรายได้มีการปรับกลยุทธ์มาขายสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Facebook, LINE Official, Youtube รวมถึง social media ทำให้ผู้บริโภคสามารถชมห้องตัวอย่างสินค้าได้” (ฟ้าใส (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2566)

ภายใต้การตรวจข้อมูลสามเสา แหล่งเวลา สถานที่และบุคคลเกี่ยวกับภาพรวมของอุตสาหกรรมธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านหน้าร้าน (onsite) ผู้ให้ข้อมูลประกอบธุรกิจอยู่ในพื้นที่หลักคือ ชุมชนเมือง และพื้นที่รอบนอก ให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกัน พบว่า ต่างได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และกระทบต่อสภาพคล่อง การสร้างความจงรักภักดีต่อสินค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยคงปริมาณความต้องการซื้อของผู้บริโภคไม่ให้ลดลง ส่วนการขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ (online) สรุปได้ว่าเป็นธุรกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและได้รับความนิยม เห็นจากระบบการค้าในปัจจุบันมีการนำสื่อสังคมออนไลน์ (social media) รวมถึงแพลตฟอร์ม E-Marketplace เข้ามาช่วยเพิ่มช่องทางการขายออนไลน์บรรลุผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

2. ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งแพลตฟอร์ม E-Marketplace และ social media ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's เทคนิคด้านความต้องการของผู้บริโภค (consumer wants and needs)

“...จะเห็นได้ว่าการซื้อสินค้าหรือติดต่อซื้อขายสินค้าบริการผ่านช่องทางออนไลน์หรือโซเชียลคอมเมอร์ซ กลายเป็นเรื่องปกติของคนทั่วโลก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคในปัจจุบันมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นและมุมมองการบริโภคที่เปลี่ยนไป” (ไม่หอม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...ที่ก็มองว่าพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันหันมาสนใจกับการแต่งกายและตามกระแสแฟชั่นมากขึ้น การเข้าถึงสื่อออนไลน์ก็ทำง่าย จึงทำให้ผู้ประกอบการต่างหันมาต่อสู้กันเพื่อแย่งส่วนแบ่งตลาดและมีการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง มีการดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภค อาจขายในราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่ง” (เมฆเทียน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...คิดว่าในภาพรวมเปลี่ยนไปเยอะนะตั้งแต่โควิดระบาด ทำให้ลูกค้าไม่ยอมออกมาด้านนอก ดังนั้นสำหรับร้านค้าที่เพิ่งเริ่มลงทุนไม่นานแล้ว การขายของออนไลน์นั้นเหมาะสมมาก เพราะต้นทุนสถานที่สำหรับร้านเสื้อผ้าออนไลน์ไม่สูงเท่ากับสถานที่จริง หรือถ้าพ่อค้าแม่ขายที่มีหน้าร้านอยู่แล้ว การมาเปิดช่องทางออนไลน์ตอนนี้ก็ไม่ยาก” (พิมพ์ลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...มองว่าความไม่แน่นอนของสถานการณ์การระบาดระลอกใหม่ทำให้คนไทยทั่วประเทศมัธยวัฏจักรเรื่องการใช้จ่ายมากขึ้น วันนี้จึงยากจะปฏิเสธได้ว่ารูปแบบพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปและกระทบกับธุรกิจไม่น้อยการสร้างเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญมาก” (พลอย (นามสมมติ), 20 เมษายน 2566)

“...ธุรกิจเสื้อผ้ามีบทบาทมากขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน ผู้คนนิยมกันแพร่หลาย เนื่องจากสภาวะทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสภาวะเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งธุรกิจเสื้อผ้ามีบทบาทในสังคมมากขึ้นเท่าไรก็ยิ่งทำให้สามารถครอบงำพฤติกรรมของลูกค้ามากขึ้นเท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันกันทั้งด้านการตลาดและการผลิตเสื้อผ้าที่แข่งขันกันอย่างรุนแรง” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...นอกจากพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เรียกได้ว่าแทบจะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันแล้วนั้นเมื่อเริ่มเข้าสู่การเป็นสังคมเมืองมากขึ้นผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของตนเองเป็นอย่างมาก จึงนิยมบริโภคสินค้าที่ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพโดยเฉพาะเครื่องแต่งกาย” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...ที่ว่ายิ่งในยุคที่พฤติกรรมของผู้บริโภคจะรับสื่อโฆษณาผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลเป็นหลัก ต้องอาศัยการโปรโมทสินค้า สร้างโฆษณาที่น่าสนใจ สร้างเนื้อหาให้สะดุดตา ให้ลูกค้าเกิดการจดจำ ถ้ามีรูปสินค้าสวย ๆ หรือวิดีโอแนะนำแบบสั้น ๆ จะช่วยกระตุ้นให้ลูกค้าเข้ามาให้ความสนใจ และติดตามมากขึ้น” (พราวเนตร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2566)

“...ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะลดปริมาณการซื้อสินค้าอย่างเห็นได้ชัด จากเมื่อก่อนซื้อ 2-3 ตัว ต่อออเดอร์เพราะร้านคิดค่าส่งแบบเหมา แต่ทุกวันนี้คนซื้อจะเลือกแบบที่ถูกใจจริง ๆ คิดมากขึ้น สอบถามดีเทลของเสื้อผ้าก่อนซื้อมากขึ้น ผ้าดีไหม? ขนาดไซส์พอดีหรือยัดได้อีกเท่าไร? บลาๆ การตัดสินใจซื้อจึงไม่ง่าย อย่าง 2-3 ปีที่ผ่านมาเหมือนเขาคิดถึงความคุ้มค่าเป็นหลักแล้ว” (ฟ้าใส (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2566)

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกาภิวัตน์ ผู้บริโภคสามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลถูกกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น การซื้อสินค้าผ่านช่องทางนี้จึงกลายเป็นฐานของผู้ซื้อที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีและพร้อมใช้จ่ายผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น เช่นกัน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งแพลตฟอร์ม E-Marketplace และ social media ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's เทคนิคด้านต้นทุนของผู้บริโภค (consumer's cost to satisfy)

“...เนื่องจากสินค้าของร้านมีการจำหน่ายบน Shopee ดังนั้นพี่จะทำการสำรวจราคาสินค้าที่มีความใกล้เคียงกับทางร้านเมื่อเทียบกับต้นทุนสินค้า เป็นวิธีการที่ทำได้ง่าย ไม่ต้องเสียเวลาในการปรับปรุง ทำให้มีการแข่งขันด้านราคาด้อย เพราะราคาที่จะออกมาจะเท่า ๆ กัน และทำให้เกิดความยุติธรรม โดยทางร้านจะเน้นดีไซน์ การ outfit หน้าเพจที่ต่างจากร้านอื่น” (ไม่หอม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...นอกจากที่ทางร้านตั้งราคาสินค้าจากต้นทุนแล้ว พี่ตั้งราคาสินค้าขึ้นอยู่กับความรู้สึกของลูกค้าว่า ลูกค้าจะเต็มใจซื้อสินค้าและบริการของเราในราคาเท่าไร แน่แน่นอนว่าอาจเข้าใจยากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่หากเข้าใจว่าสินค้าและบริการของธุรกิจสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างไรก็จะช่วยทำให้ธุรกิจเติบโตได้อย่างแน่นอน” (เมฆเทียน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...ต้องกลับมาคิดว่าลูกค้าอยากได้อะไร กลุ่มเป้าหมายที่เราจะขายนั้นจะเป็นผู้กำหนดราคาที่ดีที่สุด หากเป็นสินค้าสำหรับวัยทำงาน ราคาสินค้าที่ขายก็ต้องสอดคล้องกับวัยนั้น สามารถขายสินค้าที่ราคาปานกลางไปจนถึงสูงขึ้นไปได้แต่อย่าลืมว่าราคาสินค้าก็ต้องสอดคล้องกับคุณภาพและดีไซน์ของร้านค้าด้วย ถ้าตั้งราคาสูงเกินไปใคร ๆ ก็ไม่ยอมซื้อ อีกอย่างที่สำคัญคือการบริการที่ดีของร้านค้านั้นสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายด้วย” (พิมพ์ลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...มองว่าก่อนที่จะตั้งราคา จะต้องรู้รายละเอียดของสินค้าและมีการประเมินในปัจจัยต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับราคาที่ตั้ง และหากสินค้าไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้สมดุลในการตั้งราคาและการบริการก็จะกลายเป็นผลเสียต่อธุรกิจเหล่านั้นได้เช่นกัน ยกตัวอย่างว่าคุณภาพ

ของเสื้อตัวนี้ควรอยู่ในระดับราคาเท่าไร? เนื้อผ้าเป็นอย่างไร ใส่ได้นานมั๊ย? คือตั้งราคาตามคุณภาพ และลักษณะของลูกค้ายเลย” (พลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2566)

“...สินค้าคอลเลกชันใหม่มาที่จะลดราคาสินค้าเก่าลง และมีแนวคิดว่าราคาสินค้าควรมีความเหมาะสม หรือสอดคล้องกับคุณภาพและการบริการของสินค้าในรูปแบบใดบ้าง? ไม่ว่าจะเป็นเนื้อผ้า ดีไซน์ และแพ็คเกจจิ้งของร้านที่ดูคุ้มค่า รวมถึงเรื่องของมูลค่าในด้านอื่น ๆ เช่น ราคาของสินค้าที่ซื้อผ่านแอปพลิเคชันเมื่อรวมกับค่าขนส่งจะถูกกว่าการซื้อจากช่องทางอื่นหรือไม่?” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...พิจารณาว่าราคาสินค้าที่จำหน่ายถูกกว่าในช่องทางอื่น และเป็นราคาที่น่าดึงดูดใจในการซื้อ และเมื่อเปรียบเทียบราคาสินค้ากับคุณภาพของสินค้าแล้วพบว่าเหมาะสมหรือไม่ และเมื่อผู้บริโภคได้เข้าชมภาพสินค้าและรายละเอียดสินค้าแล้วรู้สึกถึงความคุ้มค่าทั้งสินค้าและบริการจัดส่ง โดยมีการเปรียบเทียบราคาสินค้าค่าบริการจัดส่งในช่องทางอื่นก่อน เพื่อให้ผู้ซื้อรู้สึกถึงความคุ้มค่าของต้นทุนที่ต้องจ่ายไป และลูกค้าจะเกิดการเปรียบเทียบ เราจึงต้องเก็บข้อมูลสำรวจลูกค้าเพื่อวางแผนธุรกิจ” (แพรว (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...สินค้าแฟชั่นจะเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นไปจนถึงกลุ่มคนที่เริ่มทำงานใหม่ ๆ ทางร้านเลือกที่จะใช้กลยุทธ์ทางการตลาดด้านราคา โดยการตั้งราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า แต่ไม่แพงเกินไป พอเหมาะกับผู้บริโภคทำให้สามารถตัดสินใจซื้อได้ในทันที โดยสินค้าของทางร้านจะมีราคาตั้งแต่ 330-950 บาท และ 2,450 บาทซึ่งเป็นสินค้าพรีเมียมหรือเดรสแจ๊คเก็ตแคร์แคร์ของแบรนด์ Amonster ที่มีราคาสูงอยู่สินค้าเดียว” (พรานเนตร(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2566)

“...ควรเข้าใจเหตุผลในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคด้วย สำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้ได้น้อย และสร้างความคุ้มค่าสำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้มากกว่า อย่างที่ร้านจะมีทั้งราคาปานกลางตั้งแต่ 250 บาท และราคาที่ไม่สูงจนเกินไป ประมาณ 450-650 บาท แล้วแต่เนื้อผ้าและการดีไซน์ และก็ต้องหา concept ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเป้าหมายเพศหญิงวัยทำงานช่วงอายุเท่านี้ เค้าชอบอะไร? ดีไซน์ประมาณไหน? (ฟ้าใส (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2566)

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งแพลตฟอร์ม

E-Marketplace และ social media ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (consumer's cost to satisfy) พบว่าการตั้งราคาที่ไม่สูงเกินกว่าต้นทุนมาก เพื่อให้เหมาะสมกับกำลังซื้อของลูกค้า อีกทั้งยังคำนึงถึงราคาที่ต้องเหมาะสมกับดีไซน์เสื้อผ้าและความคุ้มค่าในการใช้งาน โดยร้านค้าออนไลน์ทั้ง 2 แพลตฟอร์มจะแยกค่าขนส่งกับราคาสินค้าออกจากกันเพื่อให้ง่ายต่อการคิดต้นทุนและกำไร

4) ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งแพลตฟอร์ม E-Marketplace และ social media ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's เทคนิคด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค (convenience to buy) ด้านการขนส่ง ด้านการชำระเงิน และด้านอื่น ๆ

ด้านการขนส่ง ปัจจุบันการซื้อขายออนไลน์ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะธุรกิจอีคอมเมิร์ซที่มีการขายของออนไลน์เปิดบริการเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการขยายช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า ดังนั้น วิธีการบริหารจัดการทางด้านการขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค คือการเลือกบริษัทขนส่งที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการทั้ง 2 แพลตฟอร์มให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ด้านการชำระเงิน ระบบการชำระเงิน อาทิ บัตรเครดิต/บัตรเดบิต Mobile Banking, ShopeePay, SpayLater, QR พร้อมเพย์ และระบบ COD แบบเก็บเงินปลายทาง เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมทางการค้าและการเงิน เพื่อให้การชำระเงินหรือโอนเงินระหว่างกันทำได้คล่องตัว

ด้านอื่น ๆ ทั้ง 2 แพลตฟอร์มมีมุมมองการจัดการด้านอื่น ๆ ได้แก่ การป้องกันความเสี่ยงจากการเก็บเงินปลายทางการยิงแอดโฆษณาของร้านค้าในแต่ละแพลตฟอร์ม เงื่อนไขการเปลี่ยนสินค้า การเลือกใช้เครื่องมือทางการตลาด และการจัดการระบบหลังบ้าน โดยการจัดการเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ร้านค้าออนไลน์ดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคในการดำเนินธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งแพลตฟอร์ม E-Marketplace และ social media ด้วยส่วนประสมทางการตลาด 4C's เทคนิคด้านการสื่อสาร (communication)

“...การรับรู้สื่อสารการตลาดรูปแบบดิจิทัลของผู้บริโภคร้านค้าออนไลน์ Shopee ผู้บริโภคมักรับรู้ในประเภทแบนเนอร์โฆษณามากที่สุด เพราะฉะนั้นทางร้าน alittlegirl c จะให้ความสำคัญกับการสื่อสารการตลาดแบนเนอร์โฆษณา โดยร่วมกับแคมเปญที่ผู้บริโภคให้ความสนใจ เช่น 11.11, 12.12 ใช้แบนเนอร์โฆษณาร่วมกับการโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อกระตุ้นการรับรู้ของผู้บริโภคและการตลาดแบบปากต่อปาก เน้นย้ำสินค้าที่ผู้บริโภคสนใจ” (ไม่หอม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...รูปภาพสินค้าต่าง ๆ ถือว่าเป็นผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าเป็นอย่างมาก ยิ่งเป็นการซื้อสินค้าทางออนไลน์ลูกค้าไม่สามารถเห็นหรือสัมผัสสินค้าจริงได้ จึงต้องใช้รูปภาพสินค้ามาประกอบการตัดสินใจว่าจะซื้อสินค้าหรือไม่ซื้อ โดยสินค้าบางประเภทที่ผู้รับมาขายนั้นอาจจะมียูทูปสำเร็จรูปที่สามารถนำมาใช้ได้เลย แต่ถ้ามีภาพจริงของสินค้าในมุมมองต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับร้านค้ามากยิ่งขึ้น” (เมฆเทียน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...ทางร้านเน้นการทำโฆษณาบน Facebook ที่ช่วยให้ลูกค้ารับรู้การมีตัวตนของแบรนด์ เป็นการสร้างความสนใจที่นำไปสู่การซื้อขายสินค้าได้ในที่สุด ในส่วนของลูกค้าปัจจุบันการยิงแอดเฟสบุ๊คก็สามารถช่วยต่อยอดความสนใจที่จะนำไปสู่การซื้อซ้ำ ทำให้ร้านเพิ่มยอดขายได้ในที่สุด ถ้าจะว่าไป Facebook Ads ถือว่าเป็นวิธีโฆษณาที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพ” (พิมพ์ลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...ส่วนตัวมองว่าการเลือกใช้ข้อความโน้มน้าว ถือเป็นอีกหนึ่งวิธีโพสต์ขายของในเฟสให้น่าสนใจ ซึ่งการโพสต์ขายของในเฟสเดี๋ยวนี้ไม่จำเป็นต้องขายโต้้ง ๆ อย่างเดียว เพราะอาจจะดูเป็นการยึดเยียดจนเกินไปแต่สามารถเลือกใช้วิธีโน้มน้าวใจยอดขายเดือนนั้นจะปังมาก แต่ก่อนอื่นคุณจะต้องรู้จักกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมายเสียก่อนว่าเป็นใคร เพศไหน อายุเท่าไร มีความสนใจอะไร หรือ pain point แล้วสินค้าหรือ แบรินด์ของเราสามารถเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้กับกลุ่มลูกค้าได้” (คุณพลอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2566)

“...ด้านแรกของการเข้าถึงร้านค้า ถ้าต้องการให้ลูกค้าค้นหาสินค้าหรือร้านค้าของเราเจออย่างแรกคือ คีย์เวิร์ดที่ลูกค้าใช้ในการค้นหานั้นเอง ลองดูว่าสินค้าที่เราขาย มีคีย์เวิร์ดใดบ้างที่เกี่ยวข้องในช่องค้นหาสินค้า หรืออาจเพิ่มแฮชแท็กที่เกี่ยวข้อง โดยทางร้านใช้ #เสื้อผ้าแฟชั่นผู้หญิง #แจ๊คเก็ตและเสื้อโค้ท #สเว็ตเตอร์และคาร์ดิแกน #ผ้ายีนส์ #กางเกงยีนส์ขาล้น เพื่อให้

ลูกค้าเจอลินค้าของเราได้ง่ายและเร็วขึ้น สร้างโอกาสให้สินค้าถูกค้นหาและสร้างยอดขาย” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ซื้อที่มีความสำคัญมาก โดยการออกแบบหน้าร้านให้มีความน่าสนใจเป็นอีกปัจจัยที่สามารถดึงดูดสายตาได้เป็นอย่างดี ชักชวนให้คนอยากกดเข้าไปดูสินค้า เพราะลูกค้าไม่มีโอกาสได้เห็นสินค้าจริง จึงควรแสดงให้เห็นรายละเอียดของสินค้าครบทุกมุมมอง และไม่ควรแต่งภาพจนดูผิดเพี้ยนจากสินค้าจริง ไม่ว่าจะเป็นขนาด ไซส์ โทนมสี ทางร้านแจ้งโดยละเอียด ซึ่งหลายร้านต้องเสียโอกาสในการขายไปอย่างน่าเสียดาย เพราะฉะนั้นควรระบุรายละเอียด” (เพชร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2566)

“...ถ้าเป็นกรณีแจ้งวันหยุด จะสื่อสารผ่านหน้าแพลตฟอร์ม เพื่อให้ลูกค้าได้ทราบวันที่ไม่สามารถส่งของให้ได้ เช่น เดือนนี้แจ้งวันหยุด เดือนนี้ทางร้านจะหยุดส่งของวันที่ 8-12 จะกลับมาส่งของอีกที 13 (วันอังคารหน้า) นะคะแต่ยังส่งของได้ทุกวันค่ะ” ข้อความแบบนี้จะสร้างความเป็นกันเองและใกล้ชิดกับลูกค้าได้มากขึ้นด้วย อีกอันคือเงื่อนไขการส่งสินค้าโดยเราจะนัดข้อความไว้ติดกับโปรไฟล์ร้านค้าเกี่ยวกับวันจัดส่งสินค้า เวลาแจ้งเลขพัสดุเข้ารับ” (พรานเนตร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2566)

“...ด้วยรูปแบบพฤติกรรมการณ์ซื้อที่แตกต่างจากยุคก่อนหน้าโควิดทางร้านจึงจะต้องปรับตัวตาม เช่น มีรูปภาพสินค้า มีข้อความน่าสนใจ มีนางแบบ รวมทั้งใช้คอนเทนต์เพื่อการแบ่งปันเนื้อหาที่เจ้าของ แพนเพจได้สร้างขึ้นมา เช่น คำคมที่เกี่ยวกับแฟชั่น เพื่อให้เกิดการแชร์เราต้องการให้คนมาดูเพื่อความบันเทิง อย่างเพจอะไรที่ก็ต้องทำให้มันสนุกสนาน ทำเป็น viral ทั่วไปง่าย ๆ ปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมตามอยู่เสมอ...” (ฟ้าใส (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2566)

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารทางการตลาดกับผู้บริโภคเป็นเครื่องมือสำคัญทั้งในแง่การสื่อสารการตลาดและการสื่อสารทางสังคม เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเทคโนโลยีทางการสื่อสารโดยกระบวนการและกลยุทธ์ที่ใช้ในการสื่อสารของแต่ละแพลตฟอร์มจึงแตกต่างกันออกไป

การกระตุ้นการซื้อซ้ำกับผู้บริโภคนั้นเป็นการมัดใจลูกค้าให้มีแบรนด์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีและประทับใจต่อแบรนด์ เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้บริโภคได้รับจากแบรนด์ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับ ซึ่งทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์นั้นเกิดจากความเชื่อมั่นของคุณภาพสินค้าและมาตรฐานที่คงเส้นคงวาของแบรนด์ อีกทั้งความง่ายในการเข้าถึง หากแบรนด์นั้นสามารถเข้าถึงได้ง่าย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์พบว่า ในภาพรวมของอุตสาหกรรมธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านหน้าร้าน (onsite) ยังคงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 และกระทบต่อสภาพคล่อง การสร้างความภักดีต่อสินค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยคงปริมาณความต้องการซื้อของผู้บริโภคไม่ให้ลดลง รวมถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายและอัตราการเข้ามาที่หน้าร้านค้าที่ทยอยเพิ่มขึ้นส่งผลให้สถานการณ์ในภาพรวมของอุตสาหกรรมธุรกิจขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ (online) มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากระบบการค้าในปัจจุบันมีการนำสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น Facebook, Line, Twitter และ Instagram รวมถึงแพลตฟอร์ม E-Marketplace เข้ามาช่วยเพิ่มช่องทางการขาย เนื่องจากสื่อเหล่านี้สามารถเข้าถึงคนจำนวนมากได้ง่ายและรวดเร็ว ส่งผลให้การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทาง

ออนไลน์ของผู้บริโภคสามารถบรรลุผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว โดยแบ่งประเด็นการปรับตัวและสร้างรายได้เปรียบเทียบในการแข่งขันตามเทคนิค 4C's ดังนี้

1. เทคนิคด้านความต้องการของผู้บริโภค (Consumer Wants and Needs) พบว่า ผู้บริโภควัยทำงานมีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกซื้อที่แตกต่างไปจากสมัยก่อน โดยทุกอย่างต้องเร็วและเข้าถึงได้ง่าย เพราะใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ดังนั้นธุรกิจต้องปรับตัวเร็วกว่าความต้องการของผู้บริโภคโดยทำการสำรวจตลาดและพยากรณ์ความต้องการ ขณะเดียวกันผู้บริโภคมีความกังวลในเรื่องความเสี่ยงของการซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ เนื่องจากไม่สามารถเห็นสินค้าจริงเหมือนขายแบบหน้าร้านได้ การสร้างรายได้เปรียบคือลดช่องว่างของสินค้าและผู้บริโภค โดยแสดงและให้ข้อมูลรายละเอียดของสินค้าและมีแบบจำลอง (หุ่น) ที่ชัดเจน

2. เทคนิคด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Consumer's Cost to Satisfy) พบว่า ร้านค้าออนไลน์ทั้ง 2 แพลตฟอร์ม มีวิธีการบริหารจัดการทางการตลาดในการกำหนดราคาของสินค้าที่คำนึงถึงต้นทุนของผู้บริโภคเหมือนกัน โดยมีการสำรวจราคาเสื้อผ้าจากร้านอื่น ๆ เพื่อกำหนดราคาที่ถูกลงมา และจะตั้งราคาที่ไม่สูงเกินกว่าต้นทุนมากเกินไป เพื่อให้เหมาะสมกับกำลังซื้อของลูกค้า อีกทั้งต้องสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันโดยคำนึงถึงราคาที่ต้องเหมาะสมกับดีไซน์เสื้อผ้าและความคุ้มค่าในการใช้งาน โดยร้านค้าควรแยกค่าขนส่งกับราคาสินค้าออกจากกัน เพื่อให้ง่ายต่อการคิดต้นทุนและกำไรที่จะเกิดขึ้น

3. เทคนิคด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค (Convenience to Buy) พบว่า ปัจจุบันการซื้อขายออนไลน์ได้รับความนิยม โดยเฉพาะธุรกิจอีคอมเมิร์ซที่มีการขายของออนไลน์เปิดบริการเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการขยายช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า ดังนั้นเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจต้องบริหารจัดการทางการขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อ คือ การเลือกบริษัทขนส่งที่มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญและปรับตัวในระบบการชำระเงิน อาทิ บัตรเครดิต/บัตรเดบิต mobile banking shopeePay spayLater QR พร้อมเพย์และระบบ COD แบบเก็บเงินปลายทาง เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมทางการค้าและการเงิน

4. เทคนิคด้านการสื่อสาร (Communication that Connects) พบว่า การสื่อสารทางการตลาดกับผู้บริโภคเป็นเครื่องมือสำคัญในมุมมองการสื่อสารการตลาดและการสื่อสารทางสังคม เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร โดยกระบวนการและกลยุทธ์ที่ใช้ในการสื่อสารของแต่ละแพลตฟอร์มแตกต่างกันออกไป อีกทั้งยังพบว่ากระตุ่นการซื้อซ้ำของผู้บริโภค ดังนั้นการปรับตัวและการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันในมุมมองผู้บริหาร และนักการตลาด ควรทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีและประทับใจต่อแบรนด์ เกิดจากประสบการณ์ร่วมที่ผู้บริโภคได้รับจากแบรนด์ เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในแพลตฟอร์ม เป็นต้น ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การพัฒนาแพลตฟอร์มให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป งานวิจัยฉบับนี้เป็นการพัฒนาแพลตฟอร์มให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนประสมทางการตลาด 4C's ดังนี้

1.1 ด้านความต้องการของผู้บริโภควัยทำงาน พบว่า การเข้าถึงสินค้าทุกอย่างต้องรวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย เพราะวัยทำงานมีเวลาใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้น อีกทั้งเป็นวัยที่ต้องการหาจุดเด่นให้กับตนเองเป็นวัยที่กำลังซื้อ ดังนั้นผู้ประกอบการออนไลน์ต้องปรับตัวและมองหาโอกาสให้เข้ากับสถานการณ์และพฤติกรรม

ใหม่ที่เกิดขึ้น ควรอัปเดตเทรนด์เสื้อผ้า อาทิ เสื้อผ้าโอเวอร์ไซส์ (oversized clothes) แนวสตรีท หรือสตรีทแวร์ (streetwear) และมินิมอล (minimalism) เป็นต้น

1.2 ด้านต้นทุนของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภควัยทำงานเป็นวัยที่มีกำลังซื้อ แต่เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ที่กระทบต่อสภาพคล่องและอำนาจในการซื้อสินค้าลดลง ดังนั้นผู้ประกอบการออนไลน์ต้องสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยควรตั้งราคาให้เหมาะสมกับกำลังซื้อในปัจจุบันทำการประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อสามารถวางตำแหน่งราคาได้ตรงกับความต้องการ

1.3 ด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค พบว่า การซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์กลายเป็นฐานของผู้ซื้อที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี และพร้อมใช้จ่ายผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการออนไลน์ควรปรับตัว เข้าใจ และจดจำรายละเอียดที่ผู้บริโภคสนใจ ตลอดจนวิธีการชำระเงินและประวัติการซื้อ

1.4 ด้านการสื่อสาร จากผลการวิจัยพบว่า ให้ความสำคัญทั้งในแง่การสื่อสารตลาดและสื่อสารทางสังคม เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะเทคโนโลยีการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ดี ผู้ให้ข้อมูลบางคนเห็นว่าข้อจำกัดการขายเสื้อผ้าออนไลน์คือ ผู้บริโภคไม่สามารถเห็นสินค้าจริงแบบหน้าร้านได้ ทำให้หลายคนไม่อยากจะเสี่ยงในการซื้อ ดังนั้นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันคือ ธุรกิจควรมีรายละเอียดของขนาดสินค้าที่ชัดเจนระบุไว้ช่วยให้ข้อมูลเบื้องต้น ตลอดจนมีแบบจำลอง (หุ่น) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อได้ หรือมีการไลฟ์ใส่เสื้อผ้าขายไปด้วย นอกจากเป็นการกระตุ้นให้ผู้ซื้อตัดสินใจซื้อได้ ยังได้ตอบกับพ้อคำได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

พฤติกรรมผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงตลอด ดังนั้นควรศึกษางานวิจัยเชิงปริมาณในเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการยืนยันทั้งสองมุมมอง ตลอดจนนำผลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันเชิงธุรกิจ ประกอบกับการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผล เช่น รูปแบบการดำเนินชีวิต (lifestyle) และปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- กัลยกร วรกุลลัญฐานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. (2553). *การโฆษณาเบื้องต้น*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราวุธ วารินทร์. (2560). *ประยุกต์สร้างเว็บไซต์ด้วย Wordpress+Themes&Plugins*. ธีไวว่า.
- นรา หัตถสิน. (2557). วิวัฒนาการของแนวความคิดการพัฒนาความสามารถทางการแข่งขัน: มุมมองกระบวนการภาวะทันสมัย. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 3(6), 68-91.
- บุรณ์เมตต์ วิวัฒนานุกูล. (2564). *ทำความเข้าใจธุรกิจ B2C e-Commerce: รูปแบบธุรกิจ รูปแบบการชำระเงิน และวิธีการติดตามภาวะตลาด*. https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/statistical-articles/Stat_Article_31mar21.html.
- พรสวรรค์ มงคลชัยอรัญญา, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, ชาตรี ปรีดาอนันตสุข และปกรณ์ ประจัญบาน. (2557). ความสามารถเชิงพลวัตที่ส่งต่อความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 7(2), 164-175.
- พรวเนตร (นามสมมติ). (2566, 30 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- พลอย (นามสมมติ). (2566, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.
- พิมพ์ลอย (นามสมมติ). (2566, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เพชร (นามสมมติ). (2566, 7 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

- แพร (นามสมมติ). (2566, 7 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ฟ้าใส (นามสมมติ). (2566, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ภัทรพงศ์ กัณห์สุวรรณ. (2564). *ปัจจัย AEC+3 ผลัก Disruption สู่ New S Curve*. <https://moneyandbanking.co.th/2021/15029/>.
- เมฆเทียน (นามสมมติ). (2566, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ไม้หอม (นามสมมติ). (2566, 7 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *e-Commerce ไทย ยุคหลัง COVID-19*. <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Perspective-on-Future-of-e-Commerce.aspx>.
- สุปัญญา ไชยชาญ. (2550). *การบริหารการตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 12). พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 17(1), 17-29.
- Baker, S. E., & Edwards, R. (2012). *How many qualitative interviews is enough?*. https://eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/2273/4/how_many_interviews.pdf.
- Dubickis, M., & Gaile-Sarkane, E. (2015). *Perspectives on innovation and technology transfer. Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (213), 965-970.
- Liu, Z. (2020). Research on Information Asymmetry in C2C E-Commerce: Based on the Case of Alibaba. *Proceedings of the 5th International Conference on Financial Innovation and Economic Development (ICFIED 2020)* (pp.24-41). Atlantis Press.
- SCB EIC Industry Insight. (2023). *Retail trade*. https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/9146/gngbmuuqhh/Industry-Insight_Retail-trade_20230804.pdf.
- Simona, S., Bianca, A-P., & Liliana, A. Z. (2017). The impact of the problems faced by online customers on ecommerce. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Oeconomica*, 62(2), 77-88.
- Thailandplus. (2566). *อัปเดตดิจิทัลไลฟ์สไตล์ของคนไทย ผ่าน 3 คำถาม ด้าน Internet, Social Media และ E-Commerce*. <https://www.thailandplus.tv/archives/712538>.
- True Digital Academy. (2566). *ชี้เป้า! แพลตฟอร์ม E-Commerce ปี 2023 ที่คนขายของออนไลน์ต้องรู้*. <https://www.truedigitalacademy.com/blog/choosing-the-right-e-commerce-platform-2023>.
- Ying, Y. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ค (Facebook) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร*. [การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

ทางรถไฟสายตะวันออกกับการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวในมณฑลปราจีนบุรี สมัยรัชกาลที่ 5-6

The Eastern Railway Line and the Expansion of the Rice Economy in Prachinburi Province during the Reigns of King Rama V and VI

เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท (Ruengwit Limpanart)¹

Received: September 2, 2024

Revised: November 11, 2024

Accepted: November 28, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการการสร้างทางรถไฟสายตะวันออกในสมัยรัชกาลที่ 5-6 และ 2) ผลกระทบของทางรถไฟที่ทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าว โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ด้วยการเก็บข้อมูลเอกสารจากหลักฐานชั้นต้น และเรียบเรียงผลการศึกษาแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ทางรถไฟสายตะวันออกเกิดขึ้นจากปัญหาทางด้านการคมนาคม ทางรถไฟจึงเริ่มขึ้นในลุ่มแม่น้ำบางปะกง เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและการขนส่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อ การขยายตัวของเศรษฐกิจข้าว ทั้งการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและการเติบโตของธุรกิจโรงสี ทำให้เห็นประโยชน์และองค์ความรู้ว่าปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นซึ่งเป็นพลวัตภายในของแต่ละพื้นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ

คำสำคัญ: ทางรถไฟ, ภาคตะวันออก, ข้าว

Abstract

This article uses historical methods to study 1) the development of the East Railway construction during the reigns of King Rama V and VI and 2) the railway's impact on the expansion of the rice economy. The research involves collecting primary document evidence and organizing the results into a descriptive and analytical format. The findings indicate that the Eastern Railway was established in response to transportation challenges. Its development began in the Bang Pakong River basin to enhance travel and transportation, which in turn significantly influenced the growth of the rice economy. This includes expanding cultivated areas and growing rice milling businesses. The study highlights how local economic phenomena, driven by local dynamics, significantly impact economic changes at both the local and national levels.

Keywords: Railway, Eastern Region, Rice

¹ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

บทนำ

งานศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจำนวนมากให้ความสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อสัญญาพระราชไมตรี หรือสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย คือ การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (subsistence economy) ไปสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า (market economy) งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทยล้วนให้ความสำคัญว่า สนธิสัญญาเบาว์ริงมีผลต่อการขยายตัวของการเพาะปลูกข้าว อุตสาหกรรมไม้สัก และอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งหากพิจารณาภาพรวมของประเทศคงจะเห็นเช่นนั้นได้ ขณะเดียวกันสิ่งที่อาจถูกมองข้ามคือ พลวัตภายในที่มีส่วนผลักดันการเติบโตดังกล่าว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเมือง พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกในภาคตะวันออกเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังมีเส้นทางคมนาคมทางน้ำเชื่อมต่อกับกรุงเทพฯ จึงเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ขณะที่ในด้านการเมือง สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดวิกฤตการณ์ด้านความมั่นคงจากมหาอำนาจชาติตะวันตก ภาคตะวันออกจึงเป็นพื้นที่ซึ่งรัฐบาลขณะนั้นให้ความสำคัญอย่างมาก เห็นได้จากการพัฒนาการคมนาคมอย่างมากทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาคตะวันออกโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ งานศึกษาในบทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงพลวัตภายในของภาคตะวันออกที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการขยายตัวของการเพาะปลูกข้าวที่สัมพันธ์กับการคมนาคม โดยเฉพาะทางรถไฟสายตะวันออก ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของการสร้างทางรถไฟสายตะวันออกในสมัยรัชกาลที่ 5-6 ที่นอกจากช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางจากกรุงเทพฯ มายังเมืองปราจีนบุรีแล้วยังมีผลกระทบทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกข้าวและการเติบโตของโรงสีข้าวอีกด้วย ดังนั้นทางรถไฟสายตะวันออกจึงมีความสำคัญในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจภายในของภาคตะวันออกเพื่ออธิบายถึงพัฒนาการของท้องถิ่นภาคตะวันออกได้เป็นอย่างดี

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเกี่ยวกับการคมนาคมทางรถไฟในมิติประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้รับความสนใจไม่มากนัก กลุ่มแรกเป็นการศึกษาทางรถไฟที่รวมอยู่ในภาพของการคมนาคมทั่วไป เป็นการศึกษาทางรถไฟในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการคมนาคมทางบกที่ได้รับการพัฒนาในระยะเริ่มแรก ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปิยนาด บุนนาค (2518) ศึกษาเรื่องการวางรากฐานการคมนาคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นงานวิจัยเรื่องการคมนาคมขั้นแรกที่จับประเด็นการศึกษาเรื่องการคมนาคมในเชิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการทางการคมนาคมตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์มาจนถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ในด้านต่าง ๆ ทั้งการคมนาคมทางน้ำ การคมนาคมทางบก ทั้งระบบถนนและทางรถไฟรวมถึงกิจการไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โดยพิจารณาถึงสาเหตุและวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดการเริ่มต้นโครงการและบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินงานขณะนั้น ที่เห็นความสำคัญของการจัดการงานด้านการคมนาคมทั้งของรัฐบาลและเอกชน ต่อมา เกื้อกุล ยืนยงอนันต์ (2519) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการคมนาคมทางบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และงานของคณางค์ ศรีรัตนกุล (2522) ศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางสัญจรทางบกในส่วนท้องถิ่นและส่วนกลาง ช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เน้นศึกษาเฉพาะการคมนาคมทางบก โดยศึกษาตั้งแต่รูปแบบและสภาพของการคมนาคมตั้งแต่ก่อนและหลังการพัฒนาการคมนาคมสมัยรัชกาลที่ 5 ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรื่องนโยบาย การดำเนินงาน อุปสรรค การแก้ไขปัญหาและผลของ

การพัฒนาการคมนาคมทางบก จากการศึกษาของเกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2519) ซึ่งให้เห็นว่าการคมนาคมทางบก โดยเฉพาะการพัฒนากิจการรถไฟนั้นเกิดขึ้นด้วยสาเหตุทางการเมืองเป็นสำคัญ โดยเป็นเครื่องมือของรัฐ ในการกระชับอำนาจส่วนภูมิภาคกับศูนย์อำนาจส่วนกลางให้ใกล้ชิดกัน เพื่อการปกครองที่มีประสิทธิภาพและ ป้องกันการรุกรานจากมหาอำนาจชาติตะวันตก

งานวิจัยทั้งสามชิ้นข้างต้นเป็นการตั้งคำถามและการหาคำตอบเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนา การคมนาคมทางบกในระยะเริ่มแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะกิจการรถไฟที่เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยทาง การเมืองเป็นสำคัญ กิจการรถไฟเกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงอำนาจตามหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นการปกครองส่วนภูมิภาคเข้าสู่ ศูนย์รวมอำนาจส่วนกลาง การคมนาคมขนส่งทางบกทั้งระบบทางถนนและทางรถไฟที่พัฒนาขึ้นในรัชกาลที่ 5 จึงเป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการคมนาคมรูปแบบใหม่ของประเทศ อีกทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของ การคมนาคมขนส่งสมัยใหม่

งานศึกษาที่เน้นศึกษาผลกระทบทางการเมืองการปกครองหลังการสร้างทางรถไฟเป็นสำคัญ เช่น เรื่องกำเนิดรถไฟกับการขยายอำนาจรัฐสยามโดยสุเทพ โพธิ์ย่อย (2543) และบทบาทของกรมรถไฟ หลวงในด้านความมั่นคงของรัฐสยามโดยจิรพร สวาทพันธ์ (2547) งานทั้งสองชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยและสาเหตุของ การสร้างทางรถไฟ รวมถึงผลกระทบของการสร้างทางรถไฟโดยเน้นศึกษาทางการเมืองการปกครอง ซึ่งให้ คำอธิบายว่าการสร้างทางรถไฟนี้เพื่อเป็นกลไกในการป้องกันรักษาอำนาจความมั่นคงของรัฐและการขยายอำนาจ ของรัฐสยามไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ และให้คำอธิบายเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการบุกเบิกพื้นที่ว่าเป็นเพียง ผลพลอยได้เท่านั้น โดยทั้งสองชิ้นนี้เป็นงานศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ทำให้สามารถอธิบายถึงความต้องการใน การขยายอำนาจของรัฐส่วนกลางได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับการคมนาคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้มีเพียงงานศึกษาของอำพิกา สวัสดิ์วงศ์ (2545) ศึกษาเรื่องถนนสุขุมวิทกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย พ.ศ. 2477-2539 และงานศึกษาของพิมพ์อูมา ไตสินธพ (2548) เรื่องคลองเชื่อมกับพัฒนาการของชุมชนในลุ่มแม่น้ำบางปะกง ระหว่างปี พ.ศ. 2420-2500 ซึ่งงานศึกษาของอำพิกา สวัสดิ์วงศ์ (2545) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับ ถนนสุขุมวิทเป็นหลัก ทำให้พื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นส่วนมาก ส่วนงานของพิมพ์อูมา ไตสินธพ (2548) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญของคลองเชื่อมที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำเจ้าพระยาเป็น หลัก พื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้าจึงเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงทั้งในส่วนของกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครนายก และการศึกษาของพิมพ์อูมาขาดภาพการคมนาคมทางบก แต่งานศึกษาทั้งสองชิ้นนี้ได้ให้ภาพของ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในส่วนของภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม รวมถึง การตั้งชุมชนที่เกิดจากการสร้างระบบคมนาคมในแต่ละช่วงเวลา นอกจากงานศึกษาทั้งสองชิ้นนี้ยังไม่มียานศึกษา เรื่องการคมนาคมโดยเฉพาะทางรถไฟในภาคตะวันออกเฉียงใต้

งานศึกษาเกี่ยวกับทางรถไฟโดยตรงซึ่งสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของอิจิโร คากิซากิ (2560) เรื่อง จากทางรถไฟสู่ทางหลวง: ความเปลี่ยนแปลงนโยบายการคมนาคมและการหมุนเวียนสินค้าของประเทศไทย พ.ศ. 2478-2518 และเรื่องย้อนรอยรถไฟไทย: สืบสานและต่อยอด (อิจิโร คากิซากิ, 2562) เป็นการศึกษา ถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการขนส่งที่สำคัญของประเทศจากนโยบายการขนส่งทางรถไฟมาสู่ทางหลวง ผลการศึกษานี้ให้ภาพอย่างดีเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าทางรถไฟในช่วงแรกตั้งแต่ข้าว สุกร ไม้ ต่อมาเมื่อมีการตัด ถนนมิตรภาพ สินค้าที่มีการขนส่งทางรถไฟได้เปลี่ยนเป็นปูนซีเมนต์ และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ประเด็นที่งานศึกษานี้ นำเสนอคือ การหมุนเวียนของสินค้าระหว่างภูมิภาคทั้งภาคเหนือ อีสาน และภาคใต้ที่มีส่วนส่งเสริมให้กรุงเทพฯ

เป็นศูนย์กลางการขยายตัวของกรมหมื่นเวียงของสินค้าไปยังภูมิภาคต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่างานศึกษานี้มีการจำแนกพื้นที่เป็นภาคเหนือ กลาง และภาคใต้ โดยไม่ได้พิจารณาภาคตะวันออกเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่การศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมในพื้นที่ภาคตะวันออกล้วนให้ความสำคัญกับเส้นทางการคมนาคมทางน้ำและทางถนน ส่วนทางรถไฟนั้นยังไม่มีการศึกษา การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของการสร้างทางรถไฟสายตะวันออกในสมัยรัชกาลที่ 5-6 ที่นอกจากจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางจากกรุงเทพฯ มายังเมืองปราจีนบุรีแล้ว ยังส่งผลกระทบทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกข้าวและการเติบโตของโรงสีข้าวของภาคตะวันออกโดยเฉพาะพื้นที่ตอนบน (มณฑลปราจีนบุรีในขณะนั้น)

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานที่ใช้ประกอบการศึกษาทั้งด้านเอกสาร (documentary research) จากหลักฐานชั้นต้น (primary sources) ได้แก่ ข้อมูลสถิติ บันทึก ร่วมสมัย ประกอบกับหลักฐานชั้นรอง (secondary sources) ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา โดยค้นคว้าข้อมูลหลากหลายสาขาวิชาเพื่อตอบโจทย์และวิเคราะห์ในเชิงลึก เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วทำการตรวจสอบโดยการเทียบเคียงกับเอกสารประเมินผลและสรุปสาระสำคัญ วิเคราะห์ตีความเรียบเรียงและนำเสนอเนื้อหาด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analytical description)

ขอบเขตในพื้นที่ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ มณฑลปราจีนบุรีครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันออก โดยพิจารณาเฉพาะทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) ตัดผ่าน ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว

ขอบเขตของระยะเวลาและเนื้อหาในการศึกษาที่กำหนดครั้งนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ซึ่งมีการยื่นเรื่องขอสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายตะวันออก สายกรุงเทพฯ-พระตะบอง จนถึง พ.ศ. 2467 ซึ่งเป็นปีที่มีการเปิดใช้ทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) ในสมัยรัชกาลที่ 6

ผลการวิจัย

ในระยะแรกการก่อสร้างทางรถไฟของสยามมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณในการก่อสร้าง รวมถึงการขาดองค์ความรู้ทางด้านวิศวกรรมทำให้รัฐไม่เห็นความจำเป็นในการก่อสร้างทางรถไฟ แต่เนื่องจากปัญหาการเข้ามาแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตกทำให้รัชกาลที่ 5 ทรงเริ่มโครงการสร้างทางรถไฟขึ้น โดยคำนึงถึงความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งพื้นที่ที่รัฐบาลสยามเห็นว่ามีสำคัญและควรที่จะสร้างทางรถไฟ คือ พื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ปัญหาที่รัฐบาลสยามต้องเผชิญ คือ ปัญหาทางด้านงบประมาณ ส่งผลให้นักลงทุนชาวต่างประเทศเข้ามาเสนอขอสัมปทานในการก่อสร้างทางรถไฟความเกรงกลัวต่อการแทรกแซงของชาติตะวันตกทำให้รัฐบาลสยามไม่อนุญาตให้ดำเนินการก่อสร้างตามที่ขอสัมปทาน โดยเฉพาะในเส้นทางที่มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ ประกอบกับรัฐบาลสยามมีความเห็นว่าการสร้างให้เป็นทางรถไฟหลวง (ของรัฐ) มิให้เป็นทางรถไฟราษฎร์ (เอกชน) ทำให้ทางรถไฟถูกแบ่งเป็นช่วง ๆ ตามความสำคัญของพื้นที่ งบประมาณ และประโยชน์ใช้สอย แม้ว่าจะมีเอกชนหลายรายขอสัมปทานการก่อสร้างก็ตาม

1. การขอสัมปทานสร้างทางรถไฟของเอกชน

การขอสัมปทานดำเนินการก่อสร้างทางรถไฟในภาคตะวันออกมีผู้ยื่นขอสัมปทานหลายราย ทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย ซึ่งมีการขอสัมปทานอนุญาตสร้างทางรถไฟเส้นทางต่าง ๆ จากเอกชน โดยสามารถแบ่งพื้นที่เส้นทางได้ 2 กลุ่มหลัก คือ

1.1 กลุ่มเส้นทางรถไฟในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

บริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นเส้นทางการเดินทางและลำเลียงสินค้ามาตั้งแต่ สมัยโบราณ ประกอบกับบริเวณตอนบนของพื้นที่เป็นเขตติดต่อกับภูเขาซึ่งอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแร่ทองคำซึ่งเป็นสินค้าที่ชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในพื้นที่ตอนบนของลุ่มแม่น้ำบางปะกงมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 5 (ศรัญญา คันธาธิพ, 2540, หน้า 54) ดังปรากฏหลักฐานการขอสัมปทานจากบริษัทต่างชาติ หลายราย เนื่องด้วยการเคลื่อนย้ายและขนส่งผลผลิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก แม้ว่าจะมีคลองเชื่อมระหว่าง ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับลุ่มแม่น้ำบางปะกง เช่น เส้นทางตามแม่น้ำนครนายกผ่านคลองรังสิตเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา แต่ก็มีข้อจำกัดตลอดเส้นทางเพราะเป็นพื้นที่ป่า ทำให้มีการตัดปล้นผลผลิตจากโจรผู้ร้าย (พิมพ์อูมา โดสินธพ, 2548, หน้า 141) ดังนั้น การขนส่งผลผลิตและสินค้าในบางครั้งจำเป็นต้องใช้เส้นทางอ้อม คือการใช้เส้นทางเลียบ ชายฝั่งทะเล ปัญหาดังกล่าวทำให้ชาวตะวันตกเห็นว่า หากมีการลงทุนสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ เข้ามายัง พื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง นอกจากจะเอื้ออำนวยต่อกิจการของชาวต่างประเทศที่มีอยู่ในพื้นที่นี้แล้วยังได้ประโยชน์ จากการขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้คนที่เพิ่มมากขึ้น การสร้างเส้นทางรถไฟสายตะวันออกจะไม่ขาดทุน แน่นนอน จึงมีชาวตะวันตกหลายรายที่ลงทุนประกอบกิจการในลุ่มน้ำบางปะกงเสนอค่าก่อสร้างทางรถไฟเข้ามา ให้รัฐบาลพิจารณาหลายราย ดังนี้

1.1.1 เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-พระตะบอง

เส้นทางนี้มีผู้ขอสัมปทานหลายราย ได้แก่ นายแกรซี นายคลาก และนายแอนเดอร์สัน ทั้งหมดล้วนเห็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการสร้างทางรถไฟทั้งสิ้น

รายแรกนายแกรซีได้ยื่นขอสร้างทางรถไฟเส้นทางนี้ เขาเป็นผู้ที่เข้ามาลงทุนในกิจการเหมืองแร่ในพื้นที่ตอนบนลุ่มแม่น้ำบางปะกง โดยประกอบกิจการเหมืองแร่ด้วยการร่วมทุนกับชาวอังกฤษเข้าทำเหมืองแร่ที่ตำบลประจันตคาม เมืองปราจีนบุรี ในปีพ.ศ. 2434-2436 (พิมพ์อูมา โดสินธพ, 2548, หน้า 141) โดยเส้นทางที่นายแกรซีเสนอต่อรัฐบาลสยามนั้นเป็นเส้นทางที่เชื่อมกับกรุงเทพฯ มาตามคลองแสนแสบถึงบางขนาก-เมืองปราจีนบุรี-เมืองกบินทร์บุรี-พระทอง-สระแก้ว-วัฒนานคร-สเตชันรถไฟ-แม่น้ำ สิ้นสุดทางที่เมืองพระตะบอง (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2435, ร.5, ยธ. 5.4/4) แต่ก็ไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง เนื่องจาก รัฐบาลเกรงว่าหากสร้างทางรถไฟใกล้เขตแดนเขมรจะเป็นช่องทางให้ฝรั่งเศสแผ่อำนาจเข้ามา รัฐบาลสยามจึงไม่ได้อนุมัติการขอสัมปทานของนายแกรซี แต่เมื่อนายแกรซีได้ทำการสำรวจพื้นที่สำหรับการก่อสร้างทางรถไฟไว้แล้ว รัฐบาลสยามจึงขอซื้อแบบการก่อสร้างเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในภายหน้า (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2434, ร.5, ยธ. 5.4/3)

เจ้าของเหมืองอีกรายที่ยื่นขอสัมปทานรถไฟคือนายคลาก เจ้าของบริษัทคลาก (Messrs Clake and Co) เขาต้องการสร้างเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-พระตะบอง เพราะมีกิจการเหมืองทองคำ อยู่ในพื้นที่เมืองกบินทร์บุรี ซึ่งบริษัทของนายคลากเป็นกิจการเหมืองทองคำขนาดใหญ่ในพื้นที่ปราจีนบุรี และมีการลงทุนจำนวนมาก (ศรัญญา คันธาธิพ, 2540, หน้า 54) ทำให้มีความต้องการขนส่งผลผลิตทองคำที่สะดวก และรวดเร็ว

ส่วนนายแอนเดอร์สัน ชาวอังกฤษได้ยื่นขอสัมปทานในการก่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปยังเมืองพระตะบอง โดยนายแอนเดอร์สันเห็นว่าการรถไฟสายนี้จะนำสินค้าจากเมืองเขมรและอินโดจีนของฝรั่งเศสเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ทั้งยังเป็นเครื่องมือให้แก่รัฐบาลสยามในการกระชับอำนาจการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เส้นทางที่นายแอนเดอร์สันจะสร้างทางรถไฟนั้นผ่านบริเวณคลองขุดใหม่ในโครงการรังสิตคือเชื่อมกับทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ที่เหนือคลองบางขนากไปทะลุออกเมืองนครนายก ปราจีนบุรี กบินทร์บุรี สระแก้ว วัฒนานคร ศรีโสภณ จนถึงเมืองพระตะบองเป็นระยะทางกว่า 180 ไมล์ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2438, ร. 5, ยธ. 5.2/3)

เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-พระตะบอง นายแกรซี่และนายคลากได้ยื่นขอพระบรมราชานุญาตในการก่อสร้างไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2435 แต่ยังไม่ได้รับการอนุมัติ เมื่อนายแอนเดอร์สันยื่นเรื่องเข้ามาขอสัมปทานรัฐบาลจึงนำมาพิจารณาเพื่อหานายทุนที่เหมาะสมที่สุด สุดท้ายนายแอนเดอร์สันได้รับการพิจารณาสัมปทานในการดำเนินการก่อสร้าง แต่ก็ได้ดำเนินการก่อสร้างขึ้น

1.1.2 เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ปราจีนบุรี-วัฒนานคร

เส้นทางนี้มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติขอสัมปทานโดยมีเป้าหมายที่ต้องการเชื่อมโยงเศรษฐกิจการค้าโดยเส้นทางหลักคือ เส้นทางที่พระยาร่างเมือง หลวงจางงดิฐการ และนายแบนเนต ขอสัมปทานในการก่อสร้างไปยังปราจีนบุรี (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2443, ร.5, ยธ. 5.2/19) และนายเฟอรัันโด ขอสัมปทานสร้างทางรถไฟจากคลองรังสิตไปเมืองปราจีนบุรี สุดทางที่เมืองวัฒนานคร รวมระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2439, ร.5, ยธ. 5.2/15) โดยผลประโยชน์จากเส้นทางรถไฟสายนี้ คือ การเชื่อมเส้นทางการค้าของสยามกับฝรั่งเศสเป็นสำคัญ

1.2 กลุ่มเส้นทางรถไฟในพื้นที่ตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่ปากแม่น้ำ

พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมืองท่าและที่จอดพักเรือขนส่งสินค้าจากต่างประเทศ เรือจะเข้ามาจอดแวะพักและขนถ่ายสินค้าที่อ่างศิลาเกาะสีชัง รวมทั้งยังเป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าจากเมืองพนัสนิคม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายขนาดใหญ่มาออกยังปากน้ำ (พิมพ์อูมา โตสินธพ, 2548, หน้า 143) นอกจากความเจริญทางการค้า ในฐานะเมืองท่าแล้ว ยังมีกิจการป่าไม้ของบริษัทศรีมหาราชา ซึ่งเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) เข้ามาลงทุนที่ตำบลบางละมุง เมืองชลบุรี โดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตทำสัมปทานป่าไม้กระยาเลยเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2441-2446 (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2439, ร.5, ม. 16.2/83) จากความสำคัญทางเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนหลายรายยื่นขอสัมปทานในการก่อสร้างทางรถไฟหลายเส้นทาง ดังต่อไปนี้

1.2.1 เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-อ่างศิลา

เส้นทางนี้มีผู้ยื่นขอสัมปทานดำเนินการก่อสร้าง 2 ราย คือ พระวิภาควฑูต และพระชลยุทธโยธิน โดยพระวิภาควฑูตขอสัมปทานจากรัฐบาลสยามสร้างทางรถไฟไปยังอ่างศิลา (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2437, ร.5, ยธ. 5.2/1) เนื่องจากบริเวณอ่างศิลาขณะนั้นเป็นท่าเทียบเรือที่มีความสำคัญ ส่วนพระชลยุทธโยธินได้ยื่นขอสัมปทานในการก่อสร้างเส้นทางรถไฟในเส้นทางเดียวกันกับพระวิภาควฑูตพร้อมกันนี้ยังยื่นขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างสะพานหินตั้งแต่ท่าเรือให้ยาวออกไปในทะเลจนพ้นเขตหินใต้น้ำ โดยยื่นขอพระบรมราชานุญาตเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2437 พร้อมเสนอว่าหากรัฐบาลไม่อนุมัติให้นายทุนชาวตะวันตกเข้ามาดำเนินการในการก่อสร้างเนื่องจากเห็นว่าผลประโยชน์จะตกอยู่กับนายทุนตะวันตก

ก็ควรจะเป็นการร่วมลงทุนระหว่างรัฐกับนายทุน เพราะเส้นทางนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการค้าของประเทศ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2437, ร.5, ยธ. 5.2/1)

ทางรถไฟสายกรุงเทพฯ ถึงอ่างศิลาจะเป็นเส้นทางสำคัญในการขนถ่ายสินค้าที่มาจากเรือจากต่างประเทศเข้าสู่กรุงเทพฯ ทำให้มีผู้สนใจลงทุนในการก่อสร้างถึง 2 ราย และรัฐบาลพยายามใกล้เคียงโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภฤทธิธาดา เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการในขณะนั้นให้เกิดการร่วมทุนเป็นโครงการเดียวกัน แต่ปรากฏว่าไม่ได้มีการเริ่มโครงการ เนื่องจากการขอสัมปทานการสร้างทางรถไฟสายนี้ไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวตะวันตกเข้าถึงกรุงเทพฯ ได้สะดวกตามพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงเทเวศร์วัชรการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น (ภารตี มหาจันทร์, 2552, หน้า 64-65) อีกทั้งข้อจำกัดทางธรรมชาติของอ่างศิลาที่ไม่สามารถพัฒนาเป็นท่าเรือน้ำลึกเพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและเศรษฐกิจได้ดีเท่ากับบริเวณเกาะสีชัง และบางละมุง

1.2.2 เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-บางพระ

เส้นทางรถไฟสายนี้มีพระมหาโยธาและพระนิเทศชลธิ์ขอสัมปทานในการก่อสร้างโดยรถไฟจะวิ่งเลียบบคลองพระโขนงถึงเมืองฉะเชิงเทรา สนามชัยเขต พนัสนิคม ชลบุรี ถึงบางพระ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2439, ร.5, ยธ. 5.2/5) ผู้ขอสัมปทานทั้งพระมหาโยธาและพระนิเทศชลธิ์เป็นกลุ่มเดียวกับผู้ที่ได้รับสัมปทานเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ปากน้ำ โดยเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-บางพระนี้จะเชื่อมกับเส้นทางสายกรุงเทพฯ-ปากน้ำที่ปลายคลองพระโขนง แขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ แยกเลียบบคลองประเวศบุรีรมย์เข้ามาจนถึงเมืองฉะเชิงเทรา

ในหนังสือของพระราชทานพระบรมราชานุญาต บริษัทฯ ให้รัฐบาลเห็นถึงผลประโยชน์จากการสร้างทางรถไฟสายนี้ รวมถึงการลงทุนอื่น ๆ ของบริษัทที่จะส่งเสริมการเติบโตทางการค้า เช่น การสร้างท่าเทียบเรือทะเลในพื้นที่ใกล้ทางรถไฟ พร้อมทั้งการเดินเรือข้ามปากแม่น้ำบางปะกง รวมถึงการสร้างทางรถไฟต่อเข้าไปยังพนมสารคาม และสนามชัยเขต เพื่อรับสินค้าจากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำบางปะกง และเห็นควรที่จะสร้างทางขยายจากสถานีฉะเชิงเทราขึ้นไปทางตอนบนบริเวณปากคลองบางขนากซึ่งเป็นศูนย์รวมสินค้าจากตอนบนของภาคตะวันออก โดยบริษัทหวังจะรวบรวมสินค้าจากเมืองนครนายก ปราจีนบุรี กบินทร์บุรี ประจันตคาม ด้วยการจัดเรือกลไฟของบริษัทเข้าไปเป็นเรือจูงเรือสินค้าและเรือบรรทุกผู้โดยสารจากเมืองเหล่านี้มายังปากคลองบางขนาก ต่อมาได้ขอขยายเส้นทางรถไฟเข้ามาจนถึงพนัสนิคม ชลบุรี บางพระ โครงการสร้างทางรถไฟนี้ นับเป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงทุกด้าน และบริษัทได้ชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่มีในเส้นทางก่อสร้าง เช่น เมืองพนมสารคาม สนามชัยเขต ผ่านพื้นที่นา ที่สวน และป่าไม้ โดยปลายทางบริษัทขออนุญาตตัดไม้ ส่วนทางบางขนากเป็นแหล่งรวบรวมสินค้าจากเขมร ส่วนทางบางพระหวังจะให้เป็นที่รับสินค้าจากเรือต่างประเทศที่เข้ามาขนถ่ายสินค้าบริเวณเกาะสีชัง (พิมพ์อุมา โดสินธพ, 2548, หน้า 144-145)

1.2.3 เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ศรีราชา

เส้นทางรถไฟสายนี้มีเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ยื่นขอสัมปทานการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2447 โดยเป็นการขยายเส้นทางรถไฟจากเมืองฉะเชิงเทราเข้ามาถึงชลบุรี และศรีราชา ซึ่งศรีราชาเป็นที่ตั้งของบริษัทศรีมหาราชา จำกัด เป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานในการทำป่าไม้กระยาเลย ซึ่งการทำป่าไม้กระยาเลยนั้นมีความยากลำบากและมีต้นทุนสูงกว่าการทำไม้สัก เพราะการลำเอียงไม้กระยาเลยออกจากป่าต้องใช้การชักลากไม่สามารถล่องมาตามลำน้ำได้เหมือนไม้สัก เนื่องจากไม้กระยาเลยเป็นไม้ที่มีเนื้อแข็งจึงมีน้ำหนักมาก

(ภารดี มหาขันธ์, 2553, หน้า 34) หากรัฐบาลสร้างทางรถไฟเข้ามาในพื้นที่ศรีราชาก็จะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของบริษัทศรีมหาราชาได้ โดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้แจ้งกับรัฐบาลว่า หากรัฐบาลไม่ต้องการสร้างทางรถไฟสายนี้แล้วท่านจะเป็นผู้ขอรับสัมปทานทำทางรถไฟเอง (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2444, ร.5, ยช. 5.2/24) ในที่สุดรัฐจึงตัดสินใจที่จะสร้างเองเพียงแต่จุดหมายปลายทางอยู่เพียงบางพระเท่านั้นไม่ถึงศรีราชาตามที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีต้องการ

การที่มีผู้ยื่นขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเส้นทางรถไฟในภาคตะวันออกหลายราย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีเส้นทางใดได้ลงมือก่อสร้าง เพราะบางรายนั้นไม่สามารถก่อสร้างได้ทันตามกรอบเวลาในสัญญาสัมปทานเช่นกรณีนายแอนเดอร์สัน ส่วนเส้นทางอื่น ๆ แม้ว่าจะสามารถสร้างผลประโยชน์ทางการค้า แต่ก็มิได้รับพระราชทานอนุญาตให้ผู้ใดเลย เหตุเพราะความเกรงกลัวในเรื่องความปลอดภัยจากการคุกคามของชาติตะวันตก (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2443, ร.5, ยช. 5.2/19)

อย่างไรก็ตามผู้ขอสัมปทานทุกรายต่างเสนอถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการสร้างทางรถไฟ ทำให้รัฐบาลคิดว่า “เมื่อมีผู้ขอทำต้องคิดแล้วว่าได้กำไรจริงขอทำเพื่อหากำไรถ้าไม่ได้กำไรไม่ทำ ดังนั้นรัฐบาลจึงควรทำเสียเอง” (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2444, ร.5, ยช. 5.2/24) ดังนั้นเส้นทางรถไฟทุกสายในราชอาณาจักรรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนและลงมือก่อสร้างเอง เพราะนอกจากผลประโยชน์ทางการค้าและกำไรจากการสร้างทางรถไฟแล้ว รัฐบาลยังคำนึงถึงประโยชน์ด้านการเมือง การปกครอง และการป้องกันประเทศ ส่วนทางรถไฟที่รัฐบาลอนุมัติสัมปทานให้เอกชนดำเนินการก่อสร้าง คือ ทางรถไฟสาขาซึ่งมีปลายทางเชื่อมกับทางรถไฟหลวง

2. การดำเนินการก่อสร้างทางรถไฟสายตะวันออกของรัฐ (กรุงเทพฯ-อัญญาประเทศ)

การดำเนินการที่จะก่อสร้างทางรถไฟสายต่าง ๆ รัฐบาลจำเป็นต้องมีข้อมูลทางด้านงบประมาณ การก่อสร้าง และมีเส้นทางที่มีลักษณะภูมิประเทศไม่เป็นอุปสรรคต่อการก่อสร้างทางด้านเทคโนโลยีในการวางรางและอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ กรมรถไฟต้องทำการสำรวจเส้นทางที่จะสร้างทางรถไฟโดยคร่าว ๆ ก่อนหนึ่งครั้งแล้วทำการสำรวจเส้นทางโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2447, ร.5, ยช. 5.4/7) เมื่อพิจารณาเห็นว่า เส้นทางใดมีความเหมาะสมต่อการก่อสร้าง กรมรถไฟจะประมาณการการก่อสร้างเสนอต่อกระทรวงโยธาธิการเพื่อเสนอต่อที่ประชุมเสนาบดีอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานการประชุม เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว กระทรวงโยธาธิการจะออกประกาศห้ามประชาชนจับจองซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ดินฉบับหนึ่งและออกเป็นพระราชกฤษฎีกาอีกฉบับเพื่อมิให้เกิดข้อขัดข้องในการจัดการที่ดินสำหรับการสร้างทางรถไฟและสถานีรถไฟ (ปก แก้วกาญจน์, 2534, หน้า 61)

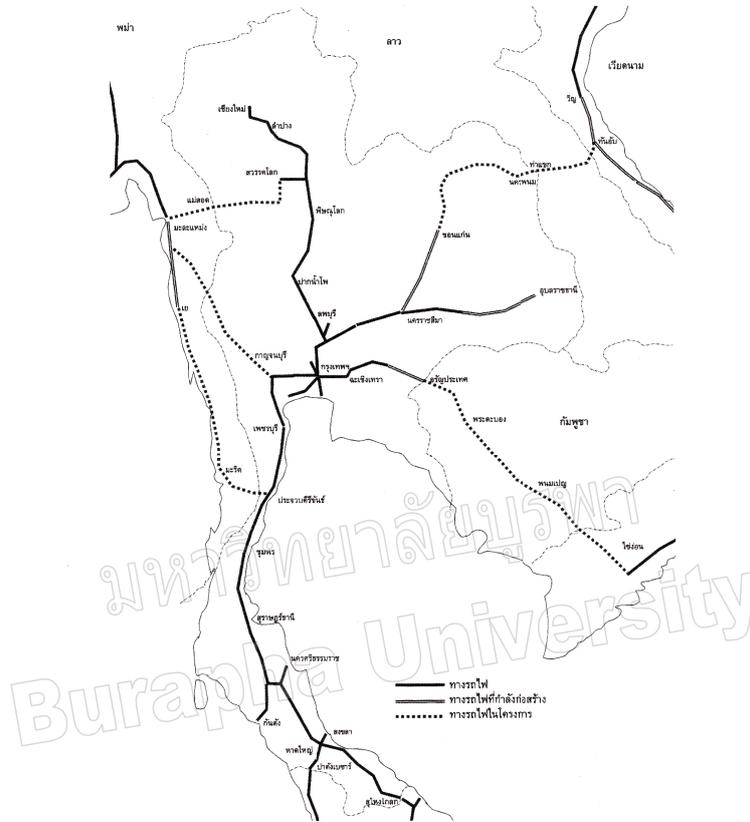
การสร้างทางรถไฟสายตะวันออกของรัฐบาลเริ่มดำเนินการด้วยการสำรวจเส้นทางและเก็บข้อมูลมาพิจารณาสร้างทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ ถึงหัวเมืองชายฝั่งทะเล (กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา-พนัสนิคม-ชลบุรี - บางพระ) ทั้งนี้เส้นทางรถไฟสายต่าง ๆ ที่มีผู้ยื่นขอสัมปทานจะกำหนดเส้นทางให้ผ่านเมืองฉะเชิงเทรา เพราะฉะเชิงเทราเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง เป็นศูนย์กลางของกิจการต่าง ๆ ด้วยความเจริญทางการค้าของพื้นที่ภาคตะวันออกและปัญหาทางการเมืองบริเวณชายแดนมณฑลปราจีนบุรีที่เป็นเขตติดต่อกับดินแดนเขมรในอินโดจีนของฝรั่งเศสทำให้รัฐบาลสยามตัดสินใจสำรวจพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงเพื่อเป็นเส้นทางในการก่อสร้างทางรถไฟในปี พ.ศ. 2444 (เกื้อกุล ยืนยงอนันต์, 2519, หน้า 134) โดยแบ่งสำรวจออกเป็น 4 ระยะ คือ ช่วงที่ 1 กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา ช่วงที่ 2 ฉะเชิงเทรา-พนัสนิคม ช่วงที่ 3 พนัสนิคม-ชลบุรี ช่วงที่ 4 ชลบุรี-บางพระ เป็นระยะทางทั้งสิ้น 137 กิโลเมตร ประเมินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างไว้ประมาณ

8,000,000 บาท แต่รัฐบาลเห็นว่าไม่ควรสร้างต่อมาจนถึงศรีราชาตามที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเสนอเพราะเป็นเส้นทางลำบากต้องตัดผ่านภูเขาไม่คุ้มกับการลงทุนขยายไป (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2444, ร.5, ยธ. 5.2/24) แต่แล้วทางรถไฟสายตะวันออก กรุงเทพฯ-บางพระที่กำหนดจะสร้างในปี พ.ศ. 2445 ต้องระงับโครงการการก่อสร้างไว้ก่อนเพราะรัฐบาลมีความจำเป็นเร่งด่วนในการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ เนื่องจากเกิดเหตุกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐบาลสยาม (เกื้อกุล ยืนยงอนันต์, 2519, หน้า 135) ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 รัฐบาลพิจารณาสร้างทางรถไฟสายตะวันออกอีกครั้ง โดยสร้างทางรถไฟสายเมืองฉะเชิงเทรา กำหนดงบประมาณการก่อสร้างถึงเมืองฉะเชิงเทราไว้ทั้งสิ้น 3,500,000 บาท เป็นการแบ่งจ่ายเงินเป็นเวลา 3 ปี และให้ผู้ดำเนินการก่อสร้างยืมรางวัลเหล็กจากทางรถไฟสายเหนือซึ่งพักการก่อสร้างมาใช้ก่อนเพราะทางรถไฟสายเหนือหยุดพักการก่อสร้างเป็นเวลา 8 ปี ถึงจะดำเนินการก่อสร้างต่อทำให้รัฐบาลสามารถลดต้นทุนในการก่อสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทราลงถึง 800,000 บาท เหลือการใช้งบประมาณในการก่อสร้างเพียง 2,700,000 บาท แบ่งชำระเพียงปีละ 900,000 บาท (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2447, ร.5, ยธ. 5.4/7)

การก่อสร้างทางรถไฟสายตะวันออก กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทราได้เริ่มขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2448 เริ่มก่อสร้างตั้งแต่กรุงเทพฯ โดยแยกจากทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ที่สะพานยมราชมาตามคลองบาง-กะปิ คลองประเวศบุรีรมย์ และแม่น้ำบางปะกง จนถึงเมืองฉะเชิงเทรา ระยะทางยาว 63.4 กิโลเมตร (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2447, ร.5, ยธ. 5.4/7) การก่อสร้างเป็นทางรถไฟขนาดราง 1.435 เมตร (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2540 หน้า 78) เมื่อดำเนินการก่อสร้างทางรถไฟสายนี้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ขอให้รัฐบาลขยายเส้นทางเข้ามาถึงศรีราชาเพื่ออาศัยเส้นทางรถไฟสายนี้ในการขนส่งสินค้าของบริษัท ศรีมหาราชา จำกัด ซึ่งพระยาสุรียานุวัตรเห็นด้วยกับการสร้างทางรถไฟจากฉะเชิงเทราต่อไปชลบุรี เพราะจะเสร็จทันกับทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา และจะช่วยขยายผลประโยชน์กับพื้นที่ทางตะวันออกซึ่งมีข้าวเปลือกเป็นสินค้าสำคัญ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2447, ร.5, ยธ. 5.4/7) รัฐบาลเห็นควรที่จะสร้างทางเชื่อมต่อไปยังบางพระเป็นระยะทางยาว 133 กิโลเมตร แต่มิได้ดำเนินการก่อสร้างขึ้น การสร้างทางรถไฟสายตะวันออกในครั้งนี้จึงยุติเพียงแค่เมืองฉะเชิงเทรา เนื่องจากรัฐบาลสยามต้องป้องกันการเกิดความขัดแย้งกับฝรั่งเศสและรัฐบาลขาดเงินทุนในการสร้างทางรถไฟข้ามแม่น้ำบางปะกง ประกอบกับในขณะนั้นรัฐบาลมีภาระเรื่องค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ โดยดำเนินการก่อสร้างถึงบริเวณสถานีเมืองฉะเชิงเทราแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2450 และรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จฯ เปิดใช้งานเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2450 (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2447, ร.5, ยธ. 5.4/7)

ภาพ 1

แผนที่โครงการทางรถไฟระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2468)



หมายเหตุ. จาก “ย้อนรอยรถไฟไทย: สืบสานและต่อยอด” โดย อธิโร คากิซากิ, 2562, สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 44.

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 รัฐบาลได้สร้างทางรถไฟขยายจากเมืองฉะเชิงเทราขึ้นไปถึงเมืองอรัญประเทศ เริ่มก่อสร้างวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2462 ปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลสร้างทางรถไฟส่วนต่อขยายสายนี้ เพราะต้องการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับฝรั่งเศส และเพื่อประโยชน์ทางด้านการค้าและการป้องกันบ้านเมือง (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2462, ร.6, คค. 5.1/2) ทั้งที่รัฐบาลเห็นว่าการสร้างทางรถไฟต่อขยายจากฉะเชิงเทรา เข้ามายังชายแดนของฝรั่งเศสนั้น ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนก่อสร้าง เนื่องจากจะเป็นการแย่งชิงสินค้าระหว่าง สยามกับฝรั่งเศส สินค้าที่มาจากเมืองพระตะบองจะลดน้อยลง ซึ่งแต่เดิมฝรั่งเศสพยายามขัดขวางการสร้างทางรถไฟส่วนต่อขยายนี้ และรัฐบาลสยามก็มีท่าทีเกรงกลัวต่ออิทธิพลของฝรั่งเศสจึงมิได้ดำเนินการก่อสร้าง แต่ด้วยความจำเป็นทางด้านยุทธศาสตร์ในการป้องกันประเทศ รัฐบาลสยามจึงต้องเร่งสร้างทางรถไฟสายนี้ขึ้น แต่เดิมรัฐบาลจะดำเนินการก่อสร้างให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปี แต่สร้างไม่เสร็จทันตลอดทั้งสายจนกระทั่งแล้วเสร็จ และเปิดเดินรถไฟจากสถานีฉะเชิงเทราต่อไปยังอรัญประเทศในปี พ.ศ. 2467 (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2467, ร.6, คค. 5.1/6) รวมระยะ 255 กิโลเมตร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 17,269,768 บาท โดยเส้นทางรถไฟจาก ฉะเชิงเทราถึงอรัญประเทศนี้ จำเป็นต้องก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมกับรถไฟในเขมรของอินโดจีนฝรั่งเศส ทำให้มีการปรับใช้ขนาดรางรถไฟเป็นขนาด 1 เมตร ส่งผลให้ทางรถไฟสายตะวันออกทั้งหมดปรับขนาดรางรถไฟตลอด ทั้งเส้นทางจาก 1.435 เมตร เหลือขนาด 1 เมตร (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 78)

3. การเติบโตของเศรษฐกิจข้าวในมณฑลปราจีนบุรี

การสร้างเส้นทางรถไฟช่วยให้เกิดการเปิดพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าและเปลี่ยนพื้นที่ป่าให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเส้นทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) มีการก่อสร้างระยะแรก (กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา) ที่เปิดใช้ใน พ.ศ. 2450 สร้างขึ้นมาเพื่อระบายความแออัดของการขนส่งสินค้าภายในคลองเชื่อมของแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำบางปะกง ที่ประสบปัญหาการจราจรแออัดและข้อจำกัดในการเดินทางจากสภาพภูมิศาสตร์ จากการศึกษาที่พื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีการขุดคลองเพื่อเปิดพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกข้าว ในช่วงปี พ.ศ. 2419-2433 คือ คลองนครเนื่องเขตต์ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองแขก คลองเปรี้ง คลองอุดม ชลจร และคลองหลวงแพ่ง ซึ่งสามารถเปิดพื้นที่เพาะปลูกข้าวใหม่ได้ถึง 153,037 ไร่ (ศรัญญา คันธาศีพ, 2540, หน้า 89) จะเห็นได้ว่าพื้นที่การเพาะปลูกข้าวบริเวณเมืองฉะเชิงเทรานั้นเป็นพื้นที่ที่การขยายการเพาะปลูกนั้นขึ้นอยู่กับขุดคลองในช่วงปี พ.ศ. 2419-2433 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาก่อนการสร้างทางรถไฟ แต่การสร้างทางรถไฟต่อขยายช่วงฉะเชิงเทรา-อรัญประเทศในปี พ.ศ. 2462-2467 มีผลโดยตรงต่อการขยายพื้นที่การเพาะปลูกข้าวในมณฑลปราจีนบุรี ดังตาราง 1

ตาราง 1

การขยายตัวของที่นาในมณฑลปราจีนบุรี พ.ศ. 2438-2474

พุทธศักราช	เนื้อที่นา (ไร่)	พุทธศักราช	เนื้อที่นา (ไร่)
2438	393,502	2462	1,529,893
2447	1,022,279	2463	1,527,647
2448	1,141,607	2464	1,529,893
2449	1,058,845	2465	1,572,360
2450	1,178,576	2467	1,633,340
2451	1,306,901	2468	1,696,920
2452	1,325,594	2469	1,748,140
2453	1,170,000	2572	1,875,890
2460	1,472,314	2473	1,841,550
2461	1,512,547	2474	1,841,501

หมายเหตุ. จาก “พัฒนาการทางเศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำบางปะกง พ.ศ. 2419-2475” โดย ศรัญญา คันธาศีพ, 2540, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร, หน้า 96.

จากตาราง 1 พื้นที่นาในมณฑลปราจีนบุรี ช่วงปี พ.ศ. 2451 กับ พ.ศ. 2465 มีความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ ช่วงก่อนมีการเปิดใช้งานทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา) ในปี พ.ศ. 2451 พื้นที่นาในมณฑลปราจีนบุรีมีจำนวน 1,306,901 ไร่ ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกจากการขุดคลองเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยา-บางปะกง และในปี พ.ศ. 2464 ซึ่งเป็นปีเปิดใช้งานทางรถไฟสายตะวันออกส่วนต่อขยายฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2462, ร.6, คค. 5.1/2) พื้นที่นาในมณฑลปราจีนบุรีมีพื้นที่ 1,529,893 ไร่ และภายหลังการเปิดเดินรถไฟในเส้นทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-กบินทร์บุรี) อย่างเป็นทางการหลังจากการปรับเปลี่ยนขนาดรางรถไฟในปี พ.ศ. 2467 และเปิดเดินรถไฟถึงอรัญประเทศ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2467, ร.6, คค. 5.1/6) พื้นที่นาข้าวในมณฑลปราจีนบุรีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือพื้นที่เพาะปลูกข้าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2467 ถึง พ.ศ. 2472 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง 242,550 ไร่ ภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี ซึ่งการเพิ่มของพื้นที่การเพาะปลูกข้าวในช่วงนี้จะ

มีความสัมพันธ์กับการเปิดเดินรถไฟสายตะวันออกซึ่งไปสิ้นสุดที่อรัญประเทศ รวมถึงการสร้างถนนในพื้นที่มณฑลปราจีนบุรีเป็นสำคัญ เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกข้าวบริเวณเมืองฉะเชิงเทราซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงตอนล่างนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกเปิดเพื่อการเพาะปลูกตั้งแต่ช่วงการขุดคลองในสมัยรัชกาลที่ 5

การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกข้าวในมณฑลปราจีนบุรี จึงเป็นแรงสนับสนุนให้กิจการโรงสีข้าวขยายตัวด้วย ในระยะแรกกิจการโรงสีข้าวขยายตัวในกรุงเทพฯ จนกระทั่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2420 จึงมีการขยายตัวออกไปต่างจังหวัด ซึ่งโรงสีที่เริ่มขยายตัวในชนบทตามหลักฐานที่พบโรงแรก ๆ ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำบางปะกงที่ฉะเชิงเทรา โดยเป็นโรงสีขนาดเล็ก คือ สีข้าวได้ 8-50 ตันต่อวัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), 2527, หน้า 293) การขยายตัวของกิจการโรงสีข้าวในลุ่มแม่น้ำบางปะกงเริ่มขยายตัวมากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2463-2472 กล่าวคือ ก่อนหน้า พ.ศ. 2463 ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีโรงสีข้าวเพียง 9 โรง ต่อมาขยายตัวถึง 74 โรงในปี พ.ศ. 2463-2472 (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2472, สบ.2.41/2) ซึ่งการขยายตัวของโรงสีในพื้นที่มณฑลปราจีนบุรีนี้มีความสัมพันธ์กับการเดินรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) เนื่องจากการสร้างทางรถไฟช่วยเปิดพื้นที่การเพาะปลูกข้าวโดยเฉพาะบริเวณเมืองปราจีนบุรี และรถไฟนี้ยังช่วยให้การขนส่งสินค้าและอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้นกว่าการขนส่งสินค้าในรูปแบบเดิม ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้จำนวนโรงสีข้าวในเมืองปราจีนบุรีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่มีการเปิดใช้ทางรถไฟสายตะวันออกในปี พ.ศ. 2467 ทั้งนี้เนื่องด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ในการประกอบเป็นเครื่องสีข้าวที่มีขนาดใหญ่ตามรูปแบบของโรงสีข้าว ที่มีทั้งโรงสีกลไฟ โรงสีไอน้ำ โรงสีเครื่องยนต์ และโรงสีพลังไฟฟ้า (อังคณา แสงสว่าง, 2550, หน้า 106) โดยเครื่องมือและอุปกรณ์ในการสร้างโรงสีข้าวนี้จะถูกขนส่งโดยรถไฟเป็นหลักและทำให้โรงสีข้าวในเมืองปราจีนบุรีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

จากข้อมูลบัญชีโรงสีข้าวในพระราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2472 พบว่า โรงสีข้าวในมณฑลปราจีนบุรีมีจำนวนโรงสีข้าว ทั้งหมด 82 โรง และในพื้นที่ที่ทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) ตัดผ่านหลังจากมีการเปิดเดินรถไฟถึงกบินทร์บุรีในปี พ.ศ. 2467 มีโรงสีข้าวในปราจีนบุรี จำนวน 12 โรง โดยโรงสีข้าวเหล่านี้ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลศาลาแดง และตำบลโพรงอากาศในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 5 โรง อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 7 โรง จากข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2463-2472 จำนวนโรงสีข้าวในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดปราจีนบุรี มีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมในพื้นที่ฉะเชิงเทราที่มีจำนวนโรงสีข้าว 9 โรง ในช่วงปีดังกล่าวมีจำนวนโรงสีข้าวเพิ่มขึ้น 24 โรง ทำให้ในปี พ.ศ. 2472 จำนวนโรงสีข้าวในฉะเชิงเทรามีจำนวนอยู่ที่ 33 โรง ในขณะที่จังหวัดปราจีนบุรีช่วงก่อนปี พ.ศ. 2463 ยังไม่มีโรงสีข้าวแม้แต่เพียงโรงเดียว แต่ภายหลังปี พ.ศ. 2472 จำนวนโรงสีข้าวในจังหวัดปราจีนบุรีเพิ่มขึ้นเป็น 12 โรง นอกจากนี้หลังจากการเปิดเดินรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) ถึงกบินทร์บุรีในปี พ.ศ. 2467 ส่งผลให้เกิดโรงสีข้าวขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองปราจีนบุรีอีกด้วย นอกจากการขยายพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกข้าวแล้ว การตัดทางรถไฟยังเพิ่มการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชชนิดอื่น ๆ อีกจำนวนมาก โดยเฉพาะพืชไร่ เพราะพื้นที่เมืองปราจีนบุรีนี้แม้ว่าจะมีที่นา มากแต่ครั้งหนึ่งก็เป็นพืชไร่ เพราะในพื้นที่เมืองปราจีนบุรีมีอัตราส่วนเป็นเขตป่าเขาที่ลาดพอ ๆ กับพื้นที่ส่วนที่ราบ (ศรีบุญญา คันธาธิพ, 2540, หน้า 98)

กล่าวโดยสรุป การเปิดเดินรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ) จึงเป็นการดำเนินการที่มีผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจข้าว ทั้งการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกและการเติบโตของโรงสีข้าวในมณฑลปราจีนบุรี

อภิปรายผล

การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2398 เป็นการขยายตัวที่เกิดจากเงื่อนไขสนธิสัญญาพระราชไมตรีหรือสนธิสัญญาเบาว์ริง ซึ่งทำให้นานาประเทศเข้ามาค้าขายกับสยามมากขึ้น ขณะเดียวกันรัฐบาลสยามก็มีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ซึ่งมีส่วนในการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทั้งการเดินทางและการขนส่งสินค้าเข้ามาในพื้นที่ของเส้นทางรถไฟ ทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-รัฐประเศ) จึงเป็นเส้นทางคมนาคมที่เป็นปัจจัยภายในซึ่งมีส่วนส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจข้าว ทั้งการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกและการเติบโตของโรงสีข้าวในเมืองปราจีนบุรี การให้ความสำคัญกับพลวัตภายในเช่นการเกิดขึ้นของทางรถไฟสายตะวันออกนี้ช่วยอธิบายให้เห็นว่า การขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงมิได้เกิดขึ้นจากปัจจัยจากภายนอกเท่านั้น แต่กลับมีพลวัตภายในที่ช่วยส่งเสริมการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวอยู่ด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยหลังการเปิดระบบเศรษฐกิจเสรีตามเงื่อนไขของสนธิสัญญาเบาว์ริง หากพิจารณาในระดับประเทศพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราอย่างชัดเจน ขณะที่การศึกษาในระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าว ความพยายามในที่นี่เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในระดับท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมภายใน คือ ทางรถไฟสายตะวันออกที่มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของท้องถิ่นมณฑลปราจีนบุรี ผู้วิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ มีปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการภายในของท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างหลักของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาคความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว จึงควรพิจารณาพลวัตภายในของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ที่จะช่วยทำให้สามารถเข้าใจถึงพลวัตภายในว่ามีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การวิจัยประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกยังมีปรากฏการณ์ที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีกหลายประการที่ควรส่งเสริมให้มีการวิจัย เช่น การเปลี่ยนแปลงการคมนาคมสัญจรภายในภูมิภาคทั้งทางน้ำและทางบกที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่แต่ละย่านของภาคตะวันออกทั้งในด้าน การขยายตัวของเมืองและการใช้พื้นที่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตั้งแต่การเติบโตของการผลิตสินค้าเกษตร เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา เข้าสู่การผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม การวิจัยประวัติศาสตร์ของปรากฏการณ์เหล่านี้ในภาคตะวันออกกว่ามีผลอย่างไรในระดับท้องถิ่นยังมีจำกัดจึงควรมีการศึกษาประเด็นลักษณะนี้ให้กว้างขวางขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ทางรถไฟกับการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. 2435-2564 ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

รายการอ้างอิง

- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2540). *100 ปี รถไฟไทย*. เวิร์ดวิชั่น.
- เกื้อกุล ยืนยงอนันต์. (2519). *การพัฒนาการคมนาคมทางบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร].
- คณางค์ ศรีรัตนกุล. (2552). *การพัฒนาเส้นทางสัญจรทางบกในส่วนท้องถิ่นและส่วนกลาง ช่วงปลายรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- จิรพร สวาสะพันธ์. (2547). *บทบาทของกรมรถไฟหลวงในด้านความมั่นคงของรัฐสยาม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ). (2527). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ.
2484*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปก แก้วกาญจน์. (2534). *การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง*. [รายงานวิจัย].
สถาบันทักษิณศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- ปิยนาด บุนนาค. (2518). *การวางรากฐานการคมนาคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์อุมา โตสินธพ. (2548). *คลองเชื่อมกับพัฒนาการของชุมชนในลุ่มแม่น้ำบางปะกงระหว่างปี พ.ศ. 2420-
2500*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- ภารดี มหาขันธ์. (2552). *พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชลบุรี*. สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภารดี มหาขันธ์. (2553). *บริษัทศรีมหาราชา จำกัด*. สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรัญญา คันธชาติ. (2540). *พัฒนาการทางเศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำบางปะกง พ.ศ. 2419-2475*. [วิทยานิพนธ์อักษร
ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2432). ร.5, ยธ. 5.1/24 *ความเห็นเรื่องสร้างทางรถไฟในพระราชอาณาเขต*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2434). ร.5, ยธ. 5.4/3 *เรื่องรถไฟบ้านใหม่ ปากน้ำ เมืองฉะเชิงเทรา และเมือง
จันทร์บุรี*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2435). ร.5, ยธ. 5.4/4 *เรื่องกรมรถไฟไปตรวจทางเหล็กระหว่างปราจีนบุรีกับ
กบินทร์บุรี*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2437). ร.5, ยธ. 5.2/1 *พระชลยุทธและพระวิภาควัดลขอสร้างทางรถไฟแต่
กรุงเทพฯ ถึงอ่างศิลา*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2438). ร.5, ยธ. 5.2/3 *มิสเตอร์แอนเดอร์สันขอสร้างทางรถไฟแต่กรุงเทพฯ ถึง
พระตะบอง*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2439). ร.5, ม. 16.2/83 *ป่าไม้กระยาเลยศรีราชา*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2439). ร.5, ยธ. 5.2/5 *พระมหาโยธากับพระนิเทศชลธี ขอสร้างทางรถไฟ
แต่พระโขนงถึงฉะเชิงเทราและต่อไปถึงเมืองพนัสนิคมกับตั้งแต่ชลถึงบางพระ*.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2439). ร.5, ยธ. 5.2/15 *มิสเตอร์เฟอร์นันโดขออนุญาตสร้างทางรถไฟคลองรังสิต
กับเมืองวัฒนานคร แลขออนุญาตสร้างรถแถมเวที่มีฉนวนเพชรบูรณ์*.

- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2443). ร.5, ยธ. 5.2/19 ผู้มีชื่อหลายรายขออนุญาตสร้างทางรถไฟไป ณฑตำบล ต่าง ๆ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2444). ร.5, ยธ. 5.2/24 รถไฟศรีราชา รายงานการประชุมเสนาบดี.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2447). ร.5, ยธ. 5.4/7 รถไฟบางปะกงหรือที่เรียกว่าสายตะวันออก.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2462). ร.6, คค. 5.1/2 เรื่องสร้างทางรถไฟสายตะวันออกถึงรัฐประเทศ.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2467). ร.6, คค. 5.1/6 เปิดการเดินทางรถไฟสายอรัญประเทศต่อจากฉะเชิงเทรา.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2472). สป.2.41/2 บัญชีโรงสีข้าวในพระราชอาณาจักรสยาม.
- สุเทพ โพธิ์น้อย. (2543). กำเนิดรถไฟกับการขยายอำนาจรัฐสยาม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- อังคณา แสงสว่าง. (2550). บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนในฉะเชิงเทรา ระหว่าง พ.ศ. 2398-2475. [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร].
- อำพิกา สวัสดิ์วงศ์. (2545). ถนนสุขุมวิทกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกของประเทศไทย พ.ศ. 2477-2539. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- อิจิโร คากิซากิ. (2560). จากทางรถไฟสู่ทางหลวง: ความเปลี่ยนแปลงนโยบายการคมนาคมและการหมุนเวียนสินค้าของประเทศไทย พ.ศ. 2478-2518. ต้นฉบับ.
- อิจิโร คากิซากิ. (2562). ย้อนรอยรถไฟไทย: สืบสานและต่อยอด (มุกิตา พานิช, แปล). สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปี พ.ศ. 2564 Critical Discourse Analysis of Tourism Authority of Thailand's Online Reports during the COVID-19 Pandemic in 2021

อรรคกานต์ สนธิช่วย (Akrakan Sonthichuay)¹

Received: May 24, 2024

Revised: November 22, 2024

Accepted: December 6, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาในมิติด้านตัวบท มิติปฏิบัติทางวาทกรรม และ มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2564 ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995) และทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ Hymes (1974) ข้อมูลที่วิเคราะห์คือ ตัวบทในหัวข้อ situation updates เผยแพร่ในเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 จำนวน 94 ตัวบท ผลการศึกษา พบทฤษฎีทางภาษา 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการใช้คำศัพท์ การใช้ประเภทประโยค และการเชื่อมวลบททฤษฎีทาง ภาษาดังกล่าวแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับรัฐและชาติ และชุดความคิด เกี่ยวกับประชาชน มิติปฏิบัติทางวาทกรรมพบทั้ง 8 องค์ประกอบ คือ ฉากผู้ร่วมสื่อสาร จุดมุ่งหมาย การลำดับ วัจนกรรม น้ำเสียง เครื่องมือ บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ และประเภทการสื่อสาร มิติปฏิบัติ การทางสังคมวัฒนธรรม พบว่า มีแนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้เพื่อควบคุมประชาชนและสร้างให้ประชาชนเป็น สมาชิกที่พึงประสงค์และแนวคิดบริโภคนิยม เพื่อกระตุ้นการบริโภคและแสดงการกลับสู่ความปกติในอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว

คำสำคัญ: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวออนไลน์, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

Abstract

This research article examined the textual dimensions to reveal linguistic strategies, discourse practices, and sociocultural factors in the Tourism Authority of Thailand's online COVID-19 tourism reports from 2021. Employing Fairclough's (1995) critical discourse analysis and Hymes's (1974) ethnography of communication, this study analyzed 94 texts titled "situation updates" from January to December 2021. Findings emphasized three key linguistic strategies-lexical choices, sentence types, and presupposition-that reveal how language influences ideologies regarding the nation-state and citizenship. Discourse practices consist of eight elements: situation, participants, ends, act sequence, key, instrumentality, norms of interaction and interpretation, and genres. The sociocultural practice dimensions revealed power and

¹ สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สาขาศึกษาทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
English for Communication Program, Department of General Education, Faculty of Science and Technology,
Rajamangala University of Technology Srivijaya

knowledge dynamics, which aimed at controlling citizens and transforming them into desirable members of society. In contrast, the concept of consumerism encouraged consumption and signified a return to normalcy within the tourism industry.

Keywords: Critical Discourse Analysis, Covid-19, Online Tourism Situation Updates, Tourism Authority of Thailand

บทนำ

นับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ผู้คนทั่วโลกได้รับผลกระทบในการใช้ชีวิตในทุก ๆ ระดับ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ประกาศในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 ให้การระบาดดังกล่าวเป็นวิกฤติของโลกที่ทุกประเทศควรมีมาตรการรัดกุมในการควบคุมการระบาด การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังส่งผลโดยตรงต่อข้อจำกัดในเชิงการแพทย์ ส่งผลให้เศรษฐกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องหยุดชะงักและเป็นที่คาดการณ์กันว่าในช่วงตลอดทั้งปี พ.ศ. 2563 มีผู้เสียชีวิตประมาณ 1.8 ล้านคนทั่วโลก (Hiscott et al., 2020) ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยจึงประกาศพระราชกำหนดฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว จำนวนผู้เสียชีวิตและผู้ติดเชื้อยังคงสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2564 การระบาดเริ่มรุนแรงมากขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายนเป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในฐานะที่เป็นองค์กรในการผลักดันและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของประเทศได้ออกรายงานออนไลน์เกี่ยวกับข้อบังคับและ การปฏิบัติในช่องทาง TAT Newsroom บนเว็บไซต์ทางการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีงานวิจัยในเชิงภาษาศาสตร์อย่างต่อเนื่องที่มุ่งศึกษาลักษณะทางภาษาในบริบทของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามแต่ละวัตถุประสงค์ในแต่ละการศึกษาและมีผลการศึกษาที่แตกต่างกัน ดังนี้ สุพรรณษา ภักตนิกร (2565) ได้วิเคราะห์ภาษาในการ์ตูนขำหัวเราะและพบว่ามีการใช้ภาษากึ่งทางการและมุขตลกเพื่อสร้างชุดความคิดที่สนับสนุนมาตรการของรัฐ Seixas (2021) วิเคราะห์อุปสรรคของการสื่อสารในบริบทการเมือง และพบว่ามีคำแนะนำว่าการระบาดของโรคเปรียบดังอุปสรรคสังคมที่ต้องมีการแพ้อ่อน Semino (2021) วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคในเชิงการสื่อสารเชิงสุขภาพ และพบว่า การระบาดของโรคเปรียบเสมือนและ อุปสรรคไฟที่มีการแผ่ขยายเป็นวงกว้าง Jiang and Hyland (2021) ศึกษาคำนามและคำกริยาสำคัญในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากคลังข้อมูลหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษขนาดใหญ่พบว่า เนื้อหาของข่าวที่เกี่ยวข้องกับการระบาดกล่าวถึง อาการของโรค มาตรการป้องกันวัคซีน และกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ Joharry and Turiman (2020) วิเคราะห์จดหมายถึงบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์ของมาเลเซีย และพบว่า ลักษณะการใช้ภาษาแสดงออกถึงความรุนแรงการต่อสู้ และคำศัพท์ทางทหาร Kheovichai (2022) วิเคราะห์ตัวบทการกล่าวรายงานของผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก และพบว่ามีกระบวนการสร้างวาทกรรมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การอนามัยโลก ในฐานะที่เป็นองค์กรที่กระตือรือร้นและมีศีลธรรม เนื้อหาที่ปรากฏในคำกล่าวรายงานไม่ได้มีเพียงแค่การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง แต่ยังมี การครอบงำในการนำเสนอองค์กรและความชอบธรรมอันว่าด้วยกฎหมาย งานวิจัยดังกล่าวมีความแตกต่างกันในวิธีการศึกษาบริบทของข้อมูลทีวิเคราะห์ และวิธีการใช้ลักษณะทางภาษาในรูปแบบที่แตกต่างกัน แม้ว่าการระบาดของโรคจะเป็นเรื่องที่ร้ายแรง แต่ยังมี การปรากฏของการใช้มุขตลก การใช้ภาษาเพื่อยกระดับ

ภาพลักษณ์องค์กรในด้านดี การใช้คำศัพท์เฉพาะในแวดวงทางการแพทย์ มีการใช้ภาษาที่แสดงออกถึงความรุนแรง และการใช้อุปสรรคที่แตกต่างกัน

ด้วยลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษากลวิธีทางภาษาในมิติด้านตัวบท (text) มิติปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในบริบทของการท่องเที่ยวที่นำเสนอในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในมิติด้านตัวบท มิติปฏิบัติทางวาทกรรม และมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม คำถามงานวิจัย คือ กลวิธีทางภาษารูปแบบใด เป็นกลวิธีที่พบในในมิติด้านตัวบท ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาในมิติปฏิบัติทางวาทกรรมมีลักษณะอย่างไร และ มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับ การประกอบสร้าง วาทกรรมในแง่มุมต่าง ๆ อย่างไร ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ในมุมมองการสื่อสารของบริบท การท่องเที่ยวในสภาวะวิกฤติ และน่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ตัวบทในมุมมอง วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของบริบทการท่องเที่ยว

การทบทวนวรรณกรรม

นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจการวิเคราะห์ “discourse” ในลักษณะ 2 ความหมาย ความหมายแรก เขียนแทนด้วย “d” พหุพจน์หรือ “discourses” ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาษาในระดับเหนือกว่าประโยค เป็นได้ ทั้งภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่ใช้ในการสื่อสารจริงและมีความเป็นธรรมชาติ (naturally occurring texts) แปล เป็นภาษาไทยว่า “สัมพันธ์สาร” “ปริเฉท” “ข้อความ” ความหมายที่สองเขียนแทนด้วย “D” พหุพจน์ใหญ่ หรือ “Discourses” เป็นการวิเคราะห์ภาษาร่วมกับ “สิ่งอื่น ๆ” เช่น ค่านิยม ความเชื่อ การปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ วัตถุประสงค์ สถานที่ เป็นต้น การวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่าขณะที่มีการใช้ภาษาในสถานการณ์สื่อสารนั้น “ใคร” กำลังทำ กิจกรรม (ทางสังคม) อะไร ในฐานะ (อัตลักษณ์) อะไร (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562; Gee, 2001) ในกรณีของ คำว่า “วาทกรรม” เป็นคำพื้นฐานของการศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ สอดคล้องกับความหมายของ “Discourse” ที่เขียนด้วยตัวพหุพจน์ใหญ่ โดยมีจุดหมายการวิเคราะห์ไปที่โครงสร้างทางสังคม อุดมการณ์ อำนาจ และการครอบงำ มากกว่าที่จะวิเคราะห์ “สิ่งอื่น ๆ” หรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาโดยทั่วไป Fairclough (1989) อธิบายว่า “Discourse” หรือ วาทกรรม คือการนำภาษามาใช้ในฐานที่เป็นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากภาษาถือเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาษา จึงจัดว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมด้วย ด้วยเหตุนี้ คำว่า “วาทกรรม” ตามความหมายของ Fairclough จึงมีความหมายที่กว้างกว่าแค่ตัวบท (text) เพราะกระบวนการ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยมีภาษาเป็นเครื่องมือถือเป็นกระบวนการเดียวกัน วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงไม่ใช่แค่การวิเคราะห์ตัวบท (text analysis) เท่านั้น จำเป็นต้องพิจารณาไปถึงการผลิตและการรับตัวบทร่วมกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย Fairclough (1995, pp 57-62) เสนอแนวทางในการวิเคราะห์ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในตัวบท ผ่าน 3 มิติ (three dimensional model) ประกอบด้วย

1. มิติด้านตัวบท (Text) เป็นการวิเคราะห์และอธิบายกลวิธีทางภาษาที่เกิดขึ้นในตัวบท ซึ่ง การเลือกใช้ลักษณะทางภาษาเป็นสื่อแทนความคิด สื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีเจตนาและอำนาจ ในเชิงความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ กลวิธีทางภาษาในตัวบทอาจวิเคราะห์ได้หลายรูปแบบ เช่น ถ้าเน้นการวิเคราะห์ ด้านโครงสร้าง ก็อาจเป็นโครงสร้างของข้อความหรือโครงสร้างของตัวบทตามประเภท ในกรณีที่เน้นลักษณะ ทางภาษา การวิเคราะห์สามารถพิจารณาในเรื่องการใช้คำศัพท์ วลี และประโยค เป็นต้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, หน้า 180-181)

2. มิติปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) เป็นการวิเคราะห์โดยมองจากสถานการณ์ของการสื่อสาร และพิจารณาว่าสังคมเป็นส่วนที่กำหนดลักษณะทางภาษา ดังนั้นลักษณะทางภาษาย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือมิติปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นการวิเคราะห์การสร้างตัวบทที่เกิดจากอิทธิพลทางสังคม และสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งในการบริโศคตัวบท ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่ง การสื่อสาร (ethnography of communication) Hymes (1974) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และสอดคล้องกับมิติปฏิบัติทางวาทกรรมตามกรอบแนวคิดของ Fairclough (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553, หน้า 19-20) โดยทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารนำเสนอว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการสื่อสารอย่างไร Hymes (1974, pp. 45-62) อธิบายองค์ประกอบของชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร เป็น SPEAKING model ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) ฉาก (situation-s) คือ สถานที่และเวลาที่มีการสื่อสารเกิดขึ้น 2) ผู้ร่วมการสื่อสาร (participants-p) คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องในการสื่อสารเป็นผู้พูดหรือผู้เขียนในฐานะผู้ส่งสาร และผู้ฟังหรือผู้อ่านในฐานะผู้รับสาร 3) จุดมุ่งหมาย (ends-e) คือ วัตถุประสงค์ที่มุ่งจะได้รับจากการสื่อสาร 4) การลำดับวัจนกรรม (act sequence-a) คือ ลำดับเหตุการณ์ของการสื่อสาร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือแบบแผนที่กำหนดไว้ 5) น้ำเสียง (key-k) หมายถึง น้ำเสียงหรือโทนเสียงในการแสดงนัยทางอารมณ์ของการสื่อสาร 6) เครื่องมือ (instrumentality-i) หมายถึงช่องทางของการสื่อสาร ได้แก่ การพูด การเขียน การเจียบ รวมทั้ง การใช้สื่อ ในการนำเสนอเนื้อหาของสาร 7) บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (norms of interaction and interpretation-n) หมายถึง องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่กำกับ การสื่อสารและรับสาร และผลหรือปฏิกิริยาที่ผู้ร่วมการสื่อสารต้องแสดงออกต่อการสื่อสารนั้น ๆ และ 8) ประเภทการสื่อสาร (genres-g) รูปแบบของการสื่อสาร เช่น การสื่อสารในรูปแบบบทสนทนา การบรรยาย ให้ความรู้ การเล่าเรื่อง เป็นต้น

3. มิติปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์ในมิตินี้จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างวาทกรรมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ชุดความคิด อัตลักษณ์ ค่านิยม ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและอำนาจ เป็นต้น วิธีการวิเคราะห์ในมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมจะใช้อธิบายรวมทั้งการตีความ อีกทั้งยังสามารถอ้างอิงทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ได้เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง มีความหนักแน่น และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการนำเสนอข่าวในแง่มุมต่าง ๆ จากสื่อหลายสำนักเพื่อนำเสนอมาตรการบังคับในการป้องกันการระบาดของโรค ควบคู่กับการรายงานข้อเท็จจริงในเชิงวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับรายละเอียดของโรค รวมทั้งการรื้อฟื้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวให้กลับมาดีขึ้น รายละเอียดดังกล่าวมีปรากฏในตัวบทรายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยจาก TAT Newsroom เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะของเนื้อหาที่มีประเด็นแนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้ (power/knowledge) และแนวคิดบริโภคนิยม (consumerism) ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ในมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

Foucault (1980) อธิบายว่า “อำนาจ” เป็นปรากฏการณ์ที่แทรกซึมอยู่ในทุกบริบทสังคม ซึ่งอำนาจจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัย “คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (power relation) ระหว่างบุคคลในสังคมอย่างน้อย 2 คน หรือกลุ่มทางสังคม 2 กลุ่ม ลักษณะสำคัญของคู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจคือ การควบคุม (control) และมีลักษณะไม่สมมาตร (asymmetrical) กล่าวคือ ฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าย่อมใช้การควบคุมให้ฝ่ายที่ไม่มีอำนาจปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนต้องการได้และไม่มีลักษณะกลับทางกัน นอกจากนี้ Foucault ยังได้อธิบายว่าอำนาจและ

ความรู้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจาก “ความรู้” ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้มีอำนาจใช้ในการควบคุมจิตใจหรือการกระทำต่อผู้ที่มีอำนาจหรือความรู้น้อยกว่า และสิ่งที่จะได้รับการตีความว่าเป็น “ความรู้” ได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการยินยอมจากผู้มีอำนาจในยุคสมัยหรือบริบทนั้น

ในกรณีของแนวคิดบริโภคนิยม Fairclough (1989) อธิบายว่าเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดความเป็นวัตถุนิยม โดยเกี่ยวข้องกับระบบทางสังคมและเศรษฐกิจที่กระตุ้นพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคให้มีการซื้อสินค้าและบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความพึงพอใจ ความสุข การถือครอง หรือความสำเร็จ และเป็นการสร้างการยอมรับให้กับกลุ่มผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้าง การเติบโตทางเศรษฐกิจ และทำให้เศรษฐกิจดำเนินต่อไปได้ การบริโภคนิยมยังเป็นแหล่งสำคัญของความบันเทิงและความใฝ่ฝันของสมาชิกในสังคม ดังนั้น การบริโภคนิยมจึงเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนอยู่ตลอดเวลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) ที่ปรากฏบนเว็บไซต์ของ TAT Newsroom ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยบทภาษาอังกฤษ รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเป็นการเก็บข้อมูลด้วยทหย้อนหลัง ซึ่งด้วยบทเผยแพร่ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2564

2. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์มีทั้งหมด 94 ด้วยบท และเข้าถึงได้จาก TAT Newsroom จากเว็บไซต์ www.tatnews.org/category/thailand-tourism-updates/ แหล่งข้อมูลดังกล่าวเป็นด้วยบทที่ผลิตขึ้นโดยกองวิเทศสัมพันธ์ภายใต้การบริหารงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีลักษณะเชิงรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับการเดินทางเป็นภาษาอังกฤษภายในประเทศไทย ระเบียบข้อบังคับ และข้อควรปฏิบัติ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลแบบเจาะจง โดยเลือกด้วยบทที่นำเสนอในปี พ.ศ. 2564 เนื่องจากปีดังกล่าวมีการระบาดอย่างรุนแรง มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2565 พบว่ามีผู้เสียชีวิตจากการระบาดจำนวน 21,604 คน และมีผู้ติดเชื้อ 2,194,572 คน นับจากการระบาดอย่างรุนแรงในประเทศไทยตั้งแต่เดือนเมษายนจนถึงเดือนธันวาคมในปี พ.ศ. 2564 (กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยบทเพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในมิติด้านด้วยบท เพื่อศึกษามิติปฏิบัติทางวาทกรรม และเพื่อวิเคราะห์มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995) และแนวคิดองค์ประกอบการสื่อสารของ Hymes (1974) จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่พบในในมิติด้านด้วยบท ประกอบด้วย กลวิธีการใช้คำศัพท์ การใช้ประเภทประโยค และการใช้มูลบท ผลการวิเคราะห์ในมิติปฏิบัติทางวาทกรรมพบทั้ง 8 องค์ประกอบตามหลักทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร และในส่วนของมิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้ และแนวคิดบริโภคนิยม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มิติด้านด้วยบท

ผลการศึกษาด้านมิติด้านด้วยบท ประกอบด้วย กลวิธีการใช้คำศัพท์ การใช้ประเภทประโยค และการใช้มูลบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 กลวิธีการใช้คำศัพท์

มีการใช้คำศัพท์แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย 1) คำแสดงทัศนภาวะ 2) คำศัพท์อ้างอิงหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ควบคุมสถานการณ์ 3) คำศัพท์ Phuket และ Bangkok 4) คำศัพท์ในบริบทท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว 5) คำศัพท์แสดงการเดินทางและการขนส่ง และ 6) คำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการป้องกันโรค

1.1.1 คำแสดงทัศนภาวะ

คำแสดงทัศนภาวะ (modality word) มีหน้าที่ในการบ่งชี้ทัศนคติของผู้เขียนตัวบท และเป็นคำที่สามารถสร้างความหมายในเชิงปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านตัวบท Halliday and Matthiessen (2014) แบ่งประเภทของคำแสดงทัศนภาวะเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) คำแสดงทัศนภาวะปริพัทธ (deontic word) แสดงโดยคำกริยาช่วย “must” “would like” และ “should” คำกริยา “require” และคำคุณศัพท์ “necessary” “able” และ “unable” มีหน้าที่ในการสร้างความผูกมัด และบ่งชี้คำแนะนำ 2) คำแสดงทัศนภาวะสัญชาน (epistemic word) แสดงโดย คำกริยาช่วย “will” และ “may” คำคุณศัพท์ “likely” “possible” และ “unsure” มีหน้าที่แสดงออกถึงความเป็นไปได้ ดังนี้

"Ubon Ratchathani: All visitors must show official documents to prove their travel was necessary. They are also required to register with the Hug Uboncontact tracing application and take DMHTT precautions."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 3 February)

"Effective from 18 April, 2021, the latest restrictions will likely be in place for two weeks."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 17 March)

1.1.2 คำศัพท์อ้างอิงหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ควบคุมสถานการณ์จากข้อมูลพบว่า มีการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ มีการอ้างอิงมหาวิทยาลัยของประเทศไทยและต่างประเทศ มีลักษณะเป็นนามวลี ได้แก่ “public health office” “the local administration” “the local health officer” และ “University” ดังนี้

"Those who do not want to enter quarantine must undergo a rapid test immediately as instructed by the local health officer and must pay the fee of 600 Baht at their own expense."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 5 January)

"Thai researchers from Chulalongkorn University, Faculty Of Forestry, Kasetsart University, and the DNP visited many caves in June 2020 and collected Dropping and blood samples of wildlife in their natural habitat."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 25 February)

1.1.3 คำศัพท์ Phuket และ Bangkok ในฐานะจังหวัดสำคัญของประเทศ

ข้อมูลคำศัพท์เกี่ยวกับจังหวัดเป็นลักษณะข้อมูลโดยทั่วไป เป็นการกล่าวถึงมาตรการ การควบคุม การเดินทาง และข้อจำกัดของแต่ละจังหวัด ข้อมูลคำศัพท์ “Phuket” และ “Bangkok” เป็นจังหวัด ที่ได้รับความสำคัญ เมื่อมีมาตรการป้องกันหรือผ่อนคลาย ทั้ง 2 จังหวัดจะได้รับความสนใจให้เป็น 2 จังหวัด แรกของประเทศ ดังนี้

"This update includes Bangkok's easing of restrictions for 13 types of businesses and venues to resume operations, while Phuket also lifted restrictions on some businesses and venues."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 22 January)

1.1.4 คำศัพท์ในบริบทท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

จากข้อมูลพบว่ามีการใช้คำศัพท์แสดงโดยคำนามในบริบทท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ จัดกลุ่มได้ 5 ประเภท คือ 1) กิจกรรมเกี่ยวกับที่พักและการบริการ “venues” “services” และ “clinics” 2) กิจกรรมการใช้จ่าย “shops” “markets” “stores” และ “outlets” 3) อาหารและเครื่องดื่ม “restaurants” “food” “beverages” และ “pubs” 4) กิจกรรมเชิงสุขภาพ “massage” “gyms” และ “clinics” และ 5) กิจกรรมกีฬาและความบันเทิง “entertainment” “karaoke” “boxing” “stadiums” “cockfighting” “events” “gyms” “boxing” และ “stadiums” ดังนี้

"Reconsidering organising New Year activities or downsizing under strict public health guidelines. Sport venues, boxing stadiums, and fighting cock facilities are to set up a visitor registration system."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 2 January)

1.1.5 คำศัพท์แสดงการเดินทางและการขนส่ง

คำศัพท์แสดงการเดินทางและการขนส่ง แสดงโดยคำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) การเดินทางและการขนส่งทั่วไป “travel” “routes” และ “interprovincial” 2) รูปแบบการเดินทาง “flights” “boat” “cruise” และ “train” 3) การเดินทางเข้า-ออก “entry” “enter” และ “exit” และ 4) ผู้โดยสารและนักเดินทาง “travellers” “visitors” “arrivals” และ “passengers” คำศัพท์ ในกลุ่มนี้นำเสนอบริบทความยากลำบากในการเดินทางในช่วงเวลาการระบาด ดังนี้

"Fully vaccinated international visitors under the Phuket Sandbox programme can still enter and exit Phuket per the existing rules and regulations."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 12 October)

1.1.6 คำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการป้องกันโรค

คำศัพท์ในกลุ่มนี้มุ่งเน้นอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกแสดงโดยคำนามและนามวลี แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1) เครื่องมือดิจิทัล “Mor Chana contact tracing application” 2) เครื่องมือ ตรวจวัดโรค “rapid antigen test” และ “RT-PCR test” 3) อุปกรณ์ป้องกัน “mask” และ “gel” และ 4) วัคซีน “vaccination” และ “vaccine” ดังนี้

"Krabi: Visitors from Samut Sakhon are required to register with the QT14 and Mor Chana contact tracing applications and must show official documents to prove their travel was necessary."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 3 February)

1.2 การใช้ประเภทประโยค

ผู้วิจัยแบ่งประเภทของประโยค โดยใช้คำอธิบายของ Halliday and Matthiessen (2014) แบ่งเป็น 1) ประเภทประโยคตามการเชื่อมความ พิจารณาจากคุณสมบัติทางความหมายในระบบคำสันธาน (conjunction system) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบประโยค 3 ประเภท คือ ประโยคแสดงความเป็นเหตุผล ประโยคแสดงความขัดแย้ง และประโยคแสดงเงื่อนไข และ 2) ประเภทประโยคแบ่งตามโครงสร้างและหน้าที่ ประกอบด้วย ประโยคแสดงการปฏิเสธ และประโยคคำสั่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ประโยคแสดงความเป็นเหตุเป็นผล

การใช้ประโยคแสดงความเป็นเหตุผลแสดงโดยคำสันธาน "because" เพื่อเป็นตัวแทนของชุดความรู้ที่ถูกต้องและแม่นยำเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และยังมีหน้าที่ในการสร้างกำลังใจให้ผู้อ่านว่าเศรษฐกิจการท่องเที่ยวต้องกลับมาดีขึ้นอีกครั้ง ดังนี้

"Samples were also collected for wildlife species in Thailand at The beginning of COVID-19 because there was suspicion that this infection comes from animals."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 25 February)

"Also, the reopening effort is to welcome back everyone, both local and international visitors, because each and every one is important to the revival of Thailand's tourism."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 2 June)

1.2.2 ประโยคแสดงความขัดแย้ง

ประโยคแสดงความขัดแย้งแสดงออกโดยการใช้คำสันธาน "but" "although" และ "however" ความร่วมมือจากประชาชนและผู้เดินทางเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การระบาดของโรคเบาบางลง ดังนี้

"Travel between dark-red zone provinces and other areas can resume although the government asks that unnecessary travel to be avoided."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 13 November)

1.2.3 ประโยคแสดงเงื่อนไข

ประโยคแสดงเงื่อนไขมีหน้าที่ในการเตือนและการให้คำแนะนำแก่ประชาชนว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควรปฏิบัติ เป็นการสร้างเงื่อนไข แสดงโดยการใช้คำสันธาน "if" และ "when" ดังนี้

"If going out is unavoidable, make your trip count and take DMHTT precautions to prevent the spread of COVID-19."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 24 April)

1.2.4 ประโยคแสดงการปฏิเสธ

ประโยคแสดงการปฏิเสธแสดงโดยคำบ่งชี้การปฏิเสธ “not” ในตำแหน่งกริยาวิลี มีหน้าที่ในการนำเสนอข้อห้าม ดังนี้

"Events and activities prone to the spread of disease are allowed to be held, but the number of attendees must not exceed 500 people."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2022, 22 October)

1.2.5 ประโยคคำสั่ง

ประโยคคำสั่งมีหน้าที่สั่งการ (commanding) ในเชิงบังคับให้ทำตามมาตรการป้องกันโรค รูปประโยคคำสั่งของภาษาอังกฤษมีโครงสร้างคือขึ้นต้นประโยคด้วยภาคแสดงหรือกริยาวิลี (Halliday & Matthiessen, 2014, pp. 136-145) ดังนี้

"Undergo Immigration and Customs procedures, and a COVID-19 screening, including RT-PCR tests."

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 18 June)

1.3 การใช้มูลบท

มูลบทคือถ้อยคำที่มีรูปภาพในการสื่อความคิดที่มีอยู่ในสังคม โดยมูลบทเป็นกลวิธีในการกล่าวถึงความเชื่อหรือค่านิยมที่คนในสังคมส่วนใหญ่คิดเห็น ดังนี้

รูปภาพ: *"Sa Kaeo Closure of COVID-19 risk areas, including boxing stadiums fighting cock and bull facilities, and karaoke."*

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 5 January)

สื่อมูลบท: มีกิจกรรมที่เสี่ยงในการทำให้เกิดการระบาด รัฐมีหน้าที่บริหารความเสี่ยงและเป็นผู้มีอำนาจเพื่อควบคุมกิจกรรม

รูปภาพ: *"Currently, there are 1,389 venues and businesses across Phuket that have received the Amazing Thailand SHA certificate. These include 882 in the hotel, accommodation, and homestay category; 169 in the restaurants and diners' category."*

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 4 June)

สื่อมูลบท: รัฐมีหน้าที่สร้างความเชื่อมั่นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ

รูปภาพ: *"Mr. Tanes Petsuwan, TAT Deputy Governor for Marketing Communications, said, "The TAT Newsroom has been a trusted source of English language tourism-related news and updates in Thailand for two decades since 2001."*

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 2 June)

สื่อมูลบท: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นช่องทางที่น่าเชื่อถือในการนำเสนอข่าวสาร

รูปภาพ: "*Lamphun: Overnight visitors are required to report to the local administration or public health office.*"

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 3 February)

สื่อมุลบท: เมื่อมีการเดินทาง หน่วยงานรัฐเป็นหน่วยงานหลักที่ประชาชนและผู้เดินทางต้องเข้าพบหรือแสดงตนเพื่อคัดกรองโรค

รูปภาพ: "*The State Railway of Thailand (SRT) is suspending 57 Additional train services from 26 January, 2021, as part of the nationwide effort to prevent the spread of COVID-19.*"

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 25 January)

สื่อมุลบท: การเดินทางด้วยการขนส่งสาธารณะทำให้เกิดการระบาดขึ้นได้

ผลการนำเสนอกลวิธีทางภาษาสะท้อนการสร้างชุดความคิดหลักในการบริหารการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ 1) ชุดความคิดเกี่ยวกับรัฐและชาติ และ 2) ชุดความคิดเกี่ยวกับประชาชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ชุดความคิดเกี่ยวกับรัฐและชาติ กล่าวคือ การที่รัฐร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นการสร้างสถานะที่น่าเชื่อถือ ถือครองข้อมูลที่ถูกต้อง มีมาตรการควบคุมและการเฝ้าระวังโรค และเป็นผู้บรรเทาเศรษฐกิจ กลวิธีทางภาษาเกี่ยวกับชุดความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์อ้างอิงถึงหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ควบคุมสถานการณ์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะปริพหุและประโยคคำสั่งเพื่อแสดงข้อบังคับที่หน่วยงานรัฐแจ้งต่อประชาชนและประชาชนพึงปฏิบัติตามกฎบังคับ รวมทั้งการใช้คำแสดงทัศนภาวะสัญญาณเพื่อแสดงความเป็นไปได้ในการจัดการความเสี่ยงของโรค การใช้คำศัพท์ในบริบทท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว และการใช้คำศัพท์แสดงการเดินทางและการขนส่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้สร้างข้อจำกัดในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกยังบ่งชี้ว่ารัฐเป็นผู้แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาให้กับประชาชน นอกจากนี้ การสื่อมุลบทยังมีส่วนสร้างความน่าเชื่อถือในการนำเสนอข่าวสาร เพราะประชาชนและผู้เดินทางต้องเข้าพบเพื่อคัดกรองโรค และต้องติดตามข่าวสารทั้งการเดินทางในประเทศไทยควบคู่กับข่าวสารการระบาดของโรค ในส่วนของการสนับสนุนการท่องเที่ยว คือ การใช้คำศัพท์ Phuket และ Bangkok ในฐานะจังหวัดสำคัญของประเทศและสนับสนุนนโยบาย Sandbox รวมทั้งการสื่อมุลบทว่ารัฐมีหน้าที่สร้างความเชื่อมั่นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ จากข้อมูลยังพบว่ารัฐไม่ได้เป็นผู้ออกกฎที่เคร่งครัดเพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างกำลังใจให้ประชาชน ว่าประชาชนเป็นส่วนสำคัญของประเทศและมีส่วนในการรื้อฟื้นให้การท่องเที่ยวให้กลับมาดี ดังปรากฏในประโยคแสดงความเป็นเหตุเป็นผล

2. ชุดความคิดเกี่ยวกับประชาชน กล่าวคือ ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงและขาดความตระหนักจนทำให้การระบาดขยายวงกว้าง รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำมาสู่สถานะการระบาดที่ยากจะควบคุม ประชาชนจึงต้องได้รับคำแนะนำจากรัฐเพื่อสร้างความรับผิดชอบให้แก่ตนเอง ครอบครัว หน่วยงาน และสังคม กลวิธีทางภาษาเกี่ยวกับชุดความคิดนี้ประกอบด้วย คำศัพท์ในบริบทท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว และการสื่อมุลบทว่ามีกิจกรรมที่เสี่ยงในการทำให้เกิดการระบาด จากข้อมูลพบว่าการจัดกิจกรรมบันเทิงมีการรวมกลุ่มกันในกิจกรรมที่สร้างความบันเทิง นอกจากนี้การใช้ประโยคแสดงความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อนำมาซึ่งการระบาดเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมร่วมกันควบคุมได้ และการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขและประโยคคำสั่งเพื่อบ่งชี้สิ่งที่ประชาชนควรทำหรือไม่ควรทำ และบทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ

2. มิติปฏิบัติทางวาทกรรม

องค์ประกอบของการสื่อสารในแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมี 8 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ฉาก (situation-s)

ฉากกล่าวถึงสถานที่และเวลาที่มีการสื่อสารของตัวบท ฉากด้านสถานที่มี 2 ลักษณะ คือ 1) ฉากในรูปแบบสื่อออนไลน์ภาษาอังกฤษทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ ผู้รับสารสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ผ่านทางเว็บไซต์หลักของ TAT Newsroom ในหัวข้อ Situation Updates และ 2) ฉากที่ปรากฏในเนื้อหา ซึ่งมีการกล่าวถึงสถานที่ในจังหวัดท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ในส่วนของ ฉากด้านเวลา คือเวลาที่เว็บไซต์นำเสนอเนื้อหาที่เป็นกระแสหลักเกี่ยวกับการระบาดและมาตรการป้องกันโรค ซึ่งมีประกาศในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2563 ถึง 27 มกราคม พ.ศ. 2566 ดังนี้

ฉากด้านสถานที่: "*Chiang Mai: All visitors must register with the CM-Chana contact tracing application, and follow official instructions.*"

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 3 February)

ฉากด้านเวลา: "*Bangkok, updated on 11 October, 2021 – The Tourism Authority of Thailand (TAT) would like to provide the latest information on air travel within Thailand on the various airlines who operate domestic route networks.*"

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 11 October)

2.2 ผู้ร่วมสื่อสาร (participants-p)

ผู้ร่วมการสื่อสารมีหน่วยงานของ TAT Newsroom ภายใต้การดำเนินงานของกองวิเทศสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะเป็นผู้ส่งสาร ซึ่งหน่วยงานมุ่งเน้นเนื้อหาในด้านการประชาสัมพันธ์ ข้อบังคับและข้อปฏิบัติต่อผู้ส่งสาร ยังมีการเขียนอ้างอิงถึงองค์กรสุขภาพระดับโลกร่วมด้วย คือ องค์การอนามัยโลก และองค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ หน่วยงานของ TAT Newsroom มีการอ้างอิงถึงหน่วยงานกระทรวงอื่น ๆ ที่พบในเนื้อหา คือ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่า หน่วยงานเหล่านี้มีอิทธิพลต่อเนื้อหาและเป็นส่วนกำหนดทิศทางการส่งสารในกรณีของผู้รับสาร คือประชาชนที่อ่าน TAT Newsroom ภายใต้หัวข้อ Situation Updates ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้รับสารอาจเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือผู้ที่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาในประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

2.3 จุดมุ่งหมาย (ends-e)

จุดมุ่งหมายสำคัญมีประเด็นในการนำเสนอ ดังนี้ 1) นำเสนอมาตรการการป้องกันโรค มีลักษณะบังคับว่าด้วยกฎหมาย 2) สั่งการให้ผู้อ่านปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อควบคุมโรคอย่างมีประสิทธิภาพ 3) นำเสนอมาตรการผ่อนคลายในการท่องเที่ยว เพื่อเร่งรัดฟื้นเศรษฐกิจ 4) ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในแต่ละพื้นที่และมีการอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรค และ 5) นำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีมีความเป็นมืออาชีพ กล่าวคือเป็นจุดมุ่งหมายในเชิงการเมือง แสดงออกให้เห็นว่าเนื้อหาของตัวบทรายงานใน TAT Newsroom ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐ ตัวบทจึงบ่งชี้ความหมายเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้มีความหมายเชิงบวกต่อรัฐและการแสดงออกในการควบคุมโรค ถือเป็นประโยชน์ต่อรัฐในรูปแบบที่ประชาชนต้องร่วมมือ

2.4 การลำดับวาทกรรม (act sequence-a)

การลำดับวาทกรรมประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) การเกริ่นนำเรื่องราว เป็นวาทกรรมการเกริ่น มีลักษณะบังคับปรากฏ เป็นการเกริ่นนำประเด็นสำคัญว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง 2) ส่วนเนื้อหาหลักเป็นวาทกรรมบอกเล่า มีลักษณะบังคับปรากฏเป็นส่วนเนื้อหาหลักของตัวบท มีการขยายรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาวะการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กฎข้อบังคับหรือคำแนะนำที่ผู้อ่านต้องติดตาม ซึ่งบางครั้งจะมีการใช้วาทกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น วาทกรรมการอธิบาย วาทกรรมการชี้แจงเหตุผล การเตือน การแนะนำ การสั่งการ การคาดคะเน การให้กำลังใจ และ 3) ส่วนการปิดเรื่อง เป็นวาทกรรมสั่งการ มีลักษณะ บังคับปรากฏ เพื่อให้ผู้อ่านติดต่อสอบถามเพิ่มเติมหากเกิดข้อสงสัยหรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ดังนี้

การเกริ่นนำเรื่องราว: *"Bangkok, 01 July, 2021 – The Tourism Authority of Thailand (TAT) would like to provide an update on the requirements needed for domestic travel to Ko Samui, Surat Thani for both Thais and foreigners."*

ส่วนเนื้อหาหลัก: *"For domestic travellers from Maximum and Strict Controlled Areas or 'dark-red zone' provinces, Maximum Controlled Areas or 'red zone' provinces, and Controlled Areas or 'orange zone' provinces, the following requirements apply: Must scan the QR code "SAVE SURAT" and complete all the information."*

ส่วนการปิดเรื่อง: *"For additional information and assistance relating to Thailand's tourism, contact the TAT Contact Centre 1672 or Tourist Police 1155."*

(Tourism Authority of Thailand Newsroom, 2021, 1 July)

2.5 นำเสียง (key-k)

รายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวเน้นข้อปฏิบัติให้ผู้อ่านทำตามคำแนะนำ มีลักษณะนำเสียงแบบเป็นทางการเป็นหลักเพื่อให้เนื้อหาเกิดความรู้สึกจริงจังและน่าเชื่อถือ ข้อมูลบางส่วนพบว่ามีลักษณะแบบกึ่งทางการ ซึ่งเป็นการยกบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่ให้กำลังใจและให้ความหวังผู้อ่านเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อให้การท่องเที่ยวดีขึ้นอีกครั้ง

2.6 เครื่องมือ (instrumentality-i)

รูปแบบของถ้อยคำสื่อสารที่พบในข้อมูลเป็นแบบตัวเขียนทั้งหมด มีลักษณะเด่นเป็นภาษาทางการ และต่างจากภาษาพูด เช่น โครงสร้างของตัวบทมีรูปแบบชัดเจนเป็นแบบแผนตามการลำดับวาทกรรมมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาที่ตรงไปตรงมา เนื้อหา มีการอ้างอิงข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีการใช้คำศัพท์เฉพาะเกี่ยวกับอุปกรณ์ป้องกันโรค ไม่พบประโยคคำถามและประโยคเชิงวาทศิลป์เพื่อให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมหรือให้ขบคิดในเนื้อหา อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลพบว่าเนื้อหามีส่วนที่เป็นลักษณะภาษาแบบ กึ่งทางการ เช่นเดียวกัน เช่น การใช้สรรพนาม "I" และ "we" ในส่วนที่เป็นบทสัมภาษณ์ นอกจากนี้ เครื่องมือในการนำเสนออีกรูปแบบหนึ่งคือ ประโยคประกอบบุรุษภาพสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดในประเทศไทย

2.7 บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (norms of interaction and interpretation-n)

บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ คือ ผู้ส่งสารเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานรัฐ มีสถานะเป็นผู้มีความรู้ และมีข้อมูลที่ถูกต้อง รวมทั้งยังเป็นผู้ให้การช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ข้อควรปฏิบัติเมื่อนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ในอีกกรณีหนึ่ง ผู้รับสารคือประชาชน ซึ่งเป็นผู้อ่านรายงานภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมตัวกับสถานะเข้มงวด ประชาชนหรือผู้อ่านจึงเป็นฝ่ายเรียนรู้ ยอมรับ และปฏิบัติตามนโยบาย การป้องกันโรค รวมถึงเป็นผู้รับการช่วยเหลือ กล่าวได้ว่าผู้ส่งสารต้องการแสดงว่าตนมีสถานะที่เหนือกว่าผู้รับสาร ในด้านของผู้ถือครองข้อมูลและความรู้ กลวิธีทางภาษาที่แสดงในประเด็นนี้คือการใช้มูลบท การใช้ประโยคคำสั่ง คำศัพท์อ้างอิงถึงหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ควบคุมสถานการณ์ เป็นต้น ส่วนปฏิสัมพันธ์ในการตีความ คือ ผู้รับสารตีความว่าสารมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากข้อมูลที่นำเสนอเป็น การอ้างอิงจากมาตรการของรัฐที่บังคับใช้ทั่วประเทศ รวมทั้งเนื้อหาบางส่วนมีการอ้างอิงจากองค์กรต่าง ๆ และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้รับสารสามารถคล้อยตามสารที่ส่งมาได้ง่ายและสมเหตุผลในการติดตามข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2.8 ประเภทการสื่อสาร (genres-g)

ประเภทของการสื่อสารเป็นการให้คำแนะนำและนำเสนอข้อควรปฏิบัติ มีลักษณะเป็น ตัวบทประเภทกระบวนการ (procedural text) เนื้อหาในตัวบทมีความเป็นทางการและมุ่งเน้นการให้ข้อมูลและ กระบวนการเกี่ยวกับการป้องกันและการลดการแพร่กระจายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น การนำเสนอ ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางไปจังหวัดต่าง ๆ การแสดงตนเพื่อคัดกรองโรค หรือการปฏิบัติตัวเพื่อหลีกเลี่ยงกิจกรรม เสี่ยงในสังคม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเนื้อหาของตัวบทจะเน้นไปที่กระบวนการเป็นหลัก แต่ก็สามารถพบเนื้อหาใน ลักษณะผสมผสานได้ กล่าวคือ การจัดลำดับวัจนกรรมของเนื้อหาในข้อมูลมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) การเกริ่นนำ เรื่องราว มีลักษณะในเชิงบรรยายเกี่ยวกับการระบาด 2) ส่วนเนื้อหาหลัก นำเสนอกระบวนการที่ทำให้โรคระบาด ทุเลาลง เนื้อหา มีการแสดงตัวอย่างและขั้นตอนในการร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ และ 3) ส่วนการปิดเรื่อง เป็นส่วนที่ ให้ผู้อ่านให้ติดต่อมาทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหากมีข้อสงสัย

3. มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม

มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมมี 2 แนวคิดสำคัญแฝงอยู่ในเนื้อหารายงานออนไลน์สถานการณ์ การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คือ 1) แนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้ (power/knowledge) และ 2) แนวคิดบริโภคนิยม (consumerism) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 แนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้ (power/knowledge)

เมื่อพิจารณาคู่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะพบว่ากลวิธีทางภาษาในข้อมูล ของการศึกษาบ่งชี้ให้รัฐมีอำนาจเหนือกว่าประชาชนและผลักดันให้เกิดการควบคุมประชาชน ให้ทำตามมาตรการอย่างจริงจัง เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของ ปัญหา มีพฤติกรรมเสี่ยงในการกระจาย การระบาด การควบคุมของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ จึงต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนจนกว่าสถานการณ์จะเบาบางลง นอกจากนี้ เนื้อหาในการนำเสนอข้อมูลยัง ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่แสดงออกถึงความรู้ว่ารัฐมีอำนาจที่เหนือกว่าและเนื้อหาที่มีความเป็นทางการ มี แบบแผนในการนำเสนอและลำดับที่ชัดเจน มีลักษณะเป็นตัวบทประเภทกระบวนการบางส่วนของเนื้อหา เป็นการอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์และการแพทย์ และมักจะอ้างอิงหน่วยงานวิจัยและมหาวิทยาลัย ด้วย เหตุนี้ ตัวบทรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยว จึงมีเนื้อหาที่แฝงแนวคิดในด้านการใช้อำนาจ/ ความรู้ ที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลและมีศักยภาพในการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของ

ประชาชนให้เชื่อมั่นในข้อมูลที่หน่วยงานรัฐนำเสนอ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงต้องทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำคำแนะนำที่ทรงประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐตลอดระยะเวลาการระบาดของโรคในปี พ.ศ. 2564 จุดประสงค์ของการใช้อำนาจ/ความรู้เกี่ยวเนื่องกับการสร้าง “สมาชิกที่พึงประสงค์” กล่าวคือ ผู้อ่านตัวบทรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวมีอำนาจที่น้อยกว่าและมีความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่มากเท่ากับหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น ประชาชนจึงต้องเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์และมีหน้าที่ต้องอยู่ในกฎระเบียบและปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด

3.2 แนวคิดบริโภคนิยม (consumerism)

การท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมหลักที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย แนวคิดบริโภคนิยมจึงเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับลักษณะการทำงานของการทำงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือบรรเทาวิกฤติให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากข้อมูลพบว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการบริโภค และนำเสนอเนื้อหาให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการบริโภค และถูกทำให้เป็นสินค้าเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว หนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่รัฐบาลไทยใช้เพื่อกระตุ้นการบริโภคคือนโยบายการท่องเที่ยวแบบ Sandbox โดยใช้จังหวัดภูเก็ตเป็นต้นแบบแนวคิดบริโภคนิยมถูกผลิตซ้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีส่วนในการผลักดันเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังแสดงให้เห็นสภาวะการกลับสู่ “ความปกติ” ที่สมาชิกในสังคมควรได้รับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หน่วยงานรัฐมีภาพลักษณ์ที่ดี มีการบริหารความเสี่ยง และประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา

ผลจากการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณษา ภักตริก (2565) ในการศึกษาชาวทกรรมโควิด-19 ในการค้นหาหวัระ และงานวิจัยของ Kheovichai (2022) ในการวิเคราะห์การสร้างวาทกรรมในคำกล่าวรายงานของผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก หน่วยงานรัฐไม่ได้เพียงให้ความสำคัญในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว แต่การนำเสนอข้อมูลมีการสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นหน่วยงานที่กระตุ้นหรือรันมีความน่าเชื่อถือและพึ่งพาได้ ในขณะที่สาเหตุของปัญหาการระบาดมาจากประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ TAT Newroom เป็นหน่วยหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่นำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวให้ดูดีและดึงดูดนักท่องเที่ยวแม้สถานการณ์อาจจะยังไม่คลี่คลายตึง โดยเนื้อหาสอดคล้องกับแนวคิดบริโภคนิยม มีการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวแบบ Sandbox เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้เป็นสภาวะปกติ นอกจากนี้จากการวิเคราะห์คำสำคัญในคลังข้อมูลหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ภาษาอังกฤษของ Jiang and Hyland (2021) ยังพบว่าเนื้อหาของข่าวเกี่ยวกับการระบาดกล่าวถึงอาการของโรค มาตรการป้องกันวัคซีน และกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ ซึ่งค่อนข้างตอบรับกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะในด้านการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกและคำศัพท์ในบริบทท่องเที่ยว แม้ว่าข้อมูลสำหรับกรณีศึกษาในครั้งนี้เป็นคลังข้อมูลขนาดเล็ก แต่กลับแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการนำเสนอรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวของ TAT Newroom เน้นย้ำเรื่องการบริหารความเสี่ยงในการเดินทางเข้าประเทศเป็นส่วนสำคัญหลักเทียบเท่ากับเนื้อหาข่าวในคลังข้อมูลขนาดใหญ่ ทั้งนี้ การบริหารความเสี่ยงของหน่วยงานรัฐที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำเสนอเน้นสอดคล้องกับแนวคิดในด้านอำนาจ/ความรู้เพราะหน่วยงานรัฐต้องวางสถานะของตนให้มีอำนาจเหนือมากกว่าประชาชนเพื่อควบคุมสถานการณ์และมุ่งสร้างประชาชนให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์

2. ภาษาที่สื่อถึงความรุนแรง ความตลก และไม่เป็นทางการอาจไม่ได้เป็นทางเลือกสำหรับสื่อออนไลน์หลักของประเทศไทยในบริบทของการท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาในมุมมองของกลวิธีทางภาษาตอบรับกับชุดความคิดเกี่ยวกับรัฐและชาติ และชุดความคิดเกี่ยวกับประชาชน ในข้อมูลจากการวิเคราะห์ที่ไม่พบชุดความคิดเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในฐานะที่เป็นศัตรูหรือคู่ต่อสู้ ดังปรากฏในงานวิจัยของ สุพรรณษา ภักตริก (2565) และ Kheovichai (2022) โดยการบ่งชี้ความเป็นศัตรูหรือคู่ต่อสู้แสดงออกด้วยการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์ เช่นเดียวกันกับงานของ Seixas (2021) และ Joharry and Turiman (2020) โดยตัวโรคและการระบาดเปรียบดังอุปลักษณ์สงคราม มีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงความรุนแรงและการต่อสู้ ประชาชนต้องให้ความร่วมมือ จึงจะผ่านสงครามและถือเป็นชัยชนะ นอกจากนี้ การระบาดเปรียบได้กับอุปลักษณ์ไฟดังที่ Semino (2021) ได้วิเคราะห์ว่า อุปลักษณ์ดังกล่าวถูกนำมาใช้เพื่อแสดงว่าการระบาดเป็นไปในวงกว้างและลุกลามได้เร็วเหมือนไฟ การใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์จากงานวิจัยดังกล่าวมีลักษณะการบรรยายถึงความลำบากของประชาชน สาเหตุที่รายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวไม่ได้มีลักษณะทางภาษาดังกล่าวอาจเป็นเพราะเนื้อหาของข่าวมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายใต้แนวคิดอำนาจ/ความรู้ เพื่อบ่งชี้ข้อจำกัดในบางกิจกรรม ค่าเตือน ข้อแนะนำ และเพื่อควบคุมประชาชน นอกจากนี้ เนื้อหาของตัวบทยังอยู่ภายใต้แนวคิดบริโภคนิยมเพื่อให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น เนื้อหาจึงมุ่งนำเสนอข้อเท็จจริงและมีความเป็นกลางมากกว่าการกระตุ้นผู้อ่านให้เกิดอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา อีกทั้งภาษาในเนื้อหายังมีลักษณะแบบเป็นทางการมากกว่าการใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการหรือการใช้มุขตลก ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอเนื้อหาของรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวจึงไม่จำเป็นต้องใช้ลักษณะทางภาษาที่สื่อถึงความรุนแรงดังปรากฏในงานวิจัยอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

เนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้เบาบางลง การฟื้นตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยมีทิศทางที่ฟื้นตัวมากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาการใช้ภาษาหรือกลวิธีทางภาษาในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในโลกยุคหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การศึกษาในอนาคตอาจเป็นการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ระหว่างภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยวิเคราะห์ความเหมือนหรือความต่างของกลวิธีทางภาษาในมุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในช่วงโลกหลังยุคการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

รายการอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). จำนวนผู้เสียชีวิตและผู้ติดเชื้อโควิด-19. <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/>.
- จันทิมา อังคณิกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2553). วาทกรรมความเป็นหญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย [รายงานวิจัย]. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สุพรรณษา ภักตริก. (2565). วาทกรรม “โควิด 19” ในการตูนขายหัวเราะ ชุด “KnowCovid: รู้ทันโควิด”: สื่อเผยแพร่อุดมการณ์รัฐ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 22(1), 124-156.

- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.
- Foucault, M. (1980). *Knowledge/power: Selected interviews and other writing 1972-1977*. Pantheon Book.
- Gee, J.P. (2001). *An introduction to discourse analysis: Theory and method* (2nded.). Routledge.
- Halliday, M.A.K. & Matthiessen, M. I. M. C. (2014). *Introduction to functional grammar* (4thed.). Routledge.
- Hiscott, J., Alexandridi, M., Muscolini, M., Tassone, E., Palermo, E., Soultioti, M., & Zevini, A. (2020). The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine and Growth Factor Reviews*, 53, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.cytogfr.2020.05.010>
- Hymes, D. (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. The University Press.
- Jiang, F., & Hyland, K. (2021). COVID -19 in the news: The first 12 months. *International Journal of Applied Linguistics*, 32(2), 241-258. <https://doi.org/10.1111/ijal.12412>
- Joharry, S. A., & Turiman, S. (2020). Examining Malaysian public letters to editor on COVID-19 pandemic: A corpus-assisted discourse analysis. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 20(3), 242-260. <http://doi.org/10.17576/gema-2020-2003-14>
- Kheovichai, B. (2022). Collocation and discursive construction of Covid-19 in WHO director general's discourse: A corpus-based study. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 15(1), 10-32.
- Seixas, E. C. (2021). War metaphors in political communication on Covid-19. *Frontiers in Sociology*, 5, 200-215. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.583680>
- Semino, E. (2021). "Not soldiers but fire-fighters"-metaphors and Covid-19. *Health Communication*, 36(1), 50-58.
- Tourism Authority of Thailand Newsroom. (2021). *TAT Newsroom Situation Updates*. <https://www.tatnews.org/category/thailand-tourism-updates/>

ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป An Overview of China's National Image in Thai Documentaries

Yan'e Yin¹

เทพพร มังธานี (Thepphon Mangthani)²

ธนิต โตอดิเทพย์ (Tanit Toaditthep)³

Received: March 27, 2024

Revised: October 8, 2024

Accepted: October 15, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ถูกนำเสนอผ่านสารคดีไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยบทของสารคดี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดด้านภาพลักษณ์บนพื้นฐานของแนวคิดการเล่าเรื่องและความคิดเห็นของผู้ชมผ่านสารคดี คัดเลือกจากสารคดี 74 ตอน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศจีนที่คนไทยถ่ายทำ และความคิดเห็นจากผู้ชมสารคดี 6,581 ความคิดเห็นในยูทูปเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตบันทึกด้วยบทจากสารคดี อ่านความคิดเห็นเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอสารคดีที่มีภาพลักษณ์ประเทศจีนแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเทศจีนเป็นบ้านเกิดที่ตามหารากเหง้าและบรรพบุรุษสำหรับคนไทยเชื้อสายจีน 2) ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีชาติพันธุ์หลากหลาย 3) ประเทศจีนเป็นประเทศที่ทันสมัย และ 4) ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย และส่วนมากเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์ของประเทศจีนที่นำเสนอในสารคดีไทยมีภาพลักษณ์เชิงบวก ในสังคมสมัยใหม่ภาพลักษณ์ประเทศถือเป็นซอฟต์แวร์เวอร์ที่สำคัญ รวมถึงเป็น “ทุนด้านชื่อเสียง” ของประเทศ ภาพลักษณ์ประเทศที่ดีจะนำมาซึ่งชื่อเสียงที่ดีด้วย การวิจัยครั้งนี้ทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้านเกี่ยวกับการนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศจีนในสารคดีไทย เข้าใจถึงสภาพแวดล้อมของประเทศจีนในประเทศไทยดียิ่งขึ้น และเข้าใจประเทศจีนตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยมากขึ้น

คำสำคัญ: ประเทศจีน, ภาพลักษณ์, สารคดีไทย

Abstract

This research, “An Overview of China's National Image in Thai Documentaries”, aims to analyze the image of China presented through Thai documentaries. It is a qualitative research method that involves analyzing the texts of documentaries using the concepts of image narration theory and viewer comments. In this study, 74 documentaries produced by Thai filmmakers and 6,581 viewer comments on YouTube were selected for analysis. Data collection includes observing and transcribing the documentary texts, as well as reviewing viewer feedback.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

^{2,3} สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Program in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

The research findings are presented in a descriptive and analytical manner. The study reveals that the image of China in Thai documentaries can be divided into four main points: 1) China is a Homeland for Thai-Chinese Ancestry. 2) China is a country with many ethnicities. 3) China is a modern country. 4) China is a country with many different cultures. The research shows that Thai documentaries tend to present China in a predominantly positive manner. In today's society, a country's "soft power" and "reputational capital" are crucial aspects of its national image. This research provides a comprehensive understanding of the portrayal of China in Thai documentaries, aiming to better understand China's presence in Thailand and gain a deeper insight into China within the contemporary social and cultural context.

Keywords: China, Image, Thai Documentaries

บทนำ

ภาพลักษณ์ของประเทศถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการสร้างซอฟต์แวร์ (soft power) ของชาติ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและอิทธิพลของประเทศนั้น ๆ และยังส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย ปัจจุบันประเทศจีนได้กลายเป็นจุดสนใจของโลกในฐานะประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ของประเทศจีนผ่านสังคมออนไลน์จึงเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยทางวิชาการมาโดยตลอด

ปัจจุบันประเทศจีนได้เริ่มสร้างเครือข่ายการสื่อสารภายนอกที่ครอบคลุมทั่วโลก บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับ “ความแตกต่างระหว่างภายในและภายนอก และความแตกต่างระหว่างภายนอกและภายใน” โดยได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารภายนอกของ “หนึ่งประเทศ หนึ่งนโยบาย” ตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน และใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการสื่อสารระหว่างประเทศที่แม่นยำ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศในแง่ของการปลูกฝังเรื่อง การเล่าเรื่องระบบวาทกรรม และช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้ประเทศที่เป็นเป้าหมายในการสื่อสารกับต่างประเทศสามารถเข้าใจและเห็นประเทศจีนที่แท้จริงในเชิงซับซ้อนได้อย่างละเอียด (Huang Liangqi, 2017)

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 21 ภาพลักษณ์ของประเทศจีนได้รับความสนใจอย่างมากจากความคิดเห็นของสาธารณชนทั่วโลก และสารคดีเกี่ยวกับประเทศจีนได้ถูกประเทศที่มีเทคโนโลยีในด้านการผลิตสารคดีชั้นสูงผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น โดยได้ถ่ายทำสารคดีที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศจีนในสารคดีเหล่านี้จึงกลายเป็นประเด็นที่น่าจับตามาโดยตลอด

ประเทศไทยและประเทศจีนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 โดยความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ และมีการขยายความร่วมมือเชิงลึกในทุกมิติ นับตั้งแต่มีการเสนอโครงการ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiatives) ส่งผลให้ประเทศจีนและอาเซียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยในฐานะสมาชิกสำคัญของอาเซียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศจีนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะหลังการเสนอยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ประเทศจีนและประเทศไทยยังคงรักษาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในหลาย ๆ ด้าน และประเทศจีนเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของประเทศไทยเป็นเวลามา 8 ปีติดต่อกัน ในปี พ.ศ. 2563 ในขณะที่

ทั่วโลกกำลังเผชิญปัญหาวิกฤตโควิด-19 แต่การค้าระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทยยังเฟื่องฟูเหมือนเดิม ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2563 ปริมาณการค้าระหว่างประเทศจีนและประเทศไทยอยู่ที่ 98.63 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยในจำนวนนี้ประเทศไทยส่งออกไปประเทศจีน 50.53 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าจากประเทศไทย 48.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.8 และร้อยละ 4.2 จากปีที่ผ่านมา (กระทรวงพาณิชย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน, 2563) จากปริมาณการค้าระหว่างประเทศจีนและประเทศไทยทำให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศยังคงแข็งแกร่งและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง

การระบาดอย่างกะทันหันของโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2563 ทำให้ทั่วโลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ในรอบศตวรรษ ภาพลักษณ์ระดับสากลของประเทศจีนถูกทำลายอย่างรุนแรง จากผลสำรวจประจำปีของ The State of Southeast Asia 2021 Survey Report พบว่า พลเมืองของประเทศในกลุ่มอาเซียนมองภาพลักษณ์ของประเทศจีนแย่ลง โดยความเชื่อมั่นของประเทศจีนลดลงอย่างต่อเนื่อง ร้อยละของความไม่ไว้วางใจต่อประเทศจีนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 51.5 ในปี พ.ศ. 2562 เป็นร้อยละ 60.4 ในปี พ.ศ. 2563 เป็นร้อยละ 63.0 ในปี พ.ศ. 2564 ทุกประเทศสมาชิกในอาเซียนมีระดับความไม่ไว้วางใจต่อประเทศจีนมากกว่าระดับความไว้วางใจซึ่งในประเทศไทย ความไม่ไว้วางใจต่อประเทศจีนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 67.9 ในปี พ.ศ. 2564

ภาพ 1

ค่าความเชื่อของพลเมืองอาเซียนที่มีต่อประเทศจีน



หมายเหตุ. จาก “The State of SEA-2021-v2,2021”, โดย Seah, Ha, Martinus and Thao, 2021 (<https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2021/01/The-State-of-SEA-2021-v2.pdf>).

จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าภาพลักษณ์ประเทศจีนในประเทศไทยโดยทั่วไปจะเป็นไปในทางบวก แต่แนวโน้มเป็นเชิงลบค่อนข้างมากขึ้น นอกจากนี้ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา “ทฤษฎีภัยคุกคามของจีน” ที่สื่อตะวันตกสร้างความตื่นตระหนกในชาวเชิงลบจำนวนมากเกี่ยวกับประเทศจีน และบิดเบือนนโยบายเอกภาพแห่งชาติของประเทศจีน ได้ส่งผลกระทบต่อสื่อไทยและผู้ชมทั่วไป

ดังนั้น สื่อของประเทศจีนและประเทศไทยซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างความคิดเห็นของประชาชน และมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ จึงมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดการรับรู้ภาพลักษณ์ของชาติในสายตาของอีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอีกด้วย ดังนั้น เพื่อขจัดความเข้าใจผิดระหว่างประเทศจีนและประเทศไทย การเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนและการปรับปรุงการสื่อสารระหว่างประเทศ รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของชาติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาภาพลักษณ์ประเทศจีนในสื่อไทย

อย่างไรก็ตาม บทความนี้ได้ทำการคัดเลือกสารคดีที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนซึ่งถ่ายทำในประเทศไทยมาเป็นกรณีศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงภาพลักษณ์ของประเทศจีนที่ถูกนำเสนอในสารคดีเหล่านี้ รวมถึงเพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศจีนในประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้นในบริบทของสังคมสมัยใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ประเทศจีนในภาพตะวันตกเป็นประเด็นที่น่าสนใจในแวดวงวิชาการมาโดยตลอด ตามข้อมูลที่ศึกษามา ผู้วิจัยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเทศจีนในภาคตะวันตกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. งานวิจัยเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยจอห์น คิง แฟร์แบงก์ (John King Fairbank) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันและผู้นำระดับนานาชาติของไซโนโลจิสต์ มีผลงานวิจัยที่ชื่อว่า “The Missionary Enterprise in China and America” (Fairbank, 1974) และ “China Watch” (Fairbank, 1987) โดยเน้นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีน-สหรัฐฯ และนโยบายต่างประเทศ การศึกษาเรื่อง “China in the American Political Imagination” มุ่งเน้นสำรวจต้นกำเนิดของความประทับใจต่ออเมริกาที่มีต่อประเทศจีนในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ และผลกระทบที่มีต่อนโยบายของสหรัฐฯ โดยใช้การสัมภาษณ์นักยุทธศาสตร์ระดับโลก นักประวัติศาสตร์ นักข่าวผู้เชี่ยวชาญด้านการทหาร นักธุรกิจที่สนับสนุนด้านสิทธิมนุษยชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลการสัมภาษณ์ช่วยให้เข้าใจภาพลักษณ์ของประเทศจีนในมุมมองของบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ (McGiffert & Hamre, 2003) นอกจากนี้ การศึกษาเรื่อง “Images of China in the American Print Media: A survey from 2000 to 2002” ได้วิเคราะห์ประเทศจีนในหนังสือพิมพ์รายวันรายใหญ่จำนวน 4 ฉบับของสหรัฐฯ ตลอดระยะเวลาสามปี เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติของผู้อ่านหนังสือพิมพ์เหล่านี้ที่มีต่อประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์เชิงลบของประเทศจีนมีมากกว่าภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่มีคุณค่าสำหรับทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศจีน และยังคงเป็นเช่นนี้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา (Liss, 2003)

การศึกษาเหล่านี้นำเสนอภาพลักษณ์ประเทศจีนอย่างครอบคลุมในสายตาของชาวสหรัฐฯ รวมถึงภาพลักษณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยทั่วไปงานวิจัยของนักวิชาการมีการวิเคราะห์ที่ค่อนข้างเป็นระบบและการสาธิตหลายวิธี แต่นักวิจัยส่วนใหญ่มักจะตรวจสอบความสัมพันธ์ทางการเมืองและประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศตนกับจีนโดยพิจารณาจากผลประโยชน์ทางการเมืองของประเทศตนเอง

2. การศึกษาคนจีนและการสร้างภาพลักษณ์ประเทศจีนในงานวิจัยวรรณกรรม ภาพลักษณ์ประเทศจีนและชาวจีนในการศึกษาเหล่านี้ค่อนข้างเป็นลบ จากงานของ Franking (1979) เรื่อง “ภัยเหลือ: ชาวจีนในนวนิยายอเมริกัน 1850-1940” (ค.ศ.1979) วิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับ “ไชน่าทาวน์” ในสังคมสหรัฐฯ ผ่านการศึกษาภาพลักษณ์จีนที่ตีพิมพ์ใน “Farland Monthly” และ “California” และศึกษาการ์ตูนเรคเตอร์ของพระเอกสองคนชื่อ “Fu Manchu” และ “Charlie Chen” เพื่อสรุปภาพรวมกระแสหลักของคนจีนในสังคมสหรัฐฯ พบว่าภาพลักษณ์ของคนจีนในสหรัฐฯ ในขั้นตอนนี้มักบ่งบอกถึงความตระหนัก “ภัยเหลือ” หมายถึงความรู้สึกลบและอคติของคนผิวขาวที่มีต่อชาวเอเชีย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ประเทศจีนในไทยแบ่งเป็นการวิจัยภาพลักษณ์บุคคล ภาพลักษณ์ประเทศจีนและความเป็นจีน งานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์บุคคล เช่น การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์นักท่องเที่ยวชาวจีนของชาวเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าที่เป็นภาพลักษณ์เชิงบวก ได้แก่ ด้านธุรกิจ ด้านรายได้ต่อชาวเชียงใหม่

มีบางปัจจัยที่เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบจรรยาบรรณในการขับขี และการรักษาความสะอาด (รัชนี้ ชื่อมือ, ไพศาล กาญจนวงศ์, ปานแพร เขาวนัประยูร และยุทธการ ไวยอาภา, 2560) และการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอในประวัติศาสตร์จีน ภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอ ในประวัติศาสตร์จีนเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมและการเมือง ในช่วงก่อนสงครามฝิ่น การเดินเรือของเขาถูกมองว่าเป็นกิจกรรมฟุ่มเฟือยของราชวงศ์หมิง แต่ใน “ศตวรรษแห่งความอภัยยศ” (ค.ศ.1842-1949) กลับได้รับการยกย่องว่าเป็นสัญลักษณ์ความยิ่งใหญ่ของประเทศจีน และหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1978 การเดินเรือของเจิ้งเหอ กลายเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพและผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างจีนกับนานาชาติ (สิทธิพล เครือรัฐติกาล, 2555) และการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของสตรีจีนยุคใหม่ด้วยสามสิบที่สะท้อนผ่านละครโทรทัศน์เรื่อง “ซานสี่เอ๋อร์อี” ละครได้นำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีจีนยุคใหม่ที่มีภาพลักษณ์แตกต่างจากในอดีต คำกล่าวที่ว่า “สตรีไร้ความสามารถถือว่ามีคุณธรรม” อาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันอีกต่อไป (กมลชนก โดสงวน, 2565)

งานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์ประเทศจีน เช่น การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533 พบว่า ภาพลักษณ์ของชาวจีนในนวนิยายไทยช่วงเวลา พ.ศ. 2480-2500 มีภาพลักษณ์เป็น “คนอื่น ผู้ร้าย ศัตรู กลุ่มผู้มีอิทธิพล คอมมิวนิสต์ คนไม่มีคุณธรรม” ต่างจากภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533 ที่มีภาพลักษณ์เป็น “จีนสยาม มีการปรับตัวกลายเป็นไทย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในเชื้อชาติจีน และความเป็นจีนของตนเอง เป็นคนที่มีคุณธรรม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี นายทุน นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จทางด้านธุรกิจ” และแก้ไขภาพลักษณ์ “คอมมิวนิสต์” ให้ดีขึ้น (เพ็ญญา หมอนสะอาด, 2550)

งานวิจัยที่ศึกษาความเป็นจีน เช่น การศึกษาเรื่องความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล โดยเป็นการวิเคราะห์ความเป็นจีนและกลวิธีการนำเสนอความเป็นจีนผ่านองค์ประกอบทางวรรณกรรมในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล พบว่า มีกลวิธีนำเสนอความเป็นจีนผ่านองค์ประกอบวรรณกรรมคือ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา การเล่าเรื่อง แนวคิดเรื่องฉากและแก่นเรื่อง (เพ็ญประภา เหล่าทะนันทน์ และจารุวรรณ ธรรมวัตร, 2563)

จากงานวิจัยข้างต้นเห็นได้ว่า งานวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ประเทศจีนในวรรณกรรม โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสื่อมวลชน มีทั้งรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่ยังมีประเด็นที่ไม่ได้ศึกษาดังต่อไปนี้

1) งานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์ประเทศจีนผ่านโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อมวลชน หรือสารคดียังไม่ลึกซึ้งเพียงพอ โดยเฉพาะศึกษาด้านปฏิบัติการการสร้างภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทย

2) งานวิจัยการศึกษาภาพลักษณ์ประเทศจีนในประเทศไทยมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะการนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทย และวิเคราะห์ปฏิบัติการการสร้างภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยยังเป็นงานวิจัยที่ค่อนข้างแปลกใหม่และน่าสนใจเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีด้านภาพลักษณ์บนพื้นฐานของแนวคิดการเล่าเรื่อง มาศึกษาประเด็นการนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยให้ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยรอบด้านและละเอียดยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขั้นตอนการวิจัยเริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้ชุดความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ประเทศจีนและสารคดี โดยใช้แนวคิดด้านภาพลักษณ์บนพื้นฐานของแนวคิดการเล่าเรื่องและความคิดเห็นของผู้ชมผ่านสารคดี

2. คัดเลือกหน่วยที่ใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์เป็นสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศจีน จำนวน 74 ตอน ได้แก่ สารคดีช่อง Thai PBS รายการ Spirit of Asia จำนวน 50 ตอน สารคดีช่อง World 360-degree จำนวน 4 ตอน และสารคดีช่อง Crosscutting Channel จำนวน 20 ตอน และเนื้อหาของสารคดีชาติพันธุ์ ปรัชญาความเชื่อ ประวัติศาสตร์ การค้าขาย การท่องเที่ยว จีนยุคใหม่ โดยคัดเลือกสารคดีที่คนไทยถ่ายทำทั้งหมด และข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบผ่านการค้นหาคำสำคัญ 3 คำ ได้แก่ คำว่า “ประเทศจีน” “คนจีน” และ “ภาพลักษณ์จีน” กำหนดระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2543 ถึง 1 มกราคม พ.ศ. 2566 เนื่องจากประเทศจีนกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มมีความร่วมมือกับไทยอย่างใกล้ชิด ไทยกับจีนมีข้อตกลงความร่วมมือด้านวัฒนธรรมไทย-จีน ดังนั้นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกสารคดีที่เกี่ยวกับประเทศจีนในการวิจัยครั้งนี้คือต้องเป็นสารคดีที่คนไทยผลิตเองหรือมีคนไทยเป็นส่วนร่วม สารคดีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศจะไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้

3. เครื่องมือในการวิจัย แบบบันทึกการถอดตัวบทจากสารคดีและแบบบันทึกการแสดงความคิดเห็น เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการถอดความจากสารคดี การแสดงความคิดเห็นและบันทึก ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2566 วิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2566 จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปผลการวิจัย และตัวบท (textual) สารคดีจากการเขียนตามคำบรรยายของสารคดีจนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัว

4. เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่ครอบคลุมและแม่นยำ ผู้วิจัยได้ทบทวนและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการสังเกต (ชมสารคดี) ถอดความจากสารคดี รวบรวมความคิดเห็นของผู้ชม การสัมภาษณ์ผู้นำทางในสารคดี และการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร

5. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบอุปนัย (induction) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีการแบ่งสารคดีเป็น 7 ประเภท ตามเนื้อหา ได้แก่ ชาติพันธุ์ ปรัชญาความเชื่อ ความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์ การค้าขาย การท่องเที่ยวและจีนยุคใหม่ สารคดีทุกตอนที่คัดเลือกมาวิเคราะห์ต้องตอบคำถามสำคัญตามองค์ประกอบหลัก ๆ 6 ประการ ได้แก่ แหล่งที่มา ผู้ถ่ายทำ ตัวบท วิถีกายทอดไปยังผู้อื่น ผู้ชมสารคดี และกระบวนการถอดความหมายของตัวบท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระชับ สอดคล้อง และเป็นเหตุเป็นผลในรูปแบบของรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ประเทศจีนที่ปรากฏในสารคดีไทยที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนได้ ผลการวิเคราะห์ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ประเทศจีนเป็นบ้านเกิดที่ตามหารากเหง้าและบรรพบุรุษสำหรับคนไทยเชื้อสายจีน

สารคดีเกี่ยวกับจีนที่ถ่ายทำโดยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service: Thai PBS) เริ่มต้นด้วยชาวฮากกาในประเทศไทยเดินทางกลับไปยังเมืองเหมยโจว เพื่อแสวงหารากเหง้าและบรรพบุรุษของพวกเขา ได้แก่ รายการสารคดี Spirit of Asia เรื่อง “กลับถิ่น

ต้นตระกูลคนจีนแคะ” “บ้านดินกับอาคารคันทุกะผู้มาเยือน” “สื่อสำเนียงภาษาจีนแคะที่เหมยโจว” และ “คนจีนแคะในสยาม” ทั้ง 4 เรื่องนี้ ในสารคดีนำเสนอว่า

“คนจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นกลุ่มคนจีนพูดภาษาจีนพิมพ์ต่าง ๆ ที่เคลื่อนย้ายจากแผ่นดินจีนกระจายอยู่ทั่วโลกคนจีนโพ้นทะเลเหล่านี้มีความรักในแผ่นดินเกิดของตนในสมัยที่ประเทศจีนอยู่ในช่วงของการปฏิวัติ กรณีการส่งเงินคนละเล็กละน้อยไปช่วยเหลือแผ่นดินของบรรพบุรุษบางคนก็หวังว่าสักวันหนึ่งเมื่อมีชีวิตที่ดีขึ้นมีเงินทองก็จะกลับบ้านเกิดที่ประเทศจีนอีกครั้งแต่ส่วนใหญ่แล้วก็ไม่ได้กลับไปแถมยังมีลูกหลานที่เกิดในประเทศต่าง ๆ อยู่เกือบทั่วโลกพวกเขาผ่านพ้นความยากลำบากมาได้ก็ยังคงจดจำเรื่องราวที่คนรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายเคยเล่าให้ฟัง ครั้งหนึ่งในชีวิตของพวกเขาอยากกลับไปบ้านเกิดของบรรพบุรุษแต่อยากไปพบหน้าตาญาติพี่น้อง เราจะพาผู้ชมเดินทางไปด้วยกัน ไปตามหาญาติที่ผูกพันแน่นแฟ้นเลือดที่มาจากตระกูลเดียวกัน”

หมายเหตุ. จาก “สารคดี Spirit of Asia เรื่อง Hakka People ตอนที่ 1/4 กลับถิ่นเกิดต้นตระกูลคนจีนแคะ” โดย Thai PBS, 30 สิงหาคม พ.ศ. 2552 (https://www.youtube.com/watch?v=p5ot4K-D_Gw).

จากการนำเสนอตัวบทเห็นได้ว่าชาวจีนโพ้นทะเลยอมรับวัฒนธรรมจีน และบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางข้ามมหาสมุทรไปยังต่างแดนด้วยความคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนอันห่างไกล ได้อาศัยความทุ่มเททำงานอย่างหนักเพื่อตั้งหลักให้ชีวิตในต่างบ้านต่างเมือง โดยยึดมั่นในแนวคิดดั้งเดิมของจีนเพื่อเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษของพวกเขา ซึ่งให้ความสำคัญมากในความเชื่อ วัฒนธรรม และค่านิยมของบ้านเกิด โดยนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในท้องถิ่น ทำให้ลูกหลานชาวจีนฮากกาที่ต่างมุ่งมั่นก่อร่างสร้างตัวจากความรู้และทักษะที่มีจนกลายเป็นที่ยอมรับในยุคปัจจุบัน ดังนั้นในสารคดีตอน “คนจีนแคะในสยาม” พูดถึงชาวฮากกาในสยามที่ปรับตัวเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตในประเทศไทย และได้ก่อตั้งสมาคมฮากกา ซึ่งคนฮากกาได้พบหลักฐานที่มาของตัวเองที่สมาคมแห่งนี้ และในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างกันก็แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยพวกเขาได้พึ่งพาอาศัยกันและกัน และช่วยเหลือกันในทางจิตวิญญาณ ดังนั้นความคิดที่ว่าประเทศจีนเป็นบ้านเกิดที่ตามหารากเหง้าและบรรพบุรุษยังคงสะท้อนในความคิดเห็นของผู้ชมที่ดูรายการดังกล่าว

“เราเป็นลูกครึ่งจีนแคะต้น อาม่าเราเป็นจีนแคะต้น อายาย อาท้วง อาคิ้ว เดินเท้าข้ามภูเขาหลายลูกและนั่งเรือสำเภามาจากซัวเถาเป็นเดือน ๆ อพยพเข้ามาไทย อายาย อาท้วง อาคิ้ว ท่านอยากกลับไปบ้านที่นั่นอีกครั้งแต่ท่านก็มาป่วยและเสียไปก่อน เลยทำให้ไม่มีโอกาสได้กลับไปเราอยากไปที่นั่นมาก สักวันเราจะไปให้ได้”

“ผมภูมิใจมากครับกับสายเลือดนี้ ยกให้เป็นสายเลือดแห่งความพยายาม ทนความลำบาก สู้คนสู้ชีวิต ชี้เหนียว ชิงก แต่จริงจัง (ส่วนตัว) คนรอบกายผมจะนิสัยแบบนี้ทุกคน ไม่ใช่ก็ใกล้เคียง แต่ที่เป็นแบบนี้เลยรวยเพราะที่งก ๆ แต่เหตุผลจริง ๆ ก็คือเก็บไว้ให้ครอบครัว มีเงินซัพพอร์ตในการต่อยอดธุรกิจ และด้วยความซึ้งกนี้แหละที่จะทำให้เราใช้เงินได้เกิดประโยชน์สูงสุดและรู้จักวางแผนกับเพื่อน กับพี่กับน้อง ถึงต่างสายเลือด ก็ไม่เอาเปรียบคน ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ถือศักดิ์ศรีมากกว่าเงินคม ๆ ถ้าครอบครัวใครเป็นแบบนี้หรือคล้ายกัน ยินดีที่ได้รู้จักนะครับ หากใครพบผ่านมาเห็นนั่นคือโชคชะตาครับ มาลองแลกเปลี่ยนเรื่องราวกันครับ สายเลือดมังกรด้วยกัน มองตากันก็รู้กัน”

หมายเหตุ. จาก “ความคิดเห็นผู้ชมสารคดี Spirit of Asia เรื่อง Hakka People ตอนที่ 1/4 กลับถิ่นเกิดต้นตระกูลคนจีนแคะ” โดย Thai PBS, 30 สิงหาคม พ.ศ. 2552 (https://www.youtube.com/watch?v=p5ot4K-D_Gw).

อย่างไรก็ตาม ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีแผ่นดินกว้างใหญ่ และมีประชากรจำนวนมาก คนจีนจึงมีความเป็นค่านิยมค่อนข้างสูง มีภาษามีวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมแบบฝังรากลึก เป็นมรดกที่มาจากคนจีนในแผ่นดินเกิดและนับรวมถึงคนจีนที่อยู่นอกแผ่นดินแม่ นั่นคือคนจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นกลุ่มคนจีนพูดภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ ที่เคลื่อนย้ายจากแผ่นดินจีนกระจายอยู่ทั่วโลก ซึ่งการนำเสนอของสารคดีแสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวก

2. ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีชาติพันธุ์หลากหลาย

ประเทศจีนมีความหลากหลายของชนเผ่าที่ดำรงอยู่ร่วมกัน โดยมีชนเผ่าต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศทั้งหมด 56 ชนเผ่า ซึ่งชนเผ่าอื่นมีประชากรมากกว่า 1,200 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 91 ของประชากรทั้งหมด ถือเป็นชาติพันธุ์หลัก ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรรองลงมา ได้แก่ ชนเผ่าจ้วงประมาณ 16 ล้านคน ชนเผ่าหุย ประมาณ 10 ล้านคน ชนเผ่าแมนจู ประมาณ 10 ล้านคน และชนเผ่าอูยกูร์ ประมาณ 10 ล้านคน คนจีนนิยมเรียกชนเผ่าต่าง ๆ ว่าชนกลุ่มน้อย ซึ่งชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วประเทศจีน ดังภาพ 2

ภาพ 2

แผนที่กระจายตัวของชาติพันธุ์ในประเทศจีน



หมายเหตุ. จาก “Atlas of Distribution of National Minorities in China” โดย Hao Shiyuan. 1 สิงหาคม 2545. (<https://www.sgss8.net/tpdq/33288751/3.htm>).

จากภาพ 2 จะเห็นว่า ชนกลุ่มน้อยในประเทศจีนกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วประเทศบริเวณที่มีจุดแสดง คือ ที่ตั้งของชุมชนกลุ่มน้อย สารคดีทั้ง 74 ตอนนี้เดินทางไปยัง 12 มณฑล 4 เขตปกครองตนเอง และ 2 มหานคร ดังภาพ 3

ภาพ 3

แผนที่ประเทศจีนที่สารคดีไปถ่ายทำ



หมายเหตุ. ปรับปรุงจากแผนที่ประเทศจีน, โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย YANE YIN, ออกแบบเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2566

จากภาพ 3 จะเห็นว่า ดาวห้าแฉกเป็นเมืองที่ผู้ผลิตสารคดีไทยเคยไปเยี่ยมชม ผู้ผลิตได้ถ่ายทำเนื้อหาหลายชนเผ่า แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมแต่ละชนกลุ่มน้อยในสารคดี โดยนำเสนอจากสารคดีดังตาราง 1

ตาราง 1

สารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยของประเทศจีน

ลำดับ	ปี ค.ศ.	ชื่อตอน	ชนกลุ่มน้อย
1	2014	Spirit of Asia: ในความต่างและเหมือนของชาติพันธุ์	ลีซู่ ไป๋
2	2014	Spirit of Asia: อีสซิก คูล ไข่มุกแห่งเทียนชาน	อูยгур์ หุย คาซัค
3	2014	Spirit of Asia: หวงเหอ...มาตุธารแดนมังกร	หุย
4	2014	Spirit of Asia: อารยชนแดนทุ่งหญ้า	หุย ทิเบต
5	2014	Spirit of Asia: จิวใจโกว สวรรค์บนโลกมนุษย์	ทิเบต
6	2015	Spirit of Asia: อูยгур์ใต้ร่มเงาจีน	อูยгур์
7	2015	Spirit of Asia: อูยгур์คือใคร	อูยгур์ คีร์กีซ ทาจิก
8	2015	Spirit of Asia: รอยตะเข็บที่อ่อนไหวของจีน	อูยгур์ คีร์กีซ ทาจิก
9	2016	Spirit of Asia: ชัมบาลา อยู่ไหนใด	หุย ทิเบต
10	2016	Spirit of Asia: ความเร่ร่อนในคิมหันต์ฤดู	ทิเบต
11	2016	Spirit of Asia: เร่ร่อน ศิลป์ทิเบต	ทิเบต

ลำดับ	ปี ค.ศ.	ชื่อตอน	ชนกลุ่มน้อย
12	2016	Spirit of Asia: หมู่บ้านลับแลของชาวจ้วง	จ้วง
13	2016	Spirit of Asia: จ้วงในลวดลายมังกร	จ้วง
14	2016	Spirit of Asia: สำเนียงชีวิตชาวจ้วงในเมือง	จ้วง
15	2017	Spirit of Asia: หมู่บ้านน้ำ	จ้วง เย้า
16	2018	Spirit of Asia: เจงกิสข่าน ตำนานที่ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นอีกครั้ง	มองโกเลีย
17	2019	Spirit of Asia: เจงกิสข่านกับยุทธศาสตร์และอาชา	มองโกเลีย
18	2019	Spirit of Asia: สยายปีกสู่เมืองสามฝั่งฟ้าแห่งยูนนาน	ไทลื้อ
19	2019	Spirit of Asia: สยายปีกข้ามฝั่งน้ำ : วิธีการค้ายูนนาน-เมียนมา	ไทใหญ่
20	2019	Spirit of Asia: สยายปีกสู่เมียนมา วิธีการค้าใต้ฟ้ารัฐฉาน	ไทใหญ่

หมายเหตุ. จาก “ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป” โดย YANE YIN, 2566.

จากตาราง 1 จะเห็นได้ว่า สารคดี Spirit of Asia มี 20 เรื่องที่พูดถึงชนกลุ่มน้อยของประเทศจีน และได้สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลจีนที่ปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยเรื่อง “ในความต่างและเหมือนของชาติพันธุ์” โดยนำเสนอว่า

“ยูนนานประกอบด้วยชาติพันธุ์น้อยใหญ่อันหลากหลายกว่า 25 กลุ่ม เดิมทีชาติพันธุ์มีอำนาจ มีอาณาเขตพื้นที่และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ต้องการรวมชาติให้เป็นปึกแผ่น จึงได้รวบรวมชาติพันธุ์น้อยใหญ่เข้าอยู่ภายใต้การปกครอง ภายใต้ข้อตกลงหรือทำสัญญาต่อกันว่ารัฐบาลจีนจะต้องดูแลชนพื้นเมืองอย่างทั่วถึง รูปแบบการปกครองท้องถิ่นของจีนนั้นแต่ละมณฑลมีอำนาจเก็บภาษีและบริหารจัดการตนเองโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากรัฐบาลกลางและมีข้อกำหนดหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ข้าราชการแต่ละจังหวัดต้องเป็นชนพื้นเมืองไม่น้อยกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ ตัวอย่างของสิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ในจีนได้รับ เช่น ในขณะที่ชาวฮั่นหรือพลเมืองจีนโดยทั่วไปมีบุตรได้เพียงแค่คนเดียวแต่กลุ่มชาติพันธุ์อนุญาตให้มีได้ 2 คน และรัฐบาลกลางก็ควบคุมราคาสินค้าอุปโภคบริโภคบางประการในจังหวัดที่ห่างไกลและมีชนกลุ่มน้อยเป็นจำนวนมากให้มีราคาถูกกว่าในเมืองใหญ่ เช่น ราคาค่าไฟต่อหน่วยหรือราคาน้ำมันเบนซินครับ”

หมายเหตุ. จาก “สารคดี Spirit of Asia เรื่องในความต่างและเหมือนของชาติพันธุ์” โดย Thai PBS, 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 (<https://www.youtube.com/watch?v=eoUKYErC5m0>).

จากการนำเสนอด้วยบททำให้เข้าใจว่าประเทศจีนมีนโยบายต่อชนกลุ่มน้อยอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากสำนักงานสารสนเทศสภาแห่งรัฐสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยนโยบายที่รัฐบาลจีนปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยในประเทศ ได้แก่ 1) รวมความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์จีนให้เป็นหนึ่งเดียว 2) ยึดมั่นความเท่าเทียมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ 3) สนับสนุนและพัฒนาความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ในชาติ 4) สนับสนุนให้มีระบบการปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ 5) เร่งพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนกลุ่มน้อยทุกพื้นที่ 6) อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย และ 7) เน้นการสร้างให้ชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วมทางการเมือง (The Central People's Government of the People's Republic of China, 2005)

จากการนำเสนอสะท้อนให้เห็นว่าผู้ผลิตสารคดีมีความรู้มากพอสมควรสำหรับชนกลุ่มน้อยของจีน และพูดในมุมมองเชิงบวก ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงการดำเนินนโยบายที่รัฐบาลจีนมีต่อชนกลุ่มน้อย ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับดี ประเทศที่มีความแตกต่างหลากหลายชนเผ่าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและร่วมกันพัฒนาประเทศได้อย่างสันติสุข ชาติพันธุ์ทั้ง 56 กลุ่มของประเทศมีความเสมอภาค สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่ ที่จะนำประเทศไปสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์เชิงบวก

3. ประเทศจีนเป็นประเทศที่ทันสมัย

สารคดีที่มีการนำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาและความทันสมัยของประเทศจีนพบในเรื่อง “ดูจีนยุคใหม่ ต้องแวะไปปักกิ่ง” “จีน 2017” และ “จีนสร้างคน สร้างชาติ สร้างชื่อ” ซึ่งสารคดีทั้ง 3 เรื่องได้นำเสนอถึงการพัฒนาของประเทศจีน ถึงแม้ว่า 1-2 ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจของประเทศจีนอาจจะมีการชะลอตัวลงไปบ้าง ถ้าหากมองถึงภาพโดยรวมตลอดเกือบ 40 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศจีนเติบโตแบบก้าวกระโดด จึงทำให้ประเทศจีนเป็นประเทศมหาอำนาจในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่อง “จีน 2017” นำเสนอว่า

“ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นเรื่องของเศรษฐกิจมากที่สุดในทวีปเอเชีย ประเทศจีนเป็นฐานผลิตสินค้าอุตสาหกรรมรายใหญ่ของโลกและด้วยประชากรที่มีจำนวนมากกว่า 1,400,000,000 คนนั้น ประเทศจีนจึงเป็นประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจรวดเร็วที่สุดในโลกอีกด้วย นอกจากนี้แล้วยังถือว่าประเทศจีนเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จเรื่องของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มีสินค้าอุตสาหกรรมที่ทันสมัยอยู่ด้วยและทุกวันนี้ประเทศจีนนั้นคือมหาอำนาจที่สำคัญของศตวรรษที่ 21”

หมายเหตุ. จาก “รายการ โลก 360 องศา ตอน จีน 2017” โดย World 360 degree, 14 ตุลาคม 2560 (https://www.youtube.com/watch?v=ShqgLRi6_Tc).

ตัวบทนี้กล่าวถึงการพัฒนาของประเทศจีนอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ นำเสนอว่าประเทศจีนมีประชากรจำนวนมาก และเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมรายใหญ่ของโลก แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ประเทศจีนพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว คือ จำนวนประชากรและอุตสาหกรรมในสารคดีเรื่อง “จีน สร้างคน สร้างชาติ สร้างชื่อ” ได้นำเสนอว่า

“แนวคิดหลักของ Made in China 2025 คือ ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม การผลิตที่มุ่งคุณภาพ การผลิตมุ่งเน้นและพัฒนาไปสู่การผลิตสีเขียวเพื่อเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปฏิรูปโครงสร้างอุตสาหกรรมเน้นการผลิตที่มีคุณภาพใช้ทรัพยากรพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาบุคลากรในด้านวิทยาศาสตร์และการสร้างนวัตกรรม เพื่อให้ถึงเป้าหมายรัฐบาลประเทศจีนได้เพิ่มงบประมาณรายจ่ายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นในทุกปี ที่สำคัญก็คือการสร้างและพัฒนาคนเก่งให้มีคุณภาพและปริมาณมากพอที่จะสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาของชาติที่มีหลักว่าต้องเป็นชาติที่ทรงอิทธิพลทางด้านนวัตกรรม”

หมายเหตุ. จาก “รายการ โลก 360 องศา ตอนที่ 1: จีน สร้างคน สร้างชาติ สร้างชื่อ” โดย World 360 degree, 7 ตุลาคม พ.ศ. 2562 (<https://www.youtube.com/watch?v=O6SnXvWJsWg>).

จากรายงานข้างต้นได้อธิบายยุทธศาสตร์ Made in China 2025 และมีรายละเอียดในการนำเสนอเรื่องการพัฒนาประเทศจีนในด้านการศึกษาอีกด้วย ทำให้ผู้ชมรายการเข้าใจวิธีที่ประเทศจีนสร้างคน สร้างชาติ

สร้างชื่อเป็นอย่างไร และสื่อให้เข้าใจประเทศจีนสร้างชาติได้ด้วยความสามัคคี ประเทศจีนสร้างชื่อให้เป็นที่ยอมรับทั่วโลกได้ด้วยการคุณค่าของ Made in China และประเทศจีนสร้างคนได้ด้วยความเข้าใจ ความเชื่อมโยงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวก

4. ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย

ประเทศจีนมีประวัติศาสตร์ที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนานกว่า 5,000 ปี เปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย และมีดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาล แต่ละพื้นที่ของประเทศจีนจึงมีขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาที่หลากหลาย อันเป็นจุดเด่นเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เช่น ภาษาท้องถิ่นที่สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน อาหารขึ้นชื่อของแต่ละท้องถิ่น การแต่งกายของแต่ละชนเผ่าที่แตกต่างกันมาก และมักมีเสน่ห์เป็นของตัวเอง ซึ่งความแตกต่างของวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมจีนเท่านั้น หากยังสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมจีนอีกด้วย

สารคดีไทยได้นำเสนอวัฒนธรรมจีนมากมายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย เทศกาลชาติพันธุ์ วัฒนธรรมชา หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน เช่น ศิลปะการต่อสู้ ศาสตร์แพทย์แผนจีน ในเรื่อง “อาหารเสฉวน รสชาติที่มีมากกว่าความอร่อย” ได้นำเสนอวัฒนธรรมด้านอาหารไว้ว่า

“มีคนเคยบอกกับเราว่าหากอยากทำความรู้จักกับวัฒนธรรมท้องถิ่นใดในจีน ให้มุ่งหน้าไปหาของกินเพราะอาหารคือหัวใจที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่วิถีชีวิต ตลอดจนเรื่องราวแห่งศรัทธา และความเชื่อต่าง ๆ ได้ดีที่สุดในใจชาวจีนให้ความสำคัญกับอาหารจนเกิดเป็นภาษิตที่ว่า “มนุษย์ถือการกินเป็นสำคัญเท่าฟ้า” และเมื่อเอ่ยถึงอาหารจีน คุณคงนึกถึงอาหารคาวหวานที่มีความหลากหลายทั้งรสชาติและวัตถุดิบในการปรุง อันเนื่องมาจาก เงื่อนไขทางสภาพอากาศ ภูมิประเทศและวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้น ๆ ที่เป็นปัจจัยกำหนดรสชาติและลักษณะของอาหารให้มีความแตกต่างกันไป”
หมายเหตุ. จาก “สารคดี Spirit of Asia เรื่องอาหารเสฉวน รสชาติที่มีมากกว่าความอร่อย” โดย Thai PBS, 18 สิงหาคม พ.ศ. 2562 (<https://www.youtube.com/watch?v=U7GDB0J0E0>).

จากการนำเสนอที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนตัวบทสารคดีมีความรู้ในด้านวัฒนธรรมอาหารจีนเป็นอย่างดี และได้นิยามรสชาติอาหารภายใต้แนวคิดและวัฒนธรรมจีน ไม่เพียงประสาทสัมผัสแต่ยังรวมถึงจิตวิญญาณของชาวจีนทั้งหมด และในสารคดีได้นำเสนออาหารเสฉวนว่า

“อาหารเสฉวนคือ 1 ใน 8 อาหารท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจีน อาหารที่เน้นลิ้มรส กลิ่น และรสชาติ ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงลักษณะของคนในพื้นที่ คนเสฉวนอาศัยอยู่ในสภาพภูมิอากาศชื้น ร่างกายจึงต้องการความร้อนมาเผาผลาญ คนที่นี่จึงนิยมอาหารรสชาติเผ็ดซาทได้จากพริกและฮวาเจียว หรือที่คนต่างถิ่นเรียกว่าหม่าล่า เพื่อเรียกเหงื่อและขับความชื้นออกจากร่างกาย ซึ่งรสชาติของหม่าล่าที่เผ็ดจนลิ้นชา ก็อาจจะไม่ใช่รสชาติของคนจีนจากถิ่นอื่นจะถูกปากและคุ้นชินเท่าไรนัก”
หมายเหตุ. จาก “สารคดี Spirit of Asia เรื่องอาหารเสฉวน รสชาติที่มีมากกว่าความอร่อย” โดย Thai PBS, 18 สิงหาคม พ.ศ. 2562 (<https://www.youtube.com/watch?v=U7GDB0J0E0>).

จากตัวบทข้างต้น สารคดีได้นำเสนอจุดพิเศษของเสฉวนที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นก็คืออาหารเสฉวนเน้นความสำคัญกับรสชาติทั้ง 5 ที่ประกอบด้วย รสชา เผ็ด เค็ม หวาน และเปรี้ยว ซึ่งสามารถผสมผสานได้อย่างลงตัวกับวัตถุดิบที่หาได้จากท้องถิ่นที่ไม่เพียงแต่คำนึงถึงคุณภาพ หากจะให้ความสำคัญกับความประหยัด อันเป็นหัวใจของรสชาติของชาวจีนเสฉวนที่สืบทอดกันมานับพันปี

ในสารคดียังนำเสนอให้รู้ว่าวัฒนธรรมอาหารและวัฒนธรรมการแพทย์แผนจีนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ในสารคดีได้นำเสนอวัฒนธรรมการแพทย์แผนจีนที่อยู่กับอาหาร

“ชาวจีนเสฉวนนำหลักการเรื่องการกินเพื่อสุขภาพ มาใช้ในชีวิตประจำวันจนก่อเกิดและพัฒนาเป็นวัฒนธรรมการกินที่มีเนื้อหาคอบคลุมมาก แต่ยังคงสิ่งสำคัญคือ ทัศนคติของชาวจีนที่เชื่อว่าอาหารและยาเป็นสิ่งเดียวกัน นำมาหลอมรวมกับการดูแลสุขภาพแบบเต๋า เกิดเป็นอาหารบำรุงกำลังหลากหลายชนิดวางขายในท้องตลาด มีตั้งแต่อาหารที่มีรสชาติจัดจ้านไปจนถึงอาหารรสเบาที่เน้นหนักไปทางเครื่องยาจีน”

หมายเหตุ. จาก “สารคดี Spirit of Asia เรื่องอาหารเสฉวน รสชาติที่มีมากกว่าความอร่อย” โดย Thai PBS, 18 สิงหาคม 2562 (<https://www.youtube.com/watch?v=LU7GDB0J0E0>).

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมอาหารและวัฒนธรรมการแพทย์แผนจีนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน แสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวก

ภาพลักษณ์ของประเทศจีนที่นำเสนอในสารคดีไทยได้ออกมาในรูปแบบค่อนข้างเป็นบวก จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าการประเมินเชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ และภาพลักษณ์ทางการเมืองของจีนมีแนวโน้มเป็นกลางจึงมักเป็นบวก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างรวดเร็วของประเทศจีนยังทำให้ประเทศที่เป็นหุ้นส่วนของซอร์เริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง และบางประเทศที่ร่วมมือเต็มไปด้วย “ความกังวล” เกี่ยวกับความร่วมมือของจีน สื่อไทยแสดงความเห็นเชิงบวกต่อการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของจีนและการตัดสินใจของรัฐบาล และได้แสดงความคาดหวังว่าการพัฒนา และเพิ่มจำนวนของโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ของประเทศจีนจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการค้าโลก และหวังว่าประเทศไทยจะมีบทบาทเข้มแข็งในการจัดตั้งโครงการริเริ่ม

อภิปรายผล

เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศจีนที่ถูกนำเสนอผ่านสารคดีไทย โดยใช้ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเป็นเชิงบวก ทัศนคติของคนไทยต่อภาพลักษณ์จีน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ เทคโนโลยี วัฒนธรรมอยู่ในด้านเชิงบวกในด้านผลการวิจัยประเทศจีนเป็นบ้านเกิดที่ตามหารากเหง้าและบรรพบุรุษสำหรับคนไทยเชื้อสายจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาพรรณ ขุนบุญจันทร์ (2561) ที่พบในหนังสือบันทึกการเดินทางของโกวิท ตั้งตรงจิตร (2522) ที่กล่าวว่า “ในชีวิตการเดินทางท่องเที่ยวไปในโลกกว้างของผมหลายประเทศ ผมสามารถยืนยันได้ว่า ประเทศที่ผมไฝฝิมานานว่าจะได้ไปเยือน นั่นคือเมืองจีนคงเป็นเพราะจีนคือแผ่นดินที่บรรพบุรุษผมมีส่วนเป็นเจ้าของแผ่นดินมา และเมืองจีนเป็นแผ่นดินที่ยิ่งใหญ่ มีสิ่งที่น่าสนใจต่าง ๆ มากมาย การเดินทางไปจีนจึงเหมือนการได้กลับบ้านมาเยี่ยมญาติพี่น้อง” (วิภาพรรณ ขุนบุญจันทร์, 2561) ในผลการวิจัยประเทศจีนเป็นประเทศที่ทันสมัย ประเทศจีนรุ่นใหม่เป็นคนเก่งที่รักชาติและพร้อมที่จะแข่งขันอยู่ตลอดเวลา เพราะคนเหล่านี้ถูกปลูกฝังความรักชาติมาตั้งแต่ยังเด็ก ความมีระเบียบวินัยก็ถูกพัฒนาขึ้นมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กรุ่นใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญญา หมอนสอาด (2550) ซึ่งศึกษาภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทย ที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533 พบว่าภาพลักษณ์ชาวจีนเป็น “จีนสยามมีการปรับตัวกลายเป็นไทย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในเชื้อชาติจีน และความเป็นจีนของตนเอง เป็นคนที่มีคุณธรรม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นนายทุนและนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ” และแก้ไขภาพลักษณ์คอมมิวนิสต์ให้ดีขึ้น

สารคดีไทยที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของประเทศจีนออกมาเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสารคดีหรือรายงานข่าวที่ผลิตและถ่ายทอดจากทางฝั่งตะวันตกในช่วงเวลาเดียวกัน ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Liss Alexander (2003) ได้วิเคราะห์ว่าที่ผ่านมามีภาพลักษณ์เชิงลบของประเทศจีนจะครอบงำเชิงบวก เพราะในโลกหลังสงครามเย็น ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ เผชิญกับอนาคตที่ไม่แน่นอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยควรถ่ายทำสารคดีเชิงลึกในหลายมิติเกี่ยวกับประเทศจีนให้มากขึ้น เพื่อจะช่วยให้ประชาชนชาวไทยได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมของจีนอย่างละเอียด ซึ่งจะสามารช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน เพิ่มความเข้าใจและความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน เช่น การค้า การท่องเที่ยว และการศึกษา เป็นต้น

2. สถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยสามารถร่วมมือกับสถานีโทรทัศน์ในประเทศจีนเพื่อถ่ายทำสารคดีร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

จากผลการวิจัยข้างต้น ควรมีการศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษานี้เป็นเพียงแนวทางในการศึกษาการนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศจีนผ่านสารคดีไทย ซึ่งกำหนดขอบเขตของการศึกษารายการโทรทัศน์เพียง 3 ช่องเท่านั้น หากผู้สนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติม สามารถขยายขอบเขตรายการโทรทัศน์มาเปรียบเทียบและศึกษาต่อไปได้

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงแนวทางในการศึกษาการนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศจีนโดยเชิงสังเขป หากผู้ใดสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมสามารถกำหนดขอบเขตให้แคบลงได้ โดยวิเคราะห์ไปถึงภาพลักษณ์ประเทศจีน เชิงลึกในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น ภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมอาหาร ภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยหรือภาพลักษณ์ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุขนิพนธ์เรื่อง ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มังธานี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตตติเทพย์ ที่ปรึกษางานวิจัยและอาจารย์ประจำสาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ให้ความกรุณาติดตาม ดูแลและให้คำแนะนำด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทความเป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- กมลชนก โตสงวน. (2565). ภาพลักษณ์ของสตรีจีนยุคใหม่วัยสามสิบที่สะท้อนผ่านละครโทรทัศน์เรื่อง “ซานสี่เออร์รี่”. *วารสารการวิจัยกาลงคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 16(1), 83-96.
- กระทรวงพาณิชย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน. *สถิติการค้าของประเทศในเอเชีย*. (2021). <http://www.mofcom.gov.cn/article/tongjiziliao/?1265212605=33>
- เพ็ญนภา หมอนสอด. (2550). *ภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

- เพ็ญประภา เหล่าทะนันทน์ และจารุวรรณ ธรรมวัตร. (2563). ความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 39(6), 47-58.
- รัชณี ซือมือ, ไพศาล กาญจนวงศ์, ปานแพร เซาว์นประยูร และยุทธการ ไวยอาภา. (2560). ภาพลักษณ์นักท่องเที่ยวชาวจีนของชาวเชียงใหม่. ใน *การประชุมวิชาการและประกวดนวัตกรรมบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1 “เทิดพระเกียรติวันแม่แห่งชาติ สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”* (หน้า 1604-1611). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิภาพรรณ ขุนบุญจันทร์. (2561). ภาพลักษณ์ของ “จีน” ที่ปรากฏในบันทึกการเดินทางของชาวไทย ภายหลังการเปิดสัมพันธ์ทางการทูตไทยจีน พ.ศ. 2518 (ตอนที่ 1)-องค์ประกอบด้านโครงสร้าง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(1), 30-43.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2555). ภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอในประวัติศาสตร์จีน. *วารสารจีนศึกษา*, 5(5), 33-48.
- Fairbank, J. K. (Ed.). (1974). *The Missionary enterprise in China and America*. Harvard University Press.
- Fairbank, J. K. (1987). *China watch*. Harvard University Press.
- Franking, W. W. (1979). *The Yellow peril: Chinese Americans in American fiction, 1850-1940*. [Doctoral dissertation of American Literature, University of Michigan].
- Huang Liangqi. (2017). 一国一策: 构建对外传播精准化新方略 [One country, one policy: building a new strategy for precision external communication]. *External Communication* (12), 49-51.
- Hao Shiyuan. (2002). 中国少数民族分布图集 [Atlas of Distribution of National Minorities in China]. Sinomap Press. <https://www.sgss8.net/tpdq/33288751/3.htm>
- Liss, A. (2003). Images of China in the American print media: A survey from 2000 to 2002. *Journal of Contemporary China*, 12(35), 299-318.
- McGiffert, C., & Hamre, J. J. (2003). *China in the American political imagination*. CSIS Press.
- Seah, S., Ha, H. T., Martinus, M., & Thao, P. T. P. (2021). *The State of Southeast Asia: 2021 Survey Report*. <https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2021/01/The-State-of-SEA-2021-v2.pdf>
- The Central People’s Government of the People’s Republic of China. (2005). 中国的少数民族政策及其实践. [China’s Ethnic Minority Policy and Its Practice]. https://www.gov.cn/zhengce/2005-05/26/content_2615709.htm
- Thai PBS. (2552, 30 สิงหาคม). *Spirit of Asia* เรื่อง Hakka People ตอนที่1/4 กลับถิ่นเกิดต้นตระกูลคนจีนแคะ. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=p5ot4K-D_Gw
- Thai PBS. (2557, 27 กรกฎาคม). *Spirit of Asia*: ในความต่างและเหมือนของชาติพันธุ์. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=eoUKYErC5m0>
- Thai PBS. (2562, 18 สิงหาคม). *Spirit of Asia*: อาหารเสฉวน รสชาติที่มีมากกว่าความอร่อย. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=LU7GDB0J0E0>
- World 360 degree. (2560, 14 ตุลาคม). จีน 2017. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ShqglRi6_Tc
- World 360 degree. (2562, 7 ตุลาคม). จีน สร้างคน สร้างชาติ สร้างชื่อ. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=O6SnXvVJsWg>

**การตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะ
โดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์**
**Interpreting the Philosophy of Pūrāṇa Kassapa by
Employing Hermeneutics of Friedrich Schleiermacher**

พระมหาวัชรธรรม ศรีขุ้ย (Phramaha Waruntorn Srikhuy)¹

Received: May 4, 2024

Revised: October 29, 2024

Accepted: October 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะโดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กล่าวถึงการตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะว่าเป็นอภิปรัชญา และอภิปรัชชาจริยธรรม โดยปรัชญาต่างสำนัก และชี้ให้เห็นว่าการตีความเช่นนี้เป็นการตีความโดยใช้กรอบความคิดของตน ไม่ใช่การตีความเพื่อเข้าใจจุดมุ่งหมายปรัชญาท่านปุรณกัสสปะ ส่วนที่ 2 กล่าวถึงความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของอรรถปริวรรตศาสตร์ ส่วนที่ 3 กล่าวถึงอรรถปริวรรตศาสตร์ฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์ คือ การตีความเชิงไวยากรณ์ และการตีความเชิงจิตวิทยา ส่วนที่ 4 ได้ตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะโดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์ เสนอว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นสสารนิยม พร้อมกับโต้แย้งว่าการตีความว่าปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นปรัชญาที่ปฏิเสธบุญบาป เป็นการตีความที่ผิดพลาด เพราะว่าแนวคิดเรื่องบุญบาปเข้ากันไม่ได้กับสสารนิยม

คำสำคัญ: ปุรณกัสสปะ, ปรัชญา, ฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์, อรรถปริวรรตศาสตร์

Abstract

This academic article aims to interpret the Philosophy of Pūrāṇa Kassapa by employing the hermeneutics of Friedrich Schleiermacher. The article is divided into four parts. Part 1 discusses the interpretation of Pūrāṇa Kassapa's philosophy as Akiriyavāda and immoralism by different schools of philosophy. It points out that such an interpretation is based on one's framework. In other words, Pūrāṇa Kassapa's philosophy is not being interpreted to understand its purpose. Part 2 discusses the meaning, background, and importance of hermeneutics. Part 3 discusses Friedrich Schleiermacher's hermeneutics, specifically the grammatical and psychological interpretations. Finally, Part 4 interprets Pūrāṇa Kassapa's philosophy using Friedrich Schleiermacher's hermeneutics and proposes that Pūrāṇa Kassapa's philosophy is materialistic. Furthermore, it argues that interpreting his philosophy as denying merit and sin is incorrect, as the concept of merit and sin is incompatible with materialism.

Keywords: Pūrāṇa Kassapa, Philosophy, Friedrich Schleiermacher, Hermeneutic

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Doctor of Philosophy Program in Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

บทนำ

สาธารณรัฐอินเดียมีชื่อเรียกอย่างหนึ่งว่า ชมพูทวีป เป็นดินแดนที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ปรัชญา เพราะปรัชญาหลายสำนักเกิดขึ้นในอินเดีย เช่น ปรัชญาพราหมณ์-ฮินดู พุทธปรัชญา ปรัชญาเซน ปรัชญาของครุทั้ง 6 เป็นต้น ท่านปุรณกัสสปะเป็นหนึ่งในบรรดาครุทั้ง 6 เป็นนักปรัชญาร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้าและท่านมหาวิระ ท่านไม่ได้เขียนงานทางปรัชญาไว้เหมือนนักปรัชญา ในปัจจุบันอัตชีวประวัติและปรัชญาของท่านถูกกล่าวถึงในคัมภีร์พุทธศาสนา อรรถกถาสุมังคลวิลาสินีได้กล่าวถึงอัตชีวประวัติของท่านไว้ว่า พ่อแม่ของท่านปุรณกัสสปะมีลูก 99 คน ภายหลังจากท่านเกิดมาเป็นลูกคนที่ 100 พ่อแม่จึงตั้งชื่อว่า “ปุรณะ” แปลว่า “เต็ม” พ่อแม่ของท่านมีนามสกุลว่า “กัสสปะ” ด้วยเหตุนี้ท่านจึงมีนามว่า “ปุรณกัสสปะ” ตลอดชีวิตการครองเรือนไม่มีใครว่ากล่าวตักเตือนหรือตำหนิต่าน ท่านจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน ในระหว่างทางกลุ่มโจรได้ชิงเอาผ้าถุงผ้าห่มของท่านไป ท่านไม่รู้จักวิธีการปกปิดร่างกายด้วยใบไม้และหญ้า จึงเปลือยกายเดินผ่านหมู่บ้านประชาชนเห็นท่านกลับเข้าใจว่าท่านเป็นพระอรหันต์ มีความมกน้อยจึงได้นำอาหารคาวหวานมาถวาย ท่านคิดว่าตนได้รับลาภสักการะเพราะไม่ได้ผ้า จึงตัดสินใจไม่ผ้าขึ้นตั้งแต่นั้นมา แม้จะมีคนนำผ้ามาถวายท่านก็ปฏิเสธต่อมาภายหลังกุลบุตร 500 คน ได้ขอฝากตัวเป็นศิษย์กับท่าน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557, หน้า 201) และสามัญญผลสูตรได้กล่าวถึงปรัชญาของท่านไว้ดังนี้

“เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ทำให้เศร้าโศกเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำให้เศร้าโศก ทำให้ลำบากเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำให้ลำบากดีนตนเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำให้ดีนตน ฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ตัดของย่องเบา ปล้น ทำโจรกรรมในบ้านหลังเดียว ดักขุมที่ทางเปลี่ยว เป็นขู้ พุดเท็จ ผู้ทำ (เช่นนั้น) ก็ไม่จัดว่าทำบาป แม้หากบุคคลใช้จักรมีคมดุจมีดโกนสังหารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ให้เป็นดุจลานตากเนื้อให้เป็นกองเนื้อเดียวกัน เขาย่อมไม่มีบาปที่เกิดจากกรรมนั้น ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลไปฝั่งขวาแม่น้ำคงคา ฆ่าเอง ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน เขาย่อมไม่มีบาปที่เกิดจากกรรมนั้น ไม่มีบาปมาถึงเขาแม้หากบุคคลไปฝั่งซ้ายแม่น้ำคงคาให้เองใช้ให้ผู้อื่นให้ บูชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบูชา เขาย่อมไม่มีบุญที่เกิดจากกรรมนั้น ไม่มีบุญมาถึงเขา ไม่มีบุญที่เกิดจากการให้ทานจากการฝึกอินทรีย์ จากการสำรวมจากการพูดคำสัตย์ ไม่มีบุญมาถึงเขา”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 53-54)

เมื่อพิจารณาปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ระบบปรัชญาของท่านเหมือนลัทธิอาชญากรรม ที่สอนให้บุคคลฆ่า ปล้น ทำร้าย ข่มขืนผู้อื่น เพราะท่านได้เน้นย้ำว่าการทำเช่นนี้ไม่จัดเป็นบาป และในขณะเดียวกันท่านบอกว่า การให้ทาน การบูชา การฝึกอินทรีย์ การสำรวม การพูดคำสัตย์ ไม่จัดเป็นบุญ กล่าวโดยสรุป คือ ตามทรรศนะของท่านปุรณกัสสปะ หากบุคคลกระทำความชั่ว บาปย่อมไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้กระทำ หากบุคคลกระทำความดี บุญย่อมไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้กระทำ ด้วยเหตุนี้ ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะจึงถูกปรัชญาต่างสำนัก เช่น พุทธปรัชญาตีความว่าเป็นปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มอภิกิริยา (non-action) คือ ทรรศนะที่เชื่อว่าบาปบุญที่กระทำแล้วไม่มีผล (Bhattacharyya, 1976, p. 71) และเป็นปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มอศีลธรรมนิยม (amoralism) คือ ทรรศนะที่ปฏิเสธผลของความดีความชั่วหรือปฏิเสธศีลธรรม (Chushu, 2023) การตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะโดยปรัชญาต่างสำนัก ได้ถ่ายทอดมาถึงนักวิชาการในปัจจุบันจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อนักวิชาการบางคนกล่าวถึงปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะ มักจะกล่าวว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นอภิกิริยาหรืออศีลธรรมนิยม บางคนกล่าวว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นมิจฉาทิฎฐิ

(นงเยาว์ หนูไชยะ ณ ภาพสินธุ์, 2544, หน้า 73) อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาเรื่องราวชีวิตของท่าน ปุณณกัสสปะในสามัญผลสูตร พบว่า ท่านมีความรู้ มีประสบการณ์ เป็นผู้อาวุโส มีลูกศิษย์จำนวนมาก ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 48) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าแปลกใจว่า ปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะที่ถูกปรัชญาต่างสำนักตีความว่าเป็นอกิริยวาทหรือศีลธรรมนิยม เหตุใดคนจำนวนมากจึงสนใจปรัชญาของท่าน เป็นไปได้หรือไม่ว่า ปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะถูกตีความตามทรรศนะของผู้ตีความ (ปรัชญาต่างสำนัก) ไม่ได้ถูกตีความเพื่อเข้าถึงเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของท่าน ปุณณกัสสปะอย่างแท้จริง เหตุผลที่กล่าวเช่นนี้ เพราะว่าปรัชญาต่างสำนักที่เชื่อในเรื่องบุญบาปได้ใช้กรอบความคิดเรื่องบุญบาปเป็นเครื่องมือ (means) ในการตีความปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะ แล้วกล่าวว่าปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะปฏิเสธบุญบาป หรือผลของความดีความชั่ว กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ท่าน ปุณณกัสสปะไม่ได้สอนเรื่องบุญบาป ปรัชญาต่างสำนักที่เชื่อในเรื่องบุญบาปเลยตีความว่า ปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะเป็นอกิริยวาท คือ ปฏิเสธบุญบาปหรือผลของความดีความชั่วและเป็นอศีลธรรมนิยม คือ ปฏิเสธเรื่องศีลธรรม ข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้กรอบความคิดของตนเป็นเครื่องมือในการตีความ มีความเที่ยงตรงน้อย หรือมีความลำเอียงนั่นเอง (bias) เหตุผลที่กล่าวเช่นนี้ เพราะว่า ผู้ตีความได้ใช้กรอบความคิดของตนเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าของแนวคิดต่าง ๆ ที่ตนกำลังพยายามตีความหมายความว่า หากใครคิดไม่เหมือนกับตนก็จะกล่าวว่าแนวคิดของคนนั้นไม่ดี หากใครคิดเหมือนกับตนก็จะกล่าวว่าแนวคิดของคนนั้นดี ดังที่ปรัชญาต่างสำนักได้ตีความปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะว่าเป็นอกิริยวาท อศีลธรรมนิยมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนประสงค์จะย้อนกลับไปถามท่านผู้ตีความปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะว่า การที่ท่านตีความปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะว่าเป็นปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มอกิริยวาทและอศีลธรรมนิยม (amoralism) ท่านผู้ตีความเคยถามเจ้าตัว (ท่าน ปุณณกัสสปะ) หรือไม่ว่าเขาประสงค์จะสอนอย่างนั้น อาจเป็นไปได้ว่าท่านผู้ตีความอาจจะไม่เข้าใจปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะ ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะอย่างถูกต้อง ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะตีความปรัชญาของท่าน ปุณณกัสสปะ โดยใช้วิธีการปริวรรตศาสตร์ของฟริตริช ซีไลเออร์มาเคอร์

ความเป็นมาและความสำคัญของอรรถปริวรรตศาสตร์

อรรถปริวรรตศาสตร์ หมายถึง วิธีการตีความเพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ หนังสืองานศิลปะ สถาปัตยกรรม การสื่อสารด้วยวจนภาษา และการสื่อสารด้วยอวจนภาษา ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Hermeneutics มาจากภาษากรีกว่า Hermeneuein แปลว่า การตีความ (to interpret) หรือการแปล (to translate) คำว่า Hermeneutics มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าของกรีกยุคโบราณชื่อ Hermes ซึ่งเป็นตัวละครในบทกวีเรื่อง The Iliad and The Odyssey หน้าที่ของ Hermes ในบทกวี คือ การนำสาส์นจากเทพเจ้ามาแจ้งต่อมนุษย์ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ Hermes ทำหน้าที่เป็นล่ามสื่อสารระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ เขาจึงต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการแปลพระดำรัสของเทพเจ้าเพื่อค้นหาความหมายที่ถูกต้องแล้วนำไปแจ้งต่อมนุษย์ผู้รับสาส์น วิธีการตีความของเขาคือการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม แนวคิดของผู้รับสาส์นเพื่อทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับจากเทพเจ้าแล้วสร้างความหมายใหม่ (Porter & Robinson, 2011, pp. 1-3)

เดิมที่อรรถปริวรรตศาสตร์จำกัดเฉพาะการตีความคัมภีร์ไบเบิลเท่านั้น โดยเป็นหลักการและแนวทางการปฏิบัติสำหรับตีความหมายของข้อความที่ผู้ประพันธ์ประสงค์จะสื่อสาร รวมถึงตรวจสอบบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ของข้อความ ด้วยเหตุนี้ อรรถปริวรรตศาสตร์จึงมีความเชื่อมโยงในลักษณะไตรภาคี คือ 1) ผู้แต่ง 2) ข้อความ และ 3) ผู้อ่านหรือผู้ตีความ (Porter & Robinson, 2011, p. 3) เหตุผลที่คัมภีร์ไบเบิลจะต้องถูก

ตีความมี 2 ประการ คือ 1) พระคัมภีร์ไบเบิลถูกเขียนขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อสื่อสารมายังมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสถานที่ที่แตกต่าง มีวัฒนธรรม กาลเวลา ประวัติและภาษาที่แตกต่าง และ 2) พระคัมภีร์ไบเบิลเป็นพระดำรัสของพระเจ้า และเนื้อหาของคัมภีร์แต่ละตอนไม่มีบริบททางประวัติศาสตร์ แต่คัมภีร์ไบเบิลกลับถูกเขียนขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับมนุษย์ที่มีประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ พระคัมภีร์ไบเบิลจึงเป็นคัมภีร์ที่จะต้องตีความเท่านั้น จึงจะสามารถค้นหาความหมายที่แท้จริงของข้อความได้อย่างถูกต้อง (Pamplany, Kaviyil, Karackattu & Mathew SH, 2020, pp. 7-8) ต่อมาภายหลัง ซีไลเออร์มาเคอร์ พิจารณาว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ไม่ควรถูกจำกัดเฉพาะการตีความคัมภีร์ไบเบิลเท่านั้น แต่ควรถูกนำไปใช้ตีความตัวบทในศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย (สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์, 2559, หน้า 12) เมื่ออรรถปริวรรตศาสตร์เฉพาะพัฒนาสู่ความเป็นอรรถปริวรรตศาสตร์สากลโดยซีไลเออร์มาเคอร์ อรรถปริวรรตศาสตร์จึงถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จะสังเกตเห็นได้จากการที่นักตีความได้เสนอแนวคิดการตีความหลากหลายรูปแบบ เช่น มาร์ติน ไฮเด็กเกอร์ เสนอแนวคิดการตีความเชิงอัตถิภาวนิยม (Existential Hermeneutics) ฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ เสนอแนวคิดการตีความเชิงปรัชญา (Philosophical Hermeneutics) ฮาเบอร์มาส เสนอแนวคิดการตีความเชิงวิพากษ์ (Critical Hermeneutics) ปอล ริเกอร์ เสนอแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงการตีความ (Hermeneutics Phenomenology)

เมื่ออรรถปริวรรตศาสตร์เป็นเครื่องมือสำหรับตีความหนังสือ ศิลปะ สถาปัตยกรรม การสื่อสาร ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในชีวิตประจำวันมนุษย์ทุกคนได้ตีความสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้ เช่น นาย ก. เดินทางมาทำบุญที่วัด เห็นป้ายคติธรรมที่ติดอยู่กับต้นไม้ เขาอ่านคติธรรมบนป้ายแล้วพยายามตีความว่า คติธรรมนี้มีความหมายอย่างไร หรือกรณีที่นาย ข. เดินทางบนท้องถนนเห็นสัญลักษณ์จราจร เขาก็พยายามตีความหรือหาความหมายของมัน คำถามคือหากมนุษย์ทุกคนมีทักษะการตีความเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว แนวคิดการตีความของนักตีความยังจำเป็นต่อมนุษย์อยู่หรือไม่ คำถามนี้อาจจะตอบได้ว่า แนวคิดการตีความของนักตีความยังมีความจำเป็นจริงอยู่มนุษย์ทุกคนมีทักษะการตีความ แต่การตีความของพวกเขาไม่มีระบบ หมายความว่ามนุษย์เมื่อตีความบางสิ่งบางอย่าง จะตีความตามความรู้สึก ความรู้ ภูมิหลังของตน บ่อยครั้งมนุษย์จะตีความบางสิ่งบางอย่างด้วยความลำเอียง เช่น ตามทฤษฎีของพุทธศาสนาอัตตาเชิงปรมาตถสัจจะหรือวิญญานถาวร ไม่มีอยู่จริง มีเฉพาะอัตตาเชิงสมมติสัจจะ นักบวชของศาสนาอื่นที่ยอมรับความมีอยู่ของอัตตาเชิงปรมาตถสัจจะ (อาตมัน) หรือวิญญานถาวร เมื่อได้อ่านพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาแล้วพบข้อความว่า บุคคลหว่านพืชเช่นไดย่อมได้ผลเช่นนั้น บุคคลทำความดีย่อมได้รับผลดี บุคคลทำความชั่วย่อมได้รับผลชั่ว เขาจะต้องตีความว่าพุทธศาสนายอมรับอัตตาเชิงปรมาตถสัจจะ เพราะในพระไตรปิฎกกล่าวถึงบุคคลเหมือนอย่างที่คัมภีร์พระเวทกล่าวถึงอาตมัน ทั้ง ๆ ที่บุคคลในพระไตรปิฎกกับอาตมันมีความแตกต่างกันมาก แต่การที่เขามีความเข้าใจเช่นนี้เพราะความเชื่อเรื่องอาตมันมีอิทธิพลต่อการตีความของเขา

จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นได้ว่า อรรถปริวรรตศาสตร์มีความสำคัญต่อการตีความสิ่งต่าง ๆ แม้มนุษย์จะมีทักษะการตีความแล้วก็ตาม และนี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมถึงควรตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ โดยใช้ อรรถปริวรรตศาสตร์ของนักตีความ เพราะว่าหากเราตีความโดยไม่ใช้วิธีการที่เป็นระบบ อาจจะเข้าใจปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะคลาดเคลื่อน เหมือนอย่างที่ปรัชญาต่างสำนักเข้าใจปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะคลาดเคลื่อนดังที่ได้เห็นกันมาแล้ว ฉะนั้นในการตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ ผู้เขียนจะใช้ อรรถปริวรรตศาสตร์ของซีไลเออร์มาเคอร์เป็นกรอบในการตีความ

อรรถปริวรรตศาสตร์ของชไลเออร์มาเคอร์

ฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์เป็นชาวเยอรมัน เป็นนักเทววิทยา นักปรัชญา นักภาษาศาสตร์คลาสสิก มีความชำนาญในคัมภีร์ไบเบิล ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งเทวศาสตร์โปรเตสแตนต์สมัยใหม่เพราะเขามีอิทธิพลอย่างมากต่อคำสอนของศาสนาคริสต์ (สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์, 2559, หน้า 82) ในหนังสือชื่อว่า “Hermeneutics and Criticism” ชไลเออร์มาเคอร์ได้กล่าวถึงอรรถปริวรรตศาสตร์ไว้ดังมีรายละเอียดดังนี้

อรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) มี 3 ความหมายดังนี้ 1) ศิลปะการนำเสนอความคิดของบุคคลอย่างถูกต้อง 2) ศิลปะการสื่อสารถึงบุคคลที่สามเมื่อพูดคุยกับบุคคลอื่น และ 3) ศิลปะการเข้าใจคำพูดของบุคคลอื่นอย่างถูกต้อง ชไลเออร์มาเคอร์กล่าวว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ที่เขากำลังจะนำเสนอในที่นี้ ตรงกับความหมายที่สาม คือ ศิลปะการเข้าใจคำพูดของบุคคลอื่นอย่างถูกต้อง (Schleiermacher, 1998, p. 5) เขากล่าวว่า คำพูดเป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของความคิดในตัวปัจเจก และทุกคำพูดมีความสัมพันธ์เชิงวิภาษกับความสมบูรณ์ของภาษาและความคิดที่เป็นต้นกำเนิดของภาษา ฉะนั้น การเข้าใจคำพูดของบุคคลอื่นจึงประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การเข้าใจคำพูดที่ได้รับจากภาษาและความจริงของผู้พูด เขากล่าวว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ในฐานะเป็นศิลปะแห่งความเข้าใจ ก็คือความเข้าใจใน 2 ส่วน คือ ด้านไวยากรณ์ และด้านจิตวิทยาในตัวปัจเจกด้วยเหตุนี้ เขาจึงได้เสนอแนวทางการตีความไว้ 2 ประการ คือ 1) การตีความเชิงไวยากรณ์ และ 2) การตีความเชิงจิตวิทยา (Schleiermacher, 1998, pp. 7-10) ซึ่งมีหลักการดังนี้

1. การตีความเชิงไวยากรณ์ (Grammatical Interpretation) เป็นการทำความเข้าใจความหมายของคำพูด หรือข้อความที่สื่อสารผ่านภาษาไวยากรณ์ของภาษา (Schleiermacher, 1998, pp. 232-233) มีหลักการโดยสรุปดังนี้ 1) ผู้ตีความจะต้องพิจารณาข้อความที่กำลังตีความอย่างละเอียดพร้อมกับกำหนดขอบเขตภาษาที่ผู้ประพันธ์และผู้ตีความใช้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ข้อความที่กำลังตีความอาจไม่ได้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากผู้ประพันธ์มีกาลเวลา การศึกษา อาชีพ วาทกรรมแตกต่างจากผู้ตีความ และผู้ประพันธ์เองไม่สามารถบันทึกเหตุการณ์ทุกอย่างได้ ถึงกระนั้นผู้ตีความควรพิจารณาภาพรวมของข้อความให้ครบถ้วน 2) ผู้ตีความจะต้องเข้าใจภาษาของข้อความที่กำลังจะตีความเป็นอย่างดี ในกรณีที่ผู้ตีความเข้าใจภาษานั้นไม่ดีพอหรือไม่ทราบความหมายของคำศัพท์บางคำ (meaning) ผู้ตีความควรค้นหาความหมายของคำศัพท์ในพจนานุกรม รวมถึงใช้หลักไวยากรณ์ของภาษานั้นเข้ามาช่วย 3) คำหนึ่งคำมีขอบเขตเชิงภาษาเฉพาะ ผู้ตีความจะต้องกำหนดความหมายของคำให้สอดคล้องกับคำอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ และ 4) ผู้ตีความจะต้องกำหนดประโยคแล้วแยกประโยคและองค์ประกอบของประโยค เช่น ประธาน กริยา คุณศัพท์ คำบุพบท เป็นต้น (Schleiermacher, 1998, pp. 30-45)

2. การตีความเชิงจิตวิทยา (Psychological Interpretation) เป็นการทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียนมีหลักการโดยสรุปดังนี้ 1) ผู้ตีความจะต้องทำความเข้าใจความคิดพื้นฐานทั้งหมดหรือองค์รวมของงานและส่วนย่อยต่าง ๆ ของงานผ่านชีวิตของผู้ประพันธ์ ชไลเออร์มาเคอร์กล่าวว่า องค์รวมถูกสร้างขึ้นเพราะมีองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ประกอบเข้าด้วยกันในงาน (Schleiermacher, 1998, p. 107) ตัวอย่างเช่น หนังสือเรียนพุทธปรัชญา องค์รวมคือพุทธปรัชญา องค์ย่อยคือส่วนต่าง ๆ ของหนังสือพุทธปรัชญา เช่น ชั้น 5 ปฏิจจสมุปบาท สังสารวัฏ กรรม นิพพาน เป็นต้น และ 2) ผู้ตีความจะต้องตั้งคำถามว่าผู้ประพันธ์อยู่ในสภาพแวดล้อมเช่นใดถึงตัดสินใจเขียนงาน การตัดสินใจของผู้ประพันธ์มีความหมายต่อตัวเขาอย่างไร และคุณค่าเฉพาะเกี่ยวกับชีวิตของเขาเป็นอย่างไร คำถามแรกเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้ประพันธ์อย่างมาก ด้วยเหตุนี้ การเข้าใจสิ่งแวดล้อมภายนอกจึงมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการตีความ เพราะจะทำให้ผู้ตีความเข้าใจงานของผู้ประพันธ์ได้เป็นอย่างดี คำถามที่สองเกี่ยวกับการตัดสินใจหรือแรงขับภายใน การทราบการตัดสินใจหรือ

จุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ สามารถกระทำได้ด้วยการอ่านงานของผู้ประพันธ์พร้อมกับตั้งคำถามว่า จริง ๆ แล้ว ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์อย่างไรถึงได้ตัดสินใจเขียนงานนี้ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้อาจทำให้ผู้ตีความทราบ จุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ได้ยาก ชไลเออร์มาเคอร์จึงได้กล่าวว่า การที่ผู้ตีความมีความรู้เกี่ยวกับทัศนคติ ความคิด สภาพแวดล้อมในช่วงเขียนงานของผู้ประพันธ์ จะทำให้ผู้ตีความเข้าใจจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ได้ ง่ายขึ้น หากผู้ตีความไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวผู้ประพันธ์เลย ผู้ตีความควรทำความเข้าใจองค์รวมผ่านองค์ย่อย และคุณค่าขององค์ย่อยผ่านองค์รวม หากวิธีการนี้ยังใช้ไม่ได้ ผู้ตีความควรทำความเข้าใจองค์รวมผ่านองค์ย่อย ที่พอจะเข้าใจได้ อย่างไรก็ตาม ชไลเออร์มาเคอร์ยอมรับว่าวิธีการนี้ยากต่อการทราบจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ ของผู้ประพันธ์เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ เขาจึงกล่าวว่าการรู้ชีวิต สภาพแวดล้อม เหตุการณ์ของผู้ประพันธ์ เป็นอย่างดี เป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการทราบจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์ คำถามที่สามเกี่ยวกับคุณค่าเฉพาะด้านชีวิต ของผู้ประพันธ์ ชไลเออร์มาเคอร์ได้แบ่งคุณค่าออกเป็น 2 ด้าน คือ คุณค่าด้านอาชีพ และคุณค่าด้านการทำงาน หากผู้ตีความประสงค์จะรู้คุณค่าเฉพาะเกี่ยวกับชีวิตของผู้ประพันธ์ จะต้องทราบการตัดสินใจที่สำคัญในการลงมือ เขียนงานรวมถึงกิจกรรมการทำงานของผู้ประพันธ์ (Schleiermacher, 1998, pp. 107-112)

อย่างไรก็ตาม การตีความเชิงจิตวิทยาจะมีความสำคัญกว่าการตีความเชิงไวยากรณ์ก็ต่อเมื่อบุคคล มองว่า ภาษาเป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารหรือถ่ายทอดความคิดจากสมอง ในทางกลับกัน การตีความเชิงไวยากรณ์ จะมีความสำคัญกว่าการตีความเชิงจิตวิทยาก็ต่อเมื่อบุคคลมองว่า บุคคลเป็นที่ตั้งของภาษาและคำพูด สำหรับ ชไลเออร์มาเคอร์กลับมองว่า การตีความเชิงจิตวิทยาและการตีความเชิงไวยากรณ์มีความเสมอภาคกัน ไม่มีวิธีการใด ดีกว่ากัน ด้วยเหตุนี้ เขาจึงกล่าวว่าการตีความจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีพรสวรรค์ด้านภาษาและมีความรู้ เกี่ยวกับปัจเจกบุคคลหรือผู้ประพันธ์ (Schleiermacher, 1998, p.10) จะเห็นได้ว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ของ ชไลเออร์มาเคอร์ให้ความสำคัญกับการตีความเชิงไวยากรณ์และการตีความเชิงจิตวิทยาเท่า ๆ กัน

การตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะโดยใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ของชไลเออร์มาเคอร์

ในการตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ ผู้เขียนจะตีความเชิงไวยากรณ์เป็นอันดับแรก ถัดจากนั้น จะตีความเชิงจิตวิทยาตามลำดับ

1. การตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะในเชิงไวยากรณ์

1.1 คำหรือกลุ่มคำ ผู้เขียนได้สำรวจคำต่าง ๆ ที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ พบว่า คำหรือกลุ่มคำบางส่วนมีความหมายชัดเจนในตัวเอง บางส่วนไม่มีความหมายชัดเจนในตัวเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนได้อธิบายคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายไม่ชัดเจนให้มีความชัดเจน โดยใช้ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ดังนี้

1.1.1 ตัดเอง หมายถึง ใช้ของมีคมทำให้ขาดด้วยตนเอง

1.1.2 ใช้ให้ผู้อื่นตัด หมายถึง สั่งให้บุคคลอื่นเอาของมีคมมาทำให้ขาด

1.1.3 เบียดเบียนเอง หมายถึง การสร้างความเดือดร้อนด้วยตนเอง

1.1.4 ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน หมายถึง การสั่งให้บุคคลอื่นสร้างความเดือดร้อน

1.1.5 ทำให้เศร้าโศกเอง หมายถึง การกระทำบางสิ่งบางอย่างให้บุคคลอื่นรู้สึกสลดหดหู่ใจ

ด้วยตนเอง

1.1.6 ใช้ให้ผู้อื่นทำให้เศร้าโศก หมายถึง การสั่งให้บุคคลอื่นกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ บุคคลอื่นมีความรู้สึกสลดหดหู่ใจ

1.1.7 ทำให้ลำบากเอง หมายถึง การสร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นจนเขาทรมาณร่างกาย และจิตใจ

1.1.8 ไขให้ผู้อื่นทำให้ลำบาก หมายถึง การสั่งให้คนอื่นสร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นจนเขาทรมาณร่างกายและจิตใจ

1.1.9 ดิ้นรนเอง หมายถึง การทำให้บุคคลอื่นสะบัดไปมาด้วยตนเอง

1.1.10 ไขให้ผู้อื่นทำให้ดิ้นรน หมายถึง การสั่งคนอื่นไปทำให้บุคคลอื่นสะบัดไปมา

1.1.11 ตัดช่องย่องเบา หมายถึง การลักลอบเข้าไปในเคหสถานของบุคคลอื่นเพื่อขโมยทรัพย์สิน

1.1.12 ปล้น หมายถึง การลักลอบเพื่อแย่งชิงทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยที่เขาไม่รู้ตัว

1.1.13 ทำโจรกรรม หมายถึง การลักขโมย

1.1.14 ดักขุม หมายถึง การแอบคอยบริเวณเส้นทางเพื่อปล้นคนที่สัญจรผ่านไปมา

1.1.15 เป็นขู้ หมายถึง การลักลอบเสพสังวาสกับชายหรือสตรีที่ไม่ใช่คู่ครองของตน

1.1.16 การสำรวม หมายถึง ความระมัดระวัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 341, 386, 426, 436, 484, 686, 721, 1058, 1148, 1229)

1.1.17 การฝึกอินทรีย์ หมายถึง การสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

1.1.18 บาป หมายถึง ความชั่วร้าย หรือกรรมชั่ว

1.1.19 บุญ หมายถึง ความดีหรือกรรมดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) 2559, หน้า 180, 183, 563)

จากการศึกษาความหมายของคำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุณณกัสปะข้างต้น ทำให้ทราบความหมายของคำหรือกลุ่มคำได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำคำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุณณกัสปะมาจัดหมวดหมู่ จะช่วยทำให้เข้าใจปรัชญาของท่านได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจะใช้กรรม (การกระทำ) 3 เป็นกรอบในการจัดหมวดหมู่คำหรือกลุ่มคำ ดังตาราง 1

ตาราง 1

การจัดหมวดหมู่คำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุรณกัศสปะในกรรม 3

กรรม 3	คำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุรณกัศสปะ
กายกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การทำเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำ - การตัดเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นตัด - การเบียดเบียนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน - การทำให้เศร้าโศกเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำให้เศร้าโศก - การทำให้ลำบากเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำให้ลำบาก - การตื่นนอนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำให้ตื่นนอน - การฆ่าสัตว์ - การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ - การตัดช่องย่องเบา - การปล้น - การทำโจรกรรมในบ้านหลังเดียว - การดักขุมที่ทางเปลี่ยว - การเป็นชู้ - การใช้จักรมีคมดุจมีดโกนสังหารเหล่าสัตว์ - การให้เอง หรือใช้ให้ผู้อื่นให้ - บูชาเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นบูชา - การฝึกอินทรี - การสำรวม
วจีกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การพูดเท็จ - การพูดคำสัตย์
มโนกรรม	
ต่างจากพวก	<ul style="list-style-type: none"> - บุญ - บาป

1.2 ประโยค ผู้เขียนได้สำรวจโครงสร้างประโยคในปรัชญาของท่านปุรณกัศสปะ พบว่า โครงสร้างประโยคภาษาตามที่ปรากฏในปรัชญาของท่าน มี 3 ประโยค ได้แก่ ประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน ดังนี้

1.2.1 ประโยคความเดียว หมายถึง ประโยค 1 ประโยคที่ประกอบด้วยประธาน กริยา กรรม และบางครั้งมีตัวขยายประธาน ขยายกริยา ขยายกรรม (สมหวัง อินทร์ไชย และคณะ, 2553, หน้า 59) ประโยคความเดียวที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปุรณกัศสปะ มีดังนี้

“ไม่มีบาป มาถึงเขา

ไม่มีบุญ มาถึงเขา

“ไม่มีบุญที่เกิดจากการให้ทาน จากการฝึกอินทรี จากการสำรวม จากการพูดคำสัตย์”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 53-54)

จากประโยคความเดียวที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ สามารถอธิบายได้ว่า

บาป (ประธาน) ไม่มี-มาถึง (กริยา) เขา (กรรม)

บุญ (ประธาน) ไม่มี-มาถึง (กริยา) เขา (กรรม)

บุญ (ประธาน) ไม่มี (กริยา) จากการให้ทาน จากการฝึกอินทรีย์ จากการสำรวม จากการ
พูดคำสัตย์ (ขยายประธาน)

1.2.2 ประโยคความรวม หมายถึง ประโยคความเดียวตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไปที่เชื่อมด้วย
คำสันธาน (สมหวัง อินทร์ไชย และคณะ, 2553, หน้า 59) ประโยคความรวมที่ปรากฏในปรัชญาของท่าน
ปुरुณกัสสปะ มีดังนี้

“เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่น
เบียดเบียน ทำให้เคราะห์ตัวเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำให้เคราะห์ตัวเอง ทำให้ลำบากเอง ใช้ให้ผู้อื่น
ทำให้ลำบาก ดิ้นรนเองใช้ให้ผู้อื่นทำให้ดิ้นรน ฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
ตัดของย่องเบา ปล้น ทำโจรกรรมในบ้านหลังเดียว ดักซุ่มที่ทางเปลี่ยว เป็นชู้
พูดเท็จ ผู้ทำ (เช่นนั้น) ก็ไม่จัดว่าทำบาป”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 53)

ประโยคความรวมข้างต้น แม้จะไม่มีคำสันธานเชื่อมประธานเข้าด้วยกัน แต่ประโยค
ความเดียวแต่ละประโยคถูกนำมาเชื่อมเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุผลนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าข้อความนี้สามารถจัด
อยู่ในประโยคความรวมได้

1.2.3 ประโยคความซ้อน หมายถึง ประโยคที่ประกอบด้วยมุขยประโยค (ประโยคหลัก)
อนุประโยค (ประโยครอง) ซึ่ง 2 ประโยคนี้มีความสำคัญไม่เท่ากัน (สมหวัง อินทร์ไชย และคณะ, 2553, หน้า 59)
ประโยคความซ้อนที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ มีดังนี้

“แม้หากบุคคลใช้จักรมีคมดุจมีดโกนสังหารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ให้เป็นตุจลานตาก
เนื้อให้เป็นกองเนื้อเดียวกัน เขาย่อมไม่มีบาปที่เกิดจากกรรมนั้น”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 53)

ข้อความที่ว่า “แม้หากว่า...ให้เป็นกองเนื้อเดียวกัน” เป็นอนุประโยคหรือประโยครอง
ข้อความที่ว่า “เขาย่อมไม่มีบาป...” จัดเป็นมุขยประโยคหรือประโยคหลัก การที่ผู้เขียนอธิบายว่า
ข้อความที่ว่า “แม้หากว่า...ให้เป็นกองเนื้อเดียวกัน” เป็นอนุประโยค ก็เพราะประโยคนี้ไม่มีใจความสมบูรณ์ใน
ตัวเอง หมายความว่า เมื่ออ่านข้อความนี้โดยตัดมุขยประโยค คือ “เขาย่อมไม่มีบาป...” ออกไป ย่อมไม่สามารถ
เข้าใจความหมายของประโยคนี้ได้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงจัดข้อความที่ว่า “แม้หากว่า...ให้เป็นกองเนื้อ
เดียวกัน” ให้เป็นอนุประโยค ส่วนการที่ผู้เขียนอธิบายว่า ข้อความที่ว่า “เขาย่อมไม่มีบาป...” จัดเป็นมุขยประโยค
เพราะประโยคนี้มีใจความสมบูรณ์ในตัวเอง หมายความว่า ประโยคนี้แม้จะไม่มีอนุประโยคอยู่ร่วมกันก็สามารถ
เข้าใจความหมายของประโยคนี้ได้

“แม้หากบุคคลไปฝั่งขวแม่ น้ำคองคา ฆ่าเอง ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด
เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน เขาย่อมไม่มีบาปที่เกิดจากกรรมนั้น”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 53-54)

ข้อความที่ว่า “แม้หากบุคคลไปฝั่งขวาแม่น้ำคงคา...” จัดเป็นอนุประโยคหรือประโยครอง
ข้อความที่ว่า “เขาย่อมไม่มีบาป...” จัดเป็นมุขยประโยคหรือประโยคหลัก โดยผู้เขียนมีเหตุผลในการอธิบาย
ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะในเชิงไวยากรณ์มีข้อค้นพบ คือ คำหรือกลุ่มคำในปรัชญา
ของท่านปุรณกัสสปะโดยส่วนใหญ่แล้วอยู่ในหมวดกายกรรม รองลงมาคือหมวดวจีกรรม ส่วนคำหรือกลุ่มคำที่จะ
จัดลงในหมวดมนโกรรมไม่มีเลย นอกจากนี้ ยังพบคำบางคำที่ไม่สามารถจัดเข้าในหมวดใดได้เลยคือคำว่า บุญ
และบาป และประโยคที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะ มี 3 ประโยค ได้แก่ ประโยคความเดียว ประโยค
ความรวม และประโยคความซ้อน

จะเห็นได้ว่า คำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะ ถูกจัดลงในหมวดกายกรรมโดยส่วนใหญ่
รองลงมา คือ หมวดวจีกรรม ไม่มีคำใดหรือกลุ่มคำใดสามารถจัดลงในหมวดมนโกรรมได้เลย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียน
จึงตีความว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นสสารนิยม (materialism) โดยมีเหตุผลดังนี้

ท่านปุรณกัสสปะมองว่าการทำร้ายเบียดเบียนบุคคลอื่นจนเขาได้รับความทุกข์ทรมาน การแย่งชิง
หรือขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น การล่วงประเวณีกับชายหรือหญิงอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองของตน การโกหกไม่จัด
เป็นบาปหรือกรรมชั่ว การให้ทาน การบูชา การสักรวม การฝึกอินทรีย์ การพูดคำสัตย์ ไม่จัดเป็นบุญหรือกรรมดี
หมายความว่า เมื่อบุคคลกระทำความชั่ว บาปหรือบุญย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้กระทำ การที่ท่านปุรณกัสสปะ
มองเช่นนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าในทรรศนะของท่านปุรณกัสสปะ ความจริงแท้ (ปรมาตถสัจจะ) คือสสาร (matter)
มนุษย์คือที่ประชุมแห่งสสาร จิตใจเป็นผลผลิตจากการรวมตัวของสสาร ในแง่นี้ มนุษย์ตามทรรศนะของท่าน
ปุรณกัสสปะเป็นเพียงสมมติสัจจะเท่านั้น เพราะเมื่อลดทอนลงไปให้ถึงที่สุด มนุษย์ไม่มีอยู่จริง สสารเท่านั้นที่
มีอยู่จริง เมื่อสสาร (มนุษย์) ทำร้ายเบียดเบียนบุคคลอื่น (ซึ่งเป็นสสารด้วยกัน) แย่งชิงหรือขโมยทรัพย์สินของ
บุคคลอื่น ล่วงประเวณีกับชายหรือหญิงที่ไม่ใช่คู่ครองของตน กล่าวเท็จ บาปจึงไม่เกิดขึ้นแก่สสาร (มนุษย์)
ในทางกลับกัน เมื่อสสาร (มนุษย์) ให้ทาน บูชา สักรวม ฝึกอินทรีย์ กล่าวคำสัตย์ บุญจึงไม่เกิดขึ้นแก่สสาร (มนุษย์)
เหตุผลที่บาปบุญเกิดขึ้นแก่สสาร (มนุษย์) ไม่ได้ เพราะสสารเป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะรองรับความดี
ความชั่วไม่ได้ ตัวอย่างเช่น รถยนต์ที่ขับด้วย AI เมื่อรถยนต์วิ่งไปชนคนที่กำลังข้ามถนน AI ย่อมไม่ได้โทษจาก
การกระทำนั้น เพราะ AI มีสภาพเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถรับผิดชอบในทางศีลธรรมได้ ดังนั้น การที่ปรัชญา
ต่างสำนัก หรือนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะจัดอยู่ในอภิปรัชญา และศีลธรรมนิยม
ผู้เขียนมีความเห็นว่า เป็นการนำกรอบความคิดของตนเข้าไปใส่ในปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะโดยที่ท่านไม่ได้
มีความประสงค์เช่นนั้นเลย

อย่างไรก็ดี อาจมีข้อโต้แย้งว่า ท่านปุรณกัสสปะกล่าวว่า เมื่อบุคคลกระทำความชั่ว บาปย่อมไม่เกิดแก่
บุคคลผู้กระทำ หรือเมื่อกระทำความดี บุญย่อมไม่เกิดแก่บุคคลผู้กระทำเท่ากับว่าท่านปุรณกัสสปะปฏิเสธบาปบุญ
หรือปฏิเสธเรื่องศีลธรรม การที่ปรัชญาต่างสำนักตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะว่าเป็นอภิปรัชญาและเป็น
อศีลธรรมนิยม นับว่าตีความถูกต้องแล้วมิใช่หรือ เพราะว่าคำว่าบาปบุญไม่เกิดขึ้นก็เท่ากับปฏิเสธเรื่องบาปบุญ
นั่นเอง ข้อโต้แย้งนี้อาจตอบได้ว่า จริงอยู่ที่ท่านปุรณกัสสปะกล่าวว่า เมื่อบุคคลกระทำความดีความชั่ว บาปบุญ
ย่อมไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้กระทำ แต่ไม่ได้หมายความว่า ท่านปฏิเสธเรื่องบาปบุญ เพราะคำว่า ปฏิเสธ หมายถึง
การไม่ยอมรับหรือการคัดค้านเรื่องบาปบุญ ฉะนั้น หากท่านปุรณกัสสปะปฏิเสธเรื่องบาปบุญหรือปฏิเสธเรื่อง
ศีลธรรมตามที่ปรัชญาต่างสำนักตีความจะต้องพบข้อมูลที่ระบุว่า ท่านปุรณกัสสปะได้พยายามหาเหตุผลมา
คัดค้านแนวคิดเรื่องบาปบุญ เหมือนที่พุทธปรัชญาได้เสนอเหตุผลในการคัดค้านการบูชาอัญญาของศาสนาพราหมณ์

แต่ท่านปุรณกัสสะไม่ได้หาเหตุผลมาคัดค้านเรื่องบาปบุญเลย ท่านเพียงอธิบายว่า บุคคลเมื่อกระทำความดีหรือความชั่ว บาปบุญย่อมไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้กระทำ ที่ท่านอธิบายเช่นนี้ เพราะที่ท่านมองสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงสสาร ความเป็นไปของโลกนี้คือการเคลื่อนไหวของสสาร สิ่งนามธรรมต่าง ๆ ที่จับต้องไม่ได้ เช่น บุญบาป วิญญาณ เป็นต้น ไม่ได้อยู่ในสมองหรือความคิดของท่านตั้งแต่แรก เพราะเข้ากันไม่ได้กับแนวคิดหลักของท่าน คือ สสารนิยม ฉะนั้นการที่ปรัชญาต่างสำนักตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสะว่าเป็นปรัชญาที่ปฏิเสธผลของความดีความชั่วหรือศีลธรรม อาจจะไม่ชอบธรรมแก่ท่าน

2. การตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะในเชิงจิตวิทยา

2.1. องค์กรวมและองค์ย่อย เมื่อผู้เขียนได้ตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะในเชิงไวยากรณ์ ดังกล่าวมาแล้วพบว่า คำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะถูกจัดลงในหมวดกายกรรมและวจีกรรม แต่ไม่พบคำหรือกลุ่มคำใดที่จะสามารถจัดลงในหมวดมโนกรรมได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ตีความว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะเป็นสสารนิยม (materialism) โดยได้ให้เหตุผลดังที่กล่าวข้างต้น ดังนั้น เมื่อผู้เขียนพิจารณา องค์กรวมและองค์ย่อยในปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะ จึงสามารถกำหนดได้ดังนี้

2.1.1 องค์กรวม คือ สสารนิยมที่มองว่าสสารเป็นความจริงแท้ บาปและบุญย่อมไม่เกิดขึ้นแก่สสาร (มนุษย์)

2.1.2 องค์ย่อย คือ มนุษย์ (สสาร) ทำร้ายเบียดเบียนบุคคลอื่น แย่งชิงหรือขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น ล่วงประเวณีกับชายหรือหญิงอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองของตน โทกหกไม่จัดว่ากระทำบาป มนุษย์ (สสาร) ให้ทานบูชา สรรวม ผีกินทรีย์ พูดคำสัตย์ ไม่จัดว่ากระทำบุญ เพราะไม่ว่าจะกระทำอะไรก็ตาม ทุกการกระทำเป็นเพียงอาการเคลื่อนไหวของมนุษย์ซึ่งมีสถานะเป็นสสารเท่านั้น บาปและบุญไม่สามารถเกี่ยวเกาะมนุษย์ซึ่งเป็นสสารได้

2.2 สภาพแวดล้อม เมื่อผู้เขียนย้อนกลับไปพิจารณาสภาพแวดล้อมหรือบริบทในช่วงเวลาที่ท่านปุรณกัสสะปะมีชีวิต พบว่า ท่านปุรณกัสสะปะมีชีวิตร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า เพราะในสามัญญผลสูตร มีข้อมูลระบุว่า ครั้งหนึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูประสงค์จะเข้าไปหานักบวช อำมาตย์ได้ถวายคำแนะนำให้พระองค์เสด็จไปหาท่านปุรณกัสสะปะ แต่พระองค์ทรงนิ่ง ในขณะที่เดียวกันหมอชีวกโกมารภัจ ได้ถวายคำแนะนำให้พระองค์เสด็จไปหาพระพุทธเจ้า พระองค์จึงได้เสด็จไปหาพระพุทธเจ้าแล้วถามผลความเป็นสมณะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 48-51)

อนึ่ง ในอินเตียโบราณ มีปรัชญาระบบหนึ่งชื่อว่าจรรวาก เป็นปรัชญาสสารนิยม (materialism) สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นก่อนพุทธศาสนา (สุนทร ณ รังษี, 2537, หน้า 62) ข้อสันนิษฐานนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะถูกต้อง เพราะในช่วงแรกของธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าทรงวิพากษ์แนวคิดกามสุขัลลิกานุโยคว่าเป็นแนวคิดสุดโต่ง ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดของปรัชญาจรรวากนั่นเอง สิ่งนี้ทำให้เห็นว่าปรัชญาจรรวากมีมาก่อนพุทธศาสนา ปรัชญาจรรวากมีทรรศนะในทางอภิปรัชญาว่าความจริงแท้คือสสารหรือวัตถุเท่านั้น อันได้แก่ ธาตุ ดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม การรวมตัวของธาตุ 4 เป็นปัจจัยให้เกิดโลกและ สรรพสิ่งในโลก เช่น มนุษย์ สัตว์ เป็นต้น จิตหรือวิญญาณเป็นผลมาจากการรวมตัวของธาตุ 4 จิตหรือวิญญาณไม่มีอยู่จริง มนุษย์หรือสัตว์ตาย เพราะการแยกตัวของธาตุ 4 (สุนทร ณ รังษี, 2537, หน้า 70-72)

จะเห็นได้ว่า ท่านปุรณกัสสะปะเป็นบุคคลร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า ส่วนปรัชญาจรรวากเป็นปรัชญาฝ่ายสสารนิยมที่เกิดขึ้นก่อนพุทธศาสนา เมื่อผู้เขียนพิจารณาสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนตีความว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสะปะน่าจะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาจรรวากจริงอยู่ในปรัชญาของท่านอาจจะไม่ได้กล่าวถึงธาตุ 4 เหมือนปรัชญาจรรวาก แต่ปรัชญาของท่านก็สื่อความหมายในทาง

สสารนิยม เพราะท่านกล่าวว่าการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในโลก เช่น การฆ่าคนไม่จัดว่าเป็นบาป การถวายนาก็ไม่จัดว่าเป็นบุญ การที่ท่านกล่าวเช่นนี้เพราะท่านมีความเห็นว่า มนุษย์คือสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสสาร หากจะกล่าวให้ลึกซึ้ง คือ ตามทรรศนะของท่านปุรณกัสสปะ มนุษย์เป็นเพียงสมมติโวหารที่ใช้เรียกกันในโลก เพราะเมื่อลดทอนลงไปไปถึงที่สุดแล้ว มนุษย์ไม่มีอยู่จริง สสารเท่านั้นที่มีอยู่จริง เมื่อสสาร (มนุษย์) กระทำการอันใดก็ตาม จึงไม่ถูกต้องตัดสินว่าเป็นบุญหรือบาป เพราะว่าการกระทำเหล่านั้นเป็นเพียงอาการเคลื่อนไหวของธาตุ 4 ซึ่งปรัชญาจารย์เองก็มีความเห็นเช่นนี้ อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งภายหลังได้ว่า ท่าน (ผู้เขียน) รู้ได้อย่างไรว่า ท่านปุรณกัสสปะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาจารย์ เพราะไม่มีหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ระบุชัดเจน ข้อโต้แย้งนี้อาจตอบได้ว่าหากเราเชื่อว่าปรัชญาจารย์มีมาก่อนการอุบัติ พุทธศาสนาและท่านปุรณกัสสปะเป็นบุคคลร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า ท่านปุรณกัสสปะน่าจะได้รับอิทธิพล จากปรัชญาจารย์ซึ่งก็เหมือนกับศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นในอินเดียมาอย่างยาวนาน และมีคัมภีร์สำคัญคือ คัมภีร์พระเวท ปรัชญาอินเดียรุ่นหลังล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระเวททั้งสิ้น ดังนั้น ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะน่าจะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาจารย์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย

อนึ่ง ปรัชญาต่างสำนักได้ตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะว่าเป็นอกิริยาท (non-action) และอศีลธรรมนิยม (amoralism) และนักวิชาการบางคนในปัจจุบันได้ตีความว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นมิจฉาทิฎฐิ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการตีความดังกล่าว เนื่องด้วยผู้เขียนมีความเห็นว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเข้ากันไม่ได้กับแนวคิดเรื่องบุญเรื่องบาป เพราะว่าแนวคิดเรื่องบุญบาปมีรากฐานมาจากจิตนิยม กล่าวคือ บุคคลเมื่อทำความดีความชั่วในชาติปัจจุบัน จิตจะสั่งสมความดีความชั่วไว้ เมื่อบุคคลเสียชีวิต จิตของเขาไม่ได้ตายไปพร้อมกับร่างกาย แต่ไปปฏิสนธิในภพภูมิใหม่ตามบุญบาปที่เคยทำไว้ ฉะนั้น แนวคิดเรื่องบุญบาปจึงเกี่ยวข้องเฉพาะปรัชญาสายจิตนิยมเท่านั้น ส่วนปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นสสารนิยม มองสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงสสารหรือวัตถุ เรื่องบุญบาปซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมจึงเข้ากันไม่ได้กับสสารนิยมซึ่งเป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่าปรัชญาสายสสารนิยมและจิตนิยมมีทรรศนะตรงกันข้ามกัน ฉะนั้น การนำแนวคิดเรื่องบุญบาปซึ่งมีรากฐานมาจากจิตนิยม (idealism) มาวิเคราะห์ตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะซึ่งเป็นสสารนิยมแล้ววิพากษ์ว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นปรัชญาที่ปฏิเสธบุญบาปหรือ ผลของความดีความชั่ว อาจจะไม่ชอบธรรมแก่ท่านปุรณกัสสปะเท่าใดนัก เพราะท่านมองโลกใบนี้เป็นเพียงสสาร ความเป็นไป ในโลกใบนี้ตามทรรศนะของท่านคือ ความเคลื่อนไหวของสสารเท่านั้น

2.3 จุดมุ่งหมาย ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นสสารนิยม ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาจารย์ ท่านปุรณกัสสปะไม่ได้ให้เหตุผลว่า เหตุใดจึงได้นำเสนอปรัชญาในลักษณะท่านองนี้ ตามการตีความของผู้เขียน ท่านปุรณกัสสปะน่าจะประสงค์ให้กลุ่มที่ศึกษาปรัชญาของท่านมองชีวิตเป็นสสาร ไม่ยึดมั่นถือมั่นในร่างกายซึ่งเป็นเพียงของชั่วคราวที่เกิดจากการรวมตัวของสสาร จริงอยู่ท่านปุรณกัสสปะอาจจะไม่ได้กล่าวว่าท่านประสงค์จะให้กลุ่มคนที่ศึกษาปรัชญาของท่านมองชีวิตเป็นเพียงสสาร แต่ถ้าวิเคราะห์ปรัชญาของท่านโดยละเอียดแล้ว จะพบว่าที่ท่านสอนว่าการทำร้ายบุคคลอื่น การขโมยทรัพย์ การล่วงละเมิดประเวณี การพูดเท็จไม่จัดว่าเป็นบาป การให้ทาน การบูชา การสัจธรรม การฝึกอินทรีย์ การพูดคำสัตย์ ไม่จัดว่าเป็นบุญ คำสอนเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ท่านมองสรรพสิ่งในโลกรวมถึงมนุษย์เป็นเพียงสสาร จะมีเหตุผลอันใดที่จะต้องยึดมั่นถือมั่นในสรรพสิ่งซึ่งเป็นสสาร อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งภายหลังว่า ท่านปุรณกัสสปะไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสอนให้คนปล่อยวางในชีวิตหรือมองชีวิตรวมถึงสรรพสิ่งเป็นเพียงสสาร แต่ที่จริงแล้วท่านกลับสอนให้คนไม่สนใจเรื่องบาปบุญ ข้อโต้แย้งนี้อาจตอบได้ว่า ปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะเป็นสสารนิยม มองสรรพสิ่งในโลกเป็น

เพียงสสาร แนวคิดเรื่องบาปบุญอย่างที่ปรัชญาตะวันออกสอนกันในเวลานั้น ท่านปุรณกัสสปะไม่ได้ให้ความสนใจที่จะพิจารณาตั้งแต่เริ่มแรกอยู่แล้ว หมายความว่า ในมุมมองของท่านไม่มีเรื่องบุญบาปเลย เพราะว่า ท่านเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกนี้เป็นเพียงสสารเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งว่าปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสอนให้คนปล่อยวางในชีวิตหรือมองชีวิตเป็นเพียงสสาร แต่ท่านสอนให้คนทำอาชญากรรมต่างหากเล่า ข้อโต้แย้งนี้อาจตอบได้ว่า การตีความปรัชญาของท่านปุรณกัสสปะตามตัวอักษร ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่า ท่านสอนให้คนก่ออาชญากรรม หากตีความปรัชญาของท่านเพื่อทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของท่านอย่างแท้จริง จะเข้าใจว่าท่านไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสอนให้คนก่ออาชญากรรม ท่านมีจุดมุ่งหมายสอนให้คนปล่อยวางในชีวิตหรือมองชีวิตเป็นเพียงสสาร เหมือนอย่างที่พุทธปรัชญาสอนให้บุคคลมองชีวิตเป็นเพียงรูปนาม ปรัชญาฮินดูสอนให้บุคคลมองชีวิตคือชีวิตมันที่มาจากอัยอยู่กับร่างกาย หากท่านปุรณกัสสปะมีจุดมุ่งหมายสอนให้คนก่ออาชญากรรมจริงตามข้อโต้แย้งดังกล่าว ท่านน่าจะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับกุมตัวดำเนินคดีในข้อหาปลุกปั่นความคิดให้ประชาชนก่อการร้ายหรือทำสงคราม แต่ท่านกลับได้รับการยกย่องนับถือจากประชาชนดังที่ได้เห็นกันมาแล้ว ฉะนั้น ท่านปุรณกัสสปะจึงไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสอนให้คนก่ออาชญากรรมอย่างแน่นอน

2.4 คุณค่าเฉพาะเกี่ยวกับชีวิต ท่านปุรณกัสสปะไม่ได้เขียนงานทางปรัชญาไว้ ปรัชญาของท่านปรากฏอยู่เฉพาะในคัมภีร์พุทธศาสนา แม้อดีตชีวิตประวัติของท่านเองก็อยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาด้วยเช่นกัน อรรถกถา สุมังคลวิลาสินี ซึ่งเป็นคัมภีร์พุทธศาสนาได้กล่าวถึงอดีตชีวิตประวัติของท่านไว้ว่าท่านปุรณกัสสปะเป็นบุตรคนที่ 100 การครองเรือนของท่านดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้กระทำการสิ่งใด ไม่มีใครสามารถตำหนิท่านได้เลย ภายหลังท่านได้ตัดสินใจหนีออกจากบ้าน และในระหว่างทาง ท่านถูกโจรชิงเอาผ้าห่มผ้าห่มไป ท่านไม่รู้จักรูปวิธีการปกปิดร่างกายด้วยใบไม้และหญ้า จึงเปลือยกายเดินมุ่งหน้าเข้าสู่หมู่บ้าน ประชาชนเห็นท่านแล้วเข้าใจว่าเป็นพระอรหันต์ จึงได้นำอาหารคาวหวานมาถวาย ท่านจึงสมาทานไม่ห่มผ้า ถือเทศคนเปลือยเป็นบรรพชาเพราะคิดว่าวิธีนี้ทำให้ตนได้รับลาภสักการะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557, หน้า 201)

อย่างไรก็ดี สำหรับการตัดสินใจหนีออกจากบ้านออกบวชของท่านปุรณกัสสปะ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าท่านอาจจะรับอิทธิพลคำสอนเรื่องอาศรม 4 จากคัมภีร์พระเวท ได้แก่ 1) พรหมจารี 2) ฤๅษี 3) วานปรสธ 4) สันยาสิ วัลยออกบวชเพื่อบำเพ็ญพรตพร้อมกับบอกรรมสั่งสอนให้บุคคลอื่นปฏิบัติดี (กรฺณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550, หน้า 29) หมายความว่า ท่านปุรณกัสสปะน่าจะมียุอยู่ในช่วงวัลยสันยาสิแล้ว ท่านจึงได้ตัดสินใจหนีออกจากบ้าน ถือเอาเทศคนเปลือยเป็นเทศนิกบวช ภายหลังท่านได้สอนปรัชญาของท่านแก่ประชาชนจนมีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับและถูกยกย่องว่าเป็นคนดี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557, หน้า 48) การดำเนินชีวิตของท่านปุรณกัสสปะตามที่คัมภีร์พุทธศาสนาบันทึกไว้ สอดคล้องกับคนที่อยู่ในวัลยสันยาสิที่ออกบวชบำเพ็ญพรตและสอนวิธีการปฏิบัติที่ดีแก่บุคคลอื่น

จะเห็นได้ว่า คุณค่าชีวิตของท่านปุรณกัสสปะอยู่ที่การสอนปรัชญาแก่ประชาชน การทำงานตลอดชีวิตของท่านเพื่อบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงตีความว่า ท่านปุรณกัสสปะมีจุดมุ่งหมายนำเสนอปรัชญาสสารนิยมเพื่อให้คนปล่อยวางในชีวิต มองชีวิตเป็นเพียงสสาร ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายนำเสนอปรัชญาสสารนิยมเพื่อส่งเสริมให้คนก่ออาชญากรรม ทั้งนี้เพราะว่าคุณค่าชีวิตของท่านอยู่ที่การทำเพื่อบุคคลอื่นหรือสังคม ฉะนั้น จึงเป็นไปได้ว่าบุคคลทำเพื่อสังคมเช่นท่านปุรณกัสสปะจะสอนปรัชญาเพื่อส่งเสริมให้คนก่ออาชญากรรม

บทสรุป

ปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะถูกปรัชญาต่างสำนักตีความว่าเป็นอกิริยวาท (non-action) คือ ปฏิเสธบุญบาปหรือผลของความดีความชั่ว อศีลธรรมนิยม (amoralism) คือ ปฏิเสธเรื่องศีลธรรม รวมถึงถูกมองว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ปรัชญาต่างสำนักตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะตามกรอบความคิดของตน ไม่ได้ตีความเพื่อเข้าใจจุดมุ่งหมายของท่านปुरुณกัสสปะอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้นำอรรถปริวรรตศาสตร์ของฟริตริช ชไลเออร์มาเคอร์มาตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ ผลการตีความมีข้อค้นพบดังนี้

1. การตีความเชิงไวยากรณ์ มี 2 ประเด็น คือ 1) คำหรือกลุ่มที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะเมื่อนำมาจัดหมวดหมู่ตามหลักกรรม 3 พบว่า คำหรือกลุ่มคำในปรัชญาของท่านโดยส่วนใหญ่แล้วอยู่ในหมวดกายกรรม รองลงมาคือหมวดวจีกรรม ส่วนคำหรือกลุ่มคำที่จะจัดลงในหมวดมโนกรรมไม่มีเลย นอกจากนี้ยังพบคำบางคำที่ไม่สามารถจัดเข้าในหมวดใดได้เลย คือ คำว่าบุญและบาป และ 2) ประโยคที่ปรากฏในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ มี 3 ประโยค ได้แก่ ประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าคำหรือกลุ่มคำที่ปรากฏในปรัชญาของท่านอยู่เฉพาะในหมวดกายกรรมและวจีกรรม ผู้เขียนจึงได้ตีความว่าปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะเป็นสสารนิยม

2. การตีความเชิงจิตวิทยา มี 4 ประเด็น คือ 1) องค์กรวมและองค์ย่อย องค์กรวมในปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะคือสสารนิยม องค์ย่อยคือการกระทำ ความชั่วไม่เป็นบาป การทำความดีไม่เป็นบุญ 2) สภาพแวดล้อม ท่านปुरुณกัสสปะเป็นบุคคลร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า และเมื่อย้อนเวลาถึงยุคก่อนพุทธกาล พบว่า ปรัชญาจารย์วากเกิดขึ้นก่อนพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงตีความว่า ท่านปुरुณกัสสปะน่าจะได้รับอิทธิพลแนวคิดจากปรัชญาจารย์วาก เพราะคำสอนของท่านกับปรัชญาจารย์วากมีความใกล้เคียงกัน 3) จุดมุ่งหมาย เมื่อพิจารณาปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะ อาจจะไม่พบว่าท่านมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเสนอปรัชญาเช่นนี้ อย่างไรก็ตาม การตีความของผู้เขียน จุดมุ่งหมายในการนำเสนอปรัชญาของท่านคือการสอนให้บุคคลมองสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงสสาร สอนให้บุคคลไม่ยึดมั่นถือมั่นในชีวิตซึ่งเป็นเพียงสสาร คล้ายกับพุทธปรัชญาที่สอนให้บุคคลมองชีวิตหรือสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงรูป-นาม และ 4) คุณค่าเฉพาะเกี่ยวกับชีวิต เมื่อจุดมุ่งหมายในการนำเสนอปรัชญาของท่านคือการสอนให้บุคคลมองชีวิตหรือสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงสสาร ไม่ยึดมั่นถือมั่นในชีวิตซึ่งเป็นเพียงสสาร ฉะนั้น คุณค่าเฉพาะเกี่ยวกับชีวิตของท่านคือการทำงานเพื่อสังคมนั่นเอง

รายการอ้างอิง

- กรรณา-เรื่องอุไร กุศลลาสัย. (2550). *ภารตวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ศยาม.
- นงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์. (2544). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมิจฉาทิฎฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 27). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). *อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกายสีลขันธวรรค*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต.
- สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์. (2559). *เฮอริเมนต์ิกส์: ศาสตร์แห่งการตีความและศิลปะแห่งการเข้าใจ*. วัชรินทร์ พี.พี.
- สมหวัง อินทร์ไชย และคณะ. (2553). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร GEN 1021. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ราย.
- สุนทร ณ รัชชี. (2537). *ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bhattacharyya, N.N. (1976). *Jain philosophy: Historical outline*. Modern Printers.
- Chushu, U. (2023). *What Buddhism isn't*. <https://thetattooedbuddha.com/2023/06/30/what-buddhism-isnt/>.
- Pamplany, M. J., Kaviyil, P., Karackattu, D., & Mathew SH, B. (2020). *Paul as a pastoral theologian in corinthian correspondence*. Alpha Institute of Theology and Science.
- Porter S.E. & Robinson, J.C. (2011). *Hermeneutics: an introduction to interpretive theory*. Wm.B. Eerdmans.
- Schleiermacher, F. (1998). *Schleiermacher hermeneutics and criticism: and other writing*. Cambridge University Press.

การเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้เผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ติดต่อกันมา 3 ทศวรรษ การเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฯ นั้นมีรายละเอียดหลักเกณฑ์และรูปแบบ ดังนี้

1. ประเภทของบทความที่รับพิจารณาต้องเป็นบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
2. ขอบเขตเนื้อหาต้องเกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ/หรือข้อมูลท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้สาขาภาษา ภาษาศาสตร์และวรรณคดี ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา นิเทศศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา สารสนเทศศาสตร์ หรือจิตวิทยา
3. บทความที่ส่งมาให้กองบรรณาธิการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

รูปแบบการพิมพ์บทความ

ผู้เขียนต้องจัดบทความให้เป็นไปตามรูปแบบที่วารสารฯ กำหนด ดังนี้

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ขนาดกระดาษ A4 ตั้งระยะขอบกระดาษบนและล่าง ซ้ายและขวา 2.5 ซม. (1 นิ้ว) ระยะบรรทัด 1 เท่า (single space) พร้อมกำหนดเลขหน้ามุมบนขวาของหน้ากระดาษความยาวของบทความ
2. ความยาวของบทความอยู่ระหว่าง 13-17 หน้า โดยรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง (ระบบ APA style ทั้งภายในและส่วนท้ายของบทความ)
3. รูปแบบตัวอักษรในบทความ คือ TH Sarabun PSK

ส่วนแรกของบทความ

1. ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH Sarabun PSK 18 พอยท์ จัดข้อความกึ่งกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรตัวหนา)
2. ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK 18 พอยท์ จัดข้อความกึ่งกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรตัวหนา) โดยกำหนดตัวอักษรตัวแรกของคำเป็นตัวใหญ่
3. ชื่อผู้เขียน (TH Sarabun PSK 14 พอยท์ จัดข้อความชิดขวา) ระบุชื่อภาษาไทย และวงเล็บชื่อภาษาอังกฤษ และให้ใส่อ้างอิงเชิงอรรถของผู้เขียนแต่ละคน เพื่อใส่ข้อมูลข้อที่ 6
4. บทคัดย่อภาษาไทย (TH Sarabun PSK 16 พอยท์) และคำสำคัญ (จำนวน 3-5 คำ) (TH Sarabun PSK 12 พอยท์) ไม่เกิน 250 คำ
5. บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK 16 พอยท์) และคำสำคัญ (จำนวน 3-5 คำ) (TH Sarabun PSK 12 พอยท์) ไม่เกิน 250 คำ โดยคำสำคัญภาษาอังกฤษนั้นให้กำหนดตัวอักษรตัวแรกของคำเป็นตัวใหญ่
6. เชิงอรรถ ให้ระบุข้อมูลสถานที่ทำงานหรือหลักสูตร และสถานศึกษาถ้าผู้เขียนกำลังศึกษาอยู่ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

ส่วนเนื้อหาของบทความ

1. เนื้อหาบทความให้ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยท์ และจัดข้อความชิดซ้ายทั้งหมด
2. บทความวิชาการ เนื้อหาประกอบไปด้วย
 - บทนำ
 - เนื้อหา
 - บทสรุป
 - รายการอ้างอิง
3. บทความวิจัย เนื้อหาประกอบไปด้วย
 - บทนำ
 - การทบทวนวรรณกรรม
 - วิธีการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับ 1) ประเภทของการวิจัย 2) ประชากร ตัวอย่าง และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (กรณีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (กรณีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ) หรืออื่น ๆ 3) เครื่องมือในการวิจัย การพัฒนา และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 5) การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล
 - ผลการวิจัย
 - อภิปรายผล
 - ข้อเสนอแนะการวิจัย (ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต)
 - กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)
 - รายการอ้างอิง

ส่วนการอ้างอิง

เป็นไปตามหลักเกณฑ์ APA version 7.0 (American Psychological Association) ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ทำตารางสรุปตัวอย่างวิธีการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา และการอ้างอิงในรายการอ้างอิงเบื้องต้น เพื่อช่วยในการเตรียมบทความ

วิธีการจัดส่งบทความ

ดาวน์โหลดแบบเสนอบทความได้ที่หน้าเว็บไซต์วารสาร และส่งบทความในรูปแบบไฟล์ Word และ Pdf เข้ารับการพิจารณาผ่านระบบออนไลน์ Thai Journals Online (Thaijo) ได้ที่ URL: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/index> เท่านั้น สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว จะได้รับการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารต่อไป

ตารางสรุปตัวอย่างวิธีการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา

จำนวนผู้แต่ง	7.1 รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา	
	(ภาษาไทย)	(ภาษาอังกฤษ)
1 คน	ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์) ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์,/หน้า/เลขหน้า) ชื่อ/สกุล/(สัมภาษณ์,/วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์)	สกุล/(ปีพิมพ์) สกุล/(ปีพิมพ์,/p./เลขหน้า) สกุล/(ปีพิมพ์,/pp./เลขหน้า)
	<p>การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>กาญจนา แก้วเทพ (2557) xxx ชจรรย์ ดวงดาว (2555, หน้า 10) xxx เพชรรุ่ง เทียนปวีโรจน์ (2560, หน้า 123-126) xxx นงนารถ ชัยรัตน์ (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2553) xxx</p> <p>การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>xxx (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) xxx (ชจรรย์ ดวงดาว, 2555, หน้า 10) xxx (เพชรรุ่ง เทียนปวีโรจน์, 2560, หน้า 123-126) xxx (นงนารถ ชัยรัตน์, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2553)</p>	<p>การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>Kessler (2003) xxx Week (2003, p. 27) xxx Kidd (1987, pp. 15-16) xxx Paradis (personal communication, February 24, 2020) xxx</p> <p>การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>xxx (Kessler, 2003) xxx (Week, 2003, p. 27) xxx (Kidd, 1987, pp. 15-16) xxx (Paradis, personal communication, February 24, 2020)</p>
2 คน	ชื่อ/สกุล/และ/ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)	สกุล/and/สกุล/(ปีพิมพ์)
	<p>การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>สุพร ชัยเดชสุริยะ และพัชรี วรจรัสรังสี (2554) xxx</p> <p>การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>xxx (สุพร ชัยเดชสุริยะ และพัชรี วรจรัสรังสี, 2554) xxx (เสรี วงศ์พิเชษฐ และพิศาล หมั่นแก้ว, 2556, หน้า 15) xxx (ชัชวาลย์ หลิวเจริญ และณิชชา โขศพิทักษ์กุล, 2559, หน้า 275-280)</p>	<p>การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>Bernard and Krupat (1994) xxx</p> <p>การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง</p> <p>xxx (Bernard & Krupat, 1994) xxx (Haynes & Rao, 2013, p. 12) xxx (Jaiswal & Kant, 2018, pp. 345-356)</p>

จำนวนผู้แต่ง	7.1 รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา	
	(ภาษาไทย)	(ภาษาอังกฤษ)
3-5 คน	ชื่อ/สกุล,/ชื่อ/สกุล/และชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)	สกุล,/สกุล,/and/สกุล/(ปีพิมพ์)
	การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง นักรบ หมี่แสน, จารุวรรณ สกุลคู, อรรรณพ โพธิสุข และสุชาติดา สุธรรมรักษ์ (2557) xxx	การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง Fisher, Bashyal, and Bachman (2012) xxx
	การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง xxx (นักรบ หมี่แสน, จารุวรรณ สกุลคู, อรรรณพ โพธิสุข และสุชาติดา สุธรรมรักษ์, 2557, หน้า 266) xxx (นักรบ หมี่แสน, จารุวรรณ สกุลคู, อรรรณพ โพธิสุข และสุชาติดา สุธรรมรักษ์, 2559, หน้า 265-266)	การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง xxx (Fisher, Bashyal, & Bachman, 2012, p. 172) xxx (Fisher, Bashyal, & Bachman, 2012, pp. 172-173)
6 คนขึ้นไป	ชื่อ/สกุล/และคณะ/(ปีพิมพ์)	สกุล/et/al./(ปีพิมพ์)
	การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง อวยพร เรื่องตระกูล และคณะ (2551) xxx การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง xxx (อวยพร เรื่องตระกูล และคณะ, 2551) xxx (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ, 2560, หน้า 89) xxx (พวงพรภัสสร วริยะ และคณะ, 2560, หน้า 48-56)	การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ ตัวอย่าง Eker et al. (2000) xxx การอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความ ตัวอย่าง xxx (Eker et al., 2000) xxx (Gleim et al., 2013, p. 118) xxx (Leary et al., 2011, pp. 35-42)
หมายเหตุ: 1) การอ้างอิงผู้เขียน 3-5 คน นั้น ให้ใส่ชื่อผู้เขียนทุกคนในการอ้างอิงในเนื้อหาครั้งแรก และเขียน “และคณะ” หรือ et al. ในการอ้างอิงครั้งต่อไป ในกรณีอ้างอิงผู้เขียนตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป สามารถเขียนชื่อผู้เขียนคนแรก และตามด้วย “และคณะ” หรือ et al. ได้ตั้งแต่การอ้างอิงครั้งแรก 2) / หมายถึง เคาะ space bar 1 ครั้ง, // หมายถึง เคาะ space bar 2 ครั้ง		

การอ้างอิงในเนื้อหารูปแบบอื่น ๆ

- กรณีอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิ ให้เขียนดังนี้
รูปแบบ ชื่อ/สกุล/(ปี/อ้างอิงใน/ชื่อ/สกุล,/ปี)
ตัวอย่าง เพิ่มพูน แพนศรี (2548 อ้างถึงใน ศรีวรรณ มีคุณ, 2551) xxx
Arnett (2000 cited in Claiborne & Drewery, 2010) xxx
- กรณีอ้างอิงในเนื้อหาหลังข้อความมากกว่า 1 แหล่ง ให้เรียงตามลำดับอักษร ก-ฮ หรือ A-Z และ
อ้างอิงแหล่งข้อมูลภาษาไทยก่อนแหล่งข้อมูลภาษาอังกฤษ ดังนี้
รูปแบบ แหล่งข้อมูลภาษาไทย xxx (ชื่อ/สกุล,/ปี;/ชื่อ/สกุล,/ปี) xxx
แหล่งข้อมูลภาษาอังกฤษ xxx (สกุล,/ปี;/สกุล,/ปี) xxx
ตัวอย่าง xxx (เพิ่มพูน แพนศรี, 2551; ศรีวรรณ มีคุณ, 2548)
xxx (Embretson & Reise, 2000; Marvelde et al., 2006)
- กรณีอ้างอิงในเนื้อหาที่แหล่งข้อมูลอ้างอิงไม่มีชื่อผู้แต่ง ให้เขียนดังนี้
รูปแบบ (ชื่อเรื่อง,/ปีที่เผยแพร่) หรือ (Title,/ปีที่เผยแพร่)
ตัวอย่าง (เส้นทางความสุข: การสัมผัสธรรมชาติ, 2559) (Preschool Prep, 2010)
ถ้าไม่มีปีที่เผยแพร่ปรากฏ ถ้าแหล่งข้อมูลอ้างอิงเป็นภาษาไทยให้ใส่ ม.ป.ป. หรือแหล่งข้อมูลอ้างอิง
เป็นภาษาอังกฤษให้ใส่ n.d.

ตารางสรุปตัวอย่างการอ้างอิงในรายการอ้างอิง

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
หนังสือทั่วไป	<p>ชื่อ/สกุล./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์ ระบุครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). สำนักพิมพ์.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย</p> <p>สุรางค์ โคว์ตระกูล. (2544). <i>จิตวิทยาการศึกษา</i> (พิมพ์ครั้งที่ 5). ด้านสุขภาพการพิมพ์. ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, อองอาจ ปทพานิช, ปริญญา ลักษิตานนท์ และสุพีร์ ลิ้มไทย. (2543). <i>หลักการตลาด: Principles of marketing</i>. ดวงกลมสมัย.</p> <p>พิทยา ว่องกุล. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุควัฒนธรรมทาส</i>. โครงการวิถึทรรศน์. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). <i>ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง</i> (พ.ศ. 2552-2561). พริกหวานกราฟิก.</p> <p>ชินวุฒ์ เตชานวัตร์ และธัชพร นันทาภิวัฒน์. (2564). <i>ดีแพลตฟอร์ม E-Commerce ไทย ตรงไหนคือโอกาส</i>. https://media.kkpgf.com/document/2021/Aug/(ฉบับเต็ม)%0KKP%20Research_ecommerce.pdf</p> <p><u>ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง</u></p> <p><i>ผู้หญิงอีสาน: ทางเลือก ศักยภาพและแนวทางการพัฒนา</i>. (2541). สถาบันและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ</p> <p>Ritchie, B. W. (2003). <i>Managing educational tourism</i>. Channel View Publications.</p> <p>Ettinger, R. H., Crooks, R., & Stein, J. (1994). <i>Psychology: Science, behavior, and life</i> (3rd ed.). Harcourt Brace College Publishers.</p> <p><u>ในกรณีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีเลข DOI</u></p> <p>Schmid, H. J. (Ed.) (2017). <i>Entrenchment and the psychology of language learning: How we recognize and adapt linguistic knowledge</i>. American Psychology Association; De Gruyter Mouton. https://doi.org/10.1037/15969-000</p> <p>Brown, L. S. (2018). <i>Feminist therapy</i>. American Psychology Association. https://doi.org/10.1037/0000092-000</p>
หนังสือแปล	<p>ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ชื่อผู้แปล,แปล)/สำนักพิมพ์.</p> <p>โอเวน, ลินเนตต์. (2543). <i>คู่มือธุรกิจลิขสิทธิ์</i> (งามพรรณ เวชชาชีวะ, แปล). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.</p> <p>ธอโร, เฮนรี เดวิด. (2562). <i>วอลเดน</i> (สุริยฉัตร ชัยมงคล, แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 5). ภาพพิมพ์.</p>

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
หนังสือ ต่างประเทศ ที่ไม่ใช่ ภาษาอังกฤษ	<p>ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องภาษาต่างประเทศ/[ชื่อเรื่องแปลเป็นภาษาอังกฤษ]./ สำนักพิมพ์.</p> <p>Hong, N. (1959). <i>Lịch sử truyền giáo Việt Nam [History of missionaries in Vietnam]</i>. Contemporary Publishing House.</p> <p>Launay, A. (1924). <i>Histoire de la Mission de Cochinchine 1658-1823 (Vol 3: 1771-1823) [History of the Cochinchina mission 1658-1823 (Vol 3: 1771-1823)]</i>. Documents Historiques Maisonneuve Frères.</p>
บทความ ในหนังสือ	<p>ชื่อ/สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ) (ถ้ามี)./ ชื่อหนังสือ/ (เลขหน้า)./ สำนักพิมพ์.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย</p> <p>จามะรี เชียงทอง. (2543). ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร: ศักยภาพและการต่อสู้ของท้องถิ่น. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ), <i>พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ในประเทศไทย</i> (หน้า 1-51). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.</p> <p>กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ทฤษฎีการสื่อสารตามทัศนะของสำนักทฤษฎีวิพากษ์. ใน <i>ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิติศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร</i> (หน้า 103-105). สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ</p> <p>Keyes, C. F. (1993). Why the Thai are not Christians: Buddhist and Christian conversion in Thailand. In R. W. Hefner (Ed.), <i>Conversion to Christianity: Historical and anthropological perspectives on a great transformation</i> (pp. 259-283). University of California Press.</p>
วารสาร/ นิตยสาร	<p>ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้า.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย</p> <p>หฤทัยทิพย์ ตัณชเทศ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันของนักเรียนนายเรืออากาศต่อโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช. <i>วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา</i>, 28(3), 214-234.</p> <p>วิระ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสาลโ. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีเฟซบุ๊ก (Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน. <i>วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์</i>, 5(197), 195-205.</p> <p>ณรงค์ นิตินันท์. (2547). ปัญหาหญิงไทยในต่างแดน. <i>คู่สร้างคู่สม</i>, 24(464), 38.</p> <p>ดวงพร สุรพงษ์พิวัฒน. (2562). พ่อแม่...ตัวแปรพัฒนาการของลูกกรีก. <i>หมอชาวบ้าน</i>, 41(488), 61-64.</p>

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
วารสาร/ นิตยสาร	<p>ตัวอย่างภาษาไทย (ต่อ) ณิชพร เจริญวานิชกูร และไพโรจน์ น่วมน่วม. (2562). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่เน้นแบบอย่างและกลวิธีตามแนวคิดของเมย์เนสและจูเลียน-ชูลต์ซ ที่มีต่อความรู้ทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5. <i>วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</i>, 47 (ฉบับเพิ่มเติม 2), 88-100. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/232424</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. <i>Harvard Business Review</i>, 84(12), 78-92. Sengupta, K. M. (2018). Community and neighborhood in a colonial city: Calcutta's para. <i>Sage Journals</i>, 38(1), 40-56. Barone, M. (2014). The experience factor. <i>U.S. News & World Report</i>, 141(24), 26. Bucur, I. (2013). Managerial core competencies as predictors of managerial performance, on different levels of management. <i>Social and Behavioral Sciences</i>, 78, 365-369. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.04.312 Chunhachinda, P. (2017). FinTech: Towards Thailand 4.0. <i>Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning</i>, 7(1), 1-23. http://e-jodil.stou.ac.th/filejodil/14_0.pdf</p>
หนังสือพิมพ์	<p>ชื่อ/สกุล/(ปี,/วัน/เดือน)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/หน้า/(ระบุเลขหน้า). หมายเหตุ: กรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษ ขอให้ใช้ (ปี,/เดือน/วัน)</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย จิราวัฒน์ จารุพันธ์. (2556, 3 มกราคม). โฆษณาดิจิทัล 56 กระแสยังแรงไม่เลิก. <i>เดลินิวส์</i>, หน้า 10. ทีมข่าวการเมือง. (2557, 24 กุมภาพันธ์). ปริศนา “เสธ.น้ำเงิน” แนวรบโลกไซเบอร์. <i>โพสต์ทูเดย์ออนไลน์</i>. https://www.posttoday.com/politic/report/279972 ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 3 มกราคม). ล้อมคอกโรคซึมเศร้า ปฏิบัติการพิทักษ์สุขภาพคนไทย สู้พิษฆาตเงียบ ลดตายปีหนุ้ต่อ 2563. https://www.thairath.co.th/news/society/1738735</p>

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
<p>หนังสือพิมพ์ (ต่อ)</p>	<p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ</p> <p>Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status. <i>The Washington Post</i>, pp. A1- A4.</p> <p>Belluck, P. (2018, July 26). New Alzheimer’s drug slows memory loss in early trial results. <i>NY Times</i>, p. A1.</p> <p>Brody, J. E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. <i>The New York Times</i>. https://www.nytimes.com</p>
<p>วิทยานิพนธ์</p>	<p>ชื่อ/สกุล(ผู้เขียนวิทยานิพนธ์)/(ปีที่เผยแพร่)/ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาตรีบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,/ชื่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา].</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย</p> <p>ปิติพัฒน์ ชีระวิชชญาณนท์. (2555). <i>การศึกษาทฤษฎีในการแปล มุกตลกไทยในภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่องหลวงพี่เท่ง ภาค 1 และรถไฟฟ้ามหานคร</i>. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].</p> <p>ชลวรินทร์ แป้นสุวรรณ. (2562). <i>ลักษณะทางกายภาพ ความไว้วางใจคุณภาพการให้บริการ คุณค่าที่รับรู้ และความพึงพอใจส่งผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำและการบอกต่อของลูกค้ารับประทานอาหารบุฟเฟต์โรงแรมระดับ 4 ดาวขึ้นไป ในกรุงเทพมหานคร</i>. [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ</p> <p>Footrakoon, O. (1999). <i>Lived experiences of Thai war brides in mixed Thai-American families in The United States</i>. [Doctoral dissertation of Philosophy, University of Minnesota].</p> <p>Sehwised, W. (2007). <i>A study of conflict between mothers and daughters in The Joy Luck Club</i>. [Master’s thesis, Srinakharinwirot University].</p>
<p>เอกสารการประชุมวิชาการ</p>	<p>ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บรรณาธิการ)/(ถ้ามี), ชื่อการประชุม/(ระบุเลขหน้า)/สำนักพิมพ์.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย</p> <p>บุญเชิด หนูอ้อม. (2558). สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมวิถีชุมชนปากคลองนาจอมเทียน. ใน สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ (บรรณาธิการ), <i>การประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปี 2558</i> (หน้า 223-232). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.</p> <p>หัตยา ศรีวงษ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงาน ความสามารถในการทำงาน และบรรยากาศองค์การกับความสุขในการทำงานของพยาบาลส่วนงานอุบัติเหตุฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชนในเขตภาคกลาง. ใน <i>การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “ราชนครินทร์วิชาการและวิจัย ครั้งที่ 5”</i> (หน้า 1-13). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.</p>

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
เอกสาร การประชุม วิชาการ (ต่อ)	ตัวอย่างภาษาอังกฤษ Pojanapunya, P., & Todd, R. W. (2011). Relevance of findings in results to discussion sections in applied linguistics research. In R. W. Todd (Ed.), <i>Proceeding of the Internation Conference: Doing Research in Applied Linguistics</i> (pp. 51-60). King Mongkut's University of Technology Thonburi. Ramesh, S. (2012). Preparation and evaluation of nanoparticles for sustained delivery of ampicillin. In <i>Proceedings of the Burapha University International Conference 2012 Global Change Opportunity & Risk</i> (pp. 351-357). Burapha University.
ราชกิจจานุ เบกษา	ตัวอย่างภาษาไทย ชื่อกฎหมาย./ (ปีพิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./หน้า/(ระบุเลขหน้า). กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมบริเวณอุตสาหกรรมและชุมชนแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี (ฉบับที่ 2). (2561, 16 สิงหาคม). <i>ราชกิจจานุเบกษา</i> . หน้า 1-2. ประกาศกรมศิลปากร เรื่องขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน (วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ อาคารพุทธสมาคม (ศาลเก่า) วัดบุปผาราม ศาลากลาง จังหวัดตราด (หลังเก่า) ตึกมหาราช ตึกราชินี วัดชนะไชยศรี ปราสาทตาโอบ ปราสาทพุลผล ปราสาทหนองผักบุ้งใหญ่ คุกขี้ไก่). (2539, 18 ธันวาคม). <i>ราชกิจจานุเบกษา</i> . หน้า 3, 7.
จดหมายเหตุ คำสั่ง ประกาศ ระเบียบ	ตัวอย่างภาษาไทย ชื่อหน่วยงาน./ (ปี./วัน/เดือน)./ชื่อของเอกสาร./เลขที่ประกาศ/คำสั่ง/จดหมายเหตุ/ระเบียบ. (ถ้ามี) หอสมุดแห่งชาติ. (จ.ศ. 1206). <i>จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3</i> . เลขที่ 12. ศรีสทเทพ, พระยา. (2451). <i>จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. 116 เล่ม 1</i> . โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. มหาวิทยาลัยบูรพา. (2548, 13 กุมภาพันธ์). <i>ประกาศมหาวิทยาลัยบูรพา เรื่องกำหนดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนประจำปีการศึกษา 2548</i> . มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2549, 18 มีนาคม). <i>ระเบียบมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ว่าด้วยการออกหลักฐานแสดงผลการศึกษา พ.ศ. 2549</i> . จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2458). <i>พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 ถึง พ.ศ. 2453)</i> . ใน <i>หนังสืออนุสรณ์ในงานศพ อำพัน มารดา พุทธศักราช 2458</i> . โสภณพิพรรฒธนากร.

ประเภท	7.2 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง
<p>สื่อประเภทอื่น ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพยนตร์ คลิปเสียง เป็นต้น</p>	<p>ชื่อหน่วยงาน./ (ปี)./ชื่อเอกสาร./รหัสเอกสาร (ถ้ามี)./ ประเภทของเอกสาร.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). <i>การแสดงละครพระราชานิพนธ์รัชกาลที่ 6 เรื่องโพงพาง</i>. รหัสเอกสาร M7500037. ภาพถ่าย. หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). (2564). 15 คำ เดือน 11 (Mekhong Full Moon Party). https://www.fapot.or.th/main/cinema/view/998 ภูวนาท คุณผลิน. (2542). เจ้าไม่มีศาล ใน <i>กรรมมีโกลด์ซีรีส์</i> [ซีดี]. บริษัทจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่.</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ BBC (Producer). (n.d.). <i>EYFS. Listening skills - 1: Weather</i> [Audio podcast]. BBC School Radio. https://www.bbc.co.uk/teach/school-radio/eyfs-listening-skills-weather/zvrcf4j</p>
เว็บไซต์	<p>ชื่อ/สกุล./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./URL</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2560). <i>เขาดิน เดิมไม่ใช่สวนสัตว์ แต่เป็น botanical garden ไฮโซ ในพระราชวังสวนดุสิต</i>. https://thematter.co/thinkers/dusit-zoo/40695</p>
สื่อโซเชียลมีเดีย	<p>ชื่อเจ้าของผลงาน./ (ปี./วัน/เดือน)./ชื่อเรื่อง./[Video]./YouTube./URL</p> <p>ตัวอย่างภาษาอังกฤษ IQD Media Official. (2561). <i>IQD Media Official</i>. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/channel/UCBL1dBQ0n1ZW_pYqk7HLeTA</p>
บทสัมภาษณ์	<p>ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์./ (ปี./วัน/เดือน)./ตำแหน่ง/(ถ้ามี)./สัมภาษณ์.</p> <p>ตัวอย่างภาษาไทย นงนารถ ชัยรัตน์. (2553, 10 กรกฎาคม). ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง. สัมภาษณ์. ศักดิ์สิริ (นามสมมติ). (2553, 10 กันยายน). สัมภาษณ์.</p>

การอ้างอิงในรายการอ้างอิงรูปแบบอื่น ๆ

- กรณีผู้เขียนมีชื่อเรียก

รูปแบบ ชื่อ/สกุล./ยศ./ (ปี)./ชื่อหนังสือ./ชื่อสำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง นริศรานันต์ติววงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2552).

บันทึกความรู้เรื่องต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป.

- กรณีผู้เขียนมีสมณศักดิ์

รูปแบบ สมณศักดิ์/(นาม)./ (ปี)./ชื่อหนังสือ./ชื่อสำนักพิมพ์.

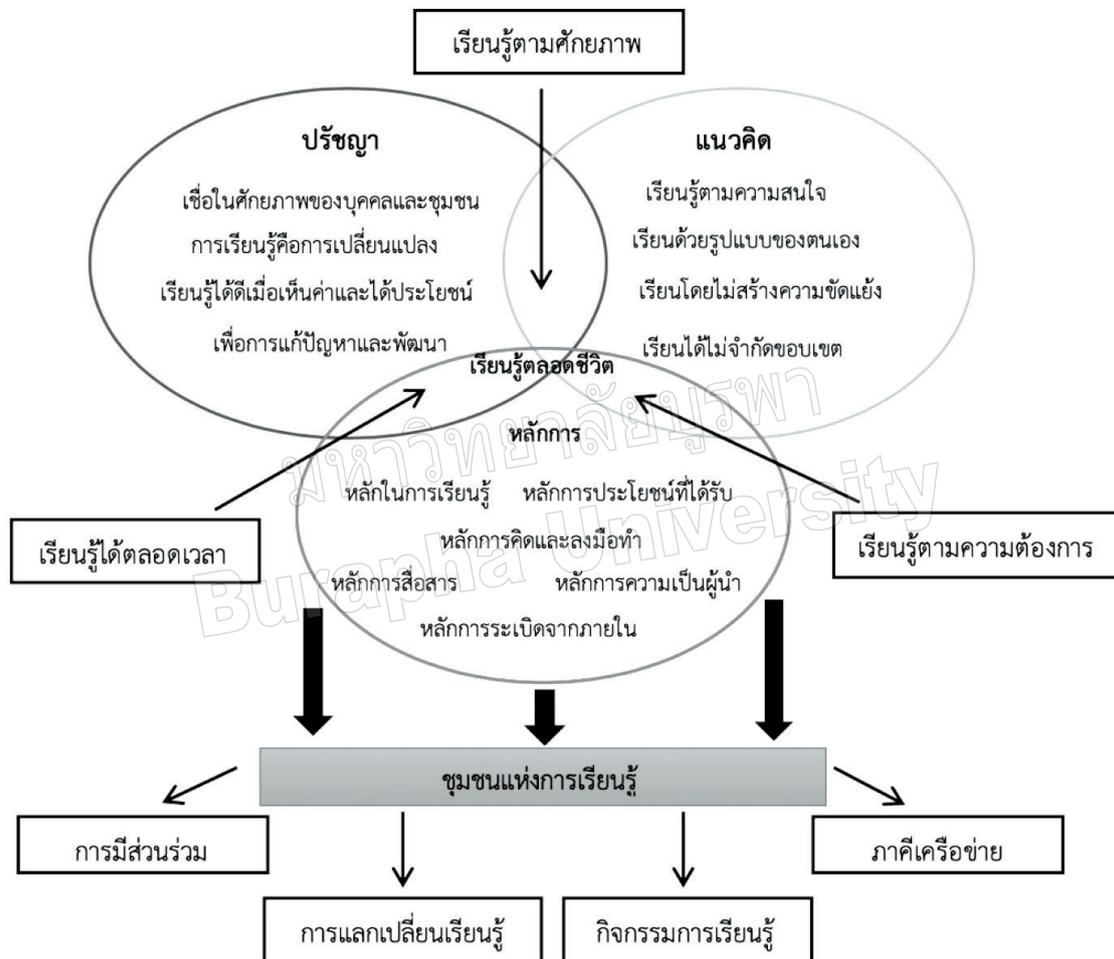
ตัวอย่าง พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *ชุดเพชร. อนุรักษ์*.

รูปแบบการทำภาพประกอบ การทำตาราง และการอ้างอิง

การอ้างอิงภาพและตารางจะใส่ในหมายเหตุ โดยมีลักษณะการอ้างอิงแตกต่างกัน ดังนี้

ภาพ 1

ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้



หมายเหตุ. จาก “การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการศึกษา ตลอดชีวิตเพื่อ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้” โดย อาชญญา รัตนอุบล, 2562, วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(ฉบับเพิ่มเติม 2), หน้า 436 (<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/232667/>).

ภาพ 2

การแสดงเรื่องโพงพาง พ.ศ. 2463



หมายเหตุ. จาก การแสดงละครพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 เรื่อง โพงพาง, โดย สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ม.ป.ป., รหัสเอกสาร M7500037, ภาพถ่าย.

กรณีผู้เขียนสร้างหรือออกแบบด้วยตนเอง ให้เขียนอ้างอิงใต้ภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้
หมายเหตุ. โดย เพชรรุ่ง เทียนปวีโรจน์, ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2560
หมายเหตุ. โดย อัจริยา ดามัน, ออกแบบเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2564

ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงตาราง

ในกรณีที่สร้างตารางรายงานผลด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องระบุแหล่งที่มา ยกเว้นตารางดังกล่าวนั้น ดัดแปลงมาจากงานของนักวิจัยท่านอื่น ๆ หรือนำมาจากหนังสือ ตำรา หรือบทความวิชาการใด ๆ จำเป็นต้องเขียนอ้างอิง

ตาราง 1

ความเที่ยงรายองค์ประกอบและค่าสถิติการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัด

ตัวแปร	คุณภาพด้านความเที่ยง		คุณภาพด้านความตรง เชิงโครงสร้าง
	องค์ประกอบการวัด	ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา	
ความร่วมมือใน การปฏิบัติงาน ของครู	การวางแผนการทำงานร่วมกัน	0.920	chi-square = 0.010, $df = 1$, $p = 0.914$, RMSEA = 0.000, GFI = 1.000, AGFi = 1.000
	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงาน	0.912	
ปัจจัยเชิงสาเหตุ ของความร่วมมือ ในการปฏิบัติงาน ของครู	ทัศนคติที่มีต่อความร่วมมือ ในการปฏิบัติงาน	0.886	chi-square = 0.330, $df = 2$, $p = 0.747$, RMSEA = 0.848, GFI = 0.999, AGFi = 0.995
	การรับรู้ความสามารถของตนเอง	0.919	
	บรรยากาศของโรงเรียน	0.923	
	ความผูกพันต่องานและองค์กร	0.910	
การเรียนรู้ของครู	การต่อยอดองค์ความรู้	0.904	chi-square = 0.000, $df = 1$, $p = 0.947$, RMSEA = 0.000, GFI = 1.000, AGFi = 1.000
	การนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้	0.870	
	การปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน	0.865	
การปฏิบัติงานใน ชั้นเรียนของครู	ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม	0.900	chi-square = 0.010, $df = 1$, $p = 0.936$, RMSEA = 0.000, GFI = 1.000, AGFi = 1.000
	ความสามารถในการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.887	

หมายเหตุ. จาก “บทบาทการส่งผ่านของความร่วมมือของครูในการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในชั้นเรียนของครู” โดย พงณา อาภาณัฐรักษ์ และสุวิมล ว่องวานิช, 2557, *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(2), หน้า 716 (<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/37280>).

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพต่อสาธารณะ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับแวดวงวิชาการ ดังนั้นเพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างถูกต้อง มีคุณภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจึงได้กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติ และจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยได้กำหนดบทบาทสำหรับผู้นิพนธ์ (authors) บรรณาธิการวารสาร (editor) และ ผู้ประเมินบทความ (reviewers) ไว้เพื่อให้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อประโยชน์ต่อผู้อ่านและแวดวงวิชาการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าผลงานของตนเองที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้นิพนธ์ทุกคนที่มีชื่อปรากฏในผลงานจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการผลิตผลงานจริง
3. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าเนื้อหาในผลงานของตนเองไม่ได้คัดลอกผลงานของตนเองและผู้อื่น หรือมีการนำเนื้อหาที่ได้รับการตีพิมพ์อื่นมาใช้ซ้ำ (recycle) โดยไม่มีการอ้างอิงในรายการอ้างอิงท้ายบทความ หากพบว่ามีกรณีละเมิดลิขสิทธิ์ (plagiarism) ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
4. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานของตนเองนั้นได้มาจากข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบน
5. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุกครั้งที่มีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในผลงานของตน โดยมีการจัดทำรายการอ้างอิงถูกต้องครบถ้วน และต้องมีรายการอ้างอิงท้ายบทความ
6. ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์”
7. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุน (financial support) ที่ได้รับสนับสนุนในการผลิตผลงาน รวมทั้งต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (conflicts of interest) ที่อาจมี
8. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ทำผิดข้อตกลงหรือจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ งานวารสารจะตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี และจะดำเนินการแจ้งหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัด

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editor)

1. แสดงความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร บรรณาธิการจะต้องรับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่ตีพิมพ์ในวารสาร ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 1.1 บรรณาธิการมีหน้าที่พัฒนาวารสารให้ได้มาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
 - 1.2 บรรณาธิการต้องรักษาความซื่อสัตย์สุจริตทางด้านวิชาการ
 - 1.3 บรรณาธิการต้องรับรองคุณภาพเนื้อหาของบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสาร
 - 1.4 หากตรวจสอบพบการประพฤติทุจริตมิชอบใด ๆ ภายหลังจากดำเนินการตรวจสอบแล้ว บรรณาธิการต้องดำเนินการเพิกถอนบทความนั้นด้วยความโปร่งใสและสามารถพิสูจน์ได้
2. สนับสนุนความถูกต้องทางวิชาการ
 - 2.1 บรรณาธิการต้องควบคุมคุณภาพบทความโดยให้ความเห็นชอบในการตีพิมพ์หรือปฏิเสธการตีพิมพ์ผลงานของผู้นิพนธ์บนพื้นฐานของความถูกต้องทางวิชาการ ปราศจากอคติ

2.2 บรรณาธิการต้องแจ้งรูปแบบและเกณฑ์การตีพิมพ์ของวารสารเพื่อให้การจัดทำบทความมีความถูกต้องทางวิชาการ

2.3 บรรณาธิการต้องสนับสนุนให้ผู้พิมพ์อ้างอิงข้อมูลอย่างถูกต้องและเหมาะสมรวมทั้งแจ้งคำแนะนำที่ได้รับจากผู้ประเมินให้ผู้พิมพ์ได้รับทราบเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงบทความ

2.4 บรรณาธิการต้องสนับสนุนให้ผู้พิมพ์มีความรู้และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ

2.5 บรรณาธิการควรมีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประเมินบทความที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตเนื้อหาของวารสาร เพื่อให้ได้ผู้ประเมินที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์และให้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็นที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้พิมพ์ (authors) และผู้ประเมินบทความ (reviewers) แก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ โดยจัดให้มีกระบวนการกลั่นกรองผลงานในลักษณะ double-blind peer review

4. ควบคุมและจัดการผลประโยชน์ทับซ้อน บรรณาธิการจะต้องไม่เป็นหนึ่งในผู้พิมพ์ของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารเพื่อเป็นการควบคุมและจัดการผลประโยชน์ทับซ้อนอันอาจเกิดขึ้น

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องประเมินความเชี่ยวชาญและความรอบรู้ของตนเองว่าตรงกับศาสตร์ในบทความของผู้พิมพ์อย่างแท้จริงเมื่อรับเป็นผู้ประเมิน

2. ผู้ประเมินบทความต้องประเมินบทความด้วยความยุติธรรม (fair) ปราศจากอคติ (unbiased) เป็นประโยชน์กับผู้พิมพ์ และส่งมอบผลการประเมินตรงเวลา (timely)

3. ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที หากพบว่ามีส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับบทความชิ้นอื่น หรือการกระทำใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนจริยธรรมของการวิจัยหรือการพิมพ์เผยแพร่

4. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ของบทความที่ส่งมาเพื่อรับการประเมินแก่บุคคลอื่น ๆ



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

วิสัยทัศน์

Huso for All

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สำหรับทุกคน

พันธกิจ

Smart Education

Smart Research

Smart Wisdom

Smart Organization

ค่านิยม

Happiness (ทำงานอย่างมีความสุข)

Unity (ทำงานร่วมกันเป็นทีม)

Social Responsibility (มีความรับผิดชอบต่อสังคม)

Outcome-Oriented (มุ่งเน้นผลลัพธ์)

พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตกรุงเทพมหานคร

เจษฎาภรณ์ ยานุพรหม ปริมนทร์ ไชยิตกุลพร อธิพันธ์ วรณสุริยะ และภัทริยา ศรีสุข

กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรบัญชีที่มีมาตรฐานสำหรับชุมชนเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ดาวพระศุกร์ ทองกลิ่น ญัฐฉะปราน คล้ายประสิทธิ์ จินดา จอกแก้ว และวัชรภรณ์ พิมพาพร

ความแข็งแกร่งในชีวิต การรับรู้วิถีปกติถัดไปของการจัดการเรียนการสอนกับคุณภาพชีวิตนิสิตระดับปริญญาตรี

ภายหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

บงกช นักเสียง

การปรับตัวและความได้เปรียบในการแข่งขันของแพลตฟอร์มธุรกิจเสื้อผ้าออนไลน์กับการก้าวสู่วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่

สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์ และนภัสสร แสงนิล

ทางรถไฟสายตะวันออกกับการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าวในมณฑลปราจีนบุรีสมัยรัชกาลที่ 5-6

เรืองวิทย์ ลิมปนาท

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในรายงานออนไลน์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปี พ.ศ. 2564

อรรคกานต์ สนธิช่วย

ภาพลักษณ์ประเทศจีนในสารคดีไทยเชิงสังเขป

Yan'e Yin เทพพร มังธานี และธนิต โตอดิเทพย์

การตีความปรัชญาของท่านปुरुณกัสสปะโดยใช้บรรณปริวรรตศาสตร์ของฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์

พระมหาวิญญูธรรม์ ศรีชัย



วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ที่อยู่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

โทรศัพท์: 0 3810 2344 อีเมล: husojournaleditor@buu.ac.th

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/index>